

Серія II. — «ЗАПИСКИ ЧСВВ» — Секція I.
Series II. — «ANALESTA OSVM» — Sectio I.

ІСИДОР І. ПАТРИЛО, ЧСВВ

ДЖЕРЕЛА І БІБЛІОГРАФІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

ТОМ 2

Р И М 1988

PP. BASILIANI - VIA S. GIOSAFAT 8 (AVENTINO)

ЗАПИСКИ ЧИНА СВ. ВАСИЛІЯ ВЕЛИКОГО
ANALECTA ORDINIS S. BASILII MAGNI
СЕКЦІЯ I СЕСТІО

Серія II. - « ЗАПИСКИ ЧСВВ » - « ANALECTA OSBM » - Series II.

Секція I Sectio

ПРАЦІ - OPERA

том XLVI vol.

ІСИДОР І. ПАТРИЛО, ЧСВВ
ДЖЕРЕЛА І БІБЛІОГРАФІЯ
ІСТОРИЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ
том 2

Is. I. PATRYLO, OSBM
FONTES ET BIBLIOGRAPHIA
HISTORIAE ECCLESIAE UCRAINAE

vol. 2

Р и м 1988 R o m a e

Серія II. — «ЗАПИСКИ ЧСВВ» — Секція I.
Series II. — «ANALESTA OSBM» — Sectio I.

ІСИДОР І. ПАТРИЛО, ЧСВВ

ДЖЕРЕЛА І БІБЛІОГРАФІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

ТОМ 2

Р И М 1988

PP. BASILIANI - VIA S. GIOSAFAT 8 (AVENTINO)

Майже всі тексти знаходяться вже в:
«ЗАПИСКИ ЧСВВ», с. II, том. X, Рим 1979, том XII 1985 і том XIII 1988: Бібліографія

ВСТУП

Як було сказано у Вступі до I тому “Джерела і Бібліографія”, який 1975 появилася у першій секції “Записок ЧСВВ” (Праці), як том 33, жодна бібліографія не є і ніколи не буде закінченою. З одного боку появляються все нові видання і статті, а з другого боку ледве чи комусь, зокрема в наших обставинах, можна буде зібрати все те, що досі вже в минулому появилася з ділянки історії Укр. Церкви. Тому знову збираємо разом в цьому новому II томі три останні Бібліографічні огляди, які були появилася в 10, 12 і 13 томах другої секції “Записок ЧСВВ”.

Однак цей II том “Джерела і Бібліографія Історії Укр. Церкви” не є їхнім точним офсетним передруком, як це було з I томом. Там увесь матеріал був у цілості зібраний ще перед друком першої половини. Ця перша половина, перші її розділи, появилася 1973 в 8 томі “Записок ЧСВВ”, а друга половина — у 9 томі (1974). Так, як вони там появилася, так само точно були разом перевидані, з тією самою також нумерацією, в окремому томі першої секції. До них додано тільки покажчики.

Цей матеріал, який подаємо в цьому II томі, не був ще в цілості зібраний, як друкувався перший Бібліографічний огляд в 10 томі другої секції “Записок ЧСВВ”. Цей матеріал доповнявся все наново, і ці самі розділи появилася у всіх згаданих вище томах — 10, 12 і 13. Тому їх не можна було перевидавати в такому самому порядку, а треба було з усіх трьох томів зібрати разом у своїх розділах. Тому також треба було змінити їхню нумерацію, яку в цьому новому томі починаємо знову від числа 1.

У I томі нашої Бібліографії з 1975 р. майже всі видання виписано з бібліотек Східного Інституту в Римі та 00. Василян при Генеральній Курії. Мала частина була взята з бібліотек Колегії св. Йосафата в Римі, католицького університету в Любліні і Польського Інституту в Римі. Деякі, однак, з цих видань, зокрема старші з-перед першої світової війни, були втягнені до Бібліографії тільки на основі рецензій у наукових журналах.

У цьому II томі Бібліографії майже всі видання взято з бібліотек Східного Інституту та ОО. Василян в Римі. У ньому залишаємо цей сам поділ, як і в першому томі, на “Джерела” і “Бібліографію”. Ця остання матиме ці самі також підподіли — розділи, але “Джерела” зібрано в цьому II томі разом, без підподілів, які показалися непотрібними — злишніми. Всі праці та статті знову зібрано в поазбучному порядку, спершу кириличні видання, а так друковані латинкою, однак без поділу на більші і менші праці, який комплікував їхнє користування. При кінці цього тому знову подаємо кириличний і латинський покажчики авторів. З цих видань і статей, які появилися без імені автора, у першому томі не виготовлено жодного покажчика, тому не легко було їх знайти і з них користати. Щоб цьому зарадити, подаємо у цьому II томі ще також список усіх книжок і статей, без авторів — до обох томів. По тім, як і в першому томі, буде поданий також покажчик імен і речей.

У такій формі передаємо цю працю до рук тих, що схочуть з неї користати. Цей том не такий багатий, як перший, до якого увійшли всі давніші великі видання, зокрема монументальні збірки документів. В цьому II томі знайшли місце в більшості новіші видання з останніх 15-20 років. Але вони разом з першим томом становлять одну цілість, і кожний оба томи мусітиме брати до уваги, скільки разів буде шукати за літературою та бібліографією.

Ця праця і цим томом не буде закінчена, бо історичні церковні теми ніколи не вичерпаються і ними завжди можна буде доповняти оба ці перші томи. Зокрема багато буде їх в найближчому часі, коли то друком почнуть появлятися всі ці праці, які були виготовлені у зв’язку з великим ювілеєм тисячоліття хрищення Київської Русі-України. Ними зокрема буде заповнений найближчий том 2 секції “Записок ЧСВВ”. З них, можна буде назбирати досить матеріялу до наступного — III тому, а потім колись і до дальших.

Автор

С К О Р О Ч Е Н Н Я

Аєп	— архиєпископ
бр.	брат-помічник (монах)
гр.-кат.	— греко-католицький
друк.	— друкарня
Зап. НТШ	— Записки Наукового Товариства ім. Шевченка.
Зап. Укр. Ак. Н.	— Записки Української Академії Наук
Зап. ЧСВВ	— Записки Чину св. Василя Великого
Изв. имп. Ак. Н.	— Известія отделения русскаго языка и словесности императорской Академіи Наук-С. Петербург
Инст. Ставр. Бр.	— Институт Ставропігійського Братства
кард.	— кардинал
кн.	— князь
кор.	— король
митр.	— митрополит
мон.	— монастир
Наук. Зб.	— Науковий Збірник
о.	— отець - єромонах
прав.	— православний
рец.	— рецензія
свящ.	— священник
УАПЦ	— Укр. Автокефальна Православна Церква
УВУ	— Український Вільний Університет
УКУ	— Український Католицький Університет
ЧСВВ	— Чин св. Василя Великого
An. OSBM	— Analecta Ordinis S. Basilii Magni

Kw. Hist.
Or. Chr. Per.
Prz. Powsz.
UKU

— Kwartalnik Historyczny - Lwów
— Orientalia Christiana Periodica, Roma
— Przegląd Powszechny, Kraków
— Universitas Catholica Ucraina s.
Clementis, Romae

I.

ДЖЕРЕЛА ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

- 1 - (Амвросій Орнатскій), *Исторія Російської Ієрархіи*.
History of the Russian Hierarchy. Collected by A.A. Ornatskij,
reedited by M. Oesterby, Copenhagen, Rosenkilde and Bagger,
1979. Vol. I: pp. XXII+XII+X+646. Vol. II: p. CXLIX+ 658+
+(6)+55.

Вперше праця появилася в 6 томах (7 книжках) в рр. 1807-1815 (пор. ч. 40), потім перевидана в 1822 і 1828 рр. Перший том цього останнього видання перевиданий з другого московського видання з 1822 року, а другий — з першого видання з 1810 року. Як було вже відмічено (ч. 40), це не стисла історія єрархії, а радше історія інституцій російської православної Церкви, при чому автор дає також списки і короткі життєписи патріархів, митрополитів, єпископів та настоятелів монастирів і духовних шкіл. Автор, архимандрит Амвросій Орнатскій, з 1819 єпископ Пензенський і Саратовський († 1827), використав у цій праці неопубліковані рукописи данського вченого Адама Бурхарда Селліюса (Adam Burchard Sellius: *De Rossorum Hierarchia libri quinque*), праці київського митр. Е.Болховітінова, синодальні декрети та звіти з єпархій, які там знаходилися, і записки приватних осіб. Тут перевидано тільки два перші томи та 55 сторінок з третього тому: список усіх тодішніх монастирів. В них, 1808 року, було всіх 4.266 монахів і монахинь, в тому 147 архимандритів, 73 ігуменів та 1148 «послушників».

У першому томі описано постановня, розвиток і тодішній стан єпархій цілої російської православної Церкви, до якої включив також єпархії з Галичини і Волни, з православного періоду. При них подані також короткі біографічні відомості про всіх патріархів та єпископів, а потім також, при школах та монастирях — такі ж життєписи ректорів і префектів та настоятелів. Далі в цьому томі знаходиться календар усіх Вселенських Соборів до XI століття, і цих, які мали відношення до рос. Церкви; — спис євятих рос. Церкви; привілеї єрархії і монастирів відносно одягу і богослуження; вкінці — історія духовних шкіл.

Другий том присвячений історії монашества і монастирів російської Церкви, теж на українських землях. До них додано з третього тому спис усіх монастирів. В дальших томах, які не перевидано, слідус «Словарь историческій, содержацій по азбучному

порядку описаніє всіх епархіалныхъ штатныхъ і заштатныхъ донынѣ существующихъ и упраздненныхъ монастырей и пустынь греко-россійской Церкви », з ширшим описом всіх монастирів і їх настоятелів. У цьому виданні М. Оестербі додав в англійській мові свій вступ (VII-XXI).

Rec.: С. Patock « Ostkirchliche Studien », Würzburg 1983, S. 341-2.

- 2 - Балик І.Б., «Промова Послів» Перемищани в 1691 р. «Intrepido Pastori». Науковий Збірник УКУ, т. 62. Рим 1984, с. 299-322.

Автор подав текст промови «їх милостей панів послів Земель Перемиської і Сянницької та Економії Самбірської до короля його милости, що приступають до єдності з Римською Церквою», яка була виголошена в Яворові 1691 перед королем Яном III Собеським. Промова подана в оригінальній польській мові та українському перекладі з широким коментарем про обставини виникнення промови, її автора і характерні риси, та її зміст. У ній зокрема порушені питання про «Русь і народ руський», велич давньої «Руси і народу Руського», політичний занепад Руси, криваві війни та прилучення до Польщі й причини дотеперішньої невдачі церковної Унії.

- 3 - Бугославський С., *Україно-Руські Пам'ятки XI-XVIII вв. про князів Бориса та Гліба*. (Розвідка й тексти). Київ, Всеукр. Академія Наук, 1928, с. XXXIII + 206 + II.

Після довшого критичного огляду про всі головні оповідання-життєписи свв. Бориса і Гліба подаються в оригіналі усі їхні списки та варіанти.

- 4 - Будзінський Г.-Коврин В., *На оборону Греко-Католицької Церкви*. «Сучасність» Мюнхен 1984, ч. 4, с. 116-125.

У статті зібрано 5 листів на оборону греко-католицької Церкви в Зах. Україні: один до міністерства внутрішніх справ УРСР з 1983 року та чотири до преси: до газети «Известия» з 15 січня 1983, «Вільна Україна» з 1 і 23 лютого 1983 р., та «Радянська Україна» з дня 2 липня 1983 року.

- 5 - Быкова Т.А.-Гуревич М.М., *Описание изданий напечатанных кириллицей, 1689 - январь 1725 г.* Москва, Ак. Наук СССР, 1958, с. 403.

У виданні подано широкий опис книг, в більшості церковних, які в роках 1689-1725 були друковані в Росії та Україні, як також за границею. При кінці знаходиться використана література, покажчики імен, заголовків, географічний, предметний та список за друкарнями, таблиці заставок, кінцівок та ініціалів, як також спис ілюстрацій.

- 6 - Вітошинська О., *Подорожі Блаженнішого Кир Йосифа VII 1968-1970, у світлі чужої преси.* Рим-Париж, Праці Укр. Бог. Тов. т. XX, 1972, с. 143 + 106 з ілюстраціями.

Збірник містить в укр. перекладі відгуки англійської, французької, німецької, еспанської, португальської, індійської та деякої слов'янської преси з тих країн, які в рр. 1968-1970 відвідав кард. Йосиф Сліпий. При кінці подано покажчик преси і прізвищ, міст і країн. На дальших 106 сторінках зібрано багато світлин з цих подорожей.

- 7 - Войнаровський Т., *Спогади з мого життя.* «Історичні Постави Галичини XIX-XX ст.» Н., Йорк-Париж-Сідней-Торонто, Н.Т.Ш., Бібл. Українознавства ч. 8, 1961, ст. 6-75.

Це спогади одного з визначніших церковно-народних діячів, о. мітрата Тита Войнаровського, «людини високої інтелігенції та феноменальної пам'яті», як сказано про нього у вступі, що стояв на вершинах тодішніх дійових осіб і мав вгляд у закуліси багатьох церковних і політичних подій в Галичині при кінці минулого 19 та до 30-их років 20-го століття.

- 8 - Гойдич П., *I Архипастырській Листъ.* Печатано у ОО. Василіянь въ Ужгородѣ, (1927), с. 19.

У першому своєму Посланні, як Ап. Адміністратор Пряшівської єпархії (1927-1960), зверненім до свого Духовенства, Владика Павло Гойдич просить його співпраці, посвяти для вірних, які йому доручені, доброго прикладу та любови до свого руського народу.

- 9 - Голинський П., *Богослови у роках визвольної війни*. « Альманах укр. богословів », Перемишль 1937, с. 147-163.

Автор подає важливіші моменти з своїх переживань у роках визвольної війни в роках 1918-1920, щоб виказати, що « богослови у тих великих часах приймали живу участь у подіях для добра народу, жертвували труд і життя, хоч не мали до цього обов'язку ».

- 10 - Головацкій Я., *Львовская Руска Єпархія передь стома льти*. « Зоря Галицкая яко альбомъ на 1860 р. ». Львовъ, Инст. Ставроп. Бр., 1860, с. 251-269.

У перекладі з латинської мови поданий тут звіт про Львівську єпархію з р. 1761, який до Риму переслав єп. Л. Шептицький.

- 11 - Голубинский Е., *Археологический атласъ ко второй половинь русской Церкви*. Москва, изд. общ. исторіи и древностей Россійскихъ при Московскомъ университетѣ, 1906, ст. 32 † LXIII ил.

На перших 32 сторінках подано вступ та пояснення до картин-ілюстрацій, а на дальших 63 (римськими номерами) листках поміщено рисунки (по кілька на кожній) до історії Церкви: архітектура церков, внутрішній виряд та різні церковні і богослужбні шати. Частина з них взята з українських земель.

- 12 - Гординський Я., *Рукописи бібліотеки монастиря св. Онуфрія ЧСВВ. у Львові*. « Записки ЧСВВ », Жовква 1927, т. I, ст. 234-272, 417-478; т. III, с. 40-64, 345-376.

Обі частини з першого тому вийшли окремим випуском, ч. I, в « Бібліотека Записок ЧСВВ », Жовква 1927, ст. 114.

Автор дає опис рукописних творів з дуже багатой бібліотеки ОО. Василіян у Львові, яку тепер включено в центральний державний архів у Львові. При описі подає він все те, що суще та орієнтаційне для кожного науковця, богослова, історика, але й філолога та художника і т.д. Також цитує бічні записки, виписує мовні і правописні відміни, вазначає цікаві мініатюри, заставки й ініціали, важить оригінальну й літературну вартість, вказує на посторонні впливи. Вспів описати 69 великих рукописних збірників.

- 13 - Горфункель А.Х., *Каталог книг кирилловской печати 16-17 веков*. Ленинград, изд. Ленин. университета, 1970, с. 80+15 илл.

У каталозі подано науково-бібліографічний опис 237 книг, друкованих в 16-17 сторіччях в Києві, Москві, Львові, Вільні й Чернігові, які тепер знаходяться в науковій бібліотеці Ленінградського університету, між ними видання І. Федорова, Граматика М. Смотрицького, «Лексикон словеноросский» Памви Беринди та інші, з яких деякі унікати. При кінці знаходяться покажчики міст, друкарень і їхні видання, авторів книг, імена власників книг, які на них записані, географічний та ін., як також додатковий список книг, які увійшли до університету після виготовлення каталогу.

- 14 - Гринчишин М., *Для інформативного процесу беатифікації й канонізації Слуги Божого Андрія Шептицького, архивєпископа Львівського Українців, митрополита Галицького, єпископа Кам'янець-Подільського*. Артикули для започаткування процесу. Рим, накладом постуляції М.А. 1958, с. 71.

У виданні подано короткий нарис життя митр. Андрія Шептицького, його чесноти, як також описано останні хвилини його життя.

Ціль видання — подати в коротких артикулах найважливіші дані про нього, щоб таким чином могли започаткувати беатифікаційний процес.

- 15 - Гушалевиць Ю., *Житіє богоносныхъ отецъ Антонія и Теодосія, основателей монастыря Кіево-Печерского*. «Зоря Галицкая». Львовъ 1860, с. 160-181.

Автор подає короткий біографічний нарис життя свв. Антонія й Теодосія Печерських, зокрема їхній вклад в оснування Києво-Печерського монастиря.

- 16 - Герич Ю., *Проблема celibату на Львівському Провінційному Синоді (1891)*. «Збірник на пошану Василя Орелецького 1895-1976», Мюнхен, Укр. Вільний Університет, 1982, с. 111-146.

На основі брошурки «Висвітлення до історії Львівських синодів з років 1891 і 1897» (сторін 41), яка вийшла 1924 р., виготовлена і підписана 9 бувшими учасниками цих синодів, і теж на

основі 3-х листів з 1925 року, висланих до Ап. Престолу та інших східних Церков, автор розглядає як, за цими письмами, була трактована справа celibату на Львівському Соборі 1891 року (с. 111-127). По тім подає в латинській мові згадані вище три листи: до Папи Пія XII, до Префекта Сх. Конгрегації І. Туччі та до єпископів інших східних католицьких Церков, які підписали колишні учасники згаданих вище Синодів з 1891 і 1897 років. Пор. ч. 1249 — « Записки ЧСВВ », т. X, 1979, с. 440.

- 17 - Добрянский Ф., *Описание Рукописей Виленской Публичной Библиотеки*. Вильна, тип. А.Г. Сыркина, 1882, с. LV+533.

Після довшого вступу з поясненнями до збірки, подано подрібний опис 329 рукописів, в більшості з колишніх Василіянських монастирів. Між ними знаходиться опис Синодиків (Пом'яників) з монастиря у Супраслі та Жировицях (с. 179-191) з іменами митрополитів, єпископів, монахів і монахинь та добродіїв; Хронографи, Зборники життя Святих, багато літургічних книг, 11 уніятських Службників — 3 з 17 століття, 7 з 18 ст. й один з 19 століття. Далі описано Сборник Життій Святих з 472 карток (с. 221-8), в якому від ст. 460 рукою св. Йосафата вписане Слово І. Золотустого на свято Усікновення, як це зазначено на с. 472. Крім того описано ще Сборник з рукописів з 16 і 17 ст., на 297 листках, який був власністю св. Йосафата і в більшості переписаний там його рукою. Між ними на с. 68-198 — його проповіді, і на с. 199-277 пояснення 10 Божих Заповідей. При кінці подано покажчик імен.

- 18 - Заимов И., *Супрасльски или Ретков Сборник в два тома*. София, Изд. на Българската Академия на Науките, т. I, 1982, с. 564; т. II, 1983, с. 603.

Цей Збірник названий Супрасльський, бо його знайдено у Василіянському монастирі в Супраслі, або « Ретков », від імени того, що його списав. У Збірнику знаходяться життя святих та проповіді. Походить з XI століття. Одна частина його тепер знаходиться в Любляні, друга в Ленінграді, а третя у Варшаві. З одної сторони поміщена фотокопія рукопису, з другої цей самий текст передрукований, разом з відповідником з грецького оригіналу. Видання наукове, з науковим апаратом. Пам'ятка староболгарської мови.

- 19 - Запаско Я.-Ісаєвич Я., *Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Книга перша (1574-1700)*. Львів, В-во при Львівському університеті, видавничого об'єднання «Вища Школа», 1981, с. 136. Формат 60x90/8.

Перша книга відкривається нарисом друкарства, видавничої справи та книжкового мистецтва України в 16-17 століттях, с. 9-23. По ньому поданий каталог з описами всіх 762 книг, надрукованих кириличним і латинським шрифтами на Україні до 1700 року включно. В описах, розміщених хронологічно, наводяться вихідні дані стародруків, відомості про їх зміст, мову, поліграфічну організацію тексту, художнє оформлення, прикметні особливості примірників та місце їх зберігання. Текст видання супроводжується репродукціями титульних або початкових сторінок, гравюр із стародруків. Наприкінці вміщено перелік друкарень і їх працівників, а також покажчики стародруків, алфавітний, за друкарнями і за тематикою, та покажчики граверів й іменний.

- 20 - Запаско Я.-Ісаєвич Я., *Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих в Україні. Книга перша. Частина перша (1701-1764); Частина друга (1765-1800)*. Львів, в-во при Львівському державному університеті, «Вища Школа» 1984, с. 132+128.

Перша частина другої книги присвячена виданням 1701-1764 рр., а Друга частина тієї книги — виданням 1765-1800 рр. На зміст цього видання склалися: 1) Книга і друкарство на Україні в XVIII ст.; 2) Каталог книг від 763-4176 числа; 3) Список видань, посилання на які подаються скорочено; 4) Скорочення назв бібліотек, музеїв та архівів і 5) Перелік друкарень, алфавітний покажчик стародруків, також за друкарнями і за тематикою та покажчик граверів й іменний.

- 21 - Зубрицький Д., *Літопись Львовскаго Ставропигіального Братства*. «Временникъ Ставроп. Братства», Львовъ 1926, с. 101-269.

Історія колишнього Ставропигіального Львівського Братства тісно пов'язана з історією Галичини та Львівської єпархії, тому у цій Літописі багато матеріялу також до історії Церкви в Гали-

чині, зокрема у Львові. Літопись починається 1453 роком й кінчається 1801.

Це передрук з « Журналу Мин. Нар. Просв. » з рр. 1849 і 1850. Пор. ч. 154.

У цьому ж Временнику поміщено також « Пропамятне письмо » Братства з 1923 р. до Ап. Престолу на руки Візитатора Дж. Дженоккі, в якому протестують проти новостей в богослуженнях, проти « українізації » та введення целібату (61-89). Подібне письмо проти введення целібату з р. 1925 (с. 90-95).

- 22** - Іларіон (Огієнко), *Слово істини. Пастирські послання за 1940-1944 рр.* Холм, Свята Данилова Гора, 1944, с. 60.

У виданні зібрано 18, звичайно, коротких Послань з років 1940-1944. При кінці подано ще Послання, які вийшли окремими книжками. Автором їх — Холмський і Підляський митрополит Іларіон (І. Огієнко).

- 23** - Ісаїв П., *Меморандум Митрополита Андрія Шептицького до Урядів Центральних Держав.* «Богословія», Рим 1968, т. 32, с. 30-76.

Автор розглядає Меморандум митр. А. Шептицького, який він 15 серпня 1914 року вручив австрійському та може й німецькому урядам, зокрема історію цього документу і його текст, який подає в німецькому оригіналі та українському перекладі; далі обговорює його проєкт тимчасового військового та політичного устрою; проєкт церковної організації і вкінці генезу документу.

- 24** - (Котков С.И.), *Успенский Сборник XII-XIII вв.* (О.А. Кажевская, В.Г. Демянов, М.В. Ляпон). Москва, Наука, 1971, с. 752+16 таблиць.

Це найновіше наукове видання « Успенського Сборника » з 12-13 ст., в який входять матеріали знайдені в бібліотеці Московського Успенського Собору, між якими були теж « сказаніє » про Бориса і Гліба та життєпис Теодосія.

Rec.: « Russia Medioevalis » I, 1973, S. 114-124 (H. Gaumnitz).

- 25 - Лазарев В.Н., *Русская Иконопись от истоков до начала XVI века*. Москва, «Искусство», 1983, с. 540.

У мистецькому виданні, великого енциклопедичного формату, на основі дуже багатого матеріалу автор розглядає зародження станкового живопису, техніку й естетику руської ікони, та розказує про провідні мистецькі школи й поодиноких мистців, які розвинулися з Київської школи. Майже всі 143 репродуковані ікони, в більшості кольорові, і часто в кількох навіть ілюстраціях, походять з північних теренів, головню з Новгороду, які там збереглися перед татарською руїною, хоч багато з них у Києві побували чи там постали. На початку подана найбільш повна в науковій літературі бібліографія, також резюме в англійській мові, а при кінці покажчики імен та іконописних сюжетів. До кожної ікони подано всі найважливіші дані про її походження та всі інші дані.

- 26 - Левницький М., *Архієрейское Окрестное Послание, изъ латинскаго преведенное* Р.Б. 1841. Перемишль, тип. епископска, 1841, с. 40.

1) Послання про примат Римських Архієреїв, на основі літургичних текстів східної Церкви, написав Львівський митрополит Михайло Левицький, пізніший кардинал.

Це саме Послання, того ж року, появилось також в латинській мові, с. 27.

2) На подібну тему, 18 лютого 1840 року, написав він друге коротке Послання, після скасування Берестейської Унії в Росії 1839, проголошуючи текст Енцикліки Папи Григорія XVI з дня 22 грудня 1839 року. Послання в латинській мові — сторін 11.

3) Пор. також коротке Послання в латинській мові з дня 11 жовтня 1841 року, яким переслав Листа Папи Григорія XVI — на його Послання з дня 10 березня цього року — с. 12.

4) Також — ще подібне Послання в латинській мові, яким переслав Енцикліку Папи Пія IX з дня 9 листопада 1856 р. (Львів), 4 березня 1857, с. 24.

5) Подібне Послання в латинській мові появилось теж 12 березня 1855 року, з яким переслано Енцикліку Папи Пія IX з дня 6 грудня 1854 р. — про Непорочне Зачаття Д.М. (Львів), 1855, с. IV+20.

б) Пор. ще також: « Соборное Посланіе Архієпископовъ и Епископовъ, собравшихся въ Вѣднѣ, ко честному Пресвитерству ихъ епархій ». (Переведено съ нѣмецкого языка). Львовъ, тип. Инст. Ставропиг., 1849, с. 35.

- 27** - Лужницький Г., *Словник Чудотворних Богородичних Ікон України*. «Intrepido Pastori». Науковий Збірник УКУ, т. 62. Рим 1984, с. 153-188.

Автор зібрав список майже 200 чудотворних Богородичних Ікон з усіх етнографічних земель України. До кожної з них подає також бібліографію, хоч не повну. Крім них поіменно, без бібліографії, згадано ще кілька десятків інших місцевостей, в яких почиталися подібні чудотворні ікони.

- 28** - Максименко Ф.П., *Кириличні стародруки українських друкарень, що зберігаються у Львівських збірках (1574-1800)*. Зведений Каталог. Львів, «Вища Школа», 1975, с. 128.

У цьому виданні автор зібрав 872 кириличні видання — до 1800 року, які знаходяться у Львівських збірках, додаючи до кожного належні і вичерпні дані про його описи, перевидання і обрібки. Між ними 716 вийшли на актуальній українській території, і в додатку ще тільки 66, виданих поза нею. Між ними є такі, яких немає ні в бібліотеках Москви, Ленінграду та Києва, в тому 29 почаївських видань, яких не наводить ні Тилявський (пор. ч. 823 — «Джерела і Бібліографія...») ні Петров (див. ч. 1156). Зібрано у ньому теж 33 кириличних видань з Унівської друкарні, а в тому аж 22, які не фігурують в київському каталозі.

Рец.: «Записки ЧСВВ» 1979, с. 526-528 (М. Ваврик).

«Recenzija», Harvard Ukr. Inst., 1976, 2, pp. 17-21 (Simmons J.S.G.).

- 29** - Малиновський М., *Грамоты до исторіи Церкви Руской вообщѣ, до соравненія же обряда греч. католического съ латинскимъ въ особенности, относяціися*. «Зоря Галицкая яко альбомъ на 1860 р.», Львовъ, Инст. Ставр. Бр., 1860, с. 196-222.

Подає кілька документів до церковної історії, зокрема ті, що стосуються рівності обрядів східного і західного — в більшості з періоду Берестейської Унії — Римських Архієреїв, королів і єпископів, три королівські грамоти єп. Шумлянському при к. 17 ст. і два з Відня, з рр. 1776 і 1782.

- 30** - Масцюх В., *Перше Пастирське Послання до Лемків*. Львів, печатня Ставропігійського Інститута, 1935, с. 47.

Предмет цього Послання за словами самого Ап. Адміністратора для Лемківщини д-ра Василя Масцюха, це: « Інформації, які, узгляднуючи теперішню хвилю, уважав я за вказане, а почасти за потрібне, подати до відома моєму Всечесному Духовенству і вірним » (с. 5-18), а в другій частині — короткий « душпастирський виклад про св. Тайну покаяння ».

- 31** - Музичка І., *1000-ліття Християнської України і Папське Послання*. « Визвольний Шлях », Лондон 1979, с. 1292-6, 1417-1426.

У статті автор аналізує Папське Послання Івана Павла II, написане з нагоди підготовки до 1000-ліття Християнської України, з датою 19 березня 1979 року, й подає короткий коментар до деяких місць цього листа, зокрема про його генезу, поділ послання, провідну думку, єкуменізм та єдність з Римом і вартість Унії та її обезцінювання.

Стаття І. Музички появилася також в « Богословія », Рим 1979, т. 43, кн. 1-4, с. 21-40.

В тому ж числі « Богословія », стор. 15-20, поміщено теж це Послання Папи Івана Павла II-го в українському перекладі.

Пор. ще: Балей П., *Християнство в реєстрі цінностей українського народу*. « Визв. Шлях » 1979, с. 82-88.

- 32** - Мухин І.С., *За віру батьків. (Уніяти в художніх творах В.Г. Короленка)*. Чікаго 1976, в-во Укр. Кат. Університету ім. св. Климентія. Серія філ.-гуман. факультету, т. XIII. Праці Філії УКУ в Чікаго, вип. 1, с. 140.

Предметом монографії, яку автор захистив 1972 р. на Манітобському університеті у Вінніпезі, це важка доля уніятів під Росією у 19-20 століттях, на основі аналізу трьох оповідань В.

Короленка — з їхнього життя. Віддаючи погляди Короленка, праця кидає повніше світло на церковну Унію та її національний характер серед українського народу, яка також розкриває маловідомі аспекти її переслідування.

Дуже цінний теж розділ: *Додатки*, в яких в укр. перекладі опубліковано дві статті В. Короленка: « Віра батьків » й « Ув'язнення графа Шептицького », які появились в 1916 р. в « Русские Записки » Петроград, ч. 9, с. 297-303 і в « Русские Ведомости », ч. 246, с. 5, — та стаття С. Мельгунова: « Із історії воз'єднання уніятів у Росії » (с. 92-125), яка ж появилася в « Голос минушого. Журнал истории и литературы » — Москва 1915, ч. 10, с. 5-37. Як історик він дав глибоку аналізу історичної долі З'єдиної Церкви під Росією, засуджуючи політику Бобринського й єп. Евлогія в роки окупації Галичини в першу світову війну.

- 33 - Німчук В.В., *Київські Глаголичні Листки*. Найдавніша пам'ятка слов'янської писемності. Київ, Наукова Думка, 1983, с. 144.

Киевские Глаголические Листки X в. из Центральной научной библиотеки АН УССР в Киеве. Отдел рукописей, шифр.: ДА/П 328. (Факсимильное издание). Киев, Н. Думка 1983. (Без пагінації).

У виданні подано науковий опис Київських Глаголичних Листків, одних з найстарших старослов'янських писемних пам'ятників з X століття. Вони понад сто років вже зберігаються у Києві, куди подарував їх Київській Духовній Академії її вихованець Архімандрит Антонін (Андрій І. Капустін). На цих Листках поміщені молитви, які читаються в часі латинської Служби Божої. Найбільш імовірно, що вони стали надбанням Архім. Антоніна на Синаї в монастирі св. Катерини. Після 149 номерів літератури, в додатках поміщено ще: *Кирилична Транслітерація Київських Глаголичних Листків та Латинський Відповідник Слов'янського Тексту із Падуанського Кодексу*, із хрестоматії М. Вейгарга-Й. Курца, і: *Словопоказчик до кириличної транслітерації Київських Глаголичних Листків* — В. Вондрака.

Факсимільне видання Глаголичних Листків Київських видано окремою книжечкою.

- 34** - Оглоблин О., *Українська церковна історіографія*. «Укр. Історик», Н.Й.-Торонто-Мюнхен 1969, с. 12-29.

В короткому огляді автор дає процес розвитку української церковної історіографії, поділивши її на три доби: Від перших століть християнства – до 19 століття; друга, в 19 і 20 столітті – до 17 років та вкінці третя – від 1917 до 1967 років.

Пор. теж його: *Ukrainian Church Historiography and Theology. Ukraine: a Concise Encyclopedia*, prepared by Shevchenko Scientific Society, ed. by V. Kubijovuč, Toronto University Press, 1971, II, p. 120-130.

- 35** - Павленко Г.І., *Становлення історичної белетристики в давній українській літературі*. Київ, «Наукова Думка», Академія Наук УРСР, 1984, с. 326.

На матеріалі східнослов'янських житійних і літописних текстів XI-XVI ст. про князів Ольгу й Володимира та українських версій цих сюжетів XVII — початку XVIII ст. досліджуються основні аспекти становлення історичної белетристики в укр. літературі та поступове переростання фактографічного викладу в художню розповідь. При тому багато уваги присвячено авторським оцінкам окремих подій, та вчинків персонажів, про які там розповідається. В Додатку публікуються тексти аналізованих пам'яток із рукописів і друківаних видань XVII-XVIII ст.: Житіє Володимира за рукописом з 17 ст., вибране з літописця Нестора; Житіє Ольги за списком к. 17 – поч. 18 ст.; Житіє Володимира редакції 17 – поч. 18 ст.; Розповідь про Ольгу та Володимира із «Кройники» Феодосія Софоновича (за списком 17 ст.); Розповідь про Ольгу та Володимира з укр. Хронографа або «літописця» Леонтія Боболинського (за списком 18 ст.); Житіє Ольги з «Книги Житій Святих» Дмитрія Туптала, 1705 р.; та Житіє Володимира з тої ж «Книги Житій Святих».

- 36** - Павловъ А., *Источники церковнаго права*. «Богосл. Вѣстникъ», Москва, Духовная Академія, 1899, III, с. 386-433, 538-584.

Автор розглядає всі джерела церковного права, зокрема грецькі джерела, які потім перебрала теж Руська Церква, починаючи з Соборових постанов, а далі Збір церковних правил І. Схолястика і Сінтагму, Номоканон в XIV титулах, Сінтагму в редакції Фотія, коментарі Аристона, Зонари і Валсамона — аж до останніх часів.

- 37** - Павловъ А., *Первоначальный славяно-русский Номоканонъ*. Казань, унив. типографія, 1869, с. 100.

Автор старається доказати, що грецький Номоканон або т.зв. Кормчая Книга були знані на Русі в слов'янському перекладі вже в епосі прийняття християнства. При тому відтворює зміст такого Номоканону у слов'янському перекладі, який уживано в 10-12 сторіччях. Були це ті самі Номоканони, які вживано також в грецькій Церкві, отже: Номоканон Івана Схолистика і Номоканон в XIV титулах. Найбільше був поширений цей другий, але без правил Фотієвих Соборів і без коментарів. Фотієвський Номоканон став знаний щойно при прийнятті т.зв. Кирилівської Кормчої Книги.

- 38** - Павловъ А., *Номоканонъ при Большомъ Требникъ. Его исторія и тексты, греческій и славянскій, съ объяснительными и критическими примъченіями*. Опытъ научнаго разрѣшенія вопросовъ объ томъ сборникѣ, возникавшихъ въ прошломъ столѣтіи въ Святѣйшемъ Правительствующемъ Синодѣ. Новое (2) отъ начала до конца переработанное изданіе. Москва 1897, с. XIV +520.

У новому переробленому виданні автор подав історію т.зв. малого, покайного Номоканона, як пам'ятника грецького церковного права, і його історію в слов'янських перекладах, головню руських та московських (с. 1-78). Далі (с. 79-454) наводить текст грецький і слов'янський, який вжито у виданні при Білшому Требнику в Москві 1658 року, разом з багатьома коментарями та подав важніші відмінності з раніших до-Ніконівських видань, московських, а головню Київських з 1620, 1624 і 1629 років та Львівського з 1646 р. Однак переклад до першої частини Номоканону, літургічно-канонічної, взяв з Київського видання з 1620 року, подаючи теж пізніші різниці. В Додатку в цілості поміщено Передмови до всіх трьох Київських видань Номоканона з 1620, 1624 і 1649 років і Львівського видання з 1646 року, також разом з багатьома поясненнями (с. 498-510). При кінці додано ще покажчик предметний.

- 39** - Павловъ А., *50-я глава Кормчой Книги, какъ историческій и практической источникъ рускаго брачнаго права*. Москва, изъ «Ученыхъ записокъ» Имп. Моск. Университета, отдѣлъ юридической, выпускъ 5, 1887, с. IV+452.

Автор розглядає джерела 50-ї глави Кормчної книги, яка подає подружні приписи, взяті з Требника П. Могили, аналізуючи першу її частину, яка була взята з Римського ритуалу Папи Павла V, та другу частину, яку перебрано з грецького джерела « Ектеваса » М. Кеантянина. В Додатку, с. 229-542, подано повний текст 50-ї глави та 7 інших текстів, до цього предмету.

- 40 - ПАНЬКЕВИЧ І., *Покрайні записки на підкарпатських церковних книгах*. Часть II. « Наук. Збірник тов. Просвіта в Ужгороді » р. XII. Ужгород, друк. ОО. Василян, (1936), с. 36. *Покрайні записки на закарпатсько-українських церковних книгах з додатком 4 монастирських грамот*. Часть III. Прага, « Орбіс », 1947, с. 71.

В обох частинах, після довшого введення, автор подав усі покрайні записи, які він знайшов на численних церковних книгах на Закарпатті, з багатьма власними поясненнями до них. При кінці III-ї частини подав ще словник рідко вживаних або тепер зовсім неживаних діалектизмів. I Часть появилася в VI-му річнику « Науковий Збірник тов. "Просвіта" в Ужгороді ». Пор. на цю тему його працю ч. 1143.

- 41 - ПАНЬКЕВИЧ І., *Матеріали до історії мови південнокарпатських українців*. « Наук. Зб. Музею укр. Культури в Свиднику », Пряшів 1970, с. 223.

Праця присвячена « покрайнім » записам на сторінках друкованих і рукописних церковних богослужбових книг 16-18 ст. Ці записи зроблено з книг, які знаходилися по церквах, парафіяльних домах, бібліотеці і музею Пряшівського єпископства і в монастирі в Михайлівцях. У праці багато також матеріалу до церковної історії Пряшівщини, зокрема в таких розділах: Походження духовенства; Братства; Метрики; Написи на іконах; Грамоти Заріцького і Мстичівського монастирів; Стародруки в православних церквах. При кінці додано резюме в англ. і нім. мовах та покажчик імен.

- 42 - ПЕТРУШЕВИЧ А., *Жизнь Преподобного Отца Іова, Основателя Ставропигіальной Скитской Обители св. Василія, списана Современникомъ, Іеремонахомъ Игнатіємъ изъ Люба-*

рова. «Зоря Галицкая 1860», Львовъ, Инст. Ставр. Бр., 1860, с. 225-251.

Цей життєпис опубліковано з рукопису, який знайдено в монастирі в Підгірцях. У ньому, крім самих біографічних даних, багато теж до історії самого Скиту в Угорниках (Манявського). Історія кінчається смертю Йова 29.12.1621.

43 - Поташ М., *Пам'ятники Пряшівської єпархії*. Гр.-католицький Календар, 1985, с. 71-96.

У статті подано опис коло 40 церковних історичних пам'ятників в Пряшівській єпархії, з багатьма історичними даними та світлинами.

44 - Свѣнцицкий Ил., *Каталогъ книгъ церковно-славянскои печати*. Жовква, вид. Церковного Музея въ Львовѣ, 1908, с. X+213 (1).

У виданні подано досить подрібний опис 709 церковно-слов'янських книг та 100 антимінсів, з того 5 рукописних, які знаходилися тоді у Церковному Музею у Львові. До нього ввійшли збірки митр. і кард. М. Левицького (найбільше), деякі з митрополичої Капітули, коло 60 з церковних бібліотек та від світських, 14 від Православного Російського Правительственного Синоду, та ін. При кінці подано багато покажчиків: книг, друкарень і їх видань, друкарів, дереворитів і ритівників, присвят, імен власних і місцевостей та вкінці подано ще: ціни книг, вкладні і рукописи.

45 - Степовик Д.В., *Українська Графіка XVI-XVIII століть. Еволюція образної системи*. Київ, Наукова Думка, 1982, с. 332.

Монографія присвячена дослідженню історії української графіки, від її початків у 16 столітті, до кінця 18 століття, з 301 ілюстрацією. При кінці подана література та список усіх ілюстрацій, які знаходяться у виданні. Майже всі вони релігійного характеру і поставали та розвивалися у церковних інституціях.

46 - Стефанович А., *З Передвоєнних документів до історії нашої Церкви*. Львів, накладом автора, 1929, с. 49.

З своїми коментарями автор наводить: Відповідь для краків-

ської анкети з р. 1912 про польсько-українські відносини, і Листа Львівського Ставропигійського Братства на буллію Папи Пія X з дня 14 червня 1907 року у справі церковної обслуги американських українців.

- 47 - Студинський К., *Кореспонденція Якова Головацького в літах 1835-1849*. «Збірник Філол. Секції НТШ», т. XI-XII, Львів 1909, с. СХХХVIII+416.

Кореспонденція Я. Головацького в літах 1850-1862. Там же т. VIII і IX, Львів 1905, с. СХІ+592.

У першому томі, після довшого вступу під заг.: Причинки до історії культурного життя Галицької Русі в літах 1833-1847, опубліковано 242 листи з рр. 1835-1848, а в другому 406 листів з рр. 1850-1862. В них чимало матеріялу до історії Церкви, зокрема в Галичині. При кінці подано покажчик імен власних, географічних, і публікацій.

- 48 - Трипольський Н., *Къ історіи древнаго православнаго Почаевскаго монастыря на Волини*. Почаевъ-Житомиръ, Волинскій историко-археологическій сборникъ » вып. I, 1896, с. 1-42.

У збірці публікуються кілька документів до історії Почаївського монастиря, зокрема опис його з 1773 р., який в польській мові написав Василянський Протоігумен (імені не відчитано) під заг.: «Монастир — Скит», як теж його російський переклад.

- 49 - Федорів М.М., *Обрядові співи Української Церкви Галицької Землі*. Філядельфія, видання Сестер ЧСВВ, 1983, с. XVI+296.

У виданні подано короткий начерк про церковні співи взагалі, зокрема історію найновішого запису літургічних напівів, розвиток церковного напівного співу, децю про партесний-хоровий спів в Українській Церкві та коментар до українсько-галицьких церковних напівів, додаючи теж пояснення назв церковних напівів і богослужбових книг та пояснення до тексту, з короткою літературою і джерелами. У нотному відділі, стор. 73-216, подані літургічні співи, тропарі й кондаки, прокімени, Різдвяний та Воскресний цикл, частини з Літургії св. Василія, заупокійна Літургія та панахида. При кінці (217-288) знаходиться англійський переклад до текстів.

- 50** - Федорів Ю., *Записка про Турівську Євангелію*. «Богословія» 1974, т. 38, с. 199-226.

Після короткої історії «Турівської Євангелії», яка походить з 11 сторіччя, подається фотокопію 20 непагінованих сторінок, які збереглися з неї, разом з двома правдоподібно власноручними записками кн. К. Острозького з 1508 і 1513 років, батька основника Острозької Академії.

- 51** - Фотинский О.-Бурчакъ-Абрамовичъ, *Краткое описаніе памятниковъ древности поступившихъ въ Волинское Епарх. Древлехранилище (1.8.1894-1.11.1898)*, вып. 3. Почаевъ, Комитетъ церк.-археол. Общества, 1899, с. 138(4).

Між описаними документами важніші до історії Церкви наступні: Рукописи з Дерманського монастиря; Останки архіву кол. Василіяньського монастиря Білостоцького (81-88) і Документи в архіву Тригорського монастиря (88-105), та з бібліотеки Дерманського монастиря (110-119).

- 52** - Чавс П., *У Вирі Життя та Мостицини і Судовошищенцина*. Стемфорд, Дієцезальний Музей і Бібліотека Укр. Кат. Єпархії в Стемфорді, Конн., 1976, с. 376.

У першій частині автор, о. Петро Чавс, містить спомини з власного життя, головню як священника-душпастиря і суспільно-громадського діяча, в Україні та на еміграції, а в другій подає досить подрібний опис церковно-громадського життя в цілій окрузі Мостицини та Судовошищенцини. В цих спомінах та описах дуже багато матеріалу до церковної історії цієї округи з багатьома ілюстраціями.

- 53** - Шептицький А., митр., *Канадійським Русинам*. Жовква, печ. ОО. Василіян, 1911, с. 96.

Це послання митр. А. Шептицького, яке він написав, як був обіцяв, після повороту з Канади, українським поселенцям-емігрантам з Галичини. В ньому описує ці правди віри, які їм треба було знати, і пригадає науки та поради, які їм подавав, коли був з ними.

- 54** - (Шептицький А.), *Письма-Послання Митрополита Андрея*. Відбитка з Логосу. Йорктон, Саск, 1961, с. 80.

У виданні зібрано найважливіші письма-пошання митр. А. Шептицького з часів большевицької окупації за роки 1939-1940, як вони були появилися пізніше за німецької окупації у вигляді Додатків до Архиепархіальних Вістей. Деякі подано в скороченні, або тільки їхній зміст.

55. - Шептицький А., *Твори (морально-пасторальні)*. Рим, Укр. Кат. Унів., 1983, с. XII+548.

У першій частині цього тому поміщено Відозви, Зарядження, Комунікати й Оголошення, а в другій — Поучення і Пастирські Послання митр. А. Шептицького з років 1932-1939. В Додатку оприлюднено ще Ап. Конституцію про надзвичайний Ювілей, спільне послання єпископів Ординаріїв Галицької митрополії — грудень 1936; Пастирське послання еспанських єпископів про домашню війну; спільне Пастирське послання єпископату Гал. Церковної Провінції — червень-липень 1938 і подрібний аналітичний показчик імен і понять. Весь цей матеріал взято з «Львівських Архиепархіальних Відомостей», і дещо з «Діла» та «Ниви», опублікованих у 1932-1939 роках.

Рец.: М. Лабунька — «Богословія» т. 47, 1983, с. 170-4.

- 56 - Шептицький А., митр., *Твори (Аскетично-моральні)*. Рим 1978, вид. У.К. Унів. Праці Гр.-Кат. Бог. Академії т. 45-47, ст. XX+493+(3).

У цьому виданні передруковано ряд статей митр. А. Шептицького під. заг. «Божа Мудрість», які появилися у «Львівських Архиеп. Відомостях» (15 жовтня 1932-15 лютого 1933); трактат під. заг. «Християнська Праведність», частина перша, який появився у Львові 1936 окремою відбиткою з тих же «Відомостей» з р. 1935, с. 125-413; і «Дар П'ятдесятниці», які взято з «Відомостей», травень-жовтень 1937, с. 415-456. В Додатку поміщено ще статтю «Надзвичайні прояви в християнському житті» з тих же «Відомостей», серпень 1937, і «Про часте св. Причастя», лютий 1939. У введенні впорядник видання о. С. Гарванко подав історію цього та інших видань (див. ч. 100, 102), загальний перегляд томів, які приготовано до Беатифікаційного процесу (20 томів), а при кінці — показчик імен та речевий.

57. - Шептицький К., *Митрополит Андрей і оновлення східної чернечої традиції*. "Богословія", Львів 1926, с. 150-163.

У короткому нарисі автор розглядає вклад Львівського митрополита Андрея Шептицького у відновлення в Українській Католицькій Церкві східної чернечої традиції.

- 58 - Шапов Я.Н., *Византийское и южнославянское правовое наследие на Руси в XI-XIII вв.* Москва, «Наука», 1978, с. 292.

Монографія присвячена дослідженню правової і культурної спадщини Візантії і південно-слов'янських земель на Русі, головно вивченню історично-православного джерела: Кормчої Книги — збірника візантійських і староруських правових пам'яток з VI-XII століть. На основі дослідів коло 180 кормчих рукописних списків з XI-XVIII століть автор представляє ранню історію кормчих книг на Русі, в тому і місцевої руської редакції з XIII ст., яка включила в собі також староруські пам'ятники: Руську Правду, княжі Устави Володимира і Ярослава, південнослов'янські пам'ятники та інші. Друга глава присвячена Древнєслов'янській Кормчій на Балканах і Русі (с. 40-116); третя — сербській редакції (117-158), а четверта — руській редакції (с. 159-233), яка розвинулась на основі обох попередніх, з додатком багатьох староруських і перекладених пам'яток, та кормчим книгам 14 титулів на Русі в XI-XIII стт. В Додатку подано опис 53 списків кормчих книг (255-275), покажчики імен осіб і місцевостей та шифрів рукописів.

- 59 - Шапов Я.Н., *Древнерусские княжеские уставы XI-XV вв.* Москва, «Наука», 1976, с. 240.

В академічно опрацьованому виданні поміщено староруські Устави і грамоти єпископських і митрополичих катедр: Устав кн. Володимира у 7 редакціях з 13-17 ст., Устав-судебник кн. Ярослава і митрополита Іларіона у 6 редакціях з 13-16 ст., уставні грамоти Смоленської, Новгородської, Турівської, Галицької і Київської земель, документи XV століття, які ці Устави потверджували, як теж анонімні уставні і правові записи. Видання — з покажчиками шифрів рукописів та імен осіб і місцевостей.

- 60 - *В Обороні Прав нашої Греко-Катол. Церкви*. Львів, наклад. І. Готя, 1929, с. 84.

У виданні поміщено довгого листа, з багатьома підписами, з 28 точками оскарження на Перемиського єпископа Й. Коцилов-

ського, з дня 14 грудня 1926, як протест проти недавнього введення целібату в своїй єпархії (3-37); відповідь на письмо Сх. Конгрегації з дня 9 мая 1927 року (37-41) і далі їдку критику цього листа.

61 - *Временникъ Института Ставропигійского съ Мѣсяцесловомъ*. Львовъ, іждивеніємъ Института Ставроп., 1864-1913.

Крім поодиноких статей, майже в кожному річнику знаходиться досить багато документів до історії самого Братства, як теж історії Церкви, зокрема в Галичині.

1864, с. 81-91: Хронологічний список членів Інституту в рр. 1463-1863, який виготовив Я. Головацький. Про перших членів і діяльність Інституту див. теж 1875, с. 139-145.

1865, с. 83-7: Листи папи Климента VIII до кн. Острозького.

1866, с. 161-172: Витяг зі спису документів Братства, які відносяться до загальної історії Церкви — Д. Зубрицького.

1867, с. 66-84: 15 листів кн. Острозького до Братства, з вступом Я. Головацького.

1869, с. 113-140: 11 патріярших грамот для Братства з 1586-1599 рр., які зібрав А.С. Петрушевич.

1870, с. 129-146: Устав Св.-Онуфрівського Братства.

1870, с. 146-152: 2 патріярші грамоти з 1589 і 1644 рр.; клятва єп. А. Шептицького з 1716 р., і його грамота ігумені Словітського монастиря з 1721 р.

1871, с. 129-152: грамота кн. Теодора Івановича з 1592 р. і 9 листів Братства. Всі з 1592 р. й один 1586 — до Царгородського патріярха.

1875, с. 173-186: Важніші записи для Братства.

1876, с. 173-186: Список з короткими історичними даними Київських митрополитів — до Исидора, далі Московських митрополитів і патріярхів. Подав А.С. Петрушевич з рукопису з к. 17 століття.

1878, с. 127-136: 5 документів до історії Братства з 1591-2 рр.

1880, с. 137-146: такі ж два документи та грамота патр. Лукариси для Крехівського монастиря з 1628 р.

1881, с. 149-165: 17 листів, головню Молдавських князів, до Братства в рр. 1558-1566.

1882, с. 149-164: 15 таких листів з 1571 р. Подав А.С. Петрушевич.

1883, с. 147-176: 33 листи в Молдавії. Подав той же.

1890, с. 178-190: Укрухи изъ нагробныхъ плитъ. Шараневич І. зібрав й описав 61 залишків, які заховалися в Ставропігійській церкві у Львові.

1907, с. 102-118: Тяжба Львовского еп. Гедеона Балабана съ Братствомъ.

До історії *Успенської церкви*: 1874, с. 113-128: подано 6 грамот з 1592 щодо її відновлення; 1864, с. 69-74: короткий нарис про її заснування; 1875, с. 134-139 і 1894, с. 176-8: коротка дальша її історія, яку подав І. Шараневич.

Майже всі ці документи зібрано у пізніших повних виданнях, див. чч. 153 і 154.

У річнику з 1888, с. 108-117 поміщено ще спогади очевидця з-перед 40 років із семінарійного життя у Львові 1848 року.

1903, с. 177-181: Причинок до епізоду арештування польськими військами митр. Ангеловича.

1905, 182-6: короткий начерк про гр.-кат. парафію у Кракові.

62 - *Діяння і Постанови Львівських Архієпархіяльних Соборів 1940-41-42-43 під проводом Слуги Божого Андрея Шептицького*. Вінніпег, архієпарх. ювілейний комітет, 1984, с. (6) + 281.

У виданні зібрано всі доступні декрети, постанови й рішення Львівських архієпархіяльних Соборів, які відбувалися в тяжких воєнних роках 1940-1943, разом з промовами та посланнями митр. Андрея Шептицького. Раніше вони були друковані у Львівських Архієпархіяльних Відомостях, а потім частинами передруковані в Логосі в 19 і 30 томах, роки 1961 і 1969.

63 - *До Історії знищення Унії церковної*. «Рускій Сіонъ», Львовъ, 1876, 215-220, 253-5, 361-4, 398-400, 430-2.

При вістці про початки нищення Унії на Холмщині під претекстом очищення обряду, подано тут повний текст заяви в цій справі еп. М. Куземського з 1871 р. під заг.: Примѣчанія къ Н. 2391 изъ 1871 г. по дѣлу обрядового вопроса въ Холмской Епархіи, заявленныя на засѣданіи консисторіи въ февралѣ мѣсацѣ 1871 года.

64 - *Документи до історії звільнення Митрополита-Ісповідника та Його Ювілеїв*. «Матеріяли до історії Укр. Церкви», Мюн-

хен-Рим-Париж, Наукові Записки Укр. Вільного Університету, 1969, с. 299-381.

У виданні зібрано 16 документів до історії звільнення Львівського Архiepіскопа-Митрополита Йосифа Сліпого, починаючи з фотокопії відручного листа Папи Пія XII у 40-ліття його священства, Спільного звернення української спільноти в 1960 року, і Спільного Пастирського Послання Укр. Католицької Єрархії аж до двох привітів вже самого Архiepіскопа-Митрополита, а між ними численних чужих інтервенцій. У цьому ж виданні подано теж 4 статті про самого Митрополита:

Ленцик В., Митр. Й. Сліпий, як Ректор Духовної Семінарії і Богословської Академії у Львові (226-248);

Казимира Б., Митр. Йосиф (Мої спогади із воєнних років 1939-1944), с. 249-266;

Хомин П., Ідея єдності Церкви в праці і змаганнях Кир Йосифа, як вченого і Владика (267-284);

Соловій М., Митр. Йосиф Сліпий як науковець-богослов (285-298).

- 65 - *Епископ Холмський Феліціан Шумборський і його примусова подорож до Петербургу 1840 року.* «Богословія», Рим 1981, т. 45, с. 145-258.

З коротким вступом про самого еп. Ф. Шумборського і його Холмську єпархію, подається в укр. перекладі його щоденник з подорожі до Петербургу в 1840 р., куди його закликали, сподіючись схилити його до переходу під юрисдикцію Московського патріярха. В оригінальній польській мові помістив його о. А. Петрані в 13 томі «Archiwa, Biblioteki i Muzea kościelne». Див. ч. 481.

- 66 - *З життя Української Католицької Церкви в катакомбах.* «Шлях Перемоги», Мюнхен, 1982, чч. 35-39.
«Russia Cristiana» 1982, nov.-dic., p. 3-19.

Це досить довгий (коло 40 сторінок 8-ки) опис про тяжкий стан і діяльність та труднощі, з якими мусить змагатися Українська Католицька Церква в Галичині, виготовлений в 1980 році. Автором його є правдоподібно священник з не Львівських кругів, які тепер мав би очолювати, як там сказано, еп. Стернюк. Документ взято з російськомовного архіву Самвидаву ч. 4625.

Пор. також: *Chiesa dei Martiri. Rapporto del Cardinale Josyf*

Slipuj sulla Chiesa cattolica ucraina dopo 35 anni di persecuzione. « Aiuto alla Chiesa che soffre », numero speciale dell'« Eco dell'Amore », n. 2, 1981, pp. 16.

До становища УКЦ нині. Письмовий реферат його ж на 32-му Конгресі « Церква в Потребі », що відбувся 5-8 серпня 1982 р. в Кенігштайн, Німеччина. « Шлях Перемоги » 1982, ч. 36, ст. 2,5; Kirche in Not, XXX/1982. *Bedrohte Kirche in Ost und West*, Königstein, Albertus-Magnus Kolleg, 1982, S. 137-145. Cf. ibidem, n. 29, 1980, S. 65, ff; n. 30, 1981, S. 167-171.

67 - *Звернення Єпископа Феодосія до Брежнєва.* « Сучасність », Мюнхен 1981, ч. 7-8, с. 159-185.

Це звернення виготовив в тому часі Полтавський і Кременчуцький єпископ Феодосій (в миру Митрофан Никонович Дикун, нар. 1926 р. в с. Черниці, Рівенської області). У ньому він подрібно описує тяжкі обставини, з якими мусять боротися вірні в Радянському Союзі, ближче в поодиноких місцевостях його єпархії. Це звернення було написане 1977 і поширювалося у самвидаві.

68 - *Изборник Святослава 1073 года.* Научный аппарат факсимильного издания – с. 80. Факсимильное издание – 266 фолій. Москва, «Книга», 1983.

У I частині, під проводом Б.А. Рибаківа автори розглядають в російській, англійській та німецькій мовах значення визначної старо-руської культурної пам'ятки, потім тільки в рос. мові подають джерела Изборника, буквальний переклад його заголовків, опис рукопису та його мистецьке оформлення і вибрану бібліографію. У другій частині — подається тільки його факсимільне видання.

69 - *Изборник Святослава 1073 г. Сборник статей.* Москва, изд. «Наука», 1977, с. 344.

У виданні, під проводом академіка Б.А. Рибаківа, поміщено багато наукових статей про найстаршу, по Остромировім Євангелії з 1056-7 років, слов'янську рукописну книгу: Изборник Святослава 1073 року, який був «першою руською енциклопедією, яка захоплювала широке коло питань: не тільки богословські та церковно-канонічні, але й з ботаніки, зоології, медицини, астрономії, граматики та поезики» (Н.Н. Розов).

- 70** - *Календар св. Йосафата на 1924 рік та Шематизм клиру всіх українських з'єдинених єпархій*. Зладив о. Володимир Семків. Жовква, Літературно-видавничий Інститут «Добра Книжка», 1924, с. LXXII+280+(10).

Це одинокий загальний Шематизм усіх єпархій; крім галицьких — зібрано матеріяли теж з єпархій Мукачева, Пришева, з Югославії, Боснії та Герцеговини, Румунії, Америки, Канади та Бразилії. Подано у ньому імена парафій, усіх парохів і сотрудників, та число душ. При всіх монастирях подано імена священників та загальне число братів, новиків і студентів; при всіх жіночих монастирях звичайно наведено тільки ім'я настоятельки, число монахинь і їхню діяльність. Крім них відмічено теж інші церковні товариства.

- 71** - *Каталог Згромадження Сестер Службниць Пресвятої Непорочної Діви Марії на 1980 рік*. Рим, накладом Згромадження СС. Службниць, 1980, с. 120.

У цьому виданні подано список усіх домів Сестер Службниць, разом з іменами тих Сестер, які в них проживають, зазначаючи також ті праці, які вони в них виконують. Окремо подано імена тих Сестер, які померли в 1972-1980 роках та поазбучний список Сестер в Галичині, Канаді, Бразилії, Америці, Польщі, Югославії, Чехословаччині та Аргентині. Подібні Каталоги Згромадження СС. Службниць досі появилися ще в рр. 1938, 1955, 1965 і 1972.

- 72** - *Каталог пергаментних документів центрального державного історичного архіву УРСР у Львові 1233-1799*. Київ, «Наукова Думка», 1972, с. 675.

Після довшої вступної передмови на 22 сторінки, у виданні поміщено 1134 пергаментових документів з 1233-1799 років, які знаходяться в центральному державному архіві у Львові, до якого по 1946 р. увійшли також архіви НТШ, гр.-кат. митрополічної консисторії, Ставропігії, римо-кат. капітули і архів Василіянських монастирів. Одна грамота походить з 13-го століття, 32 — з 14-го, 262 — з 15-го, 462 — з 16-го, 262 — з 17-го, 111 — з 18-го та 4 додаткові з рр. 1356-1799. Всі документи наведені в оригіналі — в латинській, польській, руській та німецькій мовах. Текст багатьох документів поданий в цілості, деяких в скороченні, а деякі тільки згадуються. Дві третини з них друкуються вперше. Велика частина цих документів відноситься до історії та діяльності укр. Церкви. Між ними

знаходиться грамота Берестейської Унії, велике число відносно місцевих церков, церковних братств, передусім Ставропігії у Львові та 50 відносяться до монастирів, з яких деякі ще перед Берестейською Унією називають їх «василіянськими». Документ ч. 1048 — це лист Папи Бенедикта XIV у справі об'єднання василіянських монастирів на Русі. При кінці подано ще список скорочень, літературу, резюме в рос., англ. і фр. мовах, покажчики та список ілюстрацій.

Рец.: Ю. Катрій «Записки ЧСВВ» 1979, с. 505-8.

73 - *Каталог Сестер Чину Святого Василя Великого*. Рим, при Генеральній Курії, 1983, с. 48. Число 1.

Catalog Sisters of the Order of S. Basil the Great. Rome 1983, pp. 48.

Це перший каталог Сестер Василіянок, який появився в двох мовах: українській та англійській. У ньому зібрано найважливіші інформації: Коротку історію Чину; Генеральні капітули й Управи Чину та всі доми — монастирі за Провінціями, Віцепровінціями, Делегатурами та Місіями: Україна, Філядельфія, Югославія (Крижевці-Загреб і Осієк), Юнієнтавн, Чехословаччина, Мадярщина, Аргентина, Польща, Австралія, Бразилія, Канада, Німеччина та клявзурові монастирі: Альбано й Асторія. При усіх подано сучасну управу Провінцій та їм подібних спільнот, їхні осідки, всі доми, які належать до них, як також ці, в яких вони працюють, а при деяких також їхній апостолят. При усіх подано також число сестер: по торжественних обітах, по часових, новичок та постулянтів. У другій частині подані за Провінціями та подібними їм спільнотами поазбучний список сестер, з датами народження, вступлення до Чину та часових і торжественних обітів, як також список померлих сестер.

74 - *Книга Хожений*. Записки русских путешественников XI-XV вв. Москва, «Советская Россия» 1984, с. 448.

Видання з довшим вступом, перекладом та багатими коментарями приготував Н.И. Прокоп'єф, з додатком теж короткого словника староруських та чужих слів. Крім літописного оповідання про подорож ап. Андрія до Києва й Новгороду та про подорож княгині Ольги до Царгороду, у виданні поміщено теж «Хождение Даниила, игумена Русской Земли» в його оригіналі.

- 75** - Конкордат, заключений між Апостольською Столицею а Президентом Річипосполитої Польської дня 10 лютого 1925, ратифікований польським сеймом і обов'язуючий з днем 2 серпня 1925.

З поясненнями на підставі канонів кодексу канонічного права, згідними з коментарем польського єпископату, виготовив Александер Бачинський, архідіакон гр.-кат. Львівської капітули. Львів, накладом автора, 1925, с. 54.

Цей конкордат зобов'язував також нашу Галицьку митрополію, яка в тому часі, до другої світової війни, знаходилася в межах Польської держави.

- 76** - *Кормчая Книга*. Москва 1653, фолій 16+60+679.

Це перша в старо-слов'янській мові офіційна збірка церковних законів патріярха Нікона. Такі збірки в слов'янському світі називалися «Кормча Книга», а в Греції «Номоканон». Ця сама Кормча Книга була перевидана в Москві ще в рр. 1787, 1804, 1810, 1816 і 1834, а приватно к. 1875 року, мабуть в Варшаві. Кормча Книга патріярха Йосифа була друкована 1650, 1889 і 1912-13 р. У Кормчих Книгах були зібрані церковні закони Апостолів, Вселенських і Помісних Соборів, державних властей і багато приписів, які взято з письм Отців Церкви та інших церковних мужів. За дуже малими винятками усі ці закони взято з грецьких збірників. Місцевих Уставів з церковними законами не взято до уваги, хоч вони знаходяться в багатьох слов'янських рукописних Кормчих Книгах. На останніх фоліях 648а-679б подано загальний поазбучний покажчик-зміст до цілої Кормчої Книги.

- 77** - *Львівський Церковний Собор*. Документи и материалы (1946-1981). Москва, издание Моск. патриархии, 1982, с. 224.

Після відповідного короткого начерку И.Ф. Оксюка про Унії взагалі, зокрема про Берестейську та Ужгородську Унії (7-40), далі подано документи та матеріяли з т.зв. Львівського Собору 1946 р. та його ювілеїв 10, 20, 25, 30 і 35-ліття.

Rec.: «Chrześcijanin w świecie», Warszawa listopad 1985, N. 146, s. 107-113 (A. Chodkiewicz).

- 78** - *Мартирологія Українських Церков у чотирьох томах*. Том I: *Українська Православна Церква*. Документи, матеріяли, хри-

стиянський самвидав України. Упорядкували О. Зінкевич і О. Воронин. Торонто-Балтимор 1987, «Смолоскип», с. 1207.

У збірнику поміщено документи, що стосуються переслідування та нищення Укр. Православної Церкви, як також матеріали про її розвиток і діяльність. Багато документів та інших матеріалів друкуються вперше, деякі вперше — на Заході. Збірник складається з 11 розділів: 1) Відродження Укр. Прав. Церкви; 2) Собори УАПЦ, 1921-1930; 3) Ідеологічні основи та устрій УАПЦ; 4) Життя і діяльність УАПЦ, 1921-1936; 5) Переслідування УАПЦ Радянською владою; 6) Переслідування УПЦ під Польщею і Румунією, 1918-1939; 7) Російський церковний імперіялізм на Україні; 8) УПЦ під час другої світової війни, 1939-1944; 9) Переслідування Церкви і віруючих у повоєнній і сучасній Україні, 1960-1984; 10) Виступи на захист УПЦ та її вірних; 11) Стан і страти УАПЦ та інших православних Церков на землях України — реєстри, статистика, 1913-1986.

В Додатку поміщено ще Хронологію УАПЦ й інших прав. Церков на землях України, 1917-1986; велику бібліографію, ілюстрації мучеників за віру 1917-1985, покажчики імен, назв і подій, список ілюстрацій і фотодокументів.

79 - *Мартирологія Українських Церков у чотирьох томах. т. II: Українська Католицька Церква. Документи, матеріали, християнський самвидав України. Упорядкували Зінкевич О.-Лончина Т. Торонто-Балтимор 1985, «Смолоскип», с. 839.*

В 11 розділах Збірника подано багато документів, матеріалів та інформацій до Мартирології Укр. Католицької Церкви, поділивши його на 11 розділів. В першому, «Мартирологія УКЦ, 1939-1985», подано хронологію діяльності, переслідування і ліквідації УКЦ в соціалістичних країнах і дані про укр. владик та к. 500 священників, монахів і монахинь, які були ув'язнені чи й замордовані. Другий розділ навітлює «УКЦ під час першої більшовицької окупації». В третьому — зібрано найважливіші документи і свідчення про «Ліквідацію УКЦ» у соціалістичних краях. У четвертому розділі — документи й спогади до «Укр. католицьких владик, священників, монахів і монахинь в ув'язненні і на засланні». У п'ятому — «Листи і звернення митр. Й. Сліпого з ув'язнення». Шостий розділ присвячений «Укр. католицьким діячам в УРСР (1958-84)». Сьомий —

«Нищенню укр. церков і релігійних пам'ятників». Восьмий — «Ініціативній групі захисту прав віруючих і Церков». Дев'ятий — «Полякам-католикам в Україні й українським католикам в Польщі». Десятий подає три документи про «Становище Укр. Католицької Церкви і віруючих в УРСР». Останній — одинадцятий містить «Виступи на захист Укр. Католицької Церкви і її віруючих».

В Додатку подано: Пояснення релігійних назв, термінів та окремих слів; Бібліографію; Іменний покажчик; Селективний покажчик установ, назв, подій; Список численних фотографій і документів.

Передбачені ще III том: «Протестантські віровизнання на Україні» і IV том: «Зруйновані церкви й монастирі».

80 - *Надзвичайний Синод Владик Української Католицької Церкви. Синод Української Католицької Церкви.* « Альманах Союзу Укр.-Католиків «Провидіння», Філядельфія 1981, с. 287-306.

Після коротких даних про оба Синоди, далі подано Слово Папи на відкритті Синоду 24.3.1980, Слово Кардинала Й. Сліпого, Буллі для нововибраного Коадютора з правами наслідства для Львівського Архiepіскопа — М. Любачівського, та оба Слова Папи Івана Павла II в день 1 грудня 1980 р. — до українських Владик і до укр. громади.

81 - *Наукові Досліди Рукописів Перемиської Греко-Католицької Капітули.* « Богословія », т. 42, 1978, с. 158-170.

У статті подаються висліди дослідів М.М. Розова про ті рукописи (днів. 1153) в його статті: « Маловідомі джерела з історії української мови. Рукописи греко-уніятської капітули м. Перемишля », с. 176-187, що появилася в книзі « Питання історії української мови », Київ 1976, с. 196, вид. « Наукова думка ».

Зокрема розглядаються давність рукописів, пам'ятки права, церковні братства, вивчення місцевих говорів, відомості про історичні події та наукове вивчення стародавніх рукописних пам'яток у минулому.

82 - *Номоканонъ сі есть Законоправилникъ, имѣяй по сокращенію Правила святыхъ верховныхъ Апостолъ и святыхъ вел. Вселенскихъ седми Соборовъ и Помѣстныхъ нѣкихъ. Ко сему и во святыхъ Отца нашего Вел. Васілія и иныхъ святителей и Преподобныхъ, ихже содержитъ св. Восточнаа Католическаа и Апостолскаа Церковь, третое, типомъ изображенный в св. общежительной Лаврѣ Печерской Кіевской, 1629, с. 16+175.*

Після вступу на перших 16 сторінках, з поясненнями та поученнями для священиків, головню про різні роди гріхів, в продовженні подано у цьому Номоканоні церковні закони та постанови, які мали, як практичний підручник, послужити священикам при слуханні сповідей. Це було третє друковане видання такого Номоканона. Перше, друге і четверте видання, 1620, 1624 і 1646, появилися у Львові.

- 83** - *Отверте Письмо свѣтских Русинѣв-Народовцѣв до Всч. Духовенства деканатѣв мушиньского і біцкого*. Львів, Додаток до «Діла», 1903, с. 28.

У письмі представлено один маленький фрагмент з боротьби між т.зв. народовцями та москвофілами, при кінці 19 століття на Лемківщині.

- 84** - *Памятники Градостроительства и Архитектуры Украинской ССР в четырех томах*. (Иллюстрированный Справочник-Каталог). Киев, «Будівельник», 1983-6, I-IV, с. 160, 336, 337, 376.

У цінному виданні зібрано, за поодинокими областями, короткі систематизовані відомості про всі пам'ятки будівництва й архітектури, які на території України знаходяться під державною охороною. Видання збагачене мапами, численними ілюстраціями та шкідцями, які в більшості публікуються вперше. У великій більшості це пам'ятки церковної архітектури. При кінці кожного тому подано список літератури, але тільки при кінці першого тому ще й покажчик предметний.

- 85** - *Перед сто роками. Що колись оголошувано нашим предкам у греко-католицьких церквах*. Виїмки з дрогобицького «Деканального Протоколу» (роки 1817-1827). Календар «Місіонаря», Жовква 1939, с. 49-62.

У цьому Протоколі списано рішення та розпорядження, які надіслано до деканату від єпископського ординаріату та від державної австрійської влади. Вони відносяться до неспокійних часів на початку минулого століття і насвітлюють життя-буття тодішніх церковних громад в Галичині.

- 86** - *Перемиський архів*. Документи архіву греко-католицького єпископства в Перемишлі. «Богословія» 1982, т. 46, с. 178-207.

В цьому архіві, як записано в каталозі, 10.206 документів походять з «архіву гр.-кат. єпископства в Перемишлі». Подано тут список документів від 1-294, починаючи пергаменом галицького князя Льва Данилевича з 8 жовтня 1292 р.

- 87** - *Перший Шематизм Торонтської Української Католицької Єпархії, 1948-1963*. У п'ятнадцяту річницю Торонтської Єпархії. Торонто, вид. Торонтської Єпархії, 1963, с. 208.

У цьому першому і ювілейному Шематизмі подано список усіх парафій та місійних станиць цілої Торонтської єпархії, з їхніми найважливішими даними; усіх священників єпархії, з усіма їхніми особистими даними та світлинами, також і тих, що передше в ній працювали; усі монаші дома, з світлинами та особистими даними єромонахів; інформації про укр. католицьке шкільництво і церковні товариства та багато знімок з церков.

- 88** - *Першодрукар Іван Федоров та його послідовники на Україні (XVI- — перша половина XVII ст.)*. Збірник документів. Упорядили: Я.Д. Ісаєвич, О.А. Купчинський, О.Я. Мацюк і Є.Й. Ружицький. Київ, «Наук. Думка», 1975, с. 344.

У Збірнику оприлюднено 137 документів з рр. 1573-1648, які наświetлюють діяльність друкарень на укр. землях, зокрема самого І. Федорова у Львові (1573-4) і в Острозі, як теж друкарні Ставропігійського Братства у Львові та Києво-Печерської. До Збірника увійшли усі відомі на сьогодні архівні документи, які подаються в оригіналах, лат. і польській мовах, та в укр. перекладі. В окремому словнику пояснюються рідковживані слова і переважно середньовічна адміністративна і церковна термінологія. Передмову, список друкарень та їх працівників склав Я.Д. Ісаєвич, хронологічну таблицю найважливіших подій в історії друкарства на Україні — О.Я. Мацюк. У виданні поміщено теж 20 карток ілюстрацій, іменний та географічний покажчики, літературу та резюме в англ. і рос. мовах.

Rec.: "Harvard Ukr. Studies", I, 1, 1977, pp.134-5 (P.E. Sysyn).

- 89 - *Повести Древней Руси, XI-XII века*. Лениздат, Бібліотека «Страницы истории отечества», 1983, с. 574.

Після вступної статті Д.С. Лихачева, за редакцією Наталії В. Понирко, поміщено в цьому виданні в оригіналі та російському перекладі: Повість Временних літ; Життя Теодосія Печерського; Літописне оповідання про похід Ігоря князя та Слово про його похід; Слово Данила Заточника та Києво-Печерський Патерик, крім двох інших дрібних і далеких до нашої церковної історії описів.

- 90 - *Постанови у церковних справах*. «Шостий Великий Збір Організації Українських Націоналістів» (ОУН). Матеріали і Постанови. (Мюнхен) 1984, с. 215-224.

Після короткого вступу з своїм насвітленням подано у цьому виданні теж Постанови в церковних справах, які ухвалив VI Великий Збір ОУН, який відбувся на еміграції 1981 року.

- 91 - *Правила Русько-Католицької Церкви в Канаді*. Вінніпег, з друкарні «Канадійсько-Укр. Видавничої спілки», 1915, с. 6+59+XVII.

У виданні зібрано усі правила для священників укр.-кат. Церкви в Канаді, яких вони повинні були притримуватися в душпастирській праці. Ці Правила були передискутовані та ухвалені на Соборі в Йорктоні в днях 27-29 листопада 1914 року.

Пор. також: *Статут Рускої Греко-Католицької Церкви в Канаді*. Вінніпег 1913, с. 10+10.

В англійській та українській мовах подані в них статuti для поодиноких церковних громад.

- 92 - *Пропамятне письмо, предложене Его святости Льву XIII, Папі Римскому, в імени руского народа провинції Галицкої в Австрії в справі русско-католицької церкви в Америці*. Р.Б. 1902. Львів, накл. редакції «Діла», 1902, с. 13.

У цьому письмі, щоб забезпечити духовну обслугу для українських вірних в обох Америках, проситься Вселенського Архидієєса, щоб назначив для них архидієєса в Сполучених Штатах Америки та одного єпископа в Канаді, а другого в Бразилії, у Парані. Письмо підписали крилошанин о. Й. Бартошевський, К. Ле-

вицький, о. Д. Тянячкевич, о. Й. Негребецький, І. Огоновський, о. А. Стефанович та В. Білецький.

- 93** - *Протестація членовъ Львовского Ставропигійского Братства противъ Буллы Его Святлѣйшества Папи Пія Х отъ 14 іюня 1907, поддающей русско-американского епископа и его паству подъ юрисдикцію латинскихъ епископовъ и нарушающей неприкосновенность греко-католического обряда.* Львовъ, Ставропигійская типографія, 1908, с. 15.

Члени Львівського Ставропигійського Братства протестують до Апостольського Престолу, що назначений єпископ Сотер Ортинський не отримав повної юрисдикції над своїми вірними, а тільки наче Генеральний Вікарій усіх єпископів, на території яких вони перебували.

- 94** - *Рукописи Гр.-Католицької Перемиської Капітули.* «Богословія», Рим 1973, с. 193-213; 1974, с. 237-243.

Укр. католицька капітула в Перемишлі збирала систематично старші і новіші рукописи та книги і створила цінний архів і бібліотеку. Після останньої війни багато з цих рукописів все ж таки збереглося і вони зібрані у Народній Бібліотеці в Варшаві з власною сигнатурою. Список цих рукописів виготовлено для Міської Бібліотеки в Н. Йорку і за цим списком вони тут друкуються. Всіх — 708.

Див. теж «Записки ЧСВВ» IX(XIV), 1974, с. 237-264.

- 95** - *Русскія Дворянскія Фамиліи.* «Временникъ Инст. Ставр.», Львів 1910, с. 8-44.

Після короткого вступу наведено тут поазбучний список вищих і нижчих церковних достойників, які походили з давніх княжих чи боярських родів, які ж тепер майже всі залишили свій нарід й обряд. Написано з протиунійним наставленням.

- 96** - *Сборникъ документовъ, уясняющихъ отношенія латинопольской пропаганди къ русской вѣрѣ и народности.* (Изъ историческихъ матеріаловъ, помѣщенныхъ въ «Вѣстникъ Западной Россіи», и изъ другихъ печатныхъ источниковъ). Выпускъ 2-й. Вильна 1866, с. 282+VIII.

У Збірнику поміщено 69 документів між роками 1566 і 1785, які насвітлюють відносини між православними та уніятами в Польсько-Литовській державі. Документи були відповідно підібрані і вже скоріше друкувались на різних місцях.

- 97** - *Синодъ Дієцезальний Станиславовскій 1908 р.* Станиславовъ, Еп. Ординаріятъ, 1908, с. 80.

Крім рішень Синоду та інших документів, подано теж короткий звіт про його перебіг та список учасників.

- 98** - *Сказание о Борисе и Глебе.* Научно-справочный аппарат издания. Москва, «Книга», 1985, с. 152+89-163 листків.

На зміст першої книги складаються: Історично-літературний нарис. Транскрипція тексту. Переклад на сучасну російську мову. Список мініатюр. Їхня характеристика і Конструкція книги. Їхні автори: Дмитриев Л.А., Автократова М.И., Белоброва О.А. і Жупарский Б.П.

Друга книга містить факсимільне видання цього життєпису, який взято з Сильвестрівського Сборника (2 половина XIV ст.).

- 99** - *Славянские Книги Кириловской Печати XV-XVIII вв.* Київ, изд. Ак. Наук Укр. ССР, 1958, с. 267. Составители: С.О. Петров, Я.Д. Бирюк, Т.П. Золотар.

У виданні подано опис 129 кириличних книжок з 15-19 ст., які зберігаються в Державній Публічній Бібліотеці УССР. Це становить 39% усіх тих, які були в тому періоді видруковані. Всі ці видання подано хронологічно за часом видання, а в тому ж році, за азбукою. Транскрипцію застосовано теперішню, і дещо змодернізовано ортографію. Після заголовку книги подано місце її видання, друкарню, рік, формат книги і число сторінок, згідно карток. В описі зазначено властивості видання, варіанти, стан збереження та в яких бібліографічних виданнях вони описані. При кінці додано покажчик міст, друкарень і їх видань, як теж книг та імен.

- 100** - *Соборъ Рускій Епархіяльний Перемыскій водправлений въ році 1898.* Львовъ, накл. Перем. Еп. Ординаріята, 1899, с. 87.

У цьому виданні оприлюднено усі документи скликання Синоду єп. К. Чеховичем, протокол Синоду та його постанови-декрети, з іменами всіх його учасників.

- 101** - *Справочник-Указатель Печатных Описаний Славяно-Русских Рукописей*. Москва-Ленинград, изд. Ак. Н., 1963, с. 360. Составили: Н.Ф. Бельчиков, Ю.К. Бегунов, Н.П. Рождественский.

У цьому виданні зібрано 2842+18 найбільш важливих друкованих описів слов'яно-руських збірок кириличних та глаголицьких рукописів Х-ХІІ ст. В окремих випадках подано друковані описи найбільш важливих окремих рукописів, деяких теж з пізніших століть. Де це тільки було можливе, при всіх зазначено, де тепер ці рукописи зберігаються, чого досі не було в попередніх виданнях. Матеріал розкладено за місцем збереження рукописних збірок; хронологічно — за роками видання цих Описів. Назви міст та установ подаються за азбукою.

У першій частині зібрано « Загальну Бібліографію » подібних описів; у другій частині подаються описи збірок поза Рад. Союзом. В Додатку подано теж описи тих збірок, які не збереглися, або яких місце переховання не устійнено. При кінці подано покажчики імен авторів, редакторів, видавців і рецензентів та географічний. У більшості цих збірок дуже багато матеріялу й до історії Церкви.

- 102** - *Три Русскихъ Общества въ Восточной Венгріи*. (Изъ журнала: « Православное Обзорѣніе »). Москва 1868, с. 23.

У статті подано статути трьох нових товариств, які постали на Закарпатті, Пряшівщині і в Ужгороді, для піднесення громадянства. Перше — це Товариство св. Івана Хрестителя в Пряшеві; друге — Літературне товариство східних об'єднаних католиків в Ужгороді, і третє — св. Андрія, практично товариство руського духовенства. Крім того, при кінці подано теж ухвали представників Угорської Руси між ними: щоб Мукачівську єпархію піднести до ступеня митрополії; щоб поставити руського єпископа в Мармарошчині та окремого єпископа для « православних » мадярів тощо.

- 103** - *Труды Комитета для историко-статистическаго описанія Подольской епархіи*. Т. I, Каменець-Подольскъ, 1876-7, с. 360; т. II, 1878-9, с. 320; т. III, 1887, с. 442.

У першому томі цінні обширні описи церков у Жванці, Почапинцях, Гусятині, Ісаківцях, Панівцях та Устю.

У другому томі подано багато цінного матеріялу до історії Унії на Поділлі, про подільських вірмен та опис церкви в Гаврилівцях.

У третьому томі у формі введення подано короткий нарис Унії на Брацлавщині (Балта, Брацлав, Гайсин, Ямпіль, Літинь, Ольгопіль, Вінниця, Бердичів, Липовець, Тараща і Звенигород — в яких було 22 з'єдинених деканатів) і про вплив на ширення Унії єзуїтських та висиліянських шкіл (3-77). Далі цікаво описана адміністраційна й судова влада у З'єдиненій Церкві (77-105): про владу митрополитів, єпископів, єпархіяльних урядовців, деканів й парохів, та про судові кари. Після того вступу подано опис та зміст 375+466 документів з рр. 1780-6 із двох збірників.

Зміст документів, як були списані лат. і польськими мовами, передається в російській мові. З першої збірки — судові справи, з другої — адміністративні: дозволи на будову церков, каплиць, цвинтарів, різні диспензи, номінаційні та ерекційні акти (парафій) тощо. Всі акти з поясненнями зібрано за місцевостями. При кінці виготовлено великий покажчик імен та місцевостей (393-411), а далі ще пояснення деяких правничих термінів (412-420).

Усі акти, зібрані у цих трьох томах, взято з уніятського архіву, який знаходився в посіданні тамошньої консисторії.

Про Унію на Поділлі та її нищення багато матеріялу знаходиться також у працях свящ. Троїцького, помішених в «Подільських Єпарх. Вістях» за рр. 1873-4, які, однак, не доступні нам.

Rec.: "Kw. Hist.", Lwów, 1888, s. 136-8.

104 - *Украинские книги кирилловской печати XVI-XVIII вв. Каталог изданий хранящихся в государственной библиотеке СССР им. В.И. Ленина. Выпуск II, том 1: Киевские издания 2-й половины XVII в. Москва 1981, с. 322. (Гусева А.А.).*

В каталозі подано науково-бібліографічний опис 82 книг, які вийшли з Києво-Печерської друкарні в 2-й половині 17 сторіччя (11-32), з коротким нарисом про оформлення української друкованої книги в тому періоді. Потім подано ще покажчики імен, заголовків, ікон, використаних в книгах таблиць орнаменту та ілюстрацій, список згаданої літератури, скорочень і в Додатку 882 ілюстрацій: заставки, кінцівки, великі ілюстрації, герби й рами титульних листів (77-322).

У I випуску подано такий каталог від 1574 — до половини 17 віку, а в другому томі 2-го випуску каталог книжок з друкарень у Львові, Уневі, Новгороді-Сіверському і Чернігові.

- 105** - *Українські Грамоти*. Т. I. — XIV в. перша половина XV в. Київ, Вид. Розов Вол., 1928, 2+174+75+IX. (Іст.-філ. відділ Укр. А.Н. Збірник ч. 63. Постійна Комісія історії Укр. мови під керуванням А.Е. Кримського. Пам'ятки і студії з іст. Укр. мови, вип. I).

Ціль видання — перевести мовознавчі студії. Між документами з рр. 1341-1459 декілька відноситься до церковної історії, як інвентарі Луцького монастиря, різні записи тощо. Пор. теж ще:

KURASZKIEWICZ W., *Gramoty halicko-wolyńskie XIV-XV wieku*. Studjum językowe. (Prace Pol. Tow. badań wsch. Europy i bliskiego Wschodu pod red. W. Lednickiego, N. VII). Kraków, 1934, S. 173.

KURASZKIEWICZ W., *Gramoty halicko-wolyńskie XIV-XV wieku*. Studjum filologiczne. "Byzantinoslavica", IV, 2, Praha, 1932, s. 355-364.

- 106** - *Українські Письменники*. Біо-Бібліографічний словник. Т. I. Давня українська література (XI-XVII ст.). Уклав Л.Б. Махновець. Відп. редактор акад. О.І. Білецький. Київ, Держ. в-во художньої літератури, 1960, стор. 979(1).

Перший із 5 томів присвячений давній літературі, яка майже повністю була церковною. Про кожного письменника наводяться найголовніші біографічні дані, далі йде в хронологічному порядку бібліографія видань і публікацій творів, а потім критична література. На с. 447-461 мова тільки про полемічну літературу. На с. 885-953 подано 795 надрукованих описів рукописів, переважно староукраїнських, а на с. 954-962 ще додатково 83 друкованих описів стародруків.

- 107** - *Українські Поселення*. Довідник. Головний редактор Атанас М. Мілянич. Н. Йорк, Зап. Наук. Тов. ім. Шевченка - Укр. Соціологічний Інститут, том СС, 1980, с. 351+(1).

У Довіднику зібрано найважливіші дані про ті країни, в яких проживають українці, починаючи від Радянського Союзу і в ньому: самої України та інших республік, як також всіх інших країн Європи, південної і північної Америки та Океанії, даючи інформації про їх назву, положення, простір і населення, устрій, віро-

визнання, урядову мову, національні меншості, господарство, головні міста й клімат, як також найважливіші дані про українські поселення в тих країнах. Між ними окремий розділ в кожній з них присвячений Церквам та релігійному життю.

108 - *Уставъ святого Великаго Князя Владиміра о церковныхъ судахъ и о десятинахъ*. Петроградъ, изд. Импер. Археографической Коммисіи, 1915, с. 72.

Текст приготував Бенешевич В.Н. У виданні подано обширний матеріал з різних найважливіших списків, бо всіх рукописів неможливо вичерпати, звертаючи окрему увагу на всі різниці в них. Списки поділені на групи з різними численними окремими списками, як також старими перекладами на інші мови.

109 - *Шематизм духовенства української католицької Церкви в Німеччині*. Мюнхен-Пазінг, накладом Ап. Візитатури, 1947, с. XXVIII+115.

Це одинокий шематизм всього духовенства, яке після війни тимчасово знайшлося в Німеччині. У ньому подано імена членів канцелярії Ап. Візитатури; церковно трибуналу; Католицької Акції; настоятелів Духовної семінарії, і також імена питомців; протопресвітерів і деканів та за деканатами і душпастирствами імена всіх священників з усіма їхніми даними. Окремо подано імена тих, які вмерли в Німеччині від 1944 року. При кінці знаходиться ще покажчик прізвищ священників і душпастирств та адреси всіх священників.

110 - *Шематизм Саскатунської Української Католицької Єпархії*. Зладив о. В. Івашко. З приводу 10-річчя канонічної ерекції. Йорктон, видали укр. кат. священники Саскечевану, 1961, с. 116.

Це перший Шематизм Саскатунської єпархії, в якому доповнюються та продовжуються матеріали, поміщені в «Пропам'ятній Книзі Поселення Укр. Народу в Канаді», виданій 1941 р. Автор зготував його на підставі безпосередніх інформацій з терену, як також на підставі доступних йому джерел. У ньому подано список усіх парафій та місійних станиць з такими рубриками: Церква, кладовище, парафіяльний дім, священнича резиденція, перші укр. поселенці, організації та інші важливіші замітки. Деякі дані подані теж в англійській мові. Окремі розділи подають загальні статистичні інформації про Саскатунську єпархію.

- 111 - ATTWATER D., *The Catholic Eastern Churches*. London, The Bruce Publishing Co., Milwaukee, Wisc., 1935, pp. XX+308. *The Dissident Eastern Churches*. Milwaukee, Wisc., The Bruce Publ. Co., 1937, p. XVIII+350.

Між усіма іншими східними католицькими Церквами у виданні подані загальні історичні та актуальні дані також про Укр. Католицьку Церкву, на с. 76-99, під заголовком « Рутени », до яких зачисляє Галичину, Закарпаття, Югославію та в Мадярщині й на еміграції; а Київська митрополія і навіть давніші Галицькі князі, як Василько та Данило, знаходяться під гаслом « Росіяни ». Про Укр. Кат. Церкву згадується теж в гаслі про східне монашество.

У другій праці Укр. Православна Церква не має свого розділу, тільки згадується в розділах про Московський (71-103), і Румунський (111-118) патріярхати, і про Церкви в Польщі та Чехословаччині.

Пор. ще його: *The Ukrainian Church and its Leader Archbishop Andrew Szeptycky*, in « Studies », Dublin, December 1940, pp. 567-582.

- 112 - BLAŽEJOWSKYJ D., *Ukrainian and Bielorusian Students at the Pontifical Greek College of Rome (1576-1976)*. « Analecta OSBM » vol. X (XVI), Rome 1979, p. 143-192.

Після вступу-введення про саму грецьку Колегію в Римі та загальних вказівок про студентів з Київської митрополії, подано тут імена 214+2 питомців, з довшими чи коротшими при них даними, які в більшості взято з архіву самої Колегії, доповнюючи їх теж з інших джерел, якщо їх там бракувало. За винятком невеликого числа з Мукачівської та Крижівської єпархій, усі вони походили з Київської та Львівської митрополій, в роках 1578-1953. При кінці подано теж зісту тих митрополитів, єпископів та претоархимандритів, які вчилися в грецькій Колегії, тих, які з них брали участь у Замоївському та Львівському Соборах та поазбучний список усіх їх.

- 113 - BLAŽEJOWSKYJ D., *Byzantine Kyivan Rite Metropolitanates, Eparchies, and Exarchates. Nomenclatures and Statistics*. Romae, ed. Univ. Cath. Ucrainorum S. Clementis Papae – Sacrum Ucrainae Millennium, vol. I, 1980, p. 171 (1).

Після коротких історичних даних до кожного з розділів у виданні, згідно з « Папським Річником », наперед подано номенклатуру всіх митрополій, єпархій та екзархатів, які входили під давнішу назву « Руський » обряд, який же автор передає новим терміном « Візантійсько-Київський », с. 13-58, 93-103, відтак їхню статистику за « Папськими Річниками », даними Східної Конгрегації та американським « Офіційним Католицьким Шематизмом » (англійською мовою). Всі статистичні дані в більшості обіймають останній післявоєнний період, деякі заторкують ще роки перед останньою війною, і тільки статистики Василіян починаються з 1617 року. При кінці додано ще 3 діаграми та три мапи і загальний покажчик імен. Книжка ця насправді збірка детальних статистичних таблиць, з необхідними поясненнями. В них можна знайти все те, що стосується розмірів єпархій, число парафій і станиць, кількість духовенства і сестер, відомості про кількість шлюбів, християн і похоронів та наявність духовних покликань.

Rec.: « Or. Christ. Per. », 1981, I, p. 325-6 (J. Krajcar).

- 114** - BLAŽEJOVSKYJ D., *Byzantine Kyivan Rite Students in Pontifical Colleges and in Seminaries, Universities and Institutes of Central and Western Europe* (1576-1983). Rome, « Analecta OSBM », sectio I, vol. 43, 1984, p. 366.

Після вступу й наведення джерел та бібліографії, автор дає короткий історичний нарис: 1) всіх 33 колегій та семінарій, в яких навчались студенти з Київської митрополії та Мукачівської, Пряшівської, Крижівської та Гайдудорозької єпархій, які були того самого обряду (29-52); 2) історичний нарис Чинів та Згромаджень, з яких також походили ці студенти (179-182); 3) іст. нарис 12 наукових Інститутів, в яких вони навчалися (199-206); 4) іст. нарис богословських студій на Віденському університеті, з 9 різними групами (232-241); 5) вкінці іст. нарис укр. університетів (297-8); далі один розділ присвячений всім докторським тезам на 12 університетах (303-316).

Після кожного розділу подано списки всіх студентів, які студіювали у відносному Інституті, і найближчі дані про кожного: ім'я батьків, місце й дата народження, дата вступлення до єпархії чи Чину, зроблені студії і дата свячень та виїзду. При кінці подано ще покажчик поазбучний всіх 3.460 студентів (318-366), між якими було 118 єпископів, в тому 24 митрополитів та 24 протоархимандритів.

- 115 - BOBR-TYLINGO S., *La Russie, l'Eglise et la Pologne 1860-1866. (Rapports des consuls français)*. «Antemurale», Roma 1969, p. 49-306.

В численних реляціях французькі конзулі, переважно з Варшави, навітлюють церковні обставини в Польському королівстві під Росією в роках 1860-1866, беручи до уваги теж Холмську єпархію в останніх роках перед ліквідацією Унії.

- 116 - СНОМЫСЫН G., *Lettera Pastorale al clero della diocesi di Stanislaviv sul BIZANTINISMO*. Stanislaviv, a spese dell'Ordinariato Vescovile, 1931, p. 37+(3).

В італійській мові передано Пастирський лист Станіславівського єпископа Григорія Хомишина, який виступив в ньому проти надмірного форсування східних обрядів, які, на його думку, шкідливі для укр. католицької Церкви.

- 117 - СНОТКОВСКИ W., *Z męczeńskich dziejów Unii. Listy Unitów, wygnanych do Orenburgskiej gubernii. Część I. (wyd. II)*. Kraków, druk. «Czasu», 1893, str. 107.

У виданні поміщено 20 листів, які переслали вигнані до Оренбурзької губернії переслідувані т.зв. уніати, члени З'єднаної Католицької Церкви. Другий том цих листів появилася там же 1891, третій – 1892.

- 118 - СНОТКОВСКИ W., *Z męczeńskich dziejów Unii. IV. Listy Uniatów wygnanych do Orenburgskiej gubernii. III*. Kraków, 1892, s. 148.

Це третя серія листів, написаних від коло 400 уніатів, які за віру були вивезені в рр. 1887 і 1888 до Оренбурзької губернії.

- 119 - CLERCQ DE C., *Decreta Viginti Synodorum Eparchialium Orientalium Catholicorum*. Roma, Off. Libri Cath., 1970, pp. VIII+273.

Між іншими, в більшості румунськими, подано у цій збірці декрети трьох Перемиських Синодів з р. 1693, 1740, і 1818. Перші — в латинській мові, останній в німецькій. Перед усіма — короткий вступ-введення в лат. мові. При кінці виготовлено предмет-

ний покажчик. Українською мовою ці декрети знаходяться у праці
еп. Г. Лакоти: Три Синоди Перемиські — див. ч. 719.

Rec.: "Prawo kanoniczne", Warszawa, 1975, 3-4, pp. 334-5.

- 120** - *Cyryllus Tranquillus Stavroveckyj. «Perlo Mnohocénnoje»*. (Cerněhov 1646). Herausgegeben und kommentiert von Hartmut Trunte. Band I: Text, Böhlau Verlag Köln, Wien 1984, S. XIX+301. Band II: Kommentar. Literarischer und theologischer Kommentar auf dem Hintergrund der Geschichte des 16 und 17 Jahrhunderts. Böhlau Verlag Köln, Wien 1985, S. XVI+663.

Перша частина — до 175 сторінки присвячена життю й широкій діяльності Кирила Т. Ставровецького: у Львові — 1588-92; Вільні — 1592-6(?); Рогатині — 1601(?)-1618; Левартові і Рахманові — 1618-1621; Замостю — 1621(?)-1625(?) та вкінці в Чернігові, як архимандрит з'єданого монастиря. Друга частина присвячена описові його твору «Перло Многоцінне», який появилася в Чернігові 1646 р.

- 121** - ДУМЧА DE L., *La Question de Khelm*, Paris, Agence Polonaise de Presse, 1911, p. 178.

Коли 1905 р. багато давніших уніятів перейшло до лат. Церкви, бо католицька східного обряду й далі була заборонена, — щоб запобігти дальшим латинським і польським впливам, постав проєкт створення окремої Холмської губернії. У цьому виданні автор наводить аргументи проти цього проєкту, хоч його таки перекладено, широко трактуючи справи Унії та її вірних. Він був членом Думи і послом з округи Седльця та надзвичайним професором у Петербурзі.

- 122** - ELBE H., *Die Handschrift C der Werke des Metropoliten Hilarion*. «Russia Mediaevalis», II, 1975, S. 120-161.

Застосовуючи усі засоби наукової критики, автор репродукує рукопис «С» Горського в його першому виданні «Слово о законі і благодати».

- 123** - EVANS M. JAMES, *Guide to the Amerikansky Rusksy Viestnik*. vol. I: 1894-1914. Fairview, N.J., Carpatho-Rusyn Research Center, 1979, p. XIV+508.

У виданні зібрано каталог усіх важніших статей з журналу «Американський Русский Вестник», за роки 1894-1914. Цей каталог поділено на 6 розділів. Один з них, найбільший, церковний. В ньому зібрано 888 статей з церковно-релігійної тематики — в самій Америці та з Закарпаття. В 6 розділі в поазбучному порядку подано 685 некрологів з біографічними даними, головню священників та інших визначніших осіб. У трьох додатках зібрано статистичні та організаційні дані «Соєдиненія Греко-католических Русских Братств». При кінці покажчики: знімок, редакторських статей, листів до редакції, з Америки та з Краю, та предметний і авторський.

- 124** - FYRIGOS A., *Il Collegio Greco di Roma. Ricerche sugli alunni, La Direzione, L'Attività*. Roma, Pont. Collegio Greco S. Atanasio, Analecta Collegii Graecorum, 1, 1983, p. XII+397+6 tavole.

Збірна праця 14 авторів, присвячена Грецькій Колегії св. Атанасія в Римі, з нагоди її 400-ліття (1576-1976). До оснування Колегії св. Йосафата в Римі 1897 року, у Колегії св. Атанасія навчалось багато семінаристів також з Київської і потім Львівської митрополій, між ними 8 митрополитів та 19 єпископів. Тому деякий час її називано Грецько-Руською Колегією. Це видання зокрема присвячене студіям про її семінаристів, як також провід та діяльність Колегії. Зокрема цінні для Української Церкви статті З.Н. Цірпанліса про питомців в рр. 1576-1700, із їхніми статистичними зіставленнями та загальними підсумками, як також А. Фірігоса, який подав хронологічний список всіх питомців Колегії від 1701 до 1803 року, в якому вона була закрита до 1845 р. (23-78). При кожному з них подано всі їхні дані, які записано в каталогах. Списки питомців до 1700 тут пропущено, бо вони подані в обширній формі у праці З.Н. Цірпанліса, яка в грецькій мові появилася 1980 р. — Див. ч. 1501.

При кінці видання поданий теж покажчик імен осіб та місцевостей.

- 125** - GACH P.P., *Geografia strat zakonów polskich w końcu XVIII i w XIX wieku*. Rzym, Mozaika, seria Monografii 2, 1980, S. 79+8 tabel.

У монографії подано статистичний опис втрат, які понесли монастирі в Польщі після її поділу між сусідні держави, в кінці 18 та в 19 столітті. Між ними подано теж втрати василіянських

монастирів в Австрії, зокрема в Росії. Між 8 ілюстраційними таблицями — мапами одна присвячена касаті васпільянських, мужеських і жіночих монастирів в Австрії в рр. 1774-1818. При кінці подана теж багата література та використані джерела.

- 126** - GERUS-TARNAWESKY I., *The Pomianyk in a Historical Perspective*. «Analecta OSBM» X (XVI), Rome 1979, p. 364-369.

Доповняючи свою довшу розвідку про кириличні рукописи, які знаходяться в Канаді (див. ч. 1285 *Бібліографії* в «Записках ЧСВВ», X, с. 450), авторка подає коротку історію пом'яників-диптихів, закінчуючи її ближчими даними про Пом'яник з Городища з року 1484 року.

- 127** - GLINKA L., *Memoriali inediti di Giordano Mickevyc, Procuratore Generale dell'Ordine Basiliano a Roma, (1789-1827)*. Roma, "Analecta OSBM" IX (XIV), 1974, pp. 223-234.

Інші його письма оприлюднено вже в інших виданнях, як «Монумента Україне Гісторіка», т. VII-VIII, ч. 77; «Авдієнціє Сантиссімі» т. II, ч. 84; листи до Перемиського єпископа І. Снігурського — див. Студинський: Матеріяли до історії культурного життя в Галичині (пор. ч. 552); листи ж до кардинала М. Левицького — див.: Вістник Народного Дому 1906, с. 117 і далші.

Тут опубліковано 11 його листів з рр. 1790-1821, які знайдено у Ватиканських архівах. Переважно листи особисті. Тільки в одному подається стан Укр. Кат. Церкви з 1797 р., за листами митр. Г. Лісовського і єп. П. Важинського.

- 128** - GLÓDZ S.L., *Testament Biskupa Jakuba Suszy (1687)*. «Analecta OSBM» X (XVI), Rome 1979 p. 213-220.

У короткому вступі описано Воввідський архів у Люблині, в якому зібрано 1070 архівальних одиниць з колишньої греко-католицької консисторії за роки 1604-1875, а після того опубліковано знайдений там тестамент Холмського єп. Якова Суші з року 1687, написаний польською мовою.

- 129** - (GÓRSKI POPIEG), *Powiat Mohyłowski w gubernii podolskiej*. Zebrał i opracował P. Górski. Kraków 1903, s. 346.

Це історично-географічний опис усіх міст і сіл та хуторів, укладений в поазбучному порядку, з наведенням відповідних документів в цілості, з найдавніших часів. В тому обширно поданий віровизнаневий стан у кожному з них, разом з описом церков і костелів та монастирів, з деякими ілюстраціями.

Rec.: (Wołyński) «Przegląd Powszechny» 1904, 83, s. 434-6.

- 130** . - GRABMÜLLER HANS-JÜRGEN, *Die Russischen Chroniken des 11-18 Jahrhunderts im Spiegel der Sowjetforschung* (1917-1975), "Jahrbücher f. Geschichte Europas", Wiesbaden, 1976, S. 394-416; 1977, S. 66-90.

Літописи (ч. 60) — важливе джерело до історії Церкви. Про них написано дуже багато праць, які уможливають нам краще їх розуміти. У цій студії подано вислід праці радянських науковців 1917-1975, бібліографію, видання. Багато уваги присвячено

- 131** - HACKEL S., *The Tale of Boris and Gleb: A Creative Scribe and his neglected text.* «Eastern Churches Review», London 1972, vol. IV, N. I, p. 23-35.

В англійському перекладі автор подає текст «Сказанія Бориса і Гліба» — з коротким вступом про того Василька, що зготовив рукопис з 1390 р.

- 132** - HEWRYK T.D., *The Lost Architecture of Kiev.* New York, Ukr. Museum, 1982, 64 pp.

Начеркнувши короткий нарис про долю церковної архітектури в Києві після жовтневої революції, автор зібрав до багатьох знищених архітектурних пам'яток численні світлини, мапи, пляни, гра-в'юри тощо, додаючи до кожної короткий історичний огляд.

Rec.: «Harvard Ukr. Studies», June 1986, p. 223-5 (M.S. Flier).

- 133** - HOLOWESKYJ D., *Fontes iuris canonici Ecclesiae Ruthenae.* Typis polyglotis Vaticanis, 1932, pp.(4)+57.

Після короткого вступу автор подає зіставлення, свого рода індекс джерел українського церковного права: 1. Кормча Книга й Ухвали важливіших Соборів з рр. 1147, 1274, 1415, 1509, 1648, 1652, 1720 і 1891; 2. Папські булли, декрети та інші законо-

датні акти; 3. Устави і приписи римських Конгрегацій; 4. Устави цивільних властей.

Rec.: W. Zajikyn, "Kwartalnik Hist.", 1932, s. 409-412.

- 134** - KASINEC E.-STRUMINSKYJ B., *The Millennium Collection of old ukrainian books at the University of Toronto Library*. Toronto, University — Chair of Ukr. Studies, 1984, pp. 36.

У цьому Каталозі подано подрібний опис 21 старинної української книги (1614-1794), які знаходяться в університетській бібліотеці в Торонто, із вступом А. Касинця. Всі книги, крім одної, церковного змісту.

- 135** - KAZYMYRA B., *For Greater Freedom of the Ukrainian Catholic Church to Develop and Prosper*. «Intrepido Pastori». Roma, UKU, 1984, pp. 387-401.

Автор розглядає обширний лист членів товариства св. Павла у Львові з дня 20 листопада 1916 року (в іншому місці подано 16 листопада) до Апостольського Престолу та до Австрійського уряду у Відні в справі більшої самоуправи української католицької Церкви: його мову, заголовки, зміст цього листа, на 63 сторінках, з чого 4 з 101 підписом.

- 136** - KENNEDY GRIMSTED P., *Lviv Manuscripts and Their Fate*. Cambridge, Mass. Harvard Ukr. Studies III/IV, 1979-1980, «Eucharisterion», p. 348-375.

Це один з розділів запланованої великої праці про архіви і збірки рукописів в Радянському Союзі, зокрема в Україні та Молдавії. У цьому розділі авторка описує всі архіви у Львові, також не українські, а між ними і церковні та монастирські, і в яких бібліотеках вони тепер знаходяться. Рукописи з Василіянських монастирів мали б знаходитися тепер у Львівському філіялі Академії Наук УРСР і в Академічній Бібліотеці; збірки з Львівського Ставропігійного Інституту перенесено до Історичного музею та Державного Історичного Архіву, а збірки з церковних інституцій, зокрема митрополічної Курії — до Державного Історичного Архіву й Академічної Бібліотеки. Польські архіви в більшості перевезено до Польщі — деякі ще залишилися в Академічній Бібліотеці.

- 137** - KOSTRYVA L. – PERE I., *The Ukrainian Catholic Church in the USSR since 1960. An Annotated Bibliography.* (Hunter College of CUNY-USA, 1972-3), p. 45.

У циклоstyledьному виданні зібрано все, що головню в роках 1960-1972 появилося на тему Укр. Католицької Церкви в Радянському Союзі. Усіх 170 позицій з трьома позиціями ще в додатку. При кожній подано також зміст кожної появи. Під увагу взято головню видання українські та англо-американські. При кінці додано ще лісту інституцій та видавництв, в яких можна засягнути ще дальші інформації.

- 138** - KOWALSKA M., *Ukraina w polowie XVII w. w relacji arabskiego podróżnika Pawła, syna Makarego z Aleppo.* Warszawa, Państwowe wyd. Naukowe, 1986, s. 120+23 ilustracji.

Після короткого вступу про Павла з Алеппо, автора Опису України, з багатьма даними теж про церковні справи, авторка подає до нього карту його подорожі та польський переклад з багатим коментарем, покажчиками імен осіб, місцевостей та речей, а в додатку 23 ілюстрації, які насвітлюють цей Опис.

- 139** - KRAJCAR J., *Early-printed Slavonic Books in the Library of the Pontifical Oriental Institute.* «Orientalia Christ. Per.» Roma 1968, v. XXXIV, p. 105-128.

Автор зібрав й описав старинні слов'янські друки, які знаходяться в Папському Сх. Інституті, починаючи з 1491 — до 1700 року. Усіх — 113 титулів. При кінці подав ще індекс титулів, авторів та перекладачів і місцевостей друку.

- 140** - KRAJCAR J., *Acta Slavica Concilii Florentini, "Concilium Florentinum, Documenta et Scriptorum, Vol. XI"*, Roma, Inst. Orient. Studiorum, 1976, pp. XV+170.

Досі появилсь вже 10 томів документів — 19 книжок, які відносяться до Флорентійського Собору. У цьому виданні зібрано всі знані й доступні документи, які появилися в слов'янських мовах. У першій частині: оповідання й описи, зокрема в потрійній версії оповідання Симона Суздальського й опис подорожі кард.

Ісидора; у другій частині — документи, між ними теж слав'янський текст Буллі Об'єднання, два листи кард. Ісидора та один царг. патріярха Григорія III. Усі ці тексти подано в оригіналі й латинським перекладом, з усім науковим апаратом: описами документів, авторів, різних видань, архівів, де знаходяться й теж різними варіантами та поясненнями, як теж покажчиками.

Rec.: "Ostkirchliche Studien", Würzburg 1977, 2/3, S. 209-210.

- 141 - KULCZYNSKI I.-WELYKYJ A.G., *La casa e la chiesa dell'Ospizio Ruteno a Roma*, "Analecta OSBM" IX (XIV), 1974, pp. 167-201.

Після вступу о. А. Великого з короткою історією дому і церкви, подано інвентар дому і церкви, який 1735 р. виготовив тогочасний Генеральний Прокуратор о. І. Кульчинський, разом з описом. При інвентарі дому долучив теж спис книжок та опис великого і важливого архіву, що складався з 12 відділів, з 21 оправленими томами (у шкіру). Цей архів на початку цього століття перенесено до Львова і він тимчасово переховувався в Національній Бібліотеці. Розпочатий 1932 року процес за зворот цього архіву перепинила війна. Подрібний опис архіву виготовив о. К. Королевський — див. ч. 54.

- 142 - LABUNKA M., *The Report of an Audience with Maria Theresa*. Cambridge, Mass., Harvard Ukr. Studies III/IV, 1979-1980, «Eucharisterion», p. 530-540.

Після вступу про автора цього звіту, о. Івана Гудза, каноніка Львівської капітули, обставини та зміст цього звіту, подається його текст у французькій мові, в якій проходила аудієнція, з 26 лютого 1775 у цесаревої Марії Тереси. Він був нісланий як представник Львівського єпископа Л. Шептицького, в обороні української Церкви в Галичині.

- 143 - LACKO M., *Synodus Episcoporum Ritus Byzantini Catholicorum ex antiqua Hungaria Vindobonae a. 1773 celebrata*, "Or. Chr. Analecta", v. 199, Romae, 1975, pp. 320.

Після короткого введення про сам Синод (1.3-24.4.1773), обставини, предмет нарад та ухвал, автор подає в оригіналах, в більшості в лат. і італійській мовах, документи цього Синоду, в якому брали участь усі єпархії східного обряду (румунські, руські і хорватська), які знаходилися в границях Мадярщини. Ухвалами цього Синоду вони керувалися до 1918 р.

1. частина містить Синодальний лист до М. Тереси; Протокол Синоду і Документи (18), до яких відкликається.

2. частина — Документи передсинодальні (44).

3. частина — Документи з Синоду (12).

4. частина — Документи після Синоду (26).

При кінці подано резюме в англ. мові та покажчик імен і речей. Більшість документів друкуються вперше.

Rec.: "Or. Chr. Per.", Roma, 1975, 2, pp. 542-3.

144 - (ЛЕМЕШЕВСКИЈ М. - ПАТОК С.), *Die russischen orthodoxen Bischöfe von 1893 bis 1965. Bio-Bibliographie von Metropolit Manuil (Lemeševskij), bis zur Gegenwart ergänzt von P. Coelestin Patock OSA. Teil I: Avvakum (Borovkov) — Afanasij (Sacharov). « Oikonomia » Band 8, Erlangen 1979, S. 431.*

Teil II: Bogolep (Ancuch) — Gurij (Stepanov). « Oikonomia » Band 16. Erlangen, Auslieferung: Lehrstuhl für Geschichte und Theologie des christlichen Ostens, 1981, S. 420.

Це перші два томи запланованого великого біо-бібліографічного словника, які охоплюють російських та українських єпископів в роках 1893-1965, які входили у склад Російської Православної Церкви. Автор Мануїл Лемешевській, митрополит Куйбишева в СРСР продовжає відомості, які про єрархів рос. прав. Церкви зібрав передше Амвросій Орнатський у своїй праці: *История Русской Иерархии*, 6 тт., 1807-1815 (з них два перші перевидано 1979, пор. ч. 1409), а зокрема Н.Д. у праці: *Иерархия всероссийской Церкви от начала христианства и до настоящего времени*, 3 тт., Москва 1892, 1894, 1898, який доповняв усі відомості про них майже до кінця 19-го століття. Митр. Мануїл († 12.8.1968) усі матеріали зібрав у російській мові і в цій мові вони видруковані, а Ц. Паток в німецькій мові доповнив до наших часів лісту єпископів і додав багато інформацій, які авторові Мануїлові не були знані, або яких він, перебуваючи в СРСР, не мав змоги подавати, як напр.: про арешти, заслання, розстріли тощо. Після життєпису кожного єпископа слідує список його книжкових видань і статей, які він написав, як теж усіх видань, в яких є згадка про них. Цінні головно життєписні нариси, зокрема з років 1920-1940, про які всі відомості досі були дуже скупі.

Однак, автор не подає єпископів т.зв. « Живої Церкви », хіба вони якийсь час належали теж до патріархальної Церкви, і тих

єпископів, які були висвячені на еміграції і до СССР не повернулися.

Rec.: v. I – «Or. Christ. Per.» 1981, pp. 242-4 (J. Krajcar).
v. II– Ibidem 1983, pp. 550-2 (V. Pupinis); «Ostkirchliche Studien», Würzburg, 1983, S. 203-204. (P. Plank).

- 145** - LEWIN P. and SYSYN F., *The Antimaxia of 1632 and the Polemics over Uniate-Orthodox Relations*. «Harvard Ukr. Studies» vol. IX, n. 1/2, june 1986, p. 145-165.

Після короткого історичного тла про Київську митрополію в роках 1596-1632 автори дають коротку аналізу уніятського полемічного письма «Антимахія» (145-155), а потім вперше оприлюднюють його текст в польському оригіналі.

- 146** - LIKOWSKI E., *Synody Dyceezji Chełmskiej obrządku wschodniego*. Poznań, 1902, s. 171.

У виданні зібрано Постанови 12 єпархіяльних Холмських Синодів з рр. 1791-1803, за єп. П. Важинського, в яких багато матеріалу про внутрішнє життя єпархії. Синоди переважно займалися справами літургічними, обрядовими, організаційними та дисциплінарними.

Rec.: "Prz. Powsz.", 1903, 79, s. 106-8 (A. Bielecki).

- 147** - LUNT H.G., *On the Izbornik of 1073*. Okeanos. Essays presented to Ihor Ševčenko on his 60 Birthday... «Harvard Ukr. Studies» VII, 1983, p. 359-376.

Автор розглядає зміст історичного рукопису, дає до нього завваження та звертає окрему увагу на його відношення до первісних грецьких джерел.

- 148** - MAGOSCI P.R., *Galicja: A Historical Survey and Bibliographic Guide*. Toronto-Buffalo-London. University of Toronto Press. 1983, p. XX+299.

Автор не подає ні повної історії Галичини ні вичерпної бібліографії до неї. Його заміром було приготувати тільки введення до її основних історичних проблем та вказати на важливіші опубліковані вже джерела до них, так першо- як і другорядні. У 1003 примітках подано понад 3.000 довідок-посилань. Весь огляд по-

ділений на 7 періодів: до 1340 року, 1772, 1848, 1918, 1939, 1944, і до останніх років. В кожному періоді береться також до уваги церковну історію, подаючи до неї досить обильну важливішу бібліографію.

- 149** - MARTYNOV O., *Plan zniesienia Kościoła Grecko-Katolickiego w Rosyi*. Dokument Historyczny. Kraków, "Czas", 1882, s. 45.

Це переклад з франц. мови про плян знищення Унії — Семашка, з вступом Мартинова та перекладчика о. С. Заленського.

- 150** . - MOJOLI G., *Attività Liturgica della S.C. di Propaganda Fide per il rito orientale 1862-1892*. Vicenza, tip. Ed. «Esca», 1977, p. 281.

У цьому виданні, в хронологічному порядку подано літургічно-обрядові документи Конгрегації Поширення Віри за роки 1862-1892. Між ними на ст. 185-221 подано теж 110 документів, які відносяться до Української Церкви, яка в тому періоді була від тієї Конгрегації залежна. В більшості подається тільки короткий зміст цих документів, але деякі наведені в цілості.

- 151** - MOJOLI G., *Attività Liturgica della S.C. Propaganda Fide per il rito orientale, 1893-1917*. Vicenza, tip. ed. «ESCA», 1979, p. 196.

Автор зібрав з архіву колишньої Пропаганди, від якої була залежна разом з іншими східними також і Українська Церква, усі документи з рр. 1893-1917, які відносяться до літургічної реформи. Подано тут теж всі документи, які опинилися в Позичії 1219-1928, й тому багато з них сягають далеко перед тими роками. Всіх документів подано 74 (с. 159-174), два з них в цілості: лист митр. Й. Сембратовича з р. 1885 та кард. Пітра з 1887 р.

Рец.: «Богословія» 1979, т. 42, с. 184-9 (І. Музичка).

- 152** - MÜLLER L., *Neue Untersuchungen zum Text der Werke des Metropolitan Hilarion*. «Russia Mediaevalis» II, 1975, S. 3-97.

Автор подає свої критичні примітки до найновіших критичних видань творів-письм митр. Іларіона.

- 153** - MÜLLER L., *Des Metropolitan Ilarion Lobrede auf Vladimir den Heiligen und Glaubensbekenntnis, nach der Erstausgabe von 1844*

herausgegeben, eingeleitet und erläutert. Wörterverzeichnis v. Susanne Kehrer u. Wolfgang Seegatz. Wiesbaden, Otto Harrassowitz, 1962, S. (VIII)+229.

У введєнні автор дає короткий нарис про життя і діяльність митр. Іларіона, присвячуючи окрему увагу його виборові на Київського митрополита, та розглядає його літературну спадщину, зокрема зміст «Слова», його літературний характер, замір, різниці між рукописами й дату його написання. Далі подано повний текст «Слова о законі і благодаті», Похвалу на кн. Володимира, Молитву за весь руський край і Визнання віри (55-143), з критичним коментарем до тексту і мови, як також змісту (146-178), деякими прилогами, описом слів у «Слові» (193-209), бібліографією та окремим альфавітним реєстром.

- 154** - NARBUTT O., *Historia i Typologia Ksiąg Liturgicznych Bizantyjsko-Słowiańskich. Zagadnienie Identyfikacji według Kryterium Treściowego.* Warszawa, Akademia Teologii Katolickiej, 1979, S. 147(-1).

В скромному офсетному виданні автор подає історію та побудову літургічних візантійсько-слов'янських книг, між ними також літургічних книг на Русі, як також критерії, на яких можна устійнити їхнє походження на основі самих текстів. В Додатку подав ще схеми Літургії св. І. Золотоустого, св. Василя і Напередосвячених Дарів, як також схеми інших богослужень — Вечірні, Повечір'я, Північної, Утрені, Часів і Обідниці; Словник візантійсько-слов'янських термінів, літургічних і паралітургічних; Візантійсько-слов. календар рухомих свят та Спис з'єдинених митрополитів Київських і Львівських, починаючи від митр. М. Рагози.

- 155** - OJTOZI ESZTER, *A Máriapócsi Baziliták Cirillbetűs Könyvei.* Debrecen 1982, Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára (Régi Tiszántúli Könyvtárak 2), p. 138+44 illustr.

Ойтози Естер, *Книги Кирилловской печати Мариаповчанских Базилитан.* Дебрецен 1982, Изд. Библ. Дебреценского Университета (Старие Библиотеки Затисского Края Венгрии 2), с. 138+44 иллюстраций.

У виданні подано досить точний і подрібний опис 145 кирилических книг, які до 1950 року знаходилися в монастирі у Марія-

повчі — Мадярщина, які тепер розкинені по різних державних, церковних та приватних бібліотеках і збірках. Ця монастирська бібліотека начисляла к. 2000 книг і була скаталогована. У ній було багато теж кириличних книг, бо, як сказано у резюме в російській мові, монастир належав до Мукачівської єпархії, в якій був прийнятий візантійський обряд і літургійною мовою була церковнослов'янська. Вони в більшості походили з східних слов'янських земель, найбільше зі Львова, Києва, Почаєва, як також Москви, бо до кінця 18 сторіччя в Мадярщині не було кириличної сталої друкарні. Опис книг подано у хронологічному порядку. Крім назви автора, заголовку книги, місця і року видання та імени видавця, подано теж місце, де вони тепер знаходяться, число, бібліографічні відсилки, імена їхніх власників та важливіші маргінесові записи. При кінці подано ще 9 різних покажчиків, між ними місцевостей, в яких були друквані, коротко вичислено 19 рукописів, як також подано ще список всіх 44 ілюстрацій.

Rec.: «Or. Christ. Per.», Roma 1983, p. 509-510 (J. Krajcar).

- 156** - OLSZAMOWSKA-SKOWRONSKA S., *La Correspondance des Papes et des Empereurs de Russie (1814-1878), selon les documents authentiques*, "Miscellanea Historiae Pontificiae", Rome, Univ. Gregoriana, 1970, pp. XIX+386(2).

Після довшого історичного вступу (1-194), далі подано в оригіналах (франц., лат. й італ. мовах) 147 документів. У більшості це листи між Ап. Престолом і російськими царями в рр. 1814-1878. Важливіші наведено повним текстом, інші скорочується тільки до змісту. Багато з них заторкують теж справи східних католиків, зокрема в рр. 1839 і 1875. При кінці вичислено листу законів, які відносяться до католицької Церкви в Росії у цьому періоді, і де вони опубліковані, як теж подано покажчик імен.

- 157** - OLSZAMOWSKA-SKOWRONSKA S., *Le Concordat de 1847 avec la Russie, d'après les documents authentiques*. «Sacrum Poloniae Millennium», t. VIII-IX, Rzym 1962, s. 447-877.

Після бібліографії та довшої інтродукції (455-487), у виданні зібрана багата документація до Конкордату з 1847 року між Ап. Престолом та Росією, в якій, починаючи з 1845 року, наводиться наперед прелімінарні документи, відтак звіти з конференцій обох сторін, звіти з кардинальських сесій, листи Папи Григорія XVI

та Пія ІХ й Миколи I-го, секретаря Стану з Віденським Нунцієм та урядові листи папських і російських уповноважених. Після того подається повний текст самого конкордату, папські документи та деякі доповнення. Починаючи з інтродукції, у всіх частинах багато місця присвячено також справам З'єдиненої Церкви в Росії після скасування Унії в 1839 році. При кінці додані ще покажчики головних дієвих осіб, імен та місць і всіх документів.

- 158** - OLSZAMOWSKA-SKOWROŃSKA S., *Pie XI et l'Eglise Catholique en Pologne: La Suppression des Diocèses Catholiques par le Gouvernement Russe après l'Insurrection de 1863-4* (1866-1869). « Antemurale », Romae, Institutum Historicum Polonicum, 1965, IX, p. 41-130.

Після короткого історичного введення до кожної з трьох дієцезій наведено документи, що відносяться до знесення дієцезій латинського обряду в Кам'янці Подільському, Мінську та на Підляшші, де таким чином задумано ослабити опір також і греко-католиків, яких насильно переведено на православ'я.

- 159** - OZOROWSKI E., *Eklezjologia Unicka w Polsce w latach 1596-1720*. « Wiadomości Kościelne Archidiecezji w Białymstoku », Kwartalnik, 1978, Nr 4(30), s. 51-112; 1979, Nr 1(31), s. 47-106.

Автор у своїй багатій на джерела праці зібрав уніяцьких еклезіологів з періоду від 1596 до 1720 року, відповідно до їхнього вкладу присвячуючи їм більше чи менше місця, подаючи короткий життєпис, їхні праці чи письма про Церкву, де вони були публіковані, описані чи згадані і дуже багату до них бібліографію — з поданням навіть їхніх листів по різних збірниках. У другій частині піддає аналізу еклезіологічну думку серед цих письменників, головні проблеми з цієї ділянки, як теж подає свою оцінку про них, а при кінці резює в французькій мові.

- 160** - PEKAR A., *Some Documents Concerning the « Bradač Affair »*. « Analecta OSBM » X(XVI), Rome 1979, p. 212-228.

Після короткого введення про великі непорозуміння й труднощі, з якими сп. Брадач був змушений боротися, заки його потверджено єпископом Мукачівської єпархії, наведено тут 5 листів, які наświetлюють ці труднощі. Вони друкуються вперше і їх нема

у збірці документів з Синоду єпископів з р. 1773 (пор. ч. 1170 Бібліографії в «Записках ЧСВВ», X, с. 418), які видав о. М. Ладко.

- 161** - PERRI V., *Un Progetto per la Rinascita della Chiesa «Greco-Slava» Cattolica presentato a Pio IX.* «Intrepido Pastori», Roma, UKU, 1984, pp. 481-518.

Стаття присвячена проєктові відродження «греко-слов'янської» католицької Церкви, який для Папи Пія IX виготовив Іполит Володимир Терлецький, і його бурхливому життю й діяльності для об'єднання всіх слов'ян в одній католицькій Церкві. При кінці додає три меморіяли, які він склав 4.6.1847 і 13 серпня 1860 рр.

- 162** - PRZEKOP E., *Der Griechisch-Katholische (unierte) Ritus im polnischen Konkordat vom Jahre 1925.* «Ostkirchliche Studien», Würzburg 1979, S. 145-167.

З'ясувавши місійну східну політику Апостольського Престолу та відносини між урядом та народними і церковними меншинами у східній Польщі, (східно-слов'янський або неоунійний обряд, греко-католицький обряд і Лемки!), автор подає головні пункти Конкордату відносно східного обряду: територіяльна організація обряду, обсадження парафій, заборона в додаткових богослуженнях іншої крім польської мови та греко-католики поза своїми єпархіями. Про східно-слов'янський обряд в Конкордаті не було жадної згадки.

Рец.: Музичка І., «Богословія», Рим 1979, с. 203-9.

- 163** - (RAKOWIECKI J.B.), *Prawda Ruska czyli Prawo Xięcia Jaroslawa Władymirowicza tudzież traktaty Olha y Igora WW.XX. Kiiowskich z cesarzami greckimi y Mścislawa Daniłowicza X. Smoleńskiego z Rygą zawarte, których texta, obok z Polskiem tłumaczeniem, poprzedza Rys historyczny zwyczajów, obyczajów, religii, praw y języka dawnych słowiańskich y słowiańsko-ruskich narodów przez J.B. Rakowieckiego.* Tom I. Warszawa, w druk. XX. Piłarów, 1820, str. XVI + 278. Tom II, 1822, str. XII + 320 + Tabella postaci słowiańsko-ruskich, okazujących szczególne znaczenie i nazwiska, oraz sposób czytania i składania wyrazów.

У I томі автор описує загально слов'ян, зокрема східних, і

давність та початки різних слов'янських прав, головню Руської Правди. При кінці доданий обширний хронологічний спис усіх володарів, починаючи від Рюрика до Петра I і предметний покажчик. У II томі поміщено трактати князів Олега, Ігора, Мстислава та самої Руської Правди, з польським перекладом, та історичний нарис слов'янської і польської мов, як теж короткий словничок.

- 164** - SEEMAN K.D., *Abt Daniil. Wallfahrtsbericht*. Nachdruck aus der Ausgabe von Venevitinov 1883-85 mit einer Einleitung und bibliographischen Hinweisen von Klaus Dieter Seeman. «Slavische Propyläen» Bd. 36, W. Fink Verlag, München 1970, S. LXXIV+243+16.

Це критичне видання, з довшим вступом і бібліографічними вказівками К.Д. Земана, одного з найбільш популярних творів старо-руської літератури 12-го століття, в якому учасник, ігумен Даниїл, описує свою прощу до св. Землі. В одному 19 ст. мав він 8 видань і був перекладений на французьку (2), грецьку (2), англійську і німецьку мови.

Rec.: «*Russia Mediaevalis*» II, 1975, S. 166-177 (Poppe A.).

Пор. теж його: *Die Altrussische Wallfahrtsliteratur. Theorie und Geschichte eines Literarischen Genres*. München, W. Fink, 1976, S. 484.

- 165** - SHESHKO P., *The Russian Orthodox Church Sobor of Moscow and the Orthodox Church in the Ukraine (1917-1918)*: II. «Analecta OSBM» X(XVI), Rome 1979, p. 228-363.

Автор продовжує ту працю, якої перша частина появилася в 8-му томі «Записок ЧСВВ» 1973 року, с. 161-240. Після короткого вступу у цій другій частині наводяться наступні документи, які відносяться до намагань створити Укр. Автономну Православну Церкву в рр. 1917-1918: 1) Згадки в промовах на Московському Соборі про автокефальні тенденції Укр. Прав. Церкви впродовж історії, с. 232; 2) Такі ж згадки про незалежницькі рухи в Україні, с. 237; 3) Дебата на тому Соборі, чи вислати делегацію на Собор до Києва та апробувати його, с. 239; 4) Московський Собор і перша сесія Собору в Києві, с. 235; 5) Московський Собор і друга сесія Собору в Києві, с. 237; 6) Тимчасовий Статут верховного управління Прав. Церкви в Україні, с. 332; 7) Відповідь на нього Московського Собору і патріярха Тихона, с. 343; 8) Відкинення

їхнього рішення Укр. владою.

При кінці подана вибрана бібліографія. Зміст усіх виступів та документів і пояснення до них подані англійською мовою.

- 166** - SIEFKES FRANKE, *Zur Form des Zitierte Feodosija. Vergleichende Studien zur byzantinischen und altrussischen Literatur*. Bad Homburg, Berlin, Zürich 1970 (Osteuropastudien der Hochschulen des Landes Hessen, Reihe 3: Frankfurter Abhandlungen zur Slavistik, Bd. 12), S. 287.

Автор аналізує зміст і побудову життєпису, його стиль і лексику та його залежність від цього роду візантійських творів.

- 167** - SLIVKA J., *Historical Mirror. Sources of the Rusin and Hungarian Greek Rite Catholics in the United States of America, 1884-1963*. Brooklyn, N.Y. 1978, p. XI+342.

У цьому циклоstileвому виданні зібрано історичні джерела до церковної історії греко-католицьких русинів та мадярів за роки 1884-1963, які взято з календарів, часописів, журналів, папських писем, кореспонденції, судівських вироків, декретів, єпископських листів, споминів, записок з засідань, просьб і т.п. В них представлена затяжна боротьба за свій обряд, запровадження celibату, невдачі та успіхи, — обширніше до 1939 років, а потім тільки найважливіші події. При кінці подано кілька знімків, бібліографію та покажчик імен.

- 168** - (STEBELSKI I.), *Ostatnie prace Stebelskiego. Z autografu wydał, wstępem i przypisami objaśnił Dr. W. Serebyński. "Scriptores Rerum Polonicarum" IV*. Kraków, Ak. Umiejętności, s. 263-396.

У першому розділі (269-340) автор подає: Список усіх руських архиєпископів і єпископів, католицьких і православних, на всіх катедрах у Польщі і Литві. При кожній катедрі описано її початки і найважливіші відомості, а при кожному єпископові — його особисті дані, характеристику та численні відомості з їхньої діяльності, які зібрано з різних записок, архівів, диптихів, зокрема чотиристової праці Несецького (Гербаж). Цей список допроваджений до кінця 18 століття. Доповнив його І. Серединський за «Пшеглонд Познанські» т. 38 (1865).

У другому розділі (341-2) подано: Спис Київських митрополитів, з'єдинених з осідком у Вильні, і нез'єдинених з осідком в Києві, з короткими їхніми даними.

У третьому розділі (343-354) — з довшим вступом про самі Капітули, подано на основі монастирських архівів та бібліотечних рукописів Спис Генеральних Капітул Василіянського Чину, з іменами їх предсідників, Протоархимандритів і Протоігуменів, які відбулися перед і після об'єднання (1743 на Капітулі в Дубні) обох Провінцій Литовської і Польської.

У четвертому розділі (с. 355): Хронологічний список Протоархимандритів Василіянського Чину в рр. 1612-1802.

У п'ятому розділі (356-368): Хронологічний список Архимандритів усіх 21 монастирів в Польщі і Литві, з короткими даними про монастирі та самих архимандритів.

У шостому розділі (369-370): Список учасників Провінційного Собору у Вильні 1508/9.

У сьомому розділі (371-2): Список настоятелів Жировицького монастиря, а далі на стор. 373-394 історію родини Солтанів, які були фундаторами і його добродіями, з численними відомостями і до його історії.

При кінці (395-6) у Доповненні подано імена Прокураторів в Римі та відомості про монастир у Кракові в рр. 1788-1797. У цій Збірнику, про який згадано під ч. 992, автор, знайий Василіянський історик, доповнив і поширив те, що вже було появилoся друком у його « Додатку до Хронології ».

169 - STRUMINSKYJ B., *Old Ruthenian Printed Books and Manuscripts in the Episcopal and Heritage Institute Libraries of the Byzantine Catholic Diocese of Passaic*. (1980), pp. 22.

У виданні подано докладний опис 13 старих церковних книг, які були друковані у Львові, Почаєві, Уневі та Чернігові, та 2 манускриптів, які знаходяться в єпархіяльній бібліотеці в Пассаїку, ЗСА.

170 - SZEPTICKY A., *Address on the Ruthenian Question to thier Lordships the Archbishops and Bishops of Canada*. Leopoli 1911, pp. 25.

У зверненні до Канадської єрархії подано короткі інформації про русинів-українців в Канаді, програму протестантів щодо них та виказано потребу для них їхнього власного єпископа.

- 171 - Tkač S., *Ikony zo 16-19 storočia na severovýchodnom Slovensku*. Fotografie Miroslav Jurík. Bratislava, vyd. Tatran, 1908, s. 276(+4).

У великому люксовому виданні, на перших 9-78 сторінках подано довшу історію та характеристику ікон, які знаходяться в дерев'яних церквах на сх. Словаччині тобто на Пряшівщині, наперед тих з 16 століття, відтак з 17-19 століть. Після того поміщено у виданні репродукції 14 дерев'яних церков та 143 ікон, з яких багато кольорових. При кінці подано з них каталог в словацькій, російській, англійській та німецькій мовах. Крім них на маргінесах в текстовій частині поміщено ще інших 38 образків, як документальний матеріал. При кінці видання подано ще короткий словничок незрозумілих імен, велику літературу та ре-зюме в рос., англ. та нім. мовах.

- 172 - TSIRPANLIS Z.N., *To Elleniko Kollegio tes Romes kai oi matetes tou (1576-1700)*. Tessalonike, Analekta Vlatadon 32, Patriarchikon Idryma Paterikon Meleton, 1980, p. 935.

У великій монографії, з 12 ілюстраціями та 3 географічними картами, автор — православний, проф. Йоаннінського університету, дає обширну історію Грецької Колегії св. Атанасія в Римі, маючи на меті, як сказано в заголовку, дати причинок до студії про культурну політику Ватикану. В цій Колегії навчалось також 214 питомців з Київської і потім Львівської митрополій, між ними 8 митрополитів та 19 єпископів і багато протоархимандритів, тому її називано також Греко-Руською Колегією. Починаючи з року оснування 1576 р., історія її доведена до 1700 року. Перша частина присвячена справі фундації та організації Колегії, її хронікам та каталогам, з яких виведено теж статистичні таблиці. У другій частині (249-708) автор подає в хронологічному порядку біографію та бібліографію кожного питомця, а при кінці покажчик імен (791-825) та предметний (827-931), в грецькій і латинській мовах.

Рец.: Оссерваторе Романо, 1.3.1981.

- 173 - WELYKYJ A.G., *Litterae Nuntiorum Apostolicorum Historiam Ucrainae Illustrantes*, Vol. 14, Roma, "Analekta OSBM", III, 1977, pp. XII+287.

У цьому томі оприлюднено 466 документів з рр. 1684-1693. Майже всі — це листи Ап. Нунціїв в італ. мові про участь козаків в боротьбі проти турків і частинно про церковні справи, головню з Львівської, Перемиської та Луцької єпархій, які в тому часі готовилися до Унії. У виданні поміщено теж 2 мапи з укр. земель і портрети Короля Я. Собєського, І. Мазепи, єп. Й. Шумлянського і І. Винницького. При кінці подано покажчик імен.

174 - WELYKYJ A.G., *Litterae Episcoporum Historiam Ucrainae Illustrantes*, vol. III (1665-1690); vol. IV (1691-1710), Roma, "Analecta OSBM" III, 1974-1976, pp. XII+357; pp. XV+347.

У 3-му томі поміщено 214, у 4-му 234 листи, переважно українських, але теж й інших єпископів, митрополитів і кардиналів. У більшості вони друкуються вперше і в оригіналах, переважно лат. й італ. мовах. У 3-му томі поміщено теж портрети єп. І. Бучка, Г. Коленди, Я. Суші, Й. Шумлянського й І. Винницького. У 4-му — ще теж Й. де Каміліса, Г. Война-Оранського, Ю. Винницького і В. Шептицького. В обох томах при кінці подано покажчик імен.

175 - WELYKYJ A. - PIDRUTCHNYJ P., *Epistolae Metropolitaram Kioviensium Catholicorum, Theodosii Rostockyj, Heraclii Lisowskyj, Gregorii Kochanowicz, Josaphat Bulhak, 1788-1838*. vol. IX, Roma, « Analecta OSBM », 1980, p. X+479(+1).

Це останній том зі Збірки листів Київських митрополитів і всієї Русі. У цьому томі подано 9 документів біографічних та 57 листів митр. Т. Ростоцького (1788-1805), с. 1-142; 4 документи біографічні і 69 листів митр. Г. Лісовського (1806-9), с. 143-308; 8 документів біографічних та 8 листів митр. Г. Кухановича (1809-1814), с. 309-344 та 12 документів біографічних і 62 листи митр. Й. Булгака (1817-1838), с. 345-452. Перед кожним митрополитом подано коротку біографію, а при кінці широкий покажчик імен та речей, як також списки важніших церковних і державних мужів з цього періоду, як папів, митрополитів, єпископів, протоархимандритів та королів й імператорів. Документи наведено в оригіналі, в більшості в латинській мові, деякі в італійській та російській, і польській.

Rec.: « Or. Christ. Per. » Roma 1982, I, p. 255-7. (J. Krajcar.)

- 176** - WELYKYJ A. - PIDRUTCHNYJ P.B., *Litterae Episcoporum Historiam Ucrainae Illustrantia, Vol. V: 1711-1740*. «Analecta OSBM», Romae, 1981, p. XXXIV+375+(1).

У цьому томі поміщено 170 документів, в більшості листів різних єпископів, також чужих, які відносяться до історії Української Церкви, в роках 1711-1740. Між ними знаходиться також частина з «Актів митр. Кишки», с. 8-68, яких 1,5 і 11-й томи знаходяться у Віденській Національній Бібліотеці. Цей уривок взятий з 5-го тому. У виданні знаходяться також портрети єпп. Л. Кишки, В. Шептицького, Й. Левицького, А. Шептицького, Ф. Гребницького, Є. Устрицького, Ф. Володковича та сторінка з рукопису митр. Кишки. При кінці поданий покажчик імен та місцевостей, списки важливіших церковних та державних осіб того часу та хронологічний список усіх документів.

Rec.: «Ol. Christ. Per.» 1982, p. 482-3. (Krajcar J.).

- 177** - WELYKYJ A.G. - PIDRUTCHNYJ P.B., *Litterae Basilianorum in Terris Ucrainae et Bielarussiae. Vol. I, 1601-1730. Romae, «Analecta OSBM»*, 1979, p. X+369. Vol. II, 1731-1760. Ibidem 1979, p. XI+375.

В обох томах досі опубліковано 371 різних листів, у великій більшості вперше, які до Риму висилали поодинокі Василіянські ченці, урядові представники Чина, як теж виготовлені спільно Протоархимандричими куріями. Всі листи писані латинською чи італійською мовами. При кінці обох томів подано обширний покажчик імен та предметний, як теж списки з відносних періодів Папів, патріархів, митрополитів, єпископів, протоархимандритів, прокураторів, як теж королів, царів, гетьманів та інших.

- 178** - WELYKYJ A.G., *Rationes Theologicae et Canonicae in defensionem Unionis an. 1632-1633*. «Analecta OSBM» X(XVI), Romae 1979, p. 193-212.

Після короткого вступу, в якому представлено ті політичні обставини, серед яких нез'єднені висунули свої домагання в рр. 1632-3, подаються в архіву Пропаганди наперед інформації до всіх 10 домагань, по них ті рації, в-за яких вони відкидаються, вкінці розв'язуються труднощі, які можна б було проти них мати.

- 179** - *Catalogus Ordinis Basiliani S.ti Josaphat. Nr. 14(1983), 1882-1982. Anni Centesimi Reformationis Dobromylenis Occasione. Romae, apud Curiam Generalem Ordinis, 1983, p. 152.*

Це ювілейне видання з нагоди 100-річчя від Добромильської реформи (1882-1982). У ньому подані всі члени Чину, з їхніми особистими даними, як також з поданням монастиря, в якому перебували в останньому році, та обов'язків, які вони виконували. Крім того, у цьому ювілейному виданні поміщено знімки усіх монастирів та резиденцій з останнього року, а також і знімки усіх монастирів, які існували до років 1945-9 в Провінціях Галицькій, Закарпатській, Румунській, Малярській і Чехословацькій. При всіх Провінціях і монастирях подана коротка історія в латинській та українській мовах. При кінці додано список усіх померлих Василіян, від 1882 до 1983 року, за азбукою, – усіх 433, як також список Каталогів після 1882 року: 47 каталогів Галицької Провінції, 10 – Закарпатської, 5 – Румунської, 6 – Віце-Провінції Бразилійської, 16 – Американсько-Канадської, і 14 Каталогів цілого Чину, починаючи з 1949 року, та список усіх Протоархимандритів, починаючи від 1617 року — Київським митрополитом, Й.В. Рутським. Список Каталогів з років 1773-74 до 1867, всіх разом 10, зібрано в Каталозі Галицької Провінції на 1938 рік. Крім них, у монографії о. М. Ваврика, *Нарис розвитку і стану Василіянського Чина XVII-XX ст.*, 1979, перевидано в цілості знайдені в архівах Каталоги: Святотроїцької Провінції в 1754 році, і з того ж року Каталог Святопокровської Провінції (Руської); тих же обох Провінцій в році 1772-3 і Каталог Святопокровської Провінції на 1776-7 рік. Там же подано також списки монастирів в роках 1640, 1680, 1780, 1798, на підросійській Україні, та з року 1818 у Львівській архієпархії.

- 180** . - *The Catholic Directory. Byzantine Rite Apostolic Exarchies of Philadelphia and Stamford, USA. Philadelphia, Byz. Rite Apostolic Exarchy of Philadelphia, 1958, p. 254+(56).*

Як у всіх подібних виданнях, у цьому Шематизмі подаються найважливіші дані про всі укр.-католицькі парафії в північній Америці, ЗСА, в тому часі в обох екзархатах: Філадельфійському та Стенфордському, і про все духовенство та дяків і диригентів хору, середні та вищі церковні школи, всі Чини та Згромадження, які там працювали. У цьому річнику, крім того подано знім-

ки всіх єрархів та всіх душпастирів. Такі Шематизми з теперішньої Філядельфійської митрополії, з усіма єкзархатами і пізніше усіма єпархіями, появлялися в англійській мові, починаючи з 1951 року, аж досі.

- 181** - *Cerkiew Prawosławna na Chełmszczyźnie. Przemówienia i interpelacje posłów i senatorów ukraińskich i w Sejmie w Senacie. Lwów, nakł. Ukr. Narodowego Demokratycznego Zjednoczenia (UNDO), 1938, s. 54.*

У виданні поміщено дві інтерпеляції й одну промову посла С. Барана та промову сенатора Остапа Луцького про тяжке положення православної Церкви у Любельським вовідстві — на Холмщині, з багатьома статистичними даними.

- 182** - *Chrétiens d'Ukraine — un peuple écartelé mais invincible. Paris, Aide a l'Eglise en Détresse, 1983, p. 224.*

Видання присвячене сучасному стану Церкви в Україні і на поселеннях, не тільки української католицької, але також православної та протестантських громад. Поміщено у ньому багато документів Самвидаву, як також звернення Й. Терелі, о. В. Романюка, полтавського єп. Теодосія тощо. Видання, в якому подано чимало статистик, збагачене численними світлинами владик і священників — мучеників та ісповідників. Це видання появилося також в мовах англійській, німецькій та італійській.

- 183** - *Concordia circa correlationes utriusque ritus graeco-catholici Ruthenorum et latini Polonorum in Galicia. Leopoli 1865, p. 126.*

У збірнику подано Пастирські Листи митр. Спиридона Литвиновича і Перемиського єп. Т. Полянського, в латинській й руській мовах, разом з декретами про взаємовідносини між гр.-католицьким і римо-католицьким обрядами в Галичині. Разом з ними подано такі ж Пастирські Листи в польській і латинській мовах латинського Львівського архиєп. Ф.К. Вєжхлейського та Перемиського латинського єп. А.П. Манастирського.

- 184** - *Directory 1984. Byzantine Ruthenian Metropolitan Province. With a necrology of priests, monastics, and seminarians.* Pittsburgh, Byzantine Seminary Press. 1984, p. 68.

Це малий Шематизм Пітабурзької Провінції, з 4 єпархіями. Крім єпархіяльних курій, подано імена всіх священиків, в поазбучному порядку, з їхніми адресами; і парафій та місійних станиць за Стейтами, та хто їх обслуговує. Okремо подані священики на пенсії та сталі дякони і всі монахи та доми Сестер. При кінці зібрано в поазбучному порядку імена всіх померлих єпископів, священиків, семінаристів і монахів — з датою і місцем смерті та кладовищем, на якому поховані, а окремо імена священиків, про яких ці дані не знані. Всіх померлих зібрано ще окремо за місяцями й днями року. Імена померлих Сестер подано окремо, не в поазбучному порядку.

- 185** - *In difesa del Cattolicesimo Ucraino. Lettera Enciclica « Orientales Omnes » del Sommo Pontefice Pio XII in occasione del 350° anniversario della Unione della Chiesa Ucraina con la Sede Apostolica. Con Prefazione e Commenti.* Roma 1946, p. X+54.

В італійському перекладі подана у виданні Енцикліка Папи Пія XII з нагоди 350-ліття Берестейської Унії (1596-1946), попереджена коротким вступом з історії укр. народу і Церкви. При кінці додано ще деякі коментарі з « Оссерваторе Романо » та визначних особистостей як кард. Тіссерана, кард. Спельмана та кард. Гріфіна, які вони дали після цієї Енцикліки та після « Львівського Синоду ».

- 186** - *Jak z Unitami obchodzą się w Rosyji?* Korespondencya dyplomatyczna, przełożona w Izbie niższej angielskiej z polecenia Królowej, a w odpowiedzi na adres z dnia 5 marca 1877. Kraków, "Czas", 1877, s. 80.

У виданні опубліковано численні звіти з багатьома теж докладами англійських дипломатів про переслідування і нищення Унії на Холмщині в р. 1875. У більшості це звіти англ. консула у Варшаві С.Е. Мансфілда.

- 187** - *Mémoire présenté à Sa Santeté le Pape Benoit XV. Sujet: Question Ukrainienne et persécution des Ukrainiens Catholiques par les Polonais.* Roma, 1920, p. 18.

Меморіал виготовили о. Ксаверій Бон, шарж д'афер дипломатичної місії Укр. Республіки при Ап. Престолі та секретар П. Карманський.

- 188** - *Mémoire de M. L'Abbé Joseph Adonias Sabourin, à sa Grandeur Mgr. Arthur Beliveau, Archeveque de Saint-Boniface. Sur le travail fait au milieu des Ruthènes par les pretres séculiers d'origine latine et sur leur retour au rite latin.* Pro Manuscripto. (Sifton) 1917, p. 4+16.

У письмі-меморіалі до архієпископа у С. Бонифас о. Й. Сабурен стає в обороні тих священиків лат. обряду, які досі працювали для вірних східного обряду в Канаді і які мали повернутися назад до латинського обряду, залишаючи цю працю, яку досі виконували. Перед письмом наводить також 4 листи в цій самій справі, між ними також від Настоятеля Василіян в Канаді, о. С. Дидика.

- 189** - *Monumenta Ucrainae Historica.* Collegit m. A. Szeptyckyj, edidit m. J. Slipuj. Ed. Universitatis Cath. Ucrainorum s. Clementis P., Romae.

vol. XI, 1974, pp. XIII+648.

vol. XII, 1975, pp. XXIII+652.

vol. XIII, 1973, pp. XII+(4)+281. Collegit A. Baran.

vol. XIV, 1977, pp. XVI+163. Collegit A. Baran.

У 11-му томі видруковано 582 документи з рр. 1633-1659 і ще додатково 34 з рр. 1623-1650. Всі вони є доповненням до 2 і 3 томів цього ж видання, в яких передше їх пропущено, бо вони вже були деіноді опубліковані й тому тільки їх згадано.

В 12-му опубліковано 494 документи за рр. 1660-1701. І вони є доповненням попередніх томів, як і XI том. Між ними, однак, є 10 документів, які тут вперше видруковано.

При обох томах виготовлено добрі покажчики імен і речевий.

В 13-му томі зібрано документи про канонічне визнання Мукачівської єпархії 1771 року.

Рес.: М. Ласко, "Or. Chr. Per.", Roma, 1974, pp. 212-4.

У 14 томі друкуються акти про можливість установаження патріархату в Австро-Угорщині у 19 ст. — для всіх східних католиків чи тільки для українців та 11 листів відносно кардинальства митр. М. Левицького.

- 190 . - *Ordnung und Ceremonien, welche bey der feierlichen Einführung Sr. Excellenz des Hochwürdigsten Herrn Anton Angellowicz, griechisch-katholischen Metropoliten in Galizien auf seinen Metropolitan-sitz in Lemberg am 25. September 1808 beobachtet worden sind.* Wien, bey Anton Pilcher, (1808), S. 31.

У виданні подано опис інсталяції митрополита Львівського А. Ангеловича, 1808 року, по відновленні митрополії, з привітом Генерального Вікарія М. Гарасевича, відповіддю нового митрополита, промовою того ж Ген. Вікарія в польській мові, відчитанням цісарського декрету і Папської Булли і многолітствіями. На другий день відбувся Синод, з промовою митрополита в латинській мові, після чого відчитано Пастирське Послання та приступлено до спільних нарад.

- 191 - *Parishes and Clergy of the Orthodox and other Eastern Churches in North and South America, together with the parishes and clergy of the Polish National Catholic Church, 1964-1965.* Buffalo, N.Y., 1965, p. 188.

Між іншими у виданні подано список парафій з адресою та іменами душпастирів, які належать до т.зв. Американської Карпаторуської Православної Греко-Католицької єпархії, с. 19-23; – до Укр. Православної Церкви в Америці, юрисдикції тодішнього архієпископа Богдана; – юрисдикції архієп. Івана Теодоровича і Метислава Скрипника; – до Укр. Греко-Православної Церкви в Канаді; – до Укр. Автокефальної Православної Церкви в Екзилі, архієп. Палладія й Ігора та окремо юрисдикції архієп. Григорія, с. 129-155. При них подані також парафії в південній Америці. У виданні поміщено знімки всіх Владик. Разом з вірними багато українських православних священників знайшлися в Російській Православній Греко-Католицькій Церкві.

Пор.: *Year Book and Church Directory of the Russian Orth. Greek Cath. Church of America.* New York, Metropolitan Council, 1960, p. 200.

- 192 - *Polski Autokefalny Kościół Prawosławny.* «Prawosławny Kalendarz na 1984 rok». Warszawa, Metropolia Prawosławna, 1983, s. 3-40.

Це малий шематизм Православної Церкви в Польщі, яка поділена тепер на 5 єпархій. У ньому подано імена всіх єпархів, членів

Синоду, митрополичої ради та всіх митрополичих комісій, як також всі парафії за єпархіями та деканатами. При кожній з них подано теж імена парохів, вікаріїв, дяків та їхні адреси, а теж кому присвячена парафіяльна церква. При кінці додано ще стан трьох монастирів та двох богословських шкіл, а перед «шематизмом» 11 світлин.

193 · *Protestatio adversus quasdam falsas et seditiosas accusationes, promotas a nonnullis rebellibus sacerdotibus ruthenis contra ipsorum episcopum*. Romae, Typ. Pontif. Pio IX, 1912, p. 17.

Це відозва, яку вислано до всієї католицької єрархії в півн. Америці в обороні єп. Сотера Ортинського. Її підписало 61 священників, до яких пізніше долучилося ще дальших 17, а чотирьох відкликано свою участь в агітації проти того ж єпископа. Всіх разом, отже, 82 підписи оцих священників.

Ця відозва появилася також в англійській мові, тільки без імен цих 17 і чотирьох імен, які пізніше долучилися до перших, під заг.: *Complaint against certain false and seditious attacks made by recalcitrant ruthenian priests respecting their bishop*.

194 · *Raporty generalnych wizytatorów szkół Komisji Edukacji Narodowej w Wielkim Księstwie Litewskim (1782-1792)*. Opracowały Kalina Bartnicka i Irena Szybiak. Wrocław-Warszawa-Gdańsk-Kraków, wyd. Pol. A.N., 1974, s. 598+(2). Archiwum Dziejów Oświaty t. VI.

У звітах з цих років 1782-1792 описані візитації в таких Василянських школах: Боруни – с. 61-2, 116; Подубіси – 85-6; 114-5, 446-7; Берестя Литовське – 103; Жировиці – 18, 129, 273-4, 333-6, 476-480, 547-9; Березвеч – 26, 140-1, 151, 180-1, 217-8, 347-8, 400-2. При кінці поданий покажчик імен осіб та місцевостей, між ними численних Василянських професорів і проповідників.

195 - *Schematismus Universi Venerabilis Cleri Dioceseos Graeco Catholicae Premisliensis pro anno Domini MDCCCXXVIII*. Premisliae 1828, p. 96.

Це перший Шематизм Перемиської єпархії з 1828 р., який потім появлявся кожного року, за малими винятками в часі світової війни, аж до 1939 року. В ньому подано: імена всіх Перемиських єпископів від 1218 року; членів Капітули й Консисторії та головно стан всіх деканатів з їхніми парафіями, при яких подається ім'я

патрона, пароха й сотрудників та число вірних. При кінці наведено теж імена усіх семінаристів, яких було 136, всі монастирі, які знаходилися в єпархії, з іменами всіх ченців та спис померлих священників за попередній рік, як також покажчик усіх імен.

Такі Шематизми з багатими інформаціями про парафії та їх душпастирів, з цінним матеріалом до минувшини української Церкви і теж народу, почали друкуватися вперше у всіх східних єпархіях, які знаходилися в Австро-Угорщині. Найстарший друкований Шематизм появився 1814 року в Мукачівській єпархії. У Львові такі Шематизми почали друкуватися з року 1832, в Перемиській єпархії — вже з 1828 року, у Станиславівській — з 1886 р., у Пряшівській — з 1848 р., у Крижевській — з 1832, а на Буковині, в православної єпархії, — вже з 1841 року. Пізніше, 1918, вони також друкувалися в Гайдудорог, на Мадярщині, а 1936 р. також на Лемківщині. У всіх єпархіях вони здебільша появлялися кожного року, спочатку, звичайно, в латинській мові, потім деколи в лат. й українській, а пізніше тільки в українській. Останні шематизми вийшли ще 1944 у Львові, а в Гайдудорог та в Пряшеві 1948 року. Поза Україною найбільше шематизмів, к. 200, збереглося в Римських бібліотеках та у Відні, к. 50.

- 196** - *Sermo de sacra occidentalem inter et orientalem Ecclesiam Unione, quo Michael Manuel Olsavszky, ep. Rossensis, Munkacsiensis, Maramarossiensis, per inclytum Regnum Hungariae et partes illi annexas Vicarius Ap., sacratissimae Caes. Reg. Apost. Majest. Consiliarius, ecc. occasione suae, cum regio decreto visitationis, comitatus Szatmariensis populum, per Sarabaitam quendam, qui Sophronium se nominabat, ad schisma concitatum et relapsum, anno M.DCC.LXI ad reassumendam sacram Unionem, cum optato successu, exhortatus est. Vindibonae, typis Aghelinianis, M.DCC.LXX — Poczajoviae reimpressum M.DCC.LXIX, pp. 27ff.*

Автор промови-листа — Мукачівський єп. М.М. Ольшавський (1743-1767), в якій він дає виклад про З'єднання між східною і західною Церквами.

- 197** - *Sinopsis. Kiev 1681. Facsimile mit einer Einleitung von Hans Rother. Böhlau Verlag Köln, Wien 1983, VII, S. 409. Bausteine zur Geschichte der Literatur bei den Slaven, Band 17.*

Крім самого Синопису, який був свого рода історією право-

славної східної Європи, третину видання становить великий вступ, в якому, крім квестії авторства (І. Гізель), з'ясовано літературну й історіографічну ситуацію в Україні, зокрема в Печерській Лаврі в 17 столітті, як теж розвиток друкарства в цьому періоді.

Rec.: Jahrbücher für Geschichte Osteuropas. München, Band 34, 1986, Heft 1, S. 101-3 (Neubauer Helmut).

198-9 - *Słownik Polskich Teologów Katolickich* — pod redakcją ks. H.E. Wyczewskiego OFM. Warszawa, Akademia Teologii Katolickiej, 1981, t. I, s. 614; t. II, 1982 — s. 591; t. III, 1982, s. 552; t. IV, 1983, s. 586.

До Словника увійшли імена цих богословів, яких принаймні одна праця була опублікована, ними самими чи пізніше кимсь іншим, в краю чи за границею. Увійшли до словника не тільки польські богослови, але всі, що діяли на терені історичної Польщі. До богословії втягнуто всі предмети, які викладаються на теологічних факультетах, отже: стисле богослов'я, моральна, пасторальна, разом з гомілетикою і катехетикою, апологетика, біблійні науки, історія Церкви, церковна музика, право й соціальні науки, виключаючи стислу філософію. Проповіді не взято до уваги, за винятком тих, що давали богословські трактати. При цьому втягнуто до Словника також тих, що дали коментарі до інших праць чи тих, що їх видали. У Словнику зібрано богословів до 1918 року, за малими винятками — до 1925-го.

При кожному імені подано життєпис автора, його праці, а вкінці бібліографію предметну — про самого автора та його праці.

У всіх томах, взято до уваги також понад 70 богословів української католицької Церкви.

В продовженні до цього видання, появилася друга частина п.з.:

Słownik Polskich Teologów Katolickich 1818-1981 — pod redakcją ks. Ludwika Grzebienia SJ. T. 5, 1983, s. 622; t. 6, 1983, s. 748.

У цьому виданні, в обох томах до букви П, взято до уваги тільки богословів, які померли в роках 1918-1981. Однак між ними згадано тільки двох українських богословів: єп. Й. Бодяна та Т. Мншковського.

200 - *Słownik Starożytności Słowiańskich. Encyklopedyczny Zarys kultury Słowian od czasów najdawniejszych — do schyłku wieku XII*. Wrocław-Warszawa-Kraków, Zakład im. Ossolińskich, W-wo

Polskiej Akademii Nauk. Tom I 1961, s. XII+484; T.II 1964, s. 588+VI; T.III 1967, s. 583; T.IV 1970, s. 656; T.V 1975, s. 607; T.VI 1977, s. 672; T.VII i Suplementy, część pierwsza, Y-Z, 1982, s. 328.

Енциклопедичне, дуже багате в найважливіші дані, видання, присвячене старині всіх слов'ян: особам, місцям, пам'ятникам — до XII століття. Дуже багато місця відступлено і церковній старині на українських землях. Видання збагачене численними ілюстраціями. При кінці кожного тому подано покажчики гасел, авторів та спис ілюстрацій.

201 - *Der Stand der russischen orthodoxen Kirche. Ein Internbericht für das ZK der KPdSU von Vassilij Furow. Als Quellentext übersetzt und veröffentlicht. «Glaube in der 2. Welt», Zollikon 1980, S. 52.*

Автор цього звіту, В. Фуров — це заступник предсідника «Ради для релігійних справ» у ССРСР. Він зібрав у ньому докладні дані про всіх єпископів в ССРСР, включно з своєю кваліфікацією; — про «служителів культу» в парафіях; — про їхній вишкіл в духовних школах; — про видавничу діяльність Російської Православної Церкви; — про виконавчі органи, касу, порушення законів і вмішування духовних в господарські та фінансові справи в релігійних громадах та — про монастирі і монахів. Секретний звіт був призначений тільки для коло 500 членів Центрального Комітету; він продістався на Захід. При чужих перекладах подано багато приміток.

202 - *Synodicon Ecclesiae Ruthenae. Editum cura et studio D... Cracoviae, typis Univ. Jagiellonicae, Provisore Ignatio Stelcel, 1880, p. 100.*

Цей збірник законів поділений як «Корпус Канонічного Права» на 5 книг. Титули ті самі, що в Декреталіях Григорія IX-го. В них зібрано Конституції Вселенських Архиєреїв, які відносяться до Руської Церкви; майже всі приписи Замойського Собору з 1720 р. та різні декрети Провінційних і єпархіяльних Синодів Інезненської Провінції, що стосуються до Руської Церкви.

203 - *Ukrainian Vatican Synod 1980. Pope John Paul II and the Ukrainian Catholic Church. A Documentary. Stamford, Conn., St. Basil Seminary, 1980, p. 64.*

У виданні зібрано усі документи, які мають відношення до Надавничайного Синоду українських католицьких владик, який скликав до Риму на день 24 березня 1980 р. Папа Іван Павло II, разом з його листами й промовами, та словом Кардинала Й. Сліпого й коментарем про завершення помісности УКЦ о. В. Поспішила. Всі матеріали видано в англійській та українській мовах. Сторінки у виданні не позначені.

- 204** - *Die Werke des Metropoliten Ilarion*. Eingeleitet, übersetzt und erläutert von L.W. Fink. München, Forum Slavicum, B. 37, 1971, S. 96.

Після довшого вступу про митр. Іларіона (1-22), подано у виданні в німецькому перекладі його письма, з поясненнями.

Rec.: «*Russia Mediaevalis*» I, 1973, S. 151. (L. Müller).

II.

БІБЛІОГРАФІЯ ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

1. ЗАГАЛЬНІ ЦЕРКОВНО-ІСТОРИЧНІ ПРАЦІ

- 205** - Великий А.Г., *З Літопису Християнської України*. Т. VII, VIII, IX. Рим, в-во ОО. Василіян, Українська Духовна Бібліотека ч. 24-26, 1975-7, с. 279, 275, 304.

7-мий том обхоплює 30 останніх років 18 і перші 40 років 19-го століття. 8-мий закінчує 19 століття, а 9-ий том обнімає першу половину 20-го століття. Опрацьовані так само як перші 6 томів (див. ч. 196). В останньому томі подано списки усіх наших митрополитів, архієпископів й єпископів усіх єпархій, включно з Мукачівською і Смоленською та іменами оберпрокураторів. На цьому томі закінчено запланований «Літопис Християнської України».

Rec.: «*Or. Chr. Per.*», Roma, 1978, v. 44, pp. 258-260.

- 206** - Ленцик В., *Рим і Україна. Історія Української Церкви в датах*. Н. Йорк, «Слово Дієвого Пастиря», 1952, рік III, ч. 2, с. 32.

Автор подав перегляд історії Української Церкви в датах, від найдавніших часів до останніх, з яких видні зв'язки її з Ап. Престолом.

- 207** - НАГАВВСЬКИЙ І., *Історія Римських Вселенських Архисреїв*. Видання Укр. Кат. Унів. ім. св. Климента. Ч. I: Мюнхен 1964, с. 365 (3); Ч. II: Рим 1967, с. 601 (1); Ч. III: Рим 1979, с. 521 (3).

Подаючи історію всіх Римських Вселенських Архисреїв аж до смерти Папи Пія XII 1958 р., автор включив також при поодиноких Папах історію України, а зокрема історію Української Церкви. Перша частина допроваджує цю історію до Авіньйонської неволі – 1309. Друга – до французької революції. Третя – до 1958 р. Сторінки з історії укр. Церкви знаходяться вже і в першій частині, зокрема багато їх в другій і третій – десятками сторінок, так що у всіх трьох томах розсіяна її коротка історія. В 3-й част. укр. Церкві відведено к. 160 ст., а з додатками к. 200. У всіх частинах при кінці додана досить велика бібліографія та покажчики важливіших імен і подій. Багато, однак, тверджень автора слабо або зовсім не потверджені документами, тому треба сприймати їх з обережністю.

- 208** - (Няраді) Діонизий, « *Прадідовска Вира* » у шветлу исторії. Дяково, Бискупийска тискара, 1935, с. 79.

У популярному викладі єпископ Крижевський в Югославії, у мові бачванських русинів, подає короткий нарис русько-української Церкви, від Володимира Великого, до останніх часів.

- 209** - Полонська-Василенко Н., *Історія України*. Мюнхен, Українське Видавництво, т. I, 1972, с. 591; т. II, 1976, с. 599.

У двотомній загальній історії України, досить багато місця відступлено теж історії Церкви. У I-му томі, с. 103-5, 114-120, 233-269, 376-394 і теж багато на с. 394-422, с. 469-499 і дальших до с. 517. У II-му томі: стор. 211-232, 351-373 та інші. Авторка використала кращі історичні праці, але мало новіші джерела. При кінці обох томів великі іменні та географічні покажчики, а по кожній частині велика бібліографія.

Пор. теж її: *Особливості Української Православної Церкви*. « Укр. Збірник », Мюнхен 1958, ч. 14, с. 59-89.

Ця розвідка появилася також в голандській мові, під заг.: *De Oekraïens-orthodoxe Kerk: geschiedkundige en liturgische bijzonderheden*. "Het christelijk Oosten", 1959-1960, t. XII, pp. 149-185.

Пор. ще: НРУНЮСН I., *Aantekeningen betreffende het artikel van prof. N. Polons'ska-Wasylenko*. Ibidem 1959-1960, pp. 186-192.

210 - Чуватий М., *Українська-Католицька Церква*. (Відбитка з Загальної Української Енциклопедії — з найконечнішими доповненнями). Регенсбург, «Укр. Світка», 1946, с. 24.

Автор дає загальний історичний огляд Української Католицької Церкви, від самих її початків — до останніх часів.

211 - Чуватий М., *Історія Християнства на Русі-Україні*. Т. II, частина I (1353-1458). Рим-Н. Йорк, вид. У.К. Унів.-Праці Гр.-Кат. Бог. Академії т. 43, 1976, с. (2)+263+(1).

Це продовження не закінченої вже автором запланованої великої історії Церкви на українських землях на дальших 100 років — до 1458 року. Цей том опрацьовано як і перший (див. ч. 209).

Rec.: "Ostkirchliche Studien", Würzburg, 1977, 2/3, S. 211.

212 - *Віра Українського Народу*. Пам'ятка ювілею Берестейської Унії. Мондер, ОО. Василіяни, 1946, с. 64.

У малому ювілейному виданні поміщено розвідку о. Т. Коструби: *Віра кн. Володимира* (3-18); В. Муровича: *Наша Укр. віра — це католицька віра*; і о. Д. Поповича: *Трагедія укр. Церкви* (48-64).

Пор. також: Божик П., *Християнство на Україні*. Сифтон, В-во Місійного Тов. св. Йосафата, 1945, с. 32.

213 - СНОДКІЕВІСЗ А., *Zarys historii kościoła greckokatolickiego*. «Chrześcjanin w świecie», Warszawa 1984, n. 10/133, str. 1-30.

Починаючи з генези Берестейської Унії, у статті подано короткий огляд історії гр.-кат. Церкви у Польщі, пізніше в Росії та Австрії, і знову в Польщі між обома війнами, закінчуючи його теперішнім станом та вибраною бібліографією.

214 - COUGHLIN J.F., *Ukrainians. Their Rite, History and Religious Destiny*. Toronto 1945, p. 32.

Автор подає короткий історичний огляд Української Католицької Церкви, також на еміграції, їхній теперішній стан, та представляє їхні можливості в унійній праці для цілого Сходу.

Пор. теж: *Brief Outline of Ukrainian Mission in Canada, 1891-1943*. «Mission Press», p. 8.

- 215** - GLINKA L., *Breve Historia de la Iglesia Ucraina en el Milenio de su Evangelización*. Roma-Buenos Aires, Universidad Católica Ucraina S. Clemente Papa, 1986, pp. 128.

В популярному виданні автор зібрав коротку історію Української Церкви в цілості, а частково теж народу.

- 216** - (Kloczowski J.), *Storia del Cristianesimo in Polonia*, a cura di Jerzy Kloczowski - prefazione di Gabriele De Rosa. Bologna, Centro Studi Europa Orientale, 1980, p. 496+(16).

Це збірна праця 14 авторів, яка присвячена в першій мірі внутрішньому розвитку християнства в кожночасних границях Польської держави, отже частинно також й українського, з'єднаного та православного, подаючи до них багато статистичних даних. При кінці до кожного розділу подано вибрану літературу (473-495), і 16 сторін з 30 церковними мапами, між якими також --- до східної, з'єдненої і православної Церкви. Праця мало проглядна і без покажчиків.

- 217** - SCOTT K.C., *The Ukrainians. Our most pressing problem*. Toronto, Cath. Truth Society of Canada, (1932), p. 64.

Автор в невеликому популярному виданні подає коротку історію українського народу та його Церкви, зокрема на Канадській землі, описуючи проблеми, труднощі, з якими мусіла змагатися, та її успіхи.

- 218** - TREMBA B.S., *Inside Story of the Ukrainian Church*. Woonsocket, R.I., (1935?). p. 18.

У брошурці подана коротка історія Української Церкви з підкресленням тих моментів, які доводили до розбиття її та роз'єднання, включаючи теж еміграційні обставини.

- 219** - WERNUN P., *Die Unierte Kirche in der Ukraine mit besonderer Berücksichtigung ihrer Leiden unter der Zwangsherrschaft der Polen.* Berlin-Paderborn, Bonifacius-Druckerei, (1939), S. 15.

Автор подає короткий нарис Української, зокрема З'єдиненої Церкви, присвячуючи окрему увагу всьому, що вона зазнала на території польської держави, до останніх часів.

- 220** - *Historia Kościoła w Polsce.* Redaktorzy: Kumor B. – Obertyński Z. Poznań-Warszawa, Pallotinum 1974, 1979.

T.I, cz. 1 – 1974, s. 464; T.I, cz. 2 – 1974, s. 512; T. II, cz. 1 – 1979, s. 751; T. II, cz. 2 – 1979, s. 372.

У цій загальній історії Церкви в Польщі, дуже багато місця, понад 200 сторінок, віддано також для Української Церкви. Наведено тут тільки ці розділи, які в цілості для неї присвячені:

I,1: М. Ягуш, Польські місії на Русі, с. 193-5, 296-8; Т. Сліва, Православна Церква в Польщі, с. 254-6; Б. Кумор, Організація лат. Церкви в Галицькій Русі, с. 265-8; Т. Сліва, Православна Церква в польсько-лит. державі, с. 383-391;

I,2: Східна Церква в імперії Ягайлонів в рр. 1506-1596, с. 87-100; З'єдинена Церква в Польщі в рр. 1596-1696, с. 259-309; Православна Церква в Польщі в рр. 1596-1696, с. 309-323; Греко-католицька Церква в рр. 1696-1764, с. 458-478; Автором всіх розділів є Т. Сліва.

II,1: Т. Сліва, Греко-католицька Церква в Польщі 1764-1795 р., с. 105-121; Т. Сліва, Православна Церква в Польщі в рр. 1764-1795, і Варшавському князівстві в роках 1807-1815, с. 121-128; Б. Кумор, З'єдинена Церква під пруською окупацією — Дієцезія у Супраслі, в рр. 1795-1807, с. 173-5. Автором всіх дальших розділів в цьому томі — Т. Сліва: Греко-кат. Церква під Росією (1772-1815), с. 219-235; Греко-кат. Церква під Австрією (1772-1815), с. 288-301; Греко-кат. Церква на зайнятих теренах (1815-1839), с. 497-503; Греко-кат. Церква в польському Королівстві (1815-1875), с. 503-511; Греко-кат. Церква в Галиччині (1815-1918), с. 628-651;

II,2: Є. Вичавскі, Греко-кат. Церква в Польщі в рр. 1918-1939, с. 77-84; Є. Вичавскі, Неунія, с. 85-87; Є. Вичавскі, Православна Церква в Польщі в рр. 1918-1939, с. 87-92.

Окремі розділи присвячені теж Вірменській Церкві в Галиччині.

ні, яких автором є З. Обертиньскі: т. I,2 - с. 323-341, 478-481, 651-657; т. II,2 - с. 84-5.

При кінці другого тому й другої частини поміщено також, крім латинських, каталог греко-католицьких митрополитів й єпископів від 1596 до 1945 року, а на с. 312 спис єпископів вірменських.

Перед кожним розділом подається вибрана найважливіша бібліографія.

При кінці останнього тому зібрано великий покажчик імен до всіх томів, с. 313-368.

Rec.: «Jahrbücher für Geschichte Osteuropas» 1979, S. 428-430 (Arnold Starke).

- 221** - *Oriente Cattolico*, Cenni storici e statistiche, 4 ed., Città del Vaticano, S. Congregazione per le Chiese Orientali, 1974, pp. XI+857, con 18 cartine.

Це нове, дещо доповнене й усучаснене видання тієї самої праці, яку вже зреферовано в «Бібліографії», ч. 218. Про Українську Церкву у цьому виданні звітуються на ст. 223-234 у розділі «Югослави», на ст. 299-312 у розділі «Рутени», ст. 312-323 у розділі «Словаки» — про Пряшівську єпархію, та зокрема на ст. 325-355, у розділі «Українці». У всіх подається також статистичні та єрархічні дані про православних. Про монаші Чини і Згромадження знову подано історичні та нові статистичні дані на ст. 523-538 і 669-686, а про духовні Семінарії на ст. 769-773, 782, 784 і 811-2.

2. - УКРАЇНСЬКА ЦЕРКВА ДО КІНЦЯ XII СТ.

- 222** - Айналовъ Д.В., *Къ вопросу о строительной дѣятельности св. Владиміра*. «Сборникъ въ память св. Равнопрестольнаго князя Владиміра», Київъ, тип. Я. Башмакова, 1917, с. 20-39.

Про інші будови кн. Володимира згадано в статті тільки побіжно, зупиняючись довше над здвиженням Десятинної церкви в Києві.

- 223** - Андрусѣяк М., *Початки Християнства в Україні*. «Український Історик», Мюнхен 1979, ч. 61-64, с. 5-15.

Автор розглядає джерела й історіографію до початків християнства в Україні, відкидаючи погляд М. Чубатого про «Тьмутороканську Русь та її християнізацію» і «створення тьмутороканської єпархії» та доказуючи, що руська митрополія, залежна від царгородського патріярха, існувала вже до навернення Володимира Великого, ще з другої половини 9-го сторіччя, хоч першими єпископами та священиками могли бути болгари.

- 224** - Балик Б., *До питання про початки християнства та єпископства в Перемишлі в IX-X ст.* «Записки ЧСВВ» X(XVI), Рим 1979, с. 50-97.

У розвідці автор розглядає питання про політичні та церковні зв'язки Перемиської землі з велико-моравською, а згодом і чеською державою, у 9 і 10 століттях. З діяльності слов'янських місіонерів Константина і Методія у Велико-Моравії бере до уваги ці моменти, які кидають світло на поширення та характеристичні риси християнства в околицях над Сяном. Його висновок, що правдоподібно вже на початку 10 ст., а зовсім певно в другій його половині, в Перемишлі існувало єпископство в слов'янському обряді, з катедральною церквою на Замковій горі, якої фундаменти недавно відкрито.

- 225** - Бестужевъ-Рюминъ К., *О крещеніи Руси, о Владимиръ святомъ, о сыновяхъ его и объ монастырь печерскомъ.* 2 изд. С. Петербургъ, тов. «Общественная польза», 1865, с. 88.

На основі по найбільшій часті тільки Літописей та Патерика розповідається тут загально знану історію про початки Руси, про кн. Володимира Великого, його хрещення та початки Печерського монастиря в Києві.

- 226** - Блажейовський Д., *В 1000-ліття Хрещення Руси-України.* «Перший Мирянський Конгрес УКПО (Матеріяли)», Лондон 1982, с. 73-87.

У статті-довіді головна увага звернена на початки християнства на Україні, за св. Андрія, свв. Кирила і Методія, патр. Фотія, та про хрещення св. Володимира й церковну організацію перед 1037 р., в якому прийшов, мабуть, перший грецький митрополит, як також про їхнє значення для Церкви й народу.

- 227** - Ваврик В., *Перша Хрестителька України. До 1000-ліття Християнства в Україні*. Н. Йорк, « Слово Д. Пастиря », VI, 11-12, 1955, с. 61.

У популярному нарисі описано життя кн. Ольги, першої християнки на Київському престолі, яка приготувала хрещення всього краю за її внука — св. Володимира.

- 228** - ЕССЕР А., *Де віднайшов св. Константин-Кирило моці святого Климента, Папи Римського?* « Богословія », Рим 1970, т. 34, с. 228-244.

На основі старинних історичних джерел і найновіших розкопків у статті розглядається місце, де правдоподібно знайдено ці моці св. Климента, залишаючи відкритим питання їхньої автентичності.

- 229** - Желеховский Ю., *Слѣды частного водворенія христіанства на Русі передъ Владиміромъ Великимъ*. « Зоря Галицкая яко альбомъ на 1860 ». Львовъ, тип. Инст. Ставр., 1860, с. 122-132.

У статті подано кілька згадок про християнство на Русі перед Володимиром В., починаючи від ап. Андрія і праці І. Золотоустого серед скитів, зокрема зупиняючись над діяльністю св. Кирила і Методія, князів Аскольда і Дира, та за часів Ігоря й Ольги.

- 230** - Калиняк М., *Кирило-Методіївська Церква на північ від Карпат*. « Церковний Календар 1971 », Варшава, Православна Митрополія, 1971, с. 92-103.

Автор доводить про Кирило-Методіївську Церкву, яка мала існувати на північ від Карпат, хоч про неї, за його ж словами, немає безпосередніх даних про виникнення, зріст й упадок, — як і про багато інших фактів, що торкаються давноминулих часів. Але існування і діяльність цієї Церкви, на його теж думку, безсумнівний факт, доведений посередніми джерелами, як географічні й історичні дані, релігійні згадки, зокрема археологічні розкопки тощо.

- 231** - Калиняк М., *Правове Становище Церкви в « Руській Землі » за Володимира Великого і Ярослава Мудрого*. « Церковний Календар 1975 », Православна Митрополія, Варшава 1975, с. 89-99.

Завданням цієї статті було прослідити: 1) яке правове відношення існувало в перших десятиліттях по хрещенні « Русі » між Церквою « Руської Землі », а Візантійськими патріярхами, і патріярхами та цісарями і цісарством? і 2) як тим правом були забезпечені існування та діяльність Церкви в « Руській Землі»? На основі аналізу існуючих джерел права та його вивчення він стверджує: що церковні устава Володимира В. та Ярослава М. в основному урегулювали відносини між Церквою та державою. Церква рядилася власним, церковним правом. Означена категорія населення та окреслені справи підлягали церковному судівництву. Призначення Церкви десятини з княжих доходів — то ознака формального визнання християнства державною релігією. Відношення Церква - Держава - Князь базувалось в тому часі в Руській Землі не на візантійських зразках, але на апостольських принципах.

232 - Карташевъ А.В., *Св. Великій Князь Владимиръ, Отець руської культури*. Париж, изд. Владимирскаго Юбилейнаго Комитета при управленіи Митр. Православнихъ Русскихъ Церквей въ Европѣ, 1938, с. 24.

У цьому виданні з нагоди 950 ювілею хрещення автор розглядає два заповіти, які св. Володимир мав би залишити: найперше — це йти далі тільки дорогами східного « православія », і дбати про побудування святої, євангельської Русі.

233 - Кухар Р.В., *Шляхами апостольської місії в Україну св. Андрія Первозванного, у світлі джерельної літератури*. « Збірник на пошану В. Янева ». Мюнхен, УВУ - Наук. Збірник, т. X, 1983, с. 597-608.

Автор розглядає джерельну літературу про місійну діяльність ап. Андрія, яку він розвинув у різних країнах та місцевостях, зокрема основу записаного Нестором в « Повісті временних літ » переказу про його подорож з Синопу до Херсону, а звідтам вадовж Дніпра до Київських гір, на яких потім постав заповіджений ним великий город, а далі морем до Риму і знову до Синопу.

234 - Литаврин Г.Г., *К вопросу об обстоятельствах, месте и времени крещения княгини Ольги*. « Древнейшие Государства на терри-

тории СССР. Материалы и исследования 1985 год». Москва, «Наука», 1986, с. 49-57.

Аналізуючи оповідання про поїздку та прийняття княгині Ольги в Царгороді, автор робить висновок, що вона там прийняла хрищення в роках 954-5.

- 235** - НАГАЄВСЬКИЙ І., «Хозарська місія» св. Кирила і Методія та Русь-Україна. «Богословія», Рим 1981, том 45, с. 135-145.

Автор розглядає «Хозарську місію» свв. Кирила й Методія, яка властиво мала б мати місце на укр. землях і т.зв. «руські письмена», які вони вже знайшли на Кримі, як тільки туди прибули.

- 236** - НАГАЄВСЬКИЙ І., *Св. Кирило і Методій в світлі нових дослідів*. «Богословія» 1967, т. 31, с. 180-197.

Автор розглядає Хозарську місію св. Костянтина-Кирила; Євангеліє і Псалтир з Херсонесу й початок слов'янського письма; віднайдення мощів св. Климента в Херсонесі та археологічні досліді в місці його поховання.

- 237** - Острогорский Г., *Византия и Киевская Княгиня Ольга*. «To honor Roman Jakobson», The Hague-Paris 1967, с. 1458-1473.

Кн. Ольга, на думку автора, вже була християнкою, коли 957 р. вибралася до Царгороду. Христилася в Києві 954 або 955 року. Стаття в німецькому перекладі появилася в: *Byzanz und die Welt der Slaven*. Darmstadt 1974, S. 35-52.

- 238** - Попель М., *Причини мирного и скорого розширення вѣры Христовой на Руси*. «Зоря Галицкая», Львовъ 1860, с. 132-155.

Тими, що причинилися до скорого і мирного прийняття і поширення християнства на Україні, були сам народ, що був до цього приготований, духовенство і князі.

- 239** - Поппе А.В., *О причине похода Владимира Святославича на Корсунь 988-989 гг.* «Вестник Московского университета» 1978, 2, с. 45-58.

Русь у великій часті прийняла хрищення ще в рр. 876. Сам кн. Володимир не був ще хрищений, хоч перед договором з Візантією проявляв зацікавлення новою релігією, яку приймає при тій нагоді в 987 р. разом з родиною і тими, що не були ще охрищені. Розглядаючи всі історичні джерела, автор твердить, що кн. Володимир зайняв Корсунь як союзник імператора Василія, а не проти нього.

240 - Поппе А., *О времени зарождения культа Бориса и Глеба.* « Руссия Медієваліс » I, Мюнхен 1973, с. 6-29.

Аналізуючи всі найстарші описи життя та смерти князів Бориса і Гліба, автор старається подати час, в якому мав би розпочатися їхній культ почитання, — ставлячи 20 травня 1072 року як дату їхньої канонізації.

Ця ж стаття появилася також у французькій мові, під заг.: *La naissance du culte de Boris et Gleb.* « Cahiers de civilisation médiévale » XXIV. Poitiers 1981, р. 29-53.

241 - Рожко О., *Чергування перших митрополитів на Київському престолі. До питання візантійсько-українських взаємин.* « Альманах - Календар Союзу Укр. Католиків Провидіння » на 1982 рік, Філадельфія 1981, с. 199-204.

У статті розглядається теорію рівності Укр. Церкви з візантійською, яку видвигнув в 14 сторіччі грецький історик Нікефорас Грегорас. На основі договору між Візантією і Києвом Київські митрополити мали б чергуватися: раз грецької, другий раз — української національності.

242 - Соловій М., *Права Українських митрополитів в світлі історії.* Альманах Союзу Укр. Кат. « Провидіння », Філадельфія 1980, с. 161-172.

Після опису правового становища митрополитів взагалі у східних Церквах, у статті коротко зібрані ці права, що ними на основі джерел користувалися в перших століттях так київські як теж галицькі митрополити.

243 - Шавель С.С., *Хрещення Руси-України в часі Володимира Великого.* « Логос », XXX, 1979, с. 42-51.

В короткому нарисі порушено такі теми: Християни на Русі перед Володимиром В., хрещення його, де і коли, похід на Корсунь і церковна ієрархія та значення Перемишля в наверненні Русі.

- 244** - Шапов Я.Н., *Формирование и развитие церковной организации на Руси в конце X-XII в.* «Древнейшие Государства на территории СССР». Москва, «Наука», 1986, с. 58-62.

Київська митрополія на думку автора постала вже на кінці 10 ст. З того часу походить також багато єпархій, яких в половині 12 ст. було 15.

- 245** - (К)*Введение християнства на Руси.* «Временникъ Инст. Ставр.», Львовъ 1888, с. 55-73.

Починаючи легендою про Ап. Андрія на Київських горах, далі подано у статті короткий нарис про розвиток християнства на Русі за кн. Аскольда і Дира, св. Ольги та Володимира Великого.

Пор.: В.З. (Заїкин), *Початки християнства в Київській Русі-Україні* (зв'язки Русі-України з Римом перед офіційальним прийняттям християнства до Володимира Великого 988 р.). «Нова Зоря», Львів 1928, ч. 59 і 61.

Теж його: *Кн. Ярополк I-ий.* В 850 роковини смерти католицького володаря України 11.6.978-11.6.1928. Зв'язки кн. Ярополка I-го з Ап. Престолом. Там же ч. 43.

Проф. В. Заїкин був великим і добрим знавцем цього періоду історії і кидає багато світла на нього, хоч і в коротких статтях.

- 246** - *Св. Великая Ольга въ Царьградъ. Историческій Разказъ (съ Галицко-русскаго).* «Странникъ», С. Петербургъ 1893, II, с. 276-290, 468-478; III, с. 321-338.

У цьому передруку з галицької газети «Галичанин» з 1892 року, на ширшому історичному тлі про відносини у Візантії, описується поїздка кн. Ольги до Царгороду, зокрема ціль її, закінчуючи описом походу її сина Святослава на Болгарію в рр. 969-972.

- 247** - ARRIGNON J.-P., *A propos de la lettre du pape Gregoire VII au prince de Kiev Izjaslav.* «Russia Mediaevalis», I, 1977, München, S. 5-18.

Автор аналізує письмо папи Григорія VII-го до вел. кн. Ізяслава і його дружини у зв'язку з приїздом до Риму їхнього сина Ярополка, та мініатюру Гертрудського Кодексу (Чівідале). Щоб мати титул забрати голос у їхній справі, Папа мав би сам представити себе його сувереном.

- 248** - ARRIGNON J.-P., *Les relations internationales de la Russie Kiévienne au milieu du X siècle e le baptême de la princesse Olga.* «Occident et Orient au X s. Actes du IX Congrès de la Société des Historiens Médiévistes des l'Enseignement Supérieur Public», Dijon 2-4 juin 1978. Paris 1979, pp. 167-184.

Кн. Ольга 957 р. була в Царгороді в торговельних справах і два рази була прийнята імператором. Але, на думку автора, вона христилася в Києві при кінці 959 року.

Російський переклад появилвся в: «*Византийский Временник*» 41, Москва 1980, с. 113-124.

- 249** - D.A.M. (DOBRIANSKI), *O wprowadzeniu i ustaleniu wiary chrześcijańskiej na Rusi.* "Schematismus dioecesis Premisliensis pro a.D. 1841", Przemyśl, 1841, pp. 182-199.

У короткій статті подано начерк про прийняття християнства перед Володимиром В., про хрещення його самого та Київлян і дальший розвиток та закріплення християнства. — В укр. перекладі цей начерк появилвся під заг.: «*Крещеніє Руси и утверждєніє вѣри христіянскоу*» у «*Вѣнокъ русинамъ на обжинки*», Вѣна 1846, I, с. 13-46.

- 250** - DVORNIK F., *Byzantine Missions among the Slavs.* New Brunswick, N.J., Rutgers University Press, 1970, p. XX+484.

У найбільш вичерпній до того часу праці на цю тему автор розглядає візантійську місійну працю поміж слов'янами, а втому також на українських землях, зокрема в Київській Русі. Окрему увагу при тому присвячує діяльності, успіхам та доробкові місії свв. Кирила і Методія в Панонії, Моравії, Польщі, Чехах та Балканах, а окремий розділ присвячений теж їхнім впливам в Київській Русі, с. 259-282. При кінці подана дуже обширна бібліографія, с. 419-464 та покажчик імен і предметний.

Пор. теж його більшу працю, в якій також на різних місцях дуже багато матеріалу й до Укр. Церкви, в основному до 18-го століття: *The Slavs in European History and Civilization*. New Brunswick, N.J., 1962, p. 668+6 maps.

- 251** - DVORNIK F., *Byzantine Political Ideas in Kievan Russia*. «Dumbarton Oaks Papers» 9-10, Cambridge, Mass. 1954, p. 73-121.

Автор розглядає грецьке законодавство, збірники церковного та цивільного права, грецькі Номоканони та інші збірники, їхні слов'янські переклади та їхній вплив на організацію і політичні ідеї в Київській Русі, та пізнішій Росії.

- 252** - ERICSON K., *Earliest conversion of the Rus' to Christianity*. "Slavonic Review", 1941, 44, pp. 98-121.

На основі дрібних згадок в руських і грецьких джерелах доводить, що не кн. Володимир ні Аскольд і Дир (860), але легендарний Кий був першим християнським князем, який прийняв хрещення разом з Полянами над Дніпром за імператора Теофіла (829-42) десь в р. 834. В руських літописах вимазано все, що свідчило про попередні хрещення, але не все, бо осталась згадка про церкву в Києві за кн. Ігоря, а Аскольда і Диру помішано з Києм.

- 253** - FEDORIW G., *Cross in the Ukraine*. Toronto, Basilian Press, 1951, p. 31.

У популярній формі автор подає коротку історію про початки християнства на українських землях, починаючи від св. ап. Андрея, зокрема присвячуючи більше уваги наверненні св. Ольги та хрещенні Володимира Великого.

- 254** - KALAJ J., *Život i rad sv. braće Ćirilla i Metoda*. «Spomenica Kalendar grkokat. Križevačke Biskupije za godinu 1932», Zagreb, s. 197-227.

Автор розглядає життя й велику апостольську діяльність серед слов'янських народів — св. Кирила й Методія.

- 255** - KLOSTERMANN R.A., *Eine Stelle der russischen Nestorchronik*. «Orientalia Christ.» Roma 1973, vol. XXXIX, S. 469-480.

Автор вказує у статті на можливі джерела, з яких хроніст міг взяти опис богослуження, на якому мали б взяти участь вислані князем Володимиром послани — у пошуках за правдивою вірою.

- 256** - KOSYK W., *Die Christliche Taufe der Ukraine*. «Jahrbuch der Ukrainekunde» 1986. München, Arbeits- u. Förderungsgemeinschaft der Ukr. Wissenschaften e.V., 1986, S. 7-38.

У статті автор подає короткий побіжний нарис про початки християнства на українських землях та про хрищення Києва, і пізніше поширення християнства та його долю в Київській державі, головню до поділу в 16 столітті на Київську та Московську митрополії.

- 257** - LANCKOROŃSKA K., *Studies on the Roman-Slavonic Rite in Poland*. Roma, Pont. Institutum Orientalium Studiorum, 1961, p. 194.

У виданні подано широкий історичний нарис про початки християнства в Польщі, яке на півдні прийнялось в слов'янському обряді Кирила і Methodія, і яке розвинулось навіть в окрему митрополію. На думку автора, це був римський, не східний-грецький обряд — тільки в слов'янській мові, хоч така інтерпретація не вповні пояснює всі його об'яви. В окремих розділах зокрема увага присвячується слідам Methodієвої місії в Польщі; Кирило-Methodіївській митрополії та монашеству слов'янського обряду, як також його долі в 12-14 століттях. Латинський обряд взяв перевагу щойно при кінці 14-го століття. При кінці видання додана велика бібліографія, мапа та покажчик імен.

Пор. також її: *Le vestigia del Rito Cirillo-Methodiano in Polonia*. «Antemurale» Roma, 1954, p. 13-28.

- 258** - LAURENT V., *Aux Origines de l'Eglise Russe*. L'établissement de la Hiérarchie byzantine, "Echos d'Orient", 1939, pp. 279-295.

На думку автора перші місіонери в Україні були латинського обряду — з Моравії чи Риму, і рівночасно болгарські. За Володимира В. прийшли грецькі місіонери і до 1037 р. був в Києві архієпископ, як в Охридї і Кипрі, хоч більше залежний від Візантії. З незнаних причин з 1037 р. був там тільки митрополит, вповні залежний від Візантії.

- 259** - LUBACHIVSKY M., *Was it really Russia that was christianised in 988?* London-Rom, Ukr. Publishers Ltd., 1985, p. 36.

У розвідці на основі джерел та літератури розглядається християнізація Київської Русі та роля російської православної Церкви, яка стала інструментом московського імперіялізму.

- 260** - MANTEUFFEL T., *Les Tentatives d'Entraînement de la Russie de Kiev dans la Sphère d'Influence Latine.* « Acta Poloniae Historica », Warszawa, Polska Akademia Nauk, 1970, p. 36-42.

Чужинецькі джерела згадують про висилку посольства кн. Ольгою до німецького імператора Оттона I, в р. 959, хоч про це мовчать Літописи. Єпископ Адальберт прийшов до Києва, але опізнено, аж 962 р., коли політична ситуація змінилася, і хоч були зв'язки та посольства з обох боків і пізніше, Київська Русь во-сталася в орбіті візантійській.

- 261** - MARKUS V., *Church and State in Kievan Rus-Ukraine.* « Symbolae in honorem V. Janiw », München, Ukr. Freie Universität, 1983, p. 981-999.

Автор розглядає гармонійні, кращі як у будь-якій іншій країні, відносини в Київській державі між княжою владою та представниками Церкви, на які зокрема наполягав митр. Іларіон і які мали тривалий вплив на розвиток Київської Русі.

- 262** - MASON R.A.E., *The Rurikide Ecclesiastical Ordinances and their Greek Sources.* « Logos » Yorkton, Canada 1982, p. 183-192.

Автор розглядає у статті нові Устави, які Київські князі, св. Володимир, Ярослав Мудрий та Всеволод і Святослав Ольгович, дали своїй державі після прийняття Християнства, зокрема в церковних справах, та їхню залежність від візантійських джерел.

- 263** - MASON R.A.E., *St. Olha's Christianity and its Sources.* « Intrepido Pastori », Rome, UKU, 1984, pp. 467-479.

У статті розглядається роля, яку відіграла княгиня Ольга у приготуванні до урядового прийняття християнства її внуком св. Володимиром, зокрема ці джерела, з яких це християнство за її володіння розвивалося.

- 264** - OBOLENSKY D., *Russia and Byzantium in the Mid-Tenth Century: The Problem of the Baptism of Princess Olga*. «Greek Orthodox Theological Review» 28, n. 2 (1983): 157-171.

На думку автора, кн. Ольга не була ще християнкою, коли 957 р. вибиралась до Царгороду і там теж вона не прийняла хрищення. Де і коли вона христилась, досі ще не знати.

- 265** - PASZKIEWICZ H., *The Origin of Russia*. London, George Allen & Unwin Ltd., 1954, p. XXII-556.

У своїй великій праці, в якій подається історія Русі, за виразним підкресленням самого автора, допроваджена до 14-го століття, дуже багато уваги присвячується також церковним справам того періоду, насвітлюючи багато питань, зв'язаних з історією Церкви. Між ними: Слов'янський обряд Кирила і Методія в Києві, ще перед офіційним хрищенням Русі, прийняття християнства кн. Ольгою та Володимиром Великим; залишки слов'янського обряду на Великій Моравії та «Руська віра» в Польщі, як також про релігійний поділ Поляків; про Руську Церкву в Литовському князівстві; про слов'янську митрополію в Польщі, як також про Руську Церкву під Татарами. При кінці додана велика бібліографія, дві мапи, генеалогічні таблиці, покажчики джерел, авторів і видавців, імен осіб та імен етнічних і географічних.

- 266** - PASZKIEWICZ H., *The Making of the Russian Nation*. London, Darton, Longman and Todd, 1963, p. 509.

Дуже багато матеріялу до історії Церкви на Русі знаходиться майже на кожній сторінці праці, зокрема в окремому розділі про початки християнства у східній Європі та про ролі Церкви у формуванні Руської нації (212-244). При кінці поміщена дуже велика бібліографія (416-485), 2 мапи та покажчики джерел, авторів, імен та етнічний і географічний.

- 267** - PASZKIEWICZ H., *The Beginnings of Christianity in Eastern Europe*. «The Rise of Moscow's Power», N.Y., East European Monographs, n. CXLV, 1983, p. 27-38.

Автор подає короткий, загальний огляд про початки християнства в східній Європі, практично в Київській Русі, та першої церковної сархії.

- 268** - PODSKALSKY G., *Christentum und theologische Literatur in der Kiever Rus'* (988-1237). München, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1982, S. XIV+361.

На основі усіх доступних джерел та багатой літератури автор подає у своїй праці синтетичну й заразом досить подрібну студію богословської літератури в Київській Русі в роках 988-1237. У першій частині (11-82) у світлі літературних свідочств представлена коротка історія Церкви Київської Русі, а друга (83-271) присвячена каталогуванню та студії різних літературних праць з цього періоду: гомілетичних, аскетичних, догматичних, полемічних, правничих, життєписів святих, хронік, описів з паломництва тощо. У третій частині подає їхню характеристику. Один Додаток присвячений 23 митрополитам та князям Русі — з короткими біографіями (280-321), а другий — усім царгородським імператорам та патріярхам, як також Римським архиєреям — до 1280 року. При кінці додано ще й покажчик предметний, особовий, як також авторів (332-361). Праця присвячена «1000-ттю хрещення кн. Володимира й його народу».

Rec.: «Or. Christ. Per.» 1983, p. 497-8. (R. Žužek).

- 269** - PODSKALSKY G., *Zum Projekt einer theologischen Literaturgeschichte der Kiever Rus'* (988-1237). "Or. Christ. Per.", Roma, 1978, v. 44, S. 154-169.

У статті представлено стан опрацювання та опублікування церковної літератури Київської Русі за рр. 988-1237 в останньому столітті в Росії та за Радянської влади.

- 270** - POPPE A., *The Political Background to the Baptism of Rus'*. Byzantin-Russian Relations between 986-989, "Dumbarton Oaks Papers", n. 30, Washington, 1976, pp. 195-244.

Подавши вислід новіших дослідів і праць у цьому питанні та свої завваги до джерел, автор переводить довшу аналізу т.зв. Херсонської облоги та реконструкцію подій в рр. 986-989. На цій основі приходить до висновку, що християнізація Київської держави це не вислід сильного поширення візантійської культури, але заслуга успішних змагань вищої верстви самої Русі, яка в християнстві добачала ці вартості, які вважала для себе корисними.

- 271** - POPPE A., *Le Prince et l'Eglise en Russie de Kiev depuis la Fin du Xe siècle et jusqu'au début de XII siècle.* « Acta Poloniae Historica » 20, Wrocław-Warszawa-Kraków, Instytut Polskiej Akademii Nauk, 1969, p. 95-119.

У статті автор подає коротко зібрані висновки, які він зробив на основі документації з інших своїх праць, а головню з праці: Держава і Церква на Русі в XI ст. (по-польськи) — див. ч. 276. Найважніші з них: Церква на Русі спочатку була тільки у тісних, але договорених зв'язках з Візантією. Пізніше вона стала по 100 роках від неї залежна, але не влада державна. Церква у тому часі мала вже великі успіхи, але не здобула ще повної перемоги над залишками поганства. Від політичної влади не стала ще незалежною, і була з нею у тісних зв'язках й тому князі дивились на неї, як на частину своєї відповідальности.

- 272** - POPPE A., *Opowieść o Męczeństwie i cudach Borysa i Gleba.* Okoliczności i czas powstania utworu. « Slavia Orientalia », Warszawa 1969, 3, s. 267-292.

У статті автор розглядає насамперед: Предмет і стан бадань; Рукописну традицію оповідання; Двочленну композицію; Конструкцію і зміст та вкінці спори про авторів.

- 273** - POPPE A., *L'organisation diocésaine de la Russie aux XI-XII siècle.* « Byzantion » XL (1970), Brussels 1971, p. 95-119.

Автор відтворює у статті церковну географію поодиноких єпархій, які постали на Русі в XI-XII століттях, в яких покладено фундаменти первісної руської Церкви. Було їх спочатку на всьому просторі і на к. 6-7 мільйонів населення тільки 9, а на початку 13 століття — 13, коли в малій Греції, хоч з більшим населенням, було їх к. 750. Звідси велике їхнє значення, яке рівнялося майже княжому.

- 274** - POPPE A., *La tentative de réformе ecclésiastique en Russie au milieu du XI siècle.* « Acta Poloniae Historica » XXV, Warsaw 1972, p. 5-31.

Стаття присвячена надзвичайному способові та обставинам, се-

ред яких місцевий чернець був піднесений до гідности Київського митрополита самою місцевою єрархією, хоч досі прислав їх сам тільки царгородський патріарх. На думку автора, це сталося не так з ініціативи князя Ярослава, як самої єрархії, яка таким способом наміряла обмежити владу патріарха і його синоду, щоб, за звичаєм по всіх східних Церквах, самі вони могли собі вибирати свого митрополита.

- 275** - POPPE A., *La traité des azymes «Leontos metropolitou tes en Rosia Prestlabas»: quand, où et par qui a-t-il été écrit? «Byzantion» XXXV*, Brussels 1965, p. 504-527.

Автор доводить, що цей трактат не був написаний ні при кінці 10 ні на початку 11 століття. Його міг написати щойно десь в 60-х роках 11 століття титулярний митрополит Переяслава, який міг називатися Леонтій (Лев).

- 276** - POPPE A., *The Building of the Church of St. Sophia in Kiev. «Journal of Medieval History», 7*, Amsterdam 1981, p. 15-66.

Стаття розглядає питання: коли і в яких обставинах була здвигнена катедра св. Софії в Києві. Присвятивши досить уваги первісній дерев'яній катедральній церкві св. Софії і десятиній церкві, яка була надвірною княжою святинею, як також проаналізувавши всі найстарші джерела, приходять до висновку, що ціла нова катедра св. Софії, включно з усіма її вежами-банями і всіма зовнішніми прибудівками була збудована й вповні прикрашена між 1037 і 1046 роками.

- 277** - POPPE A., *Das Reich der Rus im 10 und 11 Jahrhundert: Wandel der Ideenwelt. «Jahrbücher für Geschichte Osteuropas» 28*, Wiesbaden 1980, S. 334-354.

У статті автор розглядає ці зміни, які настали на Русі в 10 столітті з прийняттям християнства серед правлячих кругів і серед загалу суспільства, у їхньому способі думання та їхній діяльності, як взагалі в цілому світогляді.

- 278** - POPPE A., *The original Status of the Old-Russian Church. «Acta Poloniae Historica» XXXIX*, Warsaw 1979, p. 5-45.

Стаття присвячена проблемі первісної церковної організації на Русі, з прийняттям християнства, яка мала скріпити престиж держави і правлячих князів, і покласти підвалини до його поширення по всій країні. Розглядаючи висліди дотеперішніх дослідів і на основі старих записів, він доказує, що Київська Русь вже з самих початків мала свого митрополита, який був залежний від царгородського патріярха, який його назначав.

279 - POPPE A., *The Rise of Christian Russia*. Variorum Reprints, London 1982; p. 346 of text, 2 - of tables, 11 - of index.

Під спільним заголовком: Постання Християнської Русі, в офсетному передруку поміщено 9 статей, з яких дві третини первісно були появилися в польській чи російській мовах, і при їхньому перекладі можна було вже поробити деякі справлення.

Усіх сторінок у цьому виданні 346, але при цьому перевиданні залишено ці сторінки, які знаходилися у тих виданнях, з яких їх взято. На початку додано тільки короткий вступ автора, а при кінці 2 сторінки із списками київських князів і митрополитів та 11 сторінок індексу імен до цього видання. У ньому перевидано наступні статті:

- I. - *Das Reich der Rus' im 10 und 11 Jahrhundert: Wandel der Ideenwelt*. «Jahrbücher für Geschichte Osteuropas» 28, Wiesbaden 1980, S. 334-354.
- II. - *The Political Background to the Baptism of Rus'*. Byzantine-Russian Relations between 986-989. «Dumbarton Oaks Papers» 30, Washington, D.C., 1976, p. 197-244.
- III. - *The original Status of the Old-Russian Church*. «Acta Poloniae Historica» XXXIX, Warsaw 1979, p. 5-45.
- IV. - *The Building of the Church of St. Sophia in Kiev*. «Journal of Medieval History» 7, Amsterdam 1981, p. 15-66.
- V. - *La tentative de réforme ecclésiastique en Russie au milieu du XI siècle*. «Acta Poloniae Historica», XXV, Warsaw 1972, p. 5-31.
- VI. - *La naissance du culte de Boris et Gleb*. «Cahiers de civilisation médiévale» XXIV, Poitiers 1981, p. 29-53.
- VII. - *Le traité des azymes «Leontos metropolitou tes en Rosia Pre-silabas»: quand, ou et par qui a-t-il été écrit?* «Byzantion» XXXV, Brussels 1965, p. 504-527.

VIII – *L'organisation diocésaine de la Russie aux XI-XII siècles.*
« Byzantion » XL (1970), Brussels 1971, p. 95-119.

IX. – *Le prince et l'Eglise en Russie de Kiev depuis le fin du X siècle
jusq'au début de XII siècle.* « Acta Poloniae Historica » XX,
Warsaw 1969, p. 95-119.

Rec.: « Or. Christ. Per. » 1983, p. 498-500 (J. Krajcar).

280 - POPPE A., *Ruś i Bizancjum w latach 986-989.* «Kwartalnik Hist.»,
Warszawa 1978, s. 3-23.

Після аналізу подій в роках 986-989 у Візантії і на Русі, зокрема Корсунської легенди, автор твердить, що ідея прийняття християнства виросла в кругах самого руського суспільства, яке мабуть вже в більшості було охрищене, починаючи ще з 876 років. Договір з Візантією 987 р. тільки завершив цей природний розвиток.

281 - PRITSAK O., *When and Where was Ol'ga Baptized?* «Harvard
Ukr. Studies» vol. IX, 1985, p. 5-24.

На основі літописних джерел автор приходить до висновку, що кн. Ольга була охрищена 857 року в Царгороді, патріархом Польєвктом. До охрищення цілої країни пробувала запросити місіонерів Оттона I.

282 - STOKES A.D., *The Status of the Russian Church, 988-1037.*
“Slavic Review”, London, 1951, 37 (89), pp. 430-442.

У « Повісті Временних Літ », у Лаврентійській редакції, до 1037 р. немає жадної згадки про церковне життя. Новгородська ж Літопись та інші джерела дають досить багато матеріалу й навіть згадують імена єпископів і митрополитів, хоч не однаково. На думку автора, цей період пізніше перероблено і промовчано про Церкву все, бо до того часу митрополити сиділи в Переяславі і щойно 1037 р. перенесли свій осідок до Києва.

283 - ŽUŽEK I., *The Determining Structure of the Slavic Syntagma
of Fifty Titles.* « Orientalia Christ. », Roma 1967, vol. XXXIII,
p. 139-160.

Автор розглядає побудову слов'янського Синтагма 50 титулів,

які з грецької на слов'янську мову переклав св. Методій, справляючи тези С. Троїцького про його мнимі антипапські наставлення, які він опублікував в «Журналі Моск. Патріархії», 1958, с. 38-51.

3. УКРАЇНСЬКА ЦЕРКВА В XIII-XVI СТ.

284 - Гаврилов М.Н., *Ферраро-Флорентийский Собор и Русь*. Н. Йорк, «Жизнь с Богом» — Фердгам унив., 1955, с. 28.

Автор розглядає прийняття кард. Ісидора після Флорентійського Собору — в Литовській Русі і в Москві. В першій отверто його прийняли, і в другій офіційно не відкинули постанов цього Собору, хоч їх не прийняли.

285 - Делекторский Т., *Флорентийская Уния (По древне-русскимъ сказаніямъ) и вопросъ о соединеніи Церквей въ древней Руси*. «Странникъ» С.Пб., 1893, III, с. 56-85, 236-259, 442-458.

В першій частині автор спокійним тоном розглядає перші полемічні письма з X-XII століття, які постали, як пише, під впливом греків, бо відносини між Київською Руссю, зокрема, і західними країнами не були ворожі. У другій трактують про Данилову Унію і про впливи та поширення латинської Церкви, після політичного поневолення, як теж про полемічні письма з тих часів, а далі в цій частині та третій: про долю Флорентійської Унії за кардинала Ісидора — за давніми руськими переказами, закінчуючи свій огляд прихильною до Унії історією Флорентійського Собору кн. А.М. Курбського, втікача з Росії.

286 - Дмитриев Л.А., *Роль и значение митрополита Киприана в истории древнерусской литературы (к русско-болгарским литературным связям XIV-XV вв.)*. «Русская Литература XI-XVII веков среди славянских литератур». Москва-Ленинград, Ак. Наук СССР, 1963, с. 215-254.

Після короткого життєпису Київського митрополита Кипріяна Цамвлака (1375-1406), з осідком однак у Москві, автор розглядає

наперед його церковно-політичну діяльність і значення та аналізує його досить велику церковно-літературну творчість, зокрема його « Життя митрополита Петра ».

287 - Іларіон, митр., *Поділ Єдиної Христової Церкви і Перші Спроби Повднання її*. Історично-канонічна монографія. Вінніпег, Укр. Гр.-Прав. Церква в Канаді, 1952, с. 384.

В праці подано історію поділу Христової Церкви та перших спроб її повднання — до Флорентійської Унії з 1439 року, беручи до уваги також українські землі. При кінці додано теж епіскопи панів, патріархів Царгородських, Київських митрополитів, імператорів, вел. князів Київських та головних Соборів, як теж покажчик імен та предметний.

288 - Ковринська М., *Історичний розвиток правоподавання у нашій Церкві на Західних землях України до Берестейської Унії (1596)*. « Зап. НТШ », т. 192, Н. Йорк 1976, с. 249-273.

Спираючись на джерельних матеріялах, авторка розглядає питання приватної власности на церквах, монастирях і церковному майні: на західних землях України, разом з Волинною та Поліссям, і на Білорусі. Зокрема висвітлює проблему церковної масткової одиниці, виникнення права подавання (патронату) та прав і обов'язків подавців. При кінці долучує джерела і літературу.

289 - Константинович Я.Б., *Причинки до студії української ікони XIV-XVI ст.* « Богословія » т. 42, Рим 1978, с. 45-83.

Автор мав заплановану більшу працю в двох частинах, в яких хотів подати філософію і богословію ікони для зрозуміння її змісту, мистецького вислову та історичного розвитку мистецько-богословської думки про іконописання, застосовуючи ці поняття до пояснення наших ікон 14-16 століть. Праця мала мати багатий ілюстративний матеріял зразків нашого іконописання з тих століть. В цьому місці видруковано тільки те, що знайшлося в задуманій праці, в таких розділах: Напрямні філософії ікони св. Івана Дамаскина і св. Теодора Студита; Принципи теорії грецької ікони в періоді від кінця X до кінця XII ст.; Загальна характеристика грецького малярства після іконоборської боротьби до половини

X ст. і вкінці: Загальна характеристика українського малярства до половини XIV ст.

290 - КОСТРУБА Т., *Віра наших предків*. Інсбрук, «Добра Книжка», 1946, с. 25.

У брошурці автор в популярній формі розглядає церковно-релігійну ідеологію у княжій Україні в X-XVI століттях, яка була своєрідна, ні візантійська ні латинська.

291 - КРИПЯКЕВИЧ І., *З діяльності Поссевіна*. «Зап. НТШ», т. 112, Львів 1912, с. 1-28.

Висланий до Москви з політичною і церковною місією, в поворотній дорозі Поссевіно довший час перебував у тодішній Польщі і багато уваги присвятив справі з'єдинення Церков. У цій статті автор описує його участь у заснуванні Виленської семінарії, яка була призначена для навчання нез'єдинених, хоч в дійсності не багато з них там з неї скористало і навчалось. Вона почала діяти вже 1585 року. У статті багато теж про саму семінарію в рр. 1585-1600.

292 - ЛУЖНИЦЬКИЙ Г., *Рим, Україна й Монголи*. «Календар Світла», Торонто 1987, с. 73-91.

У популярному нарисі описано церковно-політичні відносини в Галицько-Волинському Князівстві — між Римом та Москвою, в роках 1214-1347.

293 - ЛЮБАВСЬКИЙ М., *Къ вопросу объ ограниченіи политическихъ правъ православныхъ князей, пановъ и шляхты въ великомъ княжествѣ Литовскомъ до Люблинской Уніи*. «Сборникъ статей посвященныхъ В.О. Ключевскому». Москва 1909, печ. С.П. Яковлева, 1-17.

Городельським привілеєм з 1413 р. права православних були ще обмежені, але в дальших привілеях ці обмеження вже не згадувались, або не мали практичної сили — доки 1569 в Люблинській Унії не були зовсім скасовані.

294 - МАРУСИН М., *Божественна Літургія в Київській Митрополії по списку Ісидорового Літургікона з XV ст.* «Богословія», т. XXV-XXVIII (1964), Рим 1965, с. 33-61.

На основі старинного манускрипту з кінця 14 чи початку 15 століття, який мав вживати Київський митрополит, пізніший кардинал Ісидор, автор дає пояснення Божественної Літургії, як вона служилася в тому часі. При цьому окрему увагу звертається на особливості обрядів та звичаїв того часу, порівнюючи їх до попередньої традиції та до звичаїв сучасності. На початку подана коротка бібліографія та резюме в латинській мові.

Пор. ще опис цього Літургікона: Горбач О., *Ісидорів Службник, Слов'янський Рукопис ч. 14 Ватиканської Бібліотеки*. Там же 62-113.

- 295** - Марусин М., *Чини Святительських Служб в Київському Евхологіоні з початку XVI ст.* Рим, Праці Греко-Католицької Богословської Академії (Богословського Виділу), 1966, с. XVIII +208.

Беручи за основу Київський Евхологіон або Требник з 15 чи початку 16 століття описуються у цьому виданні обряди нижчих та вищих свячень, до хіротонії єпископа включно, та інші архієрейські Богослужби і Свячення, як також Чини св. Тайн і Чини Богослужень, даючи до них критичні зауваження, пояснення, з окремим наświetленням того процесу, що його зазнав обряд так в давніших часах як і після XV сторіччя. На початку подана Бібліографія й резюме із змістом Евхологіону в латинській мові, а при кінці зміст Евхологіону в українській мові та покажчик предметний.

- 296** - Хома І., *Київська Митрополія напередодні Берестя*. « Богословія », Рим 1976, т. 40, с. 5-75.

У довшій статті заторкнено такі теми: Підчинення в Італії східних католиків латинникам; спроби такого підчинення в Польщі у 15 ст.; старання приєднати до католицизму кн. Острозьких і Слуцьких; унійна діяльність Поссевіно й архієп. Пелеолога; проєкт перенесення царгородського патріархату на Русь; перебування на Русі патріарха Сремії II і Берестейські Синоди (1590-4).

- 297** - Шевыревъ С., *Новыя извѣстія о Флорентійскомъ Соборѣ, извлеченныя изъ Ватиканской рукописи*. « Журнал М.Н.П. », С.Пб., 1841, ч. XXIX, с. 60-78.

У статті після опису самого рукопису про Флорентійську Унію, який знаходиться у Ватиканському архіві, дається його зміст і частинно сам його текст, хоч досить помішано. Ця історія мала бути написана правдоподібно в Острозі, на Волині, в дуже противному і полемічному навітленні, з усіма видумками, які тоді кружляли неперевірені.

298 - BENDZA M., *Orthodox-protestantische Unionstendenzen im 16 Jh. in Polen*. «Ostkirchliche Studien» 35 Band, Heft 1, Augustinus-Verlag, Würzburg, 1986, S. 3-16.

У статті описуються заходи з ціллю поєднання православних та протестантів, які мали місце в Польщі впродовж 16 сторіччя, перед і після Берестейської Унії (1596).

299 - BILANIUK P.B.T., *Das fünfhundertjährige Jubiläum des Briefes des Kyjiwer Metropoliten Misael an Papst Sixtus IV (1476-1976)*, "Mitteilungen", n. 13 – Arbeits- und Förderungsgemeinschaft der Ukr. Wissenschaften e.W., München, 1976, S. 5-16.

Представивши тогочасні церковні й політичні обставини Київської митрополії, у статті подано історію і зміст листа Київського митрополита Мисаїла V-го з р. 1476 до Папи Сикста IV-го, який підписали архимандрити Києво-Печерської Лаври та монастиря Пресв. Трійці у Вильні, як теж 13 представників вищої шляхти. У статті пов'язано його з іншим листом, який виготовлено на Синоді в Новгородку 1473 р. і який правдоподібно підписали усі його учасники. Оба листи, на жаль, не дійшли до Папи.

300 - HERPELL M., *The Ecclesiastical Career of Gregory Camblak*. London 1979, p. 134.

Автор розглядає походження Київського митр. Григорія Цамвлака (1414-1419) з аристократичного болгарського роду та його діяльність, теж в Молдавії і Сербії, зокрема, на історичному тлі Київської митрополії, його запрошення на Русь – 1406 р. від свого стрия митр. Кипріяна Цамвлака, побут й діяльність в Києві, митрополитство та участь на Соборі в Констанції 1418 р. В додатку подано ще в англійському перекладі похвальне слово митр. Григорія на честь митр. Кипріяна та покажчик імен.

- 301** - HORN M., *Rozwój demograficzny i struktura wyznaniowo-narodnościowa mieszczaństwa na ziemiach ukraińskich Korony w latach 1569-1648*. «Studia z filologii rosyjskiej i słowiańskiej. Z problemów ukrainoznawstwa», Warszawa, Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego, t. 14, 1987, s. 67-84.

На тлі демографічного розвитку автор розглядає релігійно-народні відносини в містах на українських землях Польщі в роках 1569-1648, зокрема серед українського міщанства, з його організацією в Братствах.

- 302** - MARUSYN M., *De Cultu Mariano Saeculis XII-XV*. Acta Congressus Mariologici-Mariani Internationalis, Romae anno 1975 celebrati. Vol. III. Extractum. Romae, Pont. Academia Mariana Internationalis, 1979, p. 387-405.

Автор розглядає Марійський культ на Русі-Україні в XII-XV століттях: в літургічній традиції, в набожності до Божої Матері українського народу та в іконографії і в посвяченні її імені церков.

- 303** - MARUSYN M., *Il Culto e la devozione di San Giuseppe in Ucraina (1450-1600)*. «Estudios Josefinos». Año XXXI, n. 61-62. Enero-Diciembre 1977. Valladolid, p. 653-662.

У статті розглядається почитання та набожність до св. Йосифа на українських землях, починаючи з образу, який знаходиться в Київській Софії з XI століття, зокрема розвиток цього набоженства в роках 1450-1600.

Пор. теж: SENYK S., *Saint Joseph in Seventeenth Century Ukrainian Literature*. «Cahiers de Joséphologie», Montreal, vol. XXIX, 1981, p. 942-952.

- 304** - MONCZAK I.N., *Florentine Ecumenism in the Kyivan Church*. Roma, Pont. Universitas Gregoriana, 1982, p. 102.

Це тільки витяг з праці до докторату на Папському Григоріянському Університеті в Римі. Після наведення великої бібліографії та довшого вступу (15-27), автор опублікував другу частину праці під заголовком: Флорентійська Унія і Київська Церква з наступними розділами: Змагання до Флорентійської Унії, теж у Київській митрополії; Участь Київської Церкви на Флорентійському Соборі; Впровадження його рішень в Київській митропо-

лії; Київська Церква після кардинала-митрополита Ісидора та Київський екуменізм в новіших часах. При кінці подано зміст цілої праці, з якої взято цей витяг.

- 305** - OBOLENSKY D., *A Philorhomaïos Anthropolos: Metropolitan Cyprian of Kiev and all Russia (1375-1406)*. «Dumbarton Oaks Papers», N. 32, Washington 1978, p. 77-98.

У статті подано короткий життєпис Київського митрополита Кипріяна Цамвлака, болгарина, що 1375 року став митрополитом Київським і Литовським, а від 1381 всієї Русі, з осідком в Москві. Зокрема описано його політичну і церковну діяльність та значення для цілої митрополії і пов'язання з царгородським патріархом, від якого удостоївся назви «філоромайос антропос» — філолівзантійця.

- 306** - SZCZEŚNIAK B., *Benoit, le Polonais, dit le Vratislavien, et son rôle dans l'union de la Ruthénie de Halicz avec Rome en 1246*. «Antemurale», Roma 1954, p. 39-50.

Стаття присвячена тій ролі, яку в переговорах перед Унією короля Данила (1246) відіграв францішканин з Вроцлава — Венедикт Польський.

- 307** - ΤΑΣΧΙΑΙΟΣ Α.-ΑΙΜ., *Epidaseis tou Hesychnasmon eis ten Ekklesiastiken Politiken en Rosia (1328-1406)*. Tessalonike, Teol. Schol. Aristotel. Panepist., 1962, p. 155(1).

Автор подає історичний нарис про вплив гезіхіасматичного духовного руху на церковну політику Росії, зокрема за часу митрополита Кипріяна Цамвлака, якого життю та діяльності присвячує окрему увагу. На початку праці наведена досить велика бібліографія.

- 308** - TINNEFELD F., *Byzantinisch-Russische Kirchenpolitik im 14 Jahrhundert*. «Byzantinische Zeitschrift», München 1974, S. 359-384.

Автор стверджує, що візантійська церковна політика в тих часах завжди старалася затримати одність Київської митрополії, щоб краще тримати її під своїм наглядом і контролею.

- 309** TRAJDOS M.T., *Metropolici Kijowscy Cyprian i Grzegorz Camblak (Bulgarscy Duchowni Prawoslawni), a Problemy Cerkwi Prawoslawnej w Państwie Polsko-Litowskim u schyłku XIV i w pierwszej*

ćwierci XV w. «Balcanica Posnaniensia» II. UAM, Poznań 1985, s. 211-234.

У статті розглядається діяльність Київських митрополитів Кипріяна й Григорія Цамвлака, що походили з болгарських ченців, та проблеми православної Церкви в Польсько-Литовській державі при кінці 14 і першій чверті 15 століття, включно з намаганнями до церковної Унії за короля Владислава II Ягайла (1386-1434).

310 - TRAJDOS M.T., *Biskupi Prawoslawni w Monarchii Jagielly*. «Nasza Przeszłość», t. 66, 1986, s. 107-157.

Автор розглядає стан та діяльність православного єпископату за польського короля Владислава II Ягайла (1386-1434), територіальну організацію єпархій, їх юрисдикційну залежність, вибір єпископів, їхню владу, доходи, ставлення до митрополитів, сліди культурної й наукової праці та їх відношення до політики Ягайла й Витовта.

311 - TRAJDOS T.M., *Kult Wizerunków Maryjnych na Ziemiach Ruskich Korony i Litwy drugiej polowy XIV i pierwszej polowy XV w. w społecznościach katolickiej i prawosławnej*. «Studia Claromontana», Częstochowa 1984, t. 5, str. 127-147.

У статті описується культ Марійських ікон в 2-ій половині 14 і 1-ій 15-го століття в православній Церкві і на землях, які увійшли до Литви і Польщі, зокрема в Києві і Печерській Лаврі, Чернігові та Почаєві, а також католицькі марійські ікони, зокрема у Львові, Перемишлі, Новім Самборі та Ярославі.

312 - TRAJDOS T.M., *Treści Ideowe i Kregi Stylistyczne Polichromii Bizantyjskich w Polsce za panowania Władysława II Jagelly (1386-1434)*. «Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego», Sławiastyka, Gdańsk 1983, n. 3, str. 157-172.

У статті розглядаються ідейна програма та стиль візантійських картин в Польщі за панування короля Владислава Ягайла.

313 - ŽUŽEK N., *Razões de recusa do Grão Principado de Moscou à União Florentina*. S. Paulo, Faculdade de Filosofia de S. Paulo, 1976, p. 249.

У праці не тільки мова про причини, які вплинули на відкинення Флорентійської Унії, але теж про початок та поширення взаємного відчуження між східними слов'янами та латинським Заходом, що сталося під впливом грецьким ще перед нападом татар в 1240 р. Тим вона заторкує також Українську Церкву. Праця базується в основному на коментарі Московських джерел, які написано з приводу цього Собору. Останні сторінки присвячені джерелам і відносній багатій літературі.

Rec.: « Or. Christ. Per. », Roma 1979, v. 45, fasc. 1, p. 237-8.

4. БЕРЕСТЕЙСЬКА УНІЯ І ЇЇ ДОБА

- 314** - Баран С., *Церковна Унія. В 350-ліття Берестейської Унії*. Мюнхен-Міттенвальд, бібл. « Християнського Шляху », ч. 2, 1946, с. 26.

На ширшому історичному тлі, починаючи від Церкви в княжій добі, перших унійних спроб, початків латинізації зах.-українських земель і Церкви в литовсько-руській державі та в Московщині, автор описує саму Берестейську Унію з 1596 року та її долю в Польщі й на Закарпатті, аж до останніх часів.

Пор. Лончина Б., *Українська Католицька Церква і Ми*. Мюнхен-Міттенвальд, бібл. Христ. Шляху, ч. 4, 1946, с. 14 — також з нагоди цього ж самого ювілею Берестейської Унії.

- 315** - Галицький А., *Возникновение Церковной Берестейской Унии*. « Временникъ Инст. Ставр. », Львовъ 1896, с. 138-152.

Автор описує початки Берестейської Унії, зокрема з тенденційним наставленням розглядає деякі документи, як письма лат. і руського духовенства та короля Жигмонта.

Продовження цієї теми знаходиться у річнику 1899, с. 158-163 і 1900, с. 155-161.

- 316** - Добрянский А.М., *О начале и утверждении унии на русской земли*. « Перемишлянинъ » на 1850 р., с. 14-20; на 1851, с. 13-32.

Автор подає короткий історичний начерк про початки Унії та її закріплення на руських землях.

- 317 - Ісаїв П., *Причини упадку української держави в княжі козацькі часи*. Рим 1975, с. 210.

Автор ширше розглядає ці причини, які вплинули на упадок української держави в княжі і також козацькі часи. Між ними він наводить також неприхильні до Києва впливи Візантії, про які в окремий спосіб згадує на с. 115-125.

- 318 - Кашуба М.В., *З історії боротьби проти Унії XVII-XVIII ст.* Київ, «Наукова Думка», 1976, с. 172.

Це радше пропагандивний памфлет з претенсіями на наукову працю — про боротьбу з Унією в 17-18 ст., головню розглядаючи філософський курс Ю. Кониського, який, мовляв, поборював томізм, що був основою католицької «реакції».

- 319 - Ковалик В., «Защо мене беш»? Н. Йорк, «Слово Д. Пастиря», ч. 9, 1950, с. 35.

З приводу появи «Великої Історії України» М. Голубця-І. Тиктора в р. 1950, справляє деякі закиди проти Унії, начебто вона була зрадою прадідної віри та що вона була накинена і вела до денаціоналізації.

- 320 Костомаровъ М., *О причинахъ и характеръ Унии въ Западной Россіи*. «Зап. Укр. Ак. Н.» т. 27, 1928, с. 1-40.

Це була дисертація для досягнення ступня магістра історичних наук, видана в Харкові університетською друкарнею 1841 р., але знищена владою за «легковажний осуд» православних патріархів, владик і духовенства. Її перевидано в Історичній Секції Всеукр. Академії Наук, із вступом М. Грушевського.

- 321 - Хома І., *Київська Митрополія в Берестейському періоді*. Рим, Укр. Кат. Університет, 1979, с. X+262.

У цьому виданні зібрано разом статті, які друкувалися в «Богословії»: Київська митрополія напередодні Берестя; Ідея спільного Синоду 1629 р.; Деякі з перших інструкцій Конгрегації Поширення Віри відносно Церкви на Русі-Україні; Зв'язки Крижівської Епархії з Київською митрополією в XVII ст. і Нарис історії храму Жировицької Богоматері св. мучч. Сергія і Вакха в Римі.

На початку додано тільки вступ о. Музички І., а при кінці покажчик імен та зміст теж англійською мовою, як також бібліографію.

Поодинокі статті були вже відмічені в нашій Бібліографії в X (XVI) томі «Записок ЧСВВ» 1979, чч. 1199, 1280, 1310 і 1311.

Rec.: «Or. Christ. Per.», 1982, I, p. 236-7 (J. Krajcar).

322 - *Католицька Церква в Західній Україні*. Мондер, в-во ОО. Василіян 1947, с. 64.

У популярному виданні описано коротку історію церковної Унії з 1596 року, нищення її Москвою на Волині, Поліссі й потім на Холмщині та Підляшші (1-49), з додатком короткої історії (о. Д. Поповича) про християнство в галицькій землі та на Закарпатті.

323 - *Начеркъ Исторіи Унії Рускои Церкви зъ Римомъ*. Львовъ, накл. Комитету юбилейного, 1896, с. IV+155.

Після короткого введення про прийняття християнства та Данилову і Флорентійську Унії, у першій частині подається історичний начерк Берестейської Унії: стан Церкви при кінці 16 століття; підготовка і завершення Унії; головні її подвижники та її перемога. У другій частині розглядається дальша її доля після Замойського Синоду; знищення її під Росією та розвиток під Австрією. В Додатку наведено 8 документів — 4 з кінця 16 століття і 4 з 19. Авторами праці були: оо. Матіїв і Д. Дорожнинський.

324 - *Отвѣтъ на изданную за границей брошюру: «О преслѣдованіи схизматиками римско- и греко-католической Церкви и ея послѣдователей»*.

Odpowiedź na wydaną za granicą broszurę: «O prześladowaniu Kościoła rzymsko i grecko-katolickiego i jego wyznawców przez schizmę». Вильна. тип. И. Яловцера и Ф. Вайнштейна, 1874, с. 121.

В обох мовах, російській і польській, на історичному тлі церковної історії з 17-18 століть, заперечується будь-які релігійні переслідування в Росії та опрокидуються наведені в цитованій книжці випадки, як, мовляв, неправдиві, видумані чи перекручені.

325 - *Памятка 300-Лѣтнего Юбилею Унії Берестейскои*. 1596-1896. Львовъ, накл. Комітету Юбилейного, 1896, с. 32.

У невеликій брошурці розглядається якою була віра україн-

ського народу при хрещенні; відступлення від правдивої віри й поворот до неї при Берестейській Унії з 1596 року та життя і смерть св. Йосафата. При кінці подано текст подяки, яку прочани до Риму, з своїми підписами, вручили Папі Львові XIII та його відповідь.

- 326** - DZIEGELEWSKI J., *O Tolerancje dla zdominowanych. Polityka wyznaniowa Rzeczypospolitej w latach panowania Wladyslawa IV.* Warszawa, Państwowe wydawnictwo Naukowe, 1986, s. 231+25 ilustr.

Монографія присвячена релігійній політиці в Польщі в роках 1632-1648 у відношенні до не латинських Церков. При тому дуже багато уваги приділено українським церковним проблемам з того періоду.

- 327** - HERMASZEWSKA J., *The Union of Brest.* «Poland in Christian Civilisation», London, Veritas, 1985, p. 595-604.

У статті подано короткий нарис про приготування та завершення т.зв. Берестейської Унії в 1596 році.

- 328** - JOBERT A., *Unia Brzeska i jej Architekci.* «Znak», Kraków 1984, nr. 360-361 (11-12), s. 1491-1524.

Представивши загрозу для православної Церкви в Польщі на переломі 16 і 17 століть, автор описує генезу Берестейської Унії, посольство до Риму 1595 р., сам Синод з 1596, зокрема ролю та дію митрополита В. Рутського, закінчуючи статтю оглядом: *Польща і Схід*. Виявляє, що Унія — це діло самої єпархії, а не сторонніх чинників.

- 329** - KRAJCAR J., *Religious conditions in Smolensk 1611-1654.* «Orientalia Christ. Periodica», Roma 1967, vol. XXXIII, p. 404-456.

Автор розглядає релігійні обставини в Смоленську, який в роках 1611-1654 належав до Київської митрополії, присвячуючи головну увагу руським архієпископам Смоленська, латинським єпископам, вірним цієї архієпархії, духовним Згромадженням, вірним та єзуїтській колегії.

- 330** - KRAJCAR J., *Jesuits and the Genesis of the Union in Brest.* «Or. Christ. Per.», Roma, 1978, vol. 44, pp. 131-153.

Автор з'ясовує участь Єзуїтів у справі Берестейської Унії 1596 р. Тільки три з них були Унією зацікавлені: Б. Гербест, А. Поссевіно і П. Скарґа, але ще далеко перед її завершенням. Безпосередньої участі в самій Унії ніхто не брав, за винятком присутності на Соборі в Бересті П. Скарґи. Унія це діло єрархії і її заслуга, а участь Єзуїтів дуже незначна.

331 - ЛІТВИН Н., *Katolizacja szlachty ruskiej 1569-1648*. «Przegląd Powszechny», Warszawa 1985, 10, s. 58-70.

На думку автора, масовий перехід руської шляхти на латинство і полонізація мали місце не перед 1648 роком, а тільки щойно після виступу Б. Хмельницького, зокрема після т.зв. «руїни».

332 - МАСНА J., *Ecclesiastical Unification. A Theoretical Framework together with Case Studies from the History of Latin-Byzantin Relations*. Rome, "Or. Chr. Analecta", 198, 1974, pp. XII+388.

Це соціологічна студія, в якій концепти Аматая Еціонія про політичне об'єднання застосовується до об'єднань церковних. Тому у праці автор розглядає ці соціальні чинники, які мали вплив, пособляли і причинялися до роз'єднання і навпаки — до об'єднання Церков. При тому обширно робить це відносно найбільших церковних Уній: Флорентійської 1439 і Берестейської 1596 р. При першій про Укр Церкву мова тільки на марґінесі. При огляді Берестейської Унії, якій присвячено більшу частину праці, все відноситься до Української Церкви, даючи їй майже повний нарис за 16-18 століття. Студія спирається на історичних працях численних авторів та опублікованих документах. При кінці подано велику бібліографію та покажчики предметний й авторів.

Рец.: «Орієнталія Хр. Пер» 42, 1976, I, 279-281; «Богословія» 1977, с. 268-273.

Пор. ще: МЕЙЕР J.A., *The Union of Brest-Litovsk, 1595*, "Diakonia", 1967, t. II, pp. 359-373. СЛУВАТУ М., *A reply to Father Meijer*, Ibidem 1968, t. III, pp. 351-359.

333 - МУСКОВСКИ Ст., *Sprawa unijna w Polsce odrodzonej*. (Referaty, wygłoszone w kole "Jedności Katolickiej" w Warszawie). Warszawa, 1938, s. 56.

У виданні поміщено 4 реферати: Про стан Церкви на східних землях Польщі; Про унійну справу в Польщі; Про правний

стан православної Церкви в Польщі і про товариство «Католицької Єдності», яке цими справами інтересувалося.

- 334** - SENYK S., *L'Unione di Brest. «Storia Religiosa della Russia»*, Milano, «Casa di Matriona» 1984, p. 97-111.

У статті подано короткий історичний нарис про приготування та переведення т.зв. Берестейської Унії, в якій настало З'єднання між Українсько-Білоруською Церквою та західною — Римською.

- 335** - STUDZINSKI C., *Ze studyów nad literaturą polemiczną. "Rozprawy Ak. Umiejętności"*. Wydział filologiczny, Ser. II, t. 28, Kraków, 1906, s. 69-96.

З заплянованої більшої праці автор розглядає тільки питання: хто був перекладчиком на руську мову П. Скарги «Синод Берестейський» і про полеміку І. Потія з патріархом Пігасом.

- 336** - SYSYN F., *Adam Kysil and the Synods of 1629: An Attempt at Orthodox-Uniate Accomodation in The Reign of Sigismund III*. in: «Harvard Ukrainian Studies. Eucharisterion», vol. III-IV, Cambridge, Mass., 1980, p. 826-842.

У статті подано короткий історичний нарис приготувань до спільного Синоду, який 1629 року мав відбутися між православними та з'єдиненими, в яких брав участь також впливовий пізніший Київський воєвода Адам Кисіль, що втішався добрими зв'язками та довір'ям в обох таборах. Однак, на жаль, до цього спільного Собору таки не дійшло.

- 337** - SYSYN F.E., *Between Poland and the Ukraine. The Dilemma of Adam Kysil (1600-1653)*. Cambridge Mass., Harvard Ukrainian Research Institute, 1985, p. XX+406.

У великій монографії про визначного руського шляхтича А. Кисіля багато місця присвячено теж його чималій участі в релігійних переговорах між з'єднаною та нез'єднаною єрархією, зокрема в таких розділах: релігійні, національні та культурні відносини в Україні; Синод з 1629 року; Оборона православ'я на соймі

(1633-1641); та Спроба нової церковної Унії (с. 26-32, 54-63, 89-104 і 117-128).

Rec.: Jahrbücher f. Geschichte Osteuropas 1987, s. 593-5.

338 - UMINSKI J., *Der kirchliche Unionsgedanke in Polen des XVI Jahrhunderts*, "Collectanea Theologica", Lwów, 1937, s. 427-435.

У статті описано ці старання, які робилися в Польщі у справі Унії, головню у другій половині 16 століття, безпосередньо перед її завершенням.

339 - ZAŁĘSKI S., *Czy Unia zgubiła Polskę?* "Przew. Naukowo-literacki" (1880-1890), s. 397-421, 481-523.

Автор доводить, що козацькі повстання були з соціальних мотивів, а не релігійних, які почато висувати щойно 1620 р., зокрема по 1649 р. — під впливом московської пропаганди і грошей. Перші повстання Косинського, Наливайка і Лободи були ще перед Унією (1593-4). Митр. Й. Рутський писав 1622 р.: « щойно від 2 років козаки почали інтересуватися релігійними справами ». Зле оплачувані, козаки нападали на Татарів або панів. 1632-6 дістали всі права, а однак не успокоїлися. 1637 нищили маєтки і православних. Б. Хмельницький на коронаційнім соймі скаржився на соціальні утиски, теж Церкви, але від жидів, а не від уніятів. Те саме в реєстрі скарг до Потоцького. До 1638 р. був частинний релігійний гніт на Литві, не на Україні. Якщо ж був, то не від уніятського духовенства, але від панів, яким дано це право 1573 року.

340 ZAŁĘSKI S., *Czy Jezuiti zgubili Polskę?* Kraków, nakł. autora, druk. "Czas", Fr. Kulczyckiego i Sp., 1883, wyd. 3, str. IX+532.

У розділі: Чи козацькі війни були овочем нетолеранції і єзуїтського фанатизму, ст. 481-521 — наводить ці самі аргументи, що й у повищій студії, ч. 1211. Про Унію згадує теж на ст. 397-407 і 418-421.

5. - УКРАЇНСЬКА КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА ПІСЛЯ БЕРЕСТЕЙСЬКОЇ УНІЇ

341 - Великий А.Г., *Хресний Шлях Українського Католицизму*. Н. Йорк, « Слово Д. Пастиря », III, 3, 1952, с. 32.

Це короткий популярний виклад про труднощі й переслідування українського католицизму, від чужих і своїх, починаючи з 12 ст. й кінчаючи на 1945-1950 рр.

- 342** - Гриник О.Д., *Кровавими слідами наших братів*. «Місіонар» Жовква, 1925, с. 190-4, 213-7, 240-2, 263-6, 287-9.

В популярному нарисі автор описує переслідування, які в роках 1765-1772 з'єднане населення та духовенство переносило на Київщині.

- 343** Лобатинський С., *Движеніє уніатовъ къ православію въ Брацлавщинѣ при переяславскихъ епископахъ Гервасію і Іовѣ*. Відбитка з «Подольскіе Епарх. Вѣдомости», Каменець-Подольськ 1889, с. 79.

Ця брошура доповняє коротенькі нариси про З'єдинену Церкву на Поділлі, яку наведено під ч. 479, у яких, між іншими, на основі записок Семашка та звітів, які висилано до гр.-католицької Луцької консисторії в рр. 1816-1837, подається число з'єдинених та імена священників з короткими їхніми даними. У цьому нарисі представлено діяльність православних Переяславських єпископів Гервасія і Йова, яким підлягали нез'єдинені на Правобережжі, у справі повернення всіх до православ'я. Наведено кількадесят прохань, які були однаково зредаговані й з однаковими мотивами — очевидно, висилані з одного центру.

Rec.: "Kwartalnik Hist.", 1890, 353-5.

- 344** - Логановичъ Н.А., *Уніатскія Дѣла въ воспоминаніяхъ А.Т. Кони і въ дѣйствительности*. Сѣдлецъ, тип. Губ. Управленія, 1913, с. 97+(3).

Автор був на Холмщині в часі нищення Унії мировим суддею і колишній обер-прокурор оскаржив його у своїх споминах, що він був одним із злих «геніїв» цього діла. Подає тут свою оборону.

- 345** - Наумович І., *Пятидесятильтіе (1839-1889) возсоединенія съ Православною Церковію западно-русскихъ уніатовъ*. Санктпетербургъ, Синодальная типографія, 1889, с. 62.

Автор, б.гр.-католицький священник, під впливом москвофіль-

ства став пропагатором православ'я і вкінці виїхав до Росії, де помер 1891 р. в Новоросійську. В такому навітленні написав цей панегірик у 50-ліття насильного возз'єднання колишніх уніятів в р. 1839, подаючи відповідний нарис Унії та її ліквідації.

- 346** - ХРАНЕВИЧЪ В., *Некоторые эпизоды изъ временъ воссоединенія уніатовъ въ концъ прошлаго вѣка.* «Русская Старина», Спб 1894, VIII, с. 97-135.

На підставі архіву Волинської консисторії та інших записок подає образки повернення багатьох до Унії за Павла I-го. За нього відновлено Берестейську і Луцьку єпархії і багато місцевостей скористали з цієї нагоди, щоб знову повернутися до З'єдиної Церкви.

- 347** - ВУКОВИЕСКА Z., *Prześladowania Unii na Podlasiu.* Warszawa, księgarnia J. Lisowskiej, 1917, s. 107.

Як учасниця подій, авторка описує переслідування З'єдинених на Підляссі 1865-1875, наводячи багато імен осіб і місцевостей.

- 348** - KOSMAN M., *Konflikty wyznaniowe w Wilnie.* (Schyłek XVI-XVII w.). «Kwartalnik Historyczny», Lwów, 1872, s. 3-23.

Автор описує громадські спори на релігійному тлі між католиками і з'єдиненими та іншими віровизнаннями у Вильні при кінці 16^ї і на початку 17 століття.

- 349** - MARCHASSON Y., *Le Martyrologie de l'Eglise Ukrainienne.* «Revue de l'Institute Cath. de Paris», 1986, 17, janvier-mars, p. 29-39.

Автор подає важливіші моменти з мартирології Української Церкви — за час її існування.

- 350** - SULIMA A., *Polityka polska a skargi Rusinów,* «Przegląd Lwowski», 1880 (19), 329-337, 404-416, 470-9, 537-548, 611-619, 666-677.

Відповідає на книжку о. Качали: Політика поляків супроти Русі, — і порушує теж багато церковних справ того часу.

6. УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА ВІД XVII СТ.

- 351** - Коржан Михайло, *У 50-ту річницю скасування підлеглості Української Православної Церкви Московському Патріархові*. « Самостійник », Мюнхен, 1975, XXVI, ч. 1, с. 52-62.

У статті описано унормування канонічно-правного становища Православної Церкви в Польщі після першої світової війни, визнанням її автокефалії, томосом константинопільського патріарха з дня 13 листопада 1924 року. При кінці подано повний текст цього томосу та його оцінку. Українці становили в ній більшість.

- 352** - Коржан М., *Українська Православна Церква і Екуменічний Рух*. « Укр. Самостійник », Мюнхен 1963, 10, с. 3-8; ч. 11, с. 3-12; ч. 12, с. 3-11.

У статті порушені такі теми: До проблеми єдності в українській православній Церкві — Спроби унормування міжцерковних відносин; Автокефалія чи Екзархат Вселенського Патріарха? — Чи УГПЦ, УПЦ та УАПЦ є автокефальними в світлі канонічного права? Канонічно-правні передумови автокефалії; Відновлення УАПЦ в 1942 р.; Туга за єдністю і перші спроби поєднання; Церковне об'єднання й Українські Церкви.

Пор. теж його: *Декрет про екуменізм і православна Церква*. Там же, 1966, ч. 1, с. 3-8.

- 353** - Коржан М., *Східні Церкви*. « Укр. Самостійник », Мюнхен, 1964, ч. 6, с. 18-24; ч. 7/8, с. 19-24; ч. 10, с. 28-33. Також окремою відбиткою.

Автор подає найважливіші дані про всі східні Церкви, православні і католицькі, між ними також про українські.

- 354** - Коржан М., *Собор Нездійснених Сподівань*. « Матеріали Конгресу укр. вільної політичної думки ». Збірник ч. 3. Мюнхен 1974, с. 50-58.

У статті наперед коротко зреферовано про Третій звичайний Собор УАПЦ в Лондоні, який відбувся 13-15.X.1972, а потім розглянено « Світла і Тіні Паризького Собору » (29.6.-1.7.1973), на якому покликано до життя Спільний Собор Єпископів, але й надалі існують три українські православні митрополії, які назива-

ють себе давніми назвами — УГПЦ, УПЦ і УАПЦ, з окремими юрисдикційними повноваженнями і церковними управліннями. По-стало, отже, духове, але не конкретне об'єднання і не дійшло до канонічного оформлення в лоні Православної Церкви.

Пор. теж його: *З приводу одного церковного Собору*. «Укр. Самостійник», Мюнхен 1965, ч. 7/8, с. 39-42. — Про Собор Укр. Гр.-Прав. Церкви в Канаді, який відбувся 22-24.5.1965.

За спільну акцію наших Церков. Там же 1971, ч. 9, с. 22-28. — Про Собор у Загорську, 30.5.-2.7.1971, з його постановами, які мають безпосереднє відношення до укр., кат. і прав., Церков.

355 - Купранець О.Ф., *Православна Церква в Міжвоєнній Польщі (1918-1939)*. Рим, «Записки ЧСВВ» I, 31, 1974, с. XXI +235.

Ця праця у великій мірі є перевиданням матеріалу, поміщеного в «Логосі», який справлено й доповнено і видано одною книгою (див. ч. 500 і 501). Додано до неї, однак, велику бібліографію, резюме в англійській мові (205-222) та покажчики імен і речей.

Rec.: "Or. Chr. Per.", 43/1, 1977, pp. 268-270.

"Posłannictwo", Kwartalnik Teol.-fil., Warszawa, 1976/1, 73-9.

Пор. теж: URBAN J., *Autokefalja prawosławnej Cerkwi w Polsce w świetle historii*. "Prz. Powsz.", Kraków, 151-2, 1923, s. 369-379.

356 - Кущинський А., *Коротка історія Української Православної Церкви*. Чикаго, Братство св. Володимира при Прав. Церкві в Чикаго, 1971, с. 104.

Сконденсовано і приступно в популярний спосіб зібрано у цьому виданні в 18 розділах основні відомості про Українську Православну Церкву, від початків до останніх років, включаючи теж еміграцію.

357 - Левитин-Краснов А., Шаворов В., *Очерки по истории русской смуты*, в 3 томах. Küssnacht (Schweiz) «Institut Glaube in der Welt» 1978, с. IV+296; 342; 423.

Автор дає широкий історичний нарис російської православної Церкви після жовтневої революції 1917 року, зокрема присвячуючи головну увагу «обновленчеській» частині (обновленческое движение), аж до 1935 року, коли вона сама мусіла себе розв'язати,

та остаточного кінця в роках 1942-5. У праці багато матеріалу також до церковної історії на українських землях в ССРСР.

Пор. теж: Левитин-Краснов А., *Защита веры в СССР*. Париж, «Іхтіс», 1966, с. 103; Левитин-Краснов А., *Диалог с церковной Россией*. Там же 1967, с. 115.

- 358** - Мулик-Луцик Ю., *Нарис Історії Української Православної Церкви*. Богословський Факультет – Серія: Конспекти, чч. 1-2. Вінніпег, Колегія св. Андрея, 1979, с. III+II+362.

У циклоstileвому виданні автор подає нарис історії Української Православної Церкви, у формі підручника, закінчуючи її фактично на включенні Київської митрополії у склад Московського патріархату, додаючи при кінці тільки коротку вибрану літературу.

- 359** - Огієнко І., *Приєднання Церкви Української до Московської в 1686 р.* Нарис з історії Церкви Української. Тарнів, «Укр. Автокефальна Церква», ч. 8, 1922, с. 16.

Автор описує, як прийшло до підчинення Української Православної Церкви, яка до того часу підлягала Царгородові, Московському патріархатові.

- 360** - Огієнко І., *Як Москва знищила волю друку Київсько-Печерської Лаври*. Тарнів, в-во «Укр. Автокефальна Церква» ч. 7, 1921, с. 15.

Автор подає коротку історію Київської друкарні, зокрема описує виразніші заборони з боку Москви, щоб припинити її незалежне видавництво.

- 361** - Огієнко І., *Як цариця Катерина обмосковлювала Церкву Українську*. Тарнів, в-во «Укр. Автокефальна Церква» ч. 22, 1921, с. 24.

Автор описує всі поступенні кроки цариці Катерини в підкоренні Московській Церкві цілої Української Церкви, монастирів та всього духовенства.

- 362** - Фотиев К.В., *Попытки украинской церковной автокефалии в XX веке*. Мюнхен, (по 1955 році), с. 80.

Автор розглядає політичну ситуацію на півдні Росії в 1917-

1923 роках, після помісного Собору; перші спроби автокефалії, підготовку до Всеукраїнського Церковного Собору та його дії, хіротонію В. Липківського та інших єпископів; долю Української Автокефальної Православної Церкви в Радянському Союзі та автокефалію з 1942 року, подаючи теж характеристику та осуд про них. При кінці додав ще примітки та коротку бібліографію.

363 - Удод Г., *Приєднання Української Церкви до Московського патріархату 1686 р.* Вінніпег, вид. УГПЦ, 1972, с. 110.

Після короткого нарису про поділ на дві митрополії та про стан Української Православної Церкви в Польщі, дальшу увагу присвячено стосункам між Українською і Російською Православною Церквами, самому об'єднанню між ними та його наслідкам.

364 - *Историческая география России XII — начало XX в.* Сборник статей к 70-летию профессора Любомира Григорьевича Бескровного. Москва, «Наука», 1975, с. 348.

У збірнику дві статті присвячені церковним справам:

1) Я.Е. Водарский: Церковные организации и их крепостные крестьяне во второй половине XVII — начале XVIII в. — теж на українських землях в тому часі, з картою розміщення монастирів; с. 70-96.

2) И.А. Булычин: Монастирское хозяйство в России в первой четверти XVIII в. — с. 164-176.

Rec.: «Jahrbücher für Geschichte Osteuropas», 1979, S. 392-394 (Carsten Goerrke).

365 - *Пропам'ятна Книга п'ятнадцятиліття У.П.А.Ц. в Великій Британії (1947-1962).* Лондон, Ген. Церк. Управління УАПЦ в В. Британії, 1962, с. 160.

Видання приготував Протопресвітер о. С. Молчанівський. У першій частині подано загальний нарис постанов та розвитку УАПЦ в Англії, а в другій поодинокі її парафії. Видання багато ілюстроване.

366 - *Українська Православна Церква в Європі в роках 1939-1947.* «Український Голос», Вінніпег 1947, ч. 43 - 1948, ч. 13.

Усі статті, розкладені у великому книжковому форматі, становлять видання на 97 сторінок друку. Після довшого вступу (майже 9 сторін) про організацію Православної Церкви в Польщі після першої світової війни, усі дальші статті присвячені історичному нарисові Укр. Православної Церкви від 1939 до 1947 року. Однак післявоєнним рокам відведено тільки кілька сторінок, так що це майже в цілості тільки історія за час останньої світової війни. У цьому нарисі використано багато друківаних матеріалів, які появилися в тому періоді, а також частинно й урядове листування між самими Владиками та урядовими установами.

- 367** - ARMSTARK R., *Die Ukrainische Autokephale Orthodoxe Kirche. Errinerungen des Metropoliten Vasil K. Lypkivskyj*. Augustinus-Verlag, Würzburg 1982, S. 235(1).

Після вступу, бібліографії та короткого нарису про церковно-історичний устрій в Україні до 1917 року (15-32), та про церковне замішання в Росії після 1917 року, як також про церковні рухи в Україні в тому ж часі (38-65), подано в німецькому перекладі Спомиши митр. В. Липківського: *Історія Укр. Православної Церкви* (67-197). Це переклад з власної копії машинопису, яку авторові вдалося роздобути ще в часі війни і в тому часі її опрацювати. З тих видань, що появилися в укр. видавництвах (Торонто 1959 і Вінніпег 1961), доповнив тепер тільки ті місця, які в тому часі були пропущені. Видання закінчує критична оцінка їхніх догматичних та канонічних заłoженъ та огляд спадщини митр. В. Липківського в УАПЦ поза Україною, як також примітки-пояснення.

- 368** - BENDZA M., *Prawosławna Diecezja Przemyska w latach 1596-1681. Studium historyczno-kanoniczne*. Warszawa, Chrześcijańska Akademia Teologiczna, 1982, s. 267(+1).

У докторській праці автор подає історію Перемиської єпархії, починаючи від самих початків її в IX сторіччі аж до 1681 року, в якому єп. І. Винницький приступив до З'єдинення і ціла єпархія поступово стала католицькою, у східному обряді. Велика частина її присвячена періодові перед Берестейською Унією (с. 23-75), зокрема представленні правної та фактичної ситуації східної Церкви перед 1596 роком, та змінам, які постали в єпархії після прийняття Унії (с. 73-91). На дальших сторінках описані події

змінних змагань в єпархії, які завершилися приступленням її до Берестейського З'єдинення. Цінна у цій частині історична географія Перемиської єпархії в 17 сторіччя. Автор використав дуже багато всіх доступних йому джерел та багату літературу, хоч не зумів стриматися від полемічного тону. При кінці подана багата бібліографія, як також резюме в англійській та російській мовах.

- 369** - BULBENKO F., *The Ukrainian Orthodox Church and Moscow: Rebirth and Golgotha*. «Ukr. Quaterly» XXIX, N. York 1973, p. 358-379.

У довшій розвідці автор описує відродження Укр. Православної Церкви після 1917 року, постанови нових парафій, Собор, вибір митрополита, свячення єпископів й закінчує описом переслідування в 1930 роках з майже цілковитим знищенням усіх збудованих.

- 370** - CYGAN J., *Valerian Magni und die Frage der Verständigung mit der Orthodoxen Kirche unter Ladislaus IV. Wasa in den Jahren 1633-34*. «Collectanea Franciscana» 51, 1981, fasc. 4, Roma, S. 333-368.

Валеріян Маньї, капуцин з чесько-австрійської Провінції, визначний дипломат, філософ і теолог, брав в роках 1633-34 значну участь в Польщі у справі замирення між католиками і протестантами, зокрема між православними і з'єдиненими. У статті, на основі багатьох документів, автор розглядає його участь в численних переговорах, які мали місце в Кракові і в Римі, підтримуючи політику толеранції короля Владислава IV, головню у відношенні до православної Церкви. Він теж аналізує ці аргументи, які радили таку політику, яка, на думку В. Маньї, була б корисна для цілої Церкви, цілої Європи і християнства. При кінці подано коротке резюме в італ. мові.

- 371** - DÖRMANN HANS-DIETER, *Die Russische Orthodoxe Kirche in Geschichte und Gegenwart*. Berlin, Union Verlag, 1977, S. 476+48 (Bilder).

У праці мова не про Церкву російську, а у великій часті й деколи по більшості про Церкву в Україні. На 100 сторінках пред-

ставлене життя Церкви в Радянському Союзі, з 48 світлинами, головно з літургійних богослужень. На 200 сторінках подана передреволюційна церковна історія, під різними аспектами: Відносини між Церквою і державою; Чернече життя; Віра і богословські формули; Російський нон-конформізм; Місійна діяльність і Вплив західного християнства.

Rec.: «Or. Christ. per.» 1979, p. 230-1.

- 372** - FREEZE GR. L., *The Russian Levites. Parish Clergy in the Eighteenth Century*. Harvard Univ. Press. Cambridge, Mass. & London 1977, p. XI+325. Russian Research Center Studies, v. 78.

Праця присвячена соціально-історичному розвитку парафіяльного клиру в 18-му сторіччі. В першому розділі розглядає вплив на нього секуляризації та модернізації з багатьма соціальними та економічними змінами. В другому — його положення у секуляризованій державі. В третьому — його відношення до вищої єрархії. В четвертому — описує новоюстали семінарії. В п'ятому — побудову та економію священницьких служінь. В шостому — його відношення до парафії, та в останньому — його окремий стан і культуру. Праця насвітлюється ще 22 таблицями. Вона в основному побудована на численних документах, з яких багато ще не опубліковані. Хоч в першій мірі бере під увагу центральні російські єпархії, які в багатьох речах деколи й різко різнилися від українських, все таки в загальному все сказане віддзеркалює теж відносини і в тих останніх.

Rec.: «Jahrbücher f. Osteuropas Geschichte», 1980, Heft, S. 104-6. (Erich Brynner).

- 373** - GRICKEVICS A., *A pravosláv egyház helyzete a Litván Nagyfejedelemországban és a nemzeti-vallási harc a magánföldesúri városokban*. "Századok", n. 4, Budapest, 1973, pp. 942-966.

На основі інших праць й частинно опублікованих документів автор описує положення Православної Церкви у В. Князівстві Литовському і національно-релігійну боротьбу у фєвдальних містах в 16-18 столітті.

- 374** - IMMEKUS ERWIN., *Die Russisch-Orthodoxe Landpfarreien zu Beginn des XX Jahrhunderts nach den Gutachten der Diözesanbi-*

schöfe. Würzburg, Augustinus-Verlag, 1978, S. XVI+284. (Das Oestliche Christentum, N.F. Band 30).

На основі головно думок єпархіяльних єпископів про церковну реформу, які 1905 р. зібрав Оберпрокурор Побєдоносцев, як приготування до наміченого всеросійського Собору, і які 1906 р. опубліковано, як також на основі єпархіяльних річних звітів до Святішого Синоду з рр. 1900-7 та річників « Церковного Вісника » за рр. 1900-7 — описано у праці стан сільських парафій в Росії у критичних роках на початку 20 століття, в таких розділах: Загальний стан; Святиня; Богослуження; Сільське духовенство; та Вірні. У праці представлено так само й сільське духовенство на Україні, в границях Росії.

375 - Косн Н., *Die Russische Orthodoxie im Petrinischen Zeitalter*. Ein Beitrag zur Geschichte westlicher Einflüsse auf das ostslavische Denken. Breslau und Oppeln, Priebatsch's Buchhandlung, 1929, S. 192.

На тлі загальної політичної і церковної історії, автор розглядає західні впливи, головно протестантські, на « східно-слов'янську думку », зокрема в часі церковних реформ за володіння в Росії Петра I, присвячуючи багато уваги двом визначним церковним провідникам: асп. Стефанові Яворському та асп. Теофанові Прокоповичеві, які оба вийшли з Київської Академії й оба у великій мірі принесли звідам нові західні течії. При кінці подана бібліографія.

376 - Конут Z., *Myths Old and New: The Haidamak Movement and the Koliivschyna (1768) in Recent Historiography*. "Harvard Ukr. Studies", Cambridge Mass., 1977, pp. 359-378.

Автор розглядає ці останні видання, присвячені Гайдамаччині з приводу 200-ліття, подаючи критичну їх оцінку та доповнення: Лола О.П.: *Гайдамацький Рух на Україні 20-60 рр. XVIII ст.* Київ, Ак. Н. Укр. ССР, Інститут історії, « Наукова Думка », 1965, с. 131.

Коліївщина 1768: Матеріяли ювілейної Наук. Сесії, присвяченої 200-річчю повстання. Видали: Тронько П., І. Гуржій, і В. Дядиченко. Там же 1970, с. 186.

Гайдамацький Рух на Україні в XVIII ст.: Збірник Документів.

Видали: І. Бутич, Ф. Шевченко. Архівне Управління при раді міністрів У. ССР, Центральний іст. архів УССР у Києві, Центр. Держ. іст. архів УССР у Львові. Київ, « Наукова Думка », 1968, с. 659.

Мірчук П.: *Колівещина. Гайдамацьке повстання 1768 р.* НТШ, Бібл. українознавства, 41, Лондон і Н. Йорк 1973, с. 318.

SERCZYK W., *Hajdamacy*. Kraków, wyd. Literackie, 1972, s. 461.

SERCZYK W., *Koliszczynna*. Zeszyte Nauk. Uniw. Jagiellońskiego, Prace Historyczne, vol. 193, Kraków, 1968, s. 173 (cf. n. 542).

377 - LEWITTER L.R., *Peter the Great and the Polish Dissidenters*. "Slav. Review", 1954, 80, pp. 75-101.

Автор описує опіку над православними в Польщі з боку Москви вже в другій половині 17 ст., зокрема за Петра I-го. Ідея такої сталої інтервенції, на думку автора, зродилася не в Москві, але в Києві, про яку звідтам просили.

378 - NIЕСНАJ M., *Cerkiew Prawosławna na Chełmszczyźnie*. "Przegl. Powsz.", Kraków, 1939, 22, s. 337-348.

Після короткого нарису про Церкву на Холмщині за Унії, подає далі стан Церкви після її ліквідації 1875 р., з багатьома статистичними даними, хоч не без політичних завважень.

379 - PAPIERZYŃSKA-TUREK M., *Między tradycją a rzeczywistością. Państwo i Kościół prawosławny w latach 1919-1939*. Warszawa, Akademia Nauk Społecznych, Instytut Religioznawstwa, 1986, s. 605.

В габілітаційній праці авторка в першій частині описує три традиції православної Церкви: руську, російську та з часів Польсько-Литовської держави, як також три візії, які з них випливають; у другій частині головну увагу вона присвячує державній політиці Польщі стосовно Православної Церкви в роках 1918-1939 в справі її автокефалії та правному її становищу, а потім розглядає народне обличчя тієї Церкви, стан її посідання та неоунійну акцію, як також контрверсію щодо розуміння польської «рації стану». При кінці подає обширну бібліографію.

7. - ГАЛИЦЬКА МИТРОПОЛІЯ

- 380** - Бажанський М., *Історичний шлях церковного життя в Снятині*. «Снятин», Дітройт, ЗСА, 1975, ч. 12, с. 2-15.

У статті, головню на підставі Шематизмів, подано опис церковного життя містечка Снятина та частинно околиці всіх віровизнань та народностей — поляків, вірмен, жидів й німців, які там проживали, зокрема історичний шлях укр. церковного життя.

- 381** - Балик Б.І., *Інокентій Винницький Єпископ Перемиський, Самбірський і Сяніцький (1680-1700)*. Рим, «Зап. ЧСВВ» I, 38, 1978, с. XVIII+382.

У праці накреслено широку картину життя і діяльності Перемиського єп. І. Винницького на тлі тодішнього суспільного і церковного життя цілої Української Церкви, зокрема Перемиської єпархії. При цьому найбільше уваги присвячено питанню церковної Унії тієї єпархії та унійній діяльності цього Владика, який 1691 остаточно приєднався до Берестейського З'єдинення. В Додатку поміщено 5 документів з цього періоду, 6 ілюстрацій, а при кінці покажчик імен.

- 382** - Божик С., *Українська Католицька Парохія і Церква св. Норберта в Кракові*. Лювен, Укр. Науково-освітне тов. в Бельгії, 1959, с. 24.

На тлі давнього, ще «східного» Кракова подав автор короткий історичний нарис укр. католицької церкви і парафії у цьому місті — до останніх часів, додаючи кілька ілюстрацій.

- 383** - Влох М., *Винники, Звенигород, Унів та довкільні села*. Іст.-мемуарний збірник. Чікаго 1970, с. 527.

Як у всіх подібних збірниках багато матеріалу до церковної історії знаходиться по всіх статтях, зокрема у наступних: о. Г. Гірняк (158-163), Церква (257-260), митр. Г. Яхимович (297-307), жіночі монастирі — Якторів і Словіта (481), Унів і Унівська архимандрія (490-508). У виданні багато ілюстрацій і мал.

- 384** - Добрянський А.М., *Короткая вѣдомость историческая о епископахъ русскихъ въ Перемишль*. «Перемишлянинъ», 1853, 13-80; 1854, 1-101; 1857, с. 89-127; 1858, 9-27.

Состояніе епархіи русскои Перемискои передъ стома лѣты.
« Галичанинъ », 1863, II, с. 79-87.

Исаія Борисовичъ Копинскій, прав. еп. Перемискій. « Наук. Сборникъ Гал.-Рус. Матицы » 1866, II, с. 147-151.

Всі ці довші й коротші статті автор пізніше зібрав разом, доповнив і видав під заг.: *Исторія Епископовъ...* » див. ч. 546.

У рукописі залишилась його більша праця, яку виготовив в більшості на основі « Анналес » Гарасевича та Бантиш-Каменського, під заг.: *Historica notitia de statu antiquo et praesenti Hierarchiae Ruthenae, S. Romanae Ecclesiae unitae...* (pp. 207). (Див. « Временникъ Ставр. Братства » 1923, 134-6).

Див. ще: *Короткіи записки историческіи о мѣстѣ Самборѣ.* « Зоря Галицкая яко альбомъ », Львовъ 1860, с. 350-5, — в яких мова теж про окрему Самбірську єпархію.

- 385** - Добрянскій А.И., *О современномъ религіозно-политическомъ положеніи Австро-Угорскои Руси.* Москва, изд. П.Ф. Левдика, 1885, с. 52.

Автор, один з провідних закарп. москвофілів, в такому ж дусі реферує тут про політично-релігійне становище в цілій Австро-Угорщині, а головно в Галичині та між руським населенням на Угорщині.

В подібний спосіб, трохи пізніше представляє церковно-політичні відносини в Галичині: Марковъ Д.А., *Галицко-русскій вопросъ.* Оттискъ изъ « Славянскихъ Извѣстій » (н. 6, 1909), с. 12.

- 386** - Дольницький І., *Из минулих днів.* Календар « Місіонаря », Жовква 1924, с. 122-135.

Під цим заголовком автор подає коротку історію свого ув'язнення та інтернування в горезвісному таборі в Талергофі, на початку першої світової війни, в якому тоді під закидом москвофільства запроторено багато тисяч галичан, а між ними й багато священиків.

- 387** - (Зельська Іванна), *Марійська Дружина на західно-українських землях.* « Логос » XXIX, 1978, с. 120-4, 189-196.

Це збірка споминів провідних учасниць про розвій і працю

Марійських Дружин у містах Галичини, яку зібрала І. Зельська, даючи до неї короткий вступ. Авторками споминів є: Д. Гошуляк, М. Дубляниця, С. Климкович і М. Молодецька — про такі міста: У Львові, Самборі, Перемишлі і на еміграції.

388 - Казимира Б., *Соціяльне Вчення і Духівництво Галицької Митрополії на початку ХХ сторіччя*. «Дзвони», Рим-Дітройт 1977, ч. 3-4, с. 77-93.

У цьому соціологічно-історичному огляді автор аналізує питання соціяльного вчення та як його розуміло галицьке духовенство, зорганізоване в тов. «св. Ап. Павла», яке постало і розвивалося на початку цього сторіччя.

389 - Кармазин-Каковський В., *Мистецтво Лемківської церкви*. Рим, вид. У.К. Унів. Праці Філосо. гуман. факультету, т. XII, 1975, с. 152+308.

У першому розділі подана мистецька кваліфікація пам'яток народно-церковного мистецтва на цілій Україні, зокрема в Карпатах і Надсянні. У дальших шести розділах автор подає загальну характеристику, переводить аналізу композиції і встановляє риси національної самобутности переважно дерев'яних церков Надсяння. У восьмому розділі зупиняється тільки над описом мистецької цінности найкращих з описаних пам'яток, типових для Лемківщини і Надсяння. Праця написана на основі власних й архівних записів та багатьох світлин, підкреслюючи всюди місцеві народні традиції з впливами європейських стилів: ренесансу, барокко, рококо і класицизму. При кінці першої частини подано резюме англ., франц. і рум. мовами, Бібліографію і список місцевостей у другій частині поміщено 843 світлин з XVI-XX сторіччя.

Rec.: M. Bendza, "Ostkirchliche Studien", Würzburg, 1977, 1, S. 63-4.

390 - Клепарчук С., *Дорогами і стежками Брідщини*. Спомини. Торонто, в-во «Родина», 1971, с. 250.

Автор споминів, о. Степан Клепарчук, на основі власних спостережень подає опис розвитку церковно-громадської діяльности в цілій Брідщині, з багатим матеріалом до церковної історії, поміщуючи теж багато ілюстрацій.

- 391** - Кувійович В., *Українці в Генеральній Губернії 1939-1941. Історія Укр. Центрального Комітету*. Чікаго, вид. М. Денісюка, 1975, с. 664.

В загальному нарисі про працю, яку виконував цей Комітет серед українців, що залишилися під німецькою займанщиною, у т.зв. Генеральнім Губернаторстві, автор, що був його головою, в IX розділі, на ст. 287-316 обговорює теж церковні проблеми: на шістьох сторінках — проблеми укр. кат. Церкви, на інших — Православної.

- 392** - Малиновскій М., *Историческое обозрѣніе Митрополіи Русской Галицкой*. «Зоря Галицкая яко альбомъ на 1860». Львовъ, вид. Стравроп. Інст., 1860, с. 182-195.

На основі ширшої студії А. Петрушевича, яка була в рукописі, подав автор загальні вістки про Галицьку митрополію в XIII-XIV ст. та її об'єднання з Київською.

- 393** - Мартинюк П., *Змагання до безженности клиру в нашій Церкві*. «Неподільне Серце Священика», Жовква, вид. ОО. Василян, 1929, с. 154-234.

У 4-му розділі цього видання подано історію змагань за впровадження целібату серед укр. священства, починаючи від м. Й. Рутського, зокрема широко описуючи ці змагання у Львівській митрополії.

- 394** - Мацюк В., *Галицька митрополія на вершинах могутности й величі*. Митрополити-державотворці 1302-1347. Літературно-Науковий Додаток «Нового Часу», Львів 1939, чч. 5-9.

Як дослідник та знавець Галицько-Волинської держави, автор у цих статтях присвятив увагу зокрема Галицьким митрополитам в рр. 1302-1347, які разом з Галицькими королями й самі досягнули в тому часі вершин своєї могутности.

- 395** - Назарук О., *Гр.-Католицька Церква і Українська Ліберальна Інтелігенція*. Загальний огляд сучасної української кирині на церковній області в краю і на еміграції. Львів, накладом «Правди», 1929, с. 148.

Цей огляд, за словами самого автора, написаний з приводу критиканської праці п.з. « В ім'я правди », яку проти свого єпископа і Сх. Конгрегації написав гімн. учитель Роман Гамчикевич, уважаючи себе при цьому приятелем Католицької Церкви і навіть католиком. Повний заголовок цієї праці: « В ім'я правди! Св. Конгрегації для Східної Церкви і Преосв. Владиці Йосафатові Коциловському до відома ». В Перемишлі, накладом автора, с. 24, вел. 8-ки. У відповіді автора багато матеріалу до зрозуміння тодішньої церковної ситуації в Галицькій митрополії.

396 - Олійник П., *Як польщили Посяння*. Краків, Минуле й Сучасне ч. 13, Укр. Видавництво, 1941, с. 47.

Автор переробив згадану в іншому місці брошуру о. Романа Прислопського « Примѣръ лятинизаторской гакаты », доповнивши описані ним події даними з « Шематизму греко-католицького духовенства Ап. Адміністрації Лемківщини 1936 р. ». Вступ написав др. М. Андрусяк.

397 - Полшко К., *З Минулого української мови та її обряду*. Календар « Місіонаря », Жовква 1942, с. 48-59.

Головну увагу автор присвячує церковним метрикам, їхньому історичному значенню, народній мові, в яких вони були списувані в 17 столітті та як там означувало обрядову приналежність.

398 - Прислопскій Ром. И., *Примѣръ лятинизаторской гакаты на рубежахъ Галицкой Руси*. Перемишль, над. автора, 1902, с. 48.

Автор, настоятель парафії у Дубецьку, наводить кілька прикладів перетягання на латинський обряд українських вірних з різних місцевостей, за його часів, головню у місцевості Бахорка.

399 - Рогов А.И., *Фрески Лаврова*, с. 339-351, у збірнику: *Византия. Южные Славяне и древняя Русь. Западная Европа. Искусство и культура. Сборник в честь В.Н. Лазарева*. Москва, « Наука », 1973, с. 590.

Поза Київською Руссю це найстарші фрески на укр. землях і є важливим звеном між молдавською та укр. культурою — на

думку автора — в 15/16 ст. У статті вони широко описані і впорядковані.

Rec.: F. Kämpfer: Jahrbücher f. Geschichte Ost-Europas, B. 23, Heft 4, Wiesbaden, 1975, S. 542-3.

- 400** - Стефанівський П., *Лемківські церкви в Польщі*. « Наук. Збірник Музею Укр. Культури в Свиднику », VI/1, Пряшів 1972, с. 163-199.

Після короткого введення про теперішній стан дерев'яних церков на Лемківщині і та їхнього історичного розвитку — автор наводить 31 світлина церковного мистецтва, зокрема церков.

- 401** - Студинський К., *Польські конспірації серед руських питомців і духовенства в Галичині в роках 1831-1846*. « Зап. НТШ » 1907, 80, с. 53-108; 1908, т. 82, с. 87-177.

У довшій студії описано польські намагання в рр. 1831-1846 включити у свої революційні ряди українських священників і питомців, їхні успіхи та реакцію уряду і митрополичої консисторії. У Додатку поміщено 32 документи до цього предмету.

- 402** - Хома І., *Собори Екзархів у Львові 1940-1941*. « Богословія », Рим 1980, т. 44, кн. 1-4, с. 131-180.

Автор розглядає причини й обставини встановлення чотирьох екзархатів в СРСР; декрети першого Собору Екзархів 18-19 вересня 1940 року; потвердження встановлення екзархатів, номінації екзархів і Собору; Другий Собор Екзархів 9-15 червня 1942 р.; Звіт про стан Екзархатів; Собори Екзархів, Петроградський Синод 1917 року і Архиепархіяльний Собор 1940 року; Плян митр. Андрея та подає при кінці свої підсумки, з резюме в італійській мові. В додатку поміщено 8 документів (153-180): Повідомлення митр. А. Шептицького про іменування екзархом Л. Фйодорова, переслане папі Бенедиктові XV; Начерк письма про його потвердження; Декрети Собору 18-19 вересня 1940 р.; Письмо Екзархів з 24 січня 1941 р. до кард. Е. Тіссерана; Потвердження чотирьох екзархатів Пієм XII 22 листопада 1941 року; Звіт асп. Йосифа Сліпого, екзарха В. України з 12 квітня 1942 року і Звіт митр. А. Шептицького про Собори, їх труднощі і прохання до кард. Е. Тіссерана з 22 червня 1942 року.

- 403** - Хрущ П., *Початки української гр.-кат. парохії і церкви в Кракові*. «Альманах укр. студентства в Кракові». Краків 1931, накл. Укр. Студентської Громади, с. 23-36.

У статті подано короткий нарис про початки гр.-кат. парафії в Кракові, яка складалася передусім з студентської молоді та урядовців: від оснування Василіянського монастиря і парафії при ньому 1788, — до його продажу і вкінці призначення костела св. Норберта на парафіяльну церкву сх. обряду.

- 404** - Шавельський Г.И., *Воспоминание последнего протопресвитера русской армии и флота*. Н. Йорк, изд. Чехова, 1954, I-II, с. 414+412.

У розділі «На юго-западном фронте — Воссоединение галицких униатов», т. I, с. 157-182 і в II томі, в розділі «Церковное дело в Галиции», с. 33-46, автор у своїх спогадах присвячує окрему увагу навертанню на православ'я галицьких українців в часі першої світової війни, яким займався аеп. Евлогій, подаючи теж свої критичні спостереження.

- 405** - Щепкович Ф., *В Імя Правди*. Станиславів, накладом автора, 1911, с. 167(+3).

Автор стає в обороні єп. Г. Хомишина, на якого накинулись не тільки світські, але також багато з духовенства після того, як він до всього клиру поставив питання у справі преси, з якою це духовенство було зв'язане. Це питання єп. Г. Хомишин поставив у Єпархіяльнім Віснику, ч. XII, під днем 30 листопада 1910, ч. 97 орд. У виданні насвітлений сумний релігійний стан серед тодішньої нашої інтелігенції й великої частини самого клиру. Багато місця зокрема присвячено питанню жонатого священства і celibату.

- 406** - *Альманах Станиславівської Землі*. Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславщини. Редактор-упорядник Б. Краців. «НТШ, Укр. Архіви» т. 28, Н.Й.-Торонто-Мюнхен 1975, с. 959.

У всьому збірнику розсипано багато матеріалу також до церковної історії, зокрема в таких розділах: До історії монастиря і шкіл Сестер Василіянок в Станиславові — Д. Скочдополь-Бойчук

(317-326); о. І. Блавацький; о. М. Ганушевський — священик, громадський діяч і посол.; о. В. Ільницький — священик, педагог і письменник; о. К. Кульчицький; о. митрат Р. Лободич; о. І. Фіголь — громадянин і проповідник; Руїни Скиту Манявського. У виданні багато світлин з церковного життя.

- 407** - *Бойківщина*. Монографічний Збірник Матеріалів про Бойківщину з Географії, Історії, Етнографії і Побуту. Редактор мгр. Мирон Утрисько. Наук. Тов. ім. Шевченка, Укр. Архів, т. XXXIV. Філядельфія-Н. Йорк, 1980, с. 521(+1).

У Збірнику, як у всіх інших подібних, у всіх статтях багато матеріалу подано також до історії Церкви на Бойківщині, зокрема в статті: *Визначні Постатті Бойківщини*, с. 81-118, між якими зібрані всі визначніші священики, та в статті о. М. Ваврика: *Історичний нарис Чернечого життя і Василіянські монастири на Бойківщині*, с. 251-290.

- 408** - *Бучач і Бучаччина*. Історично-мемуарний збірник. «НТШ, Укр. Архіви» т. 27. Н.Й.-Париж-Лондон-Сідней-Торонто, 1972, с. 944 і карта околиці, 234 світлин осіб, груп, церков та ін.

Крім матеріалів по всіх статтях, зокрема до церковної історії відносяться наступні: о. Л. Березовський; Лицар у чернечій рясі (о. Я. Фещак); о. Т.Т. Галуциньський; Марійські Дружини в Бучачі — усі о. І. Назарка; Незабутній Інститут ОО. Василіян у Бучачі — о. Ю. Катрій; Бучацький монастирок; о. В. Носковський і його родина; рід о. І. Шлемкевича; укр.-кат. церкви в Бучаччині; римо-кат. церкви; жидівські віроісповідні громади; колятори гр.-кат. парафій; римо-католики (Поляки) в Бучаччині; укр. церкви в Монастириськах, місті і на передмісті.

- 409** - *Висвітлення до історії Львівських Синодів з років 1891-1897*. Львів, наклад. І. Кудлака, 1924, с. 41.

Заходи коло введення celibату в нашій народі. Там же 1925, с. 46.

Стойка Т., *Туча йде*. Там же 1925, с. 23.

Всі три брошури, в дуже полемічному тоні, написані й опубліковані в тому самому часі, звернені проти спроб запровадити

целібат серед укр. католицького священства в Галичині. Пор. ч. 2242.

- 410 · *Дрогобиччина*. Земля Івана Франка. «НТШ-Укр. Архіви» т. 25. Н. Йорк-Париж-Сидней-Торонто 1973, с. 840. Голова редакц. колегії Др. Л. Луців.

Крім матеріалів по різних статтях і при різних місцевостях, церковним справам присвячені в цілості наступні розділи: Церковно-релігійне життя в Дрогобичі і Дрогобиччині; участь духовенства в національному й економічному житті; спис священників; Марійські Дружини та інші (с. 143-178).

- 411 - *Надбужанщина*. *Сокальщина*, *Белзчина*, *Радехівщина*, *Камінещина*, *Холмищина* і *Підляшшя*. Історично-Мемуарний Збірник. Т.І. Н. Йорк-Париж-Сидней-Торонто, «Об'єднання Надбужанців», НТШ, Укр. Архів т. 41, 1986, с. 960.

У великому Збірнику багато матеріалу до церковної історії знаходиться майже в кожній статті. Зокрема їй присвячені наступні розділи: Тоган А., *Осередок Укр. Кат. Церкви в Забужжі*; С.Ш., *На згадку про видатного душпастиря Сокальщини о. І. Волосянського*; БАЗАРКО І., о. Ю. *Менцінський*; НАБЕРЕЖНИЙ Р., *Отець І. Набережний*; НИЧАЙ-БОГАЧЕВСЬКА Р., *Мій батко — о. С. Ничай*; ЛУГОВА Л., *Отець Теодор Столяр*; ГЕВАК С., *Над тихими водами Бугу. Кристинопіль і монастир ОО. Василіян*; КАЛИНЕВИЧ І., *Церковно-культурне і суспільне життя міста і повіту Камінки Струмилової*.

Крім тих Збірників, які вже увійшли до цієї Бібліографії, появилися ще інші подібні видання. Вони досі до нас не дійшли, тому тільки з Каталогу подаємо заголовки наступних регіональних Збірників: *Альманах Станиславівської Землі*. Том II, Н. Йорк-Париж-Сидней-Торонто 1985, с. 900; *Городенищина*. Н. Йорк-Торонто-Вінніпег 1978, с. 872; *Дрогобиччина — Земля Івана Франка*. Т. II, III. Н. Йорк-Париж-Сидней-Торонто 1978, 1986, с. 246, 246; *Збаражчина* т. I-II, Париж-Сидней-Торонто, 1980, с. 740+680; *Наш Львів*. Н. Йорк 1953, с. 216; *Яворівська Земля — Яворівщина і Краковеччина*. Н. Йорк-Париж-Сидней-Торонто 1984, с. 852; *Ярославщина і Засяння 1031-1947*. Н. Йорк 1986, с. XVIII+798.

Як у попередніх, так і в цих Збірниках багато матеріалу до історії Церкви.

- 412** - *Перемишль. Західний Bastion України*. Н.Й.-Филадельфія, Перемиський видавничий комітет, 1961, с. 414.

У всіх розділах чимало місця присвячено теж церковним справам, зокрема в таких статтях: Перемиські Владики і духовенство в службі Церкві й народові – о. П. Голинського, с. 67-85; Василіянські монастирі в Перемиській землі – о. М. Ваврика, с. 86-96; Йорданські Водосвяття в Перемишлі – С. Шаха, с. 376-382, та чимало в розділі: Освіта і школи в Перемишлі – Б. Загайкевича, с. 239-284. Між численними ілюстраціями багато з них присвячені церковним особам і предметам.

- 413** - *Підгаєцька Земля*. Історично-мемуарний збірник. Головний редактор проф. Т. Гунчак. Н. Йорк, Париж, Сідней, Торонто, НТШ, том XXIV Український архів, 1980, с. 744.

Мандрівка землями Підгаєччини. Матеріяли зібрав В. Папіж, Н. Йорк, Париж, Сідней, Торонто, НТШ, Укр. архів, т. XXIVа, 1980, с. 170.

Як у всіх подібних збірниках, також у цих обох по всіх статтях, зокрема при нарисах про поодинокі місцевості, розсипано багато матеріялу до історії Церкви та церковного життя. Церковній тематиці в особливий спосіб присвячений нарис В. Папіжа: *Деякі релігійні обряди і народні звичаї в Підгаєччині* (69-103), та Г. Лужницького: *Сторінка із релігійно-церковного життя Підгаєччини* (311-8).

- 414** - *Теребовельська Земля*. Історично-мемуарний Збірник. Н.Й.-Париж-Сідней-Торонто, НТШ-Укр. Архіви, т. 20, с. 920.

Крім інших розділів, в яких багато матеріялу також до церковної історії, зокрема церковно-релігійному житті Теребовельщини присвячений III розділ, с. 172-227, з такими підрозділами: Чудотворні ікони М.Б. Теребовельської; Й. кард. Сліпий – В. Ленцика; Владика І. Борецький, уродженець Теребовельщини – П. Хомина; Василіянські монастирі – о. М. Ваврика; Українське духовенство – Ю. Фіцаловича. У виданні багато також світлин з церковного життя.

- 415 - *Чортківська Округа*. Історично-мемуарний Збірник. Чортків, Копичинці, Борщів, Заліщики. Н.Й.-Париж-Сідней-Торонто, НТШ-Укр. Архіви т. 26, 1974, с. 927. Ред. Кол.: О. Соєвицька, Б. Стефанович, др. Р. Дrajньовський.

Як у всіх подібних збірниках, яких з одної тільки Галичини заплановано к. 30, і в цьому по всіх сторінках розсипано багато матеріалу до церковної історії, з додатком кількох окремих статей, які присвячено прямо релігійно-церковній тематиці.

- 416 - *Шляхами Золотого Поділля*. Зредагував С. Конрад. Філадельфія, Комітет «Тернопільщина», т. I, 1960, с. 287; т. II, Наук. Тов. Ш. в ЗСА: Укр. Архів, т. XXI, 1970, с. 281.

Крім інших статей, в яких розсіяно багато матеріалу до історії Церкви у цій області, зокрема церковній тематиці присвячені ще наступні розвідки: І. Назарко, *Наші Владики з Тернопільщини* (119-136); Б. Курілас, *Свят-Успенський храм* (177-183); Ваврик М., *Василіянські монастирі на Галицькому Поділлі* (243-260); Том II: Стасюк А., *Тернопільська парохія* (21-28); Вояковський Н., *Цариця України в чудотворних іконах Тернопільщини* (29-40); і с. Моніка, *Тернопільська захоронка* (59-62).

- 417 - DOROSHENKO D., *The Uniate Church in Galicia* (1914-1917). "Slavic Review", London, 1934, 12 (36), pp. 522-7.

Автор подав короткий нарис про переслідування З'єдиненої Церкви в Галичині в рр. 1914-1917 з боку царського уряду, що осуджували й самі представники російської інтелігенції.

- 418 - GLINKA L., *Gregorio Jachymovyc - Metropolita di Halyč ed il suo Tempo* (1840-1865), "Analecta OSBM", S. I, vol. 30, Roma, 1974, pp. XXXVII+368.

Подаючи історію життя і діяльності митр. Г. Яхимовича, спочатку як ректора Львівської Головної Семінарії, далі як єпископа-Помічника Перемиського і вкінці як Львівського митрополита, автор досить вичерпно накреслив історію, церковну й політичну, цілої Львівської митрополії у цьому періоді. У праці використано дуже багато ще не опублікованих документів, головню Ватиканських і Віденських. На початку подано багату бібліографію та використані джерела, а при кінці ще й 7 важливих доку-

ментів, які насвітлюють цей період історії (243-354), та покажчик імен.

Rec.: "Or Chr. Per.", 42/1, Roma, 1976, pp. 275-278 (M. Wawryk).

- 419** - HORNICKI E., *Stronnictwa Ruskie w Galicyi a Ruskie Duchowienstwo*. "Prz. Powsz.", 28, Kraków, 1890, s. 157-170.

Автор, український священник з Галичини, наперед подав історію постановня народного руху в 19 ст. та участь у ньому духовенства, відтак описав постановня різних партій, розвиток, напрямки, значення і характеристику, зокрема підкреслюючи становище духовенства супроти них.

- 420** - JIL., *Stosunki narodnościowe w Galicyi wschodniej*. Archydiecezja Lwowska obrz. Rzym.-kat. Odbitka z "Nowej Reformy". Kraków, "Szkoła Ludowa", 1894, s. 125+18.

- 421** - JERABEK B., *The National Socialist Religious Policy in Ukraine, 1941-1944*. «The Ukr. Quarterly» vol. XLII, 1986, p. 25-34.

У короткій статті описано церковну політику німців в Україні, в роках 1941-1944, зокрема зупиняючись на висвітленні «толеранційних» декретів Розенберга та ставленні до Церкви військової та цивільної влади.

- 422** - МОКРЫ W., *Zycie kulturalno-literackie ukraińców w Galicji w pierwszym 30-leciu XIX wieku*. «Slavia Orientalis», Warszawa, Polska Akademia Nauk, 1981, s. 45-60.

У цій статті, яка є вступом до більшої монографії про «Руську Трійцю», описано початки культурно-літературного життя серед українців в Галичині, у перших 30-х роках 19-го сторіччя, яке постало і розвивалося майже виключно членами українського католицького духовенства та його єпархії.

- 423** - МОКЕЛОВСКИ К. і СОКОЛОВСКИ М., *Do dziejów architektury cerkiewnej na Rusi czerwonej*. "Sprawozdania komisji do badań hist. sztuki w Polsce", t. 8, szp. 529-559. Kraków, Akad. Umiejętności, 1905.

Оба автори накреслюють шлях розвитку церковної архітектури в Галичині, яка лучить західні ціхи з специфічним типом візантинізму, і мала вплив теж на сусідні країни (Суздаль). Зо-

крема довше зупиняються над церквою у Лаврові з к. 1300 року, перебудованій 1675 р., у якій слідні получення візантійських форм в переходовими формами між романізмом і готикою. Постає вона під безпосереднім впливом Атонської школи.

Rec.: "Kwartalnik Hist.", 1908, s. 407-9 (E. S'wiejkowski).

424 - PALOSZ J., *Sprawy Kościelno-polityczne na forum Galicyjskiego Sejmu Krajowego w okresie «Austriackiego Kulturkampfu» (1861-1874)*. «Studia Historyczne», XXVII, Kraków 1985, 3, s. 363-380.

У скороченому витязі з докторської праці про відносини між Церквою та державою в Галичині в роках 1860-1870, автор зокрема зупиняється над справами церковно-політичними, які були предметом дебат на форумі Галицького краєвого сейму в періоді австрійського «Культуркампу» в роках 1861-1874. Центральною проблемою в тих дебатах було обмеження участі українського духовенства в політичних справах.

425 - PLÖSCH W.M., *St. Barbara zu Wien. Die Geschichte der gr.-kath. Kirche und der Zentralpfarrei St. Barbara*, I-II. Kirche und Recht 13. Beihefte z. Oesterr. Archiv f. Kirchenrecht. Wien, Herder, 1975, S. 265+17 Bildern; 219+7 Bildern.

Після короткого нарису про саму церкву та про гр.-кат. семінарію у Відні при цій же церкві в рр. 1774-1893, автор на основі переважно архівних джерел подає історію парафії св. Варвари у Відні, від її початків 1784 р. — до останніх часів. Зокрема довше зупиняється над правним станом цієї парафії, її приналежності і прав. Властиву історію парафії далі розвиває на тлі біографічних нарисів про поодиноких парохів, закінчуючи о. М. Горникевичем та короткою згадкою про період 1958-1975, в якому в рр. 1958-1969 завідували нею ОО. Василіяни. — Друга частина містить парафіяльну хроніку з рр. 1785-1814 та декілька інших документів. Оба томи мають численні ілюстрації, а перший також покажчик імен.

Юрисдикційно ця парафія була залежна від Львівських митрополитів до кінця першої світової війни. Відтоді залежна від Віденських архієпископів. — В історії цієї парафії чимало причинків до церковної історії в Галичині.

- 426** - PRUS E., *Cerkiew greckokatolicka w okresie wojny i okupacji hitlerowskiej*. "Śląskie Studia Historyczne", I, Katowice, 1975, s. 61-86.

Стаття більше політичного, як наукового характеру, про Укр. Кат. Церкву в Галичині в роках останньої війни, хоч автор наводить деякі архівні матеріали.

- 427** - RADZIK R., *Instytucjonalny rozwój ruchu narodowego w Galicji wschodniej w latach 1848-1863*. «Kwartalnik Historyczny», Warszawa 1982, Rocznik LXXXVIII 1981, s. 955-972.

У статті описано постання Руської Ради 1848, політичних та мілітарних організацій і постання та розвиток культурно-просвітніх інституцій та прес, в роках 1848-1859 та в роках 1860-1863. Вею майже ініціативу та головну роллю у цьому русі відіграло майже в цілості українське католицьке духовенство, зокрема вища церковна ерархія, яка диспонувала розбудованою церковною організацією.

- 428** - TURCHYN A., *The Ukrainian Catholic Church during World War II*. «The Ukr. Quarterly» 1985, vol. XLI, 1-2, p. 57-67.

Після короткого інформативного вступу автор подав короткий нарис про долю Української Католицької Церкви в часі II світової війни 1939-1945: в Генеральнім Іубернаторстві та зокрема в Галичині.

- 429** - URBAN J., *Wobec propagandy schizmy w Galicyi*. "Prz. Powsz.", Kraków, 1912, 114, s. 297-311; 115, s. 39-57.

Автор описує православну пропаганду в Галичині перед першою світовою війною, яка знаходила сприятливий ґрунт в москвофільстві та радикалізмі, подаючи деякі поради як їх поборювати.

- 430** - Cz.M., *Kościół i Cerkiew w Galicyi wschodniej*. Odbitka z "Gazety Kościelnej". Lwów, 1909, s. 25 (3).

На основі обрядової приналежності описано в обох нарисах стан поляків та українців в Галичині. У першому — у Львівській архидиєцезії, з 18 статистичними таблицями, у другому — загально в Галичині.

- 431** - *Tysiąc lat Przemysła. Zarys historyczny. Część I. Rzeszów, Krajowa Agencja Wydawnicza, 1976, s. 524. Zespół red.: F. Persowski, A. Kunysz. J. Olszak.*

У великій монографії про тисячолітню історію княжого городу Перемишля, на різних місцях заторкується теж його церковна історія (130-137, 181, 196), зокрема багато місця присвячено описові церков та костелів (415-484). У праці багато світлин, а по кожній частині подане резюме в англійській та російській мовах.

8. - МУКАЧІВСЬКА І ПРЯШІВСЬКА ЄПАРХІЇ — МАРМОРОЩИНА

- 432** - Барап О., *Гомілетичні «Бесіди» Михайла Лучкая з 1830 року*. Вінніпег, Укр. Вільна Академія Наук у Канаді, серія «Славістика», ч. 76, 1977, с. 85.

«Бесіди» Лучкая це перша надрукована 1830 р. книга проповідей для українців в Австро-Угорщині і, як його «Грамматика», вплинула на розвиток українського проповідництва в межах Австро-Угорщини. Ці проповіді він виголосив в ужгородській парафіяльній церкві між 1827-1830 роком. Студія ця, включає огляд праць про М. Лучкая, його короткий життєпис, постання «Бесід» та їх значення в розвитку мови укр. проповідництва на Закарпатті, розгляд фонетики, морфології, синтаксис «Бесід» та перегляд головної бібліографії.

Рец.: «Укр. Історик» 1979, с. 157-8 (Я. Розумний).

- 433** - Волошин А., *Доклад о діяльності Ужгородської греко-католицької півцо-учительської семінарії, за 1931-1932 шкільний рік*. (Од оснoвання СХХХVІІІ-ий). Ужгород, друк. ОО. Василян, 1932, с. 26.

У виданні зібрано подрібні інформації з діяльності дяко-вчительської семінарії в Ужгороді за рік 1931-2.

- 434** - Голенда Й., *Анатолій Кралицький у Закарпатоукраїнському Культурному Житті Минулого Століття*. «Науковий Збірник Музею Української Культури у Свиднику», 9, Пряшів 1980, с. 135-206.

А. Кралицький (1835-1894), священник-василіянин, — одна з найбільших постатей культурного життя закарпатських українців минулого сторіччя. Авторка подає у розвідці в загальних чертах його життєпис та описує його багатогранну діяльність, зокрема присвячує увагу його громадсько-культурній та освітній праці, як також його літературній та науковій творчості. При кінці додано резюме в словацькій, російській та німецькій мовах.

- 435** - Лавош Ф., *История Русинох Бачкей, Сриму и Славоний 1745-1918*. Доселене, газдовски, просвитни, културни, и духовни живот. Вуковар, Союз Русинох и Украинцох Горватскей, 1979, с. 301(3).

У великій праці, в якій зібрано дуже багато матеріалу архівного, статистик, подано найбільшу досі історію русинських та українських поселенців у Бачці, Сремі та Славонії (Югославія), за роки 1745-1918. Матеріяли до історії Церкви розсіпані по всіх розділах, зокрема Церкві присвячені два більші наступні розділи: *Якей вири були нашо дідове у часу селеня*, с. 182-205, і *Вибудов церкви и школи; Просвитна робота* (головно в Керестурі та Коцурі), с. 243-278.

- 436** - Лучкай М., *Исторія Карпатських Русинів церковна і світська (давня і нова аж по наш час)*. Том I, від найдавніших часів до приходу мадярів у Язигію і Дакію. (Historica Carpatho-Ruthenorum sacra et civilis - M. Lutskaу, T.I.). «Науковий Збірник Музею укр. культури у Свиднику» 11, Пряшів 1983, с. 41-181.

Автор був придворним наставником храму П.Д.М. в м. Лукка, в Італії, і ужгородський священник, перед тим єпархіяльний секретар. Історію в 6 томах написав на матеріалі достовірних авторів, королівських грамот та архівних документів Мукачівської єпархії. Історія була написана в латинській мові й ніколи досі не опублікована. В ній подана історія церковна й світська Закарпаття — на фоні Мукачівської єпархії, використавши багатий архівний матеріал цієї єпархії, різні грамоти, важливі документи, листи та протоколи, які сьогодні вже дослідникам недоступні. У Збірнику поданий I том історії, в латинському оригіналі та українському

перекладі. Вступ подав Ю. Сак. При кінці додано резюме в словацькій, російській та німецькій мовах.

- 437** - Пап С., *Початки Християнства на Закарпатті*. Філядельфія, накладом Митрополії Укр. К. Церкви у ЗСА, 1983, с. VIII+222.

Основою є на новіших дослідженнях істориків й археологів, автор доводить, що Закарпаття охрестили по дорозі на Моравію св. Кирило і Методій, ще 863 р. Вони надали йому назву « Русь » й залишили кириличну азбуку, висвятили священників та поставили єрархію. По прогнанні з Моравії на Закарпатті осів асп. Горрад та учні свв. Кирила й Методія, які християнізували потім мадярів, половців, секелів та волохів. З Закарпаття, яке під час володіння Володимира В. (978-1015) було приєднане до Київської Русі, християнство проникало на всю Русь і звідтам взято перших місіонерів, священників та єрархію. Обговорюючи теж діяльність свв. Кирила і Методія в Моравській державі, він доводить, що вони там впровадили візантійську Літургію й кириличне письмо. При кінці праці 364 приміток та додано резюме в англ. й нім. мовах.

- 438** - Савол С., *Голгота Греко-Католицької Церкви в Чехословаччині*. Торонто, В-во ОО. Василіян, « Укр. Духовна Бібліотека » ч. 49, 1978, с. 352.

У першій частині 1-231 автор описує власні спостереження з часів перед насильною ліквідацією греко-католицької Церкви, зокрема в Чехословаччині, як теж і в сусідньому Закарпатті, далі укриття перед арештуванням та втечу до Австрії та Італії.

В другій частині, с. 235-335, автор подав ще схематичний нарис переслідування та ліквідації Пряшівської єпархії. У цих спогадах подано багато відомостей, про які сьогодні, мабуть, вже ніхто з живучих не знає, тому вони набирають вже історичної вартості й залишаються важливим історичним документом. Англійське резюме подано при кінці на с. 337-350.

- 439** - Сегеди Й., *Парохії Осецького Вікаріяту у 18-ім столітті*. « Християнський Календар » 1980. Р. Керестур, с. 109-150.

У статті подана історія наступних гр.-католицьких парафій

у Бачці та Сремі за роки 1750-1900: Керестур, Коцур, Варадин (Новий Сад), Шид, Петровці, Бачинці, Миклошевіці, Вербас, Митровица і Дюрдьов. Матеріяли до неї зібрано в єпископських архівах Калочавським і Крижевським, парафіяльній хроніці в Керестурі, старих шематизмах та зокрема в ювілейному шематизмі з 1962 року.

- 440** - ШТЕФАН А., *За Правду і Волю: спомини і децю з історії Карпатської України*. Під редакцією С. Росохи. Торонто, « Карпатський Дослідний Центр ». Книга перша 1973, с. 352; книга друга 1981, с. 384.

Розвиткові релігійного життя автор присвятив дуже багато місця. Один з підрозділів має назву: « *Мукачівська єпархія — мати Карпатської України* ». Ця єпархія сягала тоді далеко в сьгоднішні мадярські й румунські землі. Тому історичний розвиток тодішнього Закарпаття автор розглядає під кутом тісного пов'язання широких народних мас з своїм духовенством, якому приписує самозбереження великої частини його, бо священники від половини 19 сторіччя до першої світової війни творили карпато-українську літературу, і їм у великій частині треба завдячувати розвиток шкільництва, преси й навіть господарського життя. У 2-му томі подано список діячів з 1890-1918 років, при тім називає 159 священників і 166 учителів церковних шкіл. Зібрав теж список учасників Конгресу в Хусті, який 21.1.1919 р. проголосив злуку Закарпаття з Укр. Народною Республікою, серед яких чимало було й священників та учителів церковних шкіл. До багатьох додано біографію і характеристику їхньої діяльності. У виданні коло 300 ілюстрацій історичних постатей, єпископів, священників і старинних церков.

Рец.: « Укр. Історик » 1982, XIX, чч. 73-74, с. 105-110 (Стерчо П.).

- 441** - Р.Н., *Голгота Унії в Карпатській Україні. Трилітня діяльність останнього єпископа Др. Теодора Ромжі*. « Життя і Слово » 3-4, « Добра Книжка », 1949, с. 327-346.

На основі діяльності новоіменованого молодого єпископа Т. Ромжі змальовано тернистий шлях Укр. Кат. Церкви на Закарпатті в рр. 1944-1947 — аж до його мученичої смерті.

- 442** - CATHOLICUS, *Propaganda schizmy na Rusi Zakarpatskiej*. "Prz. Powsz.", Kraków, 1925, v. 166, s. 27-36.

Агітація, яка розпочалась ще в 1890 рр., посилилась в часі першої світової війни, а головню після 1919 року, якій сприяли урядові кола гуситської верхівки в Чехословаччині.

- 443** - DUKER R., *The Byzantine Catholic Synod of Vienna of 1773*. Roma, Pont. Inst. Orientale, pp. 61.

У витязі з докторської праці про Синод гр.-католицьких єпископів на території тодішньої Мадярщини, який відбувся 1773 р. у Відні, автор видрукував 2 розділи: Коротке історичне тло і зміст синодальних протоколів та Атанасієве «Вірую» і проблема «Філіокве».

- 444** - FIEDLER J., *Beiträge der Union der Ruthenen in Nord-Ungarn und der Immunität des Clerus derselben*. Wien, K. Gerold's Sohn, 1862, S. 46. (Aus dem Aprilhefte des Jahrganges 1862 der Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe der kais. Akademie der Wissenschaften, Bd. XXXIX, S. 481).

Автор подає короткий історичний нарис церковної Унії в північній Мадярщині, отже на Закарпатті, аж до установаження Мукачівської єпархії та освободження духовенства від чужої залежності (1-25). На дальших сторінках поміщено 12 документів, які насвітлюють розвиток цих проблем, та список Мукачівських єпископів, від 1454 до 1738 року.

- 445** - LACKO M., *Náčrt dejin slovenských gréckokatolíkov*. "Most" XIII, Toronto, 1966, pp. 123-151.

У статті властиво подано короткий нарис про греко-католиків на Закарпатті і частинно теж на еміграції, підтягаючи всіх під словаків.

- 446-7** - LACKO M., *The re-establishment of the Greek Catholic Church in Czechoslovakia*. "Diakonia" IV, N. York, 1969, pp. 136-155; "Slovak Studies" XI, Rome, 1971, pp. 159-189+16 pp. Illustr.

Автор подав короткий нарис про відновлення греко-католицької Церкви в Чехословаччині, зокрема на східній Словаччині, після 20-річного її урядового «неіснування», і теперішній її стан,

з додатком 22 світлин. За рахунками автора, як у всіх його виступах, словаків греко-католиків було вже к. 260.000, а українців тільки к. 50.000. (Див. Пекар ч. 1267).

Цей сам нарис опубліковано мовами: французькою, італійською, голяндською, еспанською, румунською і словацькою.

Пор. теж його: *La Chiesa greco-cattolica in Cecoslovacchia*. "Oriente Cristiano" XV, Palermo, 1975, pp. 80-92.

- 448** - MAGOSCI P.R., *The Shaping of a National Identity: Subcarpathian Rus (1848-1948)*. Cambridge, Mass, Harvard Univ. Press, 1978, p. XVI+640.

У великій праці церковній історії присвячено окремо тільки один короткий розділ, с. 178-187. Але, тому що духовенство на Закарпатті відігравало важну роль на всіх ділянках, мова про них майже на кожній сторінці, хоч у зв'язку з їхньою народною діяльністю. У праці зібрано дуже велику бібліографію з 2279 позиціями.

Рец.: «Or. Christ. Per.», 45-1, 1979, p. 234-6 (Ляцко М.).

- 449** - РЕКАР А., *The Bishops of the Mukachevo Eparchy*. Pittsburgh, Byz. Seminary Press, 1979, p. IV+88.

На загальному історично-церковному тлі у популярному виданні зібрано короткі життєписи усіх єпископів Мукачівської єпархії, яка стала матір'ю усіх інших східних єпархій в давній Угорщині. Перед Ужгородською Унією 1646 р. подано тільки короткі біографічні дані про 13 Мукачівських єпископів, починаючи роком 1491, і 5 єпископів Мармарошських. Довші життєписи подано про всіх дальших єпископів — аж до останнього єп. Т. Ромжі, і ліквідації католицької єпархії. Передше вони були майже всі друковані в англійському «Візантійський Католицький Світ».

- 450** - РЕКАР А., *Bishop John Bradač, the last Basilian in the Mukachevo episcopal See (1732-1772)*. «Orientalia Christ. Periodica», vol. XLIX, fasc. I, Rome 1983, p. 130-152.

У 250 річницю його народження автор подає короткий нарис життя та діяльності Мукачівського єпископа І. Брадача, починаючи з його походження, студій та священничої діяльності, аж до

єпископської номінації в 1768 році. Зокрема довше зупиняється на його широкій і важливій діяльності на владичому престолі та важких змаганнях, щоб здобути незалежність від мадярських латинських єпископів, аж до канонічної ерекції Мукачівської єпархії 1771 року, незважаючи на всі труднощі, перешкоди, підозріння та оскарження збоку латинської мадярської єрархії й самого Нунція, та передчасної смерті 1772 року на 40 році життя.

451 - PEKAR A., *Restauraton of the Greek Catholic Church in Czechoslovakia*. "Ukr. Quaterly", 29, N. York, 1973, pp. 282-296.

У статті подано короткий нарис про відновлення гр.-кат. Церкви в Чехословаччині в р. 1968, але теж і про дальшу словакізацію її вірних.

452 - PEKAR A., «*You Shall be Witnesses Unto Me*». *Contribution to the Martyrology of the Byzantine Catholic Church in Subcarpathian Ruthenia*. Pittsburgh, Byzantine Seminary Press, 1985, p. 112.

У 17 образах-оповіданнях в популярний спосіб, із світлинами, представлено у виданні мартирологію Української Католицької Церкви в Карпатській Україні, на терені Мукачівської єпархії.

453 - ROCCASALVO J.L., *The Plainchant Tradition of Southwestern Rus'*. Boulder, East European Monographs, 1986, p. X+185.

Після історичного нарису, з мапами та світлинами, авторка у цій праці головну увагу присвятила традиції церковного богослужбового співу на Закарпатті, у т.зв. «Південно-західній Русі», зокрема т.зв. «простопінію» — напівам на один голос. При кінці додано ще вибрану досить велику бібліографію і покажчик імен та речей.

454 - ŠIMRAK J., *Red grkokatoličkih biskupa*. «Spomenica Kalendar grkokat. Križevačke Biskupije za 1931», Zagreb, s. 33-69.

У статті подано коротку історію 24 греко-католицьких єпископів Крижівської єпархії в Югославії, починаючи від Семена Вратаня (1611-1630), кінчаючи на Юліяні Дрогобецькому (1891-1920).

- 455** - ŠIMRAK J., *Sjedinjeni Biskupi u Marči, Oпови i Pakracu i Arsenije Crnojević*. «Spomenica grkokat. Križevačke Biskupije za godinu 1934». Zagreb, s. 237-365.

Автор присвячує увагу історії з'єдинених Владик теперішньої Крижівської єпархії в Югославії: у Марча — Марка Зорчіча (1685-8), Ісаї Поповича (1689-1699) та Гавриїла Турчиновича (1700-7); в Опова — Лонгина Раїча († 1694), Йова Раїча і Петра Любібратіча († 1703) та в Пакрац — Петра й Івана Любібратіча, як також ролю в їхній історії тогочасного сербського патріярха Арсенія Чернобвіча.

- 456** - ŠIMRAK IO., *Graeco-Catholica Ecclesia in Jugoslavia. Dioecesis Crisiensis, olim Marčensis historia et hodiernus status*. Zagreb. typis «Narodna Prosvjeta», 1931, s. 32+129-144.

На перших 30 сторінках подано деякі дані до історії Крижівської єпархії в Югославії, до якої, крім хорватів та інших національностей, належать також українці-русини, які творять там більшість. Цю історію подано на тлі коротких життєписів Марчанських, пізніше Крижівських єпископів, починаючи з 1611 року та з'єдинених єпископів в Дальмації, Герцеговині, Чорногорі, Славонії і Сирмії. На сторінках 31-32 знаходиться стан з 1931 року, а на с. 129-144 індекс імен осіб та місцевостей, з короткими поясненнями.

- 457** - ŠIMRAK I., *De relationibus Slavorum meridionalium cum S. Romana Sede Apostolica saeculis XVII et XVIII*. Vol. I: De rebus gestis Unionis in confinibus Croatiae ab Episcopo Simeone Vrantanja usque ad Sabbam Stanislavič (1611-1661). Zagreb, Academia Theologica Croatica, vol. VII, 1926, p. 178.

Автор подав на початку індекс архівних документів, а потім коротку історію Унії на горі «Фелетріо» (Плетеріс), єпископів М. Предоввіча і Р. Леваковіча, з додатками документів, та з'єдинених єпископів в Марча: Г. Предоввіча, В. Предоввіча та Савви Станіславвіча (1648-1661), також з документами. Вони дали початок сьгоднішній Крижівській єпархії, до якої належать також українські вірні, які проживають у Югославії. При кінці поданий покажчик імен.

- 458** - SLIVKA J., *The History of the Greek Rite Catholics in Pannonia, Hungary, Czechoslovakia and Podkarpatska Rus'* (1863-1949). Greek-Cath. Messenger, Homestead, Pa. 1974, p. 268.

Це властиво історія Закарпатських русинів-українців в Мадярщині і Чехословаччині, від найдавніших часів аж до останніх років, зокрема історія церковна. Працю збагачує велика бібліографія. При кінці додано покажчик імен.

- 459** - ZIEGLAUER v. F., *St. Johannes Novi von Suczawa*. Studie. Aus "Bukowiner-Nachrichten-Kalender", 1897, Czernowitz, p. 13.

На тлі тогочасного церковного життя та на основі листів і документів з 17 і 18 ст. подано опис перенесення мощів Івана Сучавського з Галичини на Буковину — за короля І. Собеського.

- 460** - *The Tragedy of the Greek Catholic Church in Czechoslovakia*. N. York, published by Carpathian Alliance, 1971, p. 72, with illustrations, maps and graphs.

У книжечці, спертій на позначених джерельних матеріалах, описується тяжку і вкінці трагічну долю Укр. Католицької Церкви на Закарпатті, теж Пряшівщині — під різними займанщинами, зокрема між останніми війнами і після неї аж до 1970 років.

Пор. ще подібну довідку, хоч вона закрашена тенденційними твердженнями, про всю Укр. Церкву, під заг.: *The Ukrainian Church—a longsuffering witness to injustice*, by Mitret-Archpriest John J. Mowatt, Fatima, published in a booklet by Central and Local (London) Patriarchal Committees, 1978, p. 24.

9. - ПООДИНОКІ ЧАСТИНИ КИЇВСЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ

- 461** - АРСЕНЕВЪ К.К., *Свобода совѣсти и вѣротерпимость*. Сборникъ статей. С. Петербургъ 1905, с. VI+292.

Ставши в обороні свободи совісти та віротерпимости, що стало можливим тільки завдяки новому духові у зв'язку з революційним 1905 роком, у розділі: Католицизм и лютеранство, на сторінках 220-233 згадується та представляється найтяжчий з усіх стан т.з. «упорствующих», тобто колишніх уніятів, головню з Холмської єпархії, які ще 30 років після насильної ліквідації їхньої Церкви чинили спротив і не дозволили, щоб їх включити

до російської прав. Церкви. 1895 р. за урядовим звітом було їх 73.175, 1896 до 77.000, а 1897 навіть 83.000, не зважаючи на всі переслідування, які мусіли переносити.

- 462** - Вукуль П., *Подолія. Сто лять тому назадъ и теперь.* (Ко дню столѣтїя возсоединенїя Юго-западнаго русскаго края съ Россїей). «Странникъ», С.Пб., 1893, I, с. 603-635.

У «ювілейній» статті з нагоди 100-ліття «возсоединенія» полуднево-західного краю — Поділля з Росією автор дає опис «навернення» пізнішої Брацлавсько-Подільської єпархії за цариці Катерини II та її пізніший розвиток.

- 463** - Дверницький Е., *Памятники древняго православїя во Владимірѣ-Волынскомѣ.* Київ 1889, с. 63.

На основі опублікованих документів та археологічних розкопків подано опис міста Володимира Волинського і його храмів сх. обряду. Побіжно згадує теж про новіші церкви в 18 ст., уніяцькі, між ними про Василіянський монастир і каплицю, які 1780 р. збудував єп. П. Важинський і присвятив св. Йосафатові. Після віднови її пізніше присвячено св. Миколаві.

Rec.: "Kwartalnik Hist.", 1890, s. 356.

- 464** - Левицький О., *Историческое описаніе Владиміро-Волынскаго Успенскаго храма, построеннаго въ пол. XII в. княземъ Мстиславомъ Изяславичемъ.* Київ 1892, с. 132+3 табл.

Після короткого опису та історії храму, який у 12 ст. мав збудувати кн. Мстислав Изяславич, розглядаються теж питання: чи були там храми вже за Володимира Великого, де була перша катедр, як теж побіжно заторкує Василіянські школи у цьому місті та подає висліди археологічних розкопків. При кінці подає теж список усіх Володимирських єпископів 992-1797.

Rec.: "Kwartalnik Hist.", 1893, 7, s. 682.

- 465** - ПАСТЕРНАК Е., *Нарис історії Холмщини і Підляшшя.* (Новіші часи). Волиніяна XVII. Вінніпег, Інститут дослідів Волині, 1968, с. 466.

Праця присвячена загальній історії Холмщини та Підляшшя, починаючи з третього розбору Польщі 1795 р. У ній багато уваги

приділено теж історії Церкви — аж до останніх років. В Додатку подано 17 документів з новіших часів, після першої світової війни, с. 338-446, а при кінці ще й бібліографію та покажчик імен. У виданні багато світлин.

466 - Рожков В., *Церковныя вопросы в Государственной Думе*. Рим, Папський Вост. Інститут, 1975, с. 453.

У цій більшій праці, докторській дисертації про церковні справи, які були предметом нарад та рішень Державних Дум після 1905 року, автор в окремий спосіб присвятив увагу справам церковно-приходських шкіл та питанню про реформу церковного приходу і фінансовим питанням Церкви, які мають відношення також і до Церкви на Україні; окремий розділ присвятив він справі виділення Холмщини з Варшавського Королівства в окрему губернію, щоб таким чином захоронити її перед польськими і католицькими впливами. Головний поштовх до цього дав перехід коло 200.000 колишніх уніятів, які скористали з нагоди і після революції 1905 р. перейшли до латинської Церкви, бо східна католицька Церква (уніятська) була й далі заборонена. Про ці релігійні відносини на Холмщині в дебатах присвячено багато уваги.

467 - Семчук С., *Наша Холмщина*. Мондер, вид. ОО. Василян, 1948, с. 31.

У брошурі знаходимо не цілу історію, а тільки деякі історичні фрагменти: світла доба короля Данила; характеристика єпархії в 15-16 ст. та час і діяльність єп. А. Пакости (1619-25). Другу половину книжечки становить монографія про єп. М. Терлецького (1630-1649) — його час, відносини, характер, труди і заслуги.

Рец.: « Життя і Слово » 1949, 3-4, с. 404.

468 Соневицкій И., *Холмщина. Очерки прошлого*. Спб, тип. А.С. Суворина, 1912, с. 53+(3).

Описує власні спостереження з подій на Холмщині в рр. 1865-1905, по найбільшій часті церковних і релігійних, зв'язаних із знищенням Унії.

Пор. теж: Ольховскій Г., *Правдивое слово о Холмской Руси въ память двадцатилѣтія воссоединенія съ православною церковію Холмскихъ Уніатовъ (1875-1900)*. Холмь, тип. Вейнштейна, 1902, с. 104.

- 469** - Хома І., *Холмське питання в переговорах з Римом (1880-1882) і в Державній Думі (1909-1912)*. « Богословія », т. 42, Рим 1978, с. 85-111.

Справу Холмської єпархії, яку 1875 насильно переведено на православ'я, розглядали в часі переговорів у Відні від 12 квітня до 31 жовтня 1880 року, як теж у Римі від 13 квітня до 25 жовтня 1881 року, але безуспішно, бо російський представник про ці справи не хотів говорити, заявляючи, що « бувають обставини, в яких сила бере верх над правом ». Це ж питання виринуло знову в рр. 1909-1912 в Державній Думі, коли розглядалося справу створення нової Холмської Губернії, щоб запобігти переходові колишніх « уніятів » на латинський обряд, як це сталося 1905 року, коли то майже 200.000 перейшло до латинської Церкви, не маючи можливості відновити свою власну.

- 470** - *О Церквах Берестской Капитулы въ нач. II пол. XVIII в.* Вильна 1888, с. 63 (С. Паевскій).

Автор подав опис усіх церков у Бересті Литовському, з іменами священників, інвентарями: самої катедрі і всіх 6 капітульних церков. Зробив це на основі « Книги візитацій катедральної церкви і капітульних церков », які по-польськи на 83 аркушах виготовив о. А. Йодко. Опис цей цінний, бо ні церкви ні місто вже не існують. На їхньому місці за Миколи I постала там твердиня.

Rec.: "Kwartalnik Hist.", 1889, 3, s. 329-331.

- 471** - Wańkowski E., *Ruś Czetmska od czasu rozbioru Polski*. Lwów, nakł. autora, druk. Narodowej W. Manieckiego, 1887, s. 250.

Автор, наочний свідок усіх подій, які описує — професор семінарії та канцлер Холмської консисторії, використовуючи теж матеріали, які мав під рукою, подає історію Холмської єпархії в життєписах та характеристиці всіх її єпископів, починаючи, від останнього розбору Польщі, єп. П. Скарбек-Важинським († 1804) та інших осіб, що мали вплив на її долю. У другій частині (101-167) подає стан духовенства за рік 1866 разом з парафіями і населенням, як також короткі монографії важніших історичних місцевостей. На с. 167-210 наведено поазбучний список духовенства (214) Холмської єпархії за 1866 рік, з короткими даними про кожного, додаючи ще тих 16, яких єп. Куземський висвятив перед за-

лишенням єпархії. При кінці помістив ще кілька документів, між ними свого рода Статут Олександра II-го з 1864 р. та Етат духовенства (169.055 рб.). При скасуванні Унії 85 священників знищено, 33 вивезено, 37 переїхало до Галичини, і тільки 59 підкорилось насильству.

- 472** - FRĘSNOWICZ T., *Cerkiew greko-katolicka na terenie diecezji podlaskiej za rządów biskupa Beniamina Szymańskiego*. *Studia i materiały historyczne*. Rzym, typ. Pont. Universitatis Gregorianaе, 1981, s. 185+(3).

У праці, в більшості на основі архівних матеріалів, представлено ситуацію З'єдиної гр.-католицької Церкви на терені Підляської латинської дієцезії за часів урядування єп. Венямина Шиманського (1856-1868), — його зв'язки з з'єдиненими Холмськими єпископами та старання, щоб вірних східного обряду врятувати перед насильним переведенням на православ'я. При кінці подано ще бібліографію та покажчики імен і місцевостей та Додаток о. З. Млинарського: Таблиці на честь Підляських мучеників в костелах Седлецької або Підляської дієцезії.

Пор. теж його: *Duszpasterska Działalność B. Szymańskiego, Biskupa Podlaskiego*. «*Studia z Historii Kościoła w Polsce, T. I*», Warszawa, Akademia Teologii Katolickiej » 1972, s. 103-238.

- 473** - GLINKA L., *Diocesi Ucraino-Cattolica di Cholm*. (Liquidazione ed incorporazione alla Chiesa russo-orthodossa). (Sec. XIX). "Analecta OSBM", I, vol. 34, Roma, 1975, pp. 274.

У першій частині (1-97) подано короткий нарис Холмської єпархії від її початків, довше зупиняючись на періоді прилучення її до Росії — аж до скасування у ній З'єдинення (1875). У другій частині наведено 45 документів з Ватиканських та Віденських архівів (101-255). Більшість з них це листи останнього з'єдиненого єпископа М. Куземського до Віденського Нунція. У виданні поміщено теж 6 ілюстрацій та геогр. карту Холмщини, на початку велику бібліографію, а при кінці український звіт-зміст та покажчик імен осіб і місцевостей.

Rec.: "Or. Chr. Per.", vol. 42/2, 1976, pp. 552-5.

- 474 - GLÓDZ S.L., *Działalność sądowa i administracyjna chełmskiego konsystorza greckokatolickiego w latach 1815-1875*. Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, Romae 1980, s. 78.

З великої дисертації до докторату на Сх. Інституті в Римі, у цьому виданні видруковано тільки другий розділ: Холмська консисторія як правна особа, разом з вступом і закінченням та бібліографією, як також з резюме в латинській мові. В машинописі залишився перший розділ про організацію Холмської єпархії, третій — про засяг судової влади цієї Консисторії та четвертий — про її адміністративні уповноваження.

- 475 - PAWEŁSKI J., *Męczennikom Unii – Pierwsze pokolenie* (1874-1904). "Przegląd powsz.", Kraków, 1904, 82, s. 11-22.

У 30-ліття знищення Унії на Холмщині подає короткий нарис про ці події та про теперішній стан.

- 476 - PRZEKOP E., *Verlauf der Auflösung der kirchlichen Union in der Diözese Chelm* (1875). «Ostkirchliche Studien» Würzburg 1982, S. 160-175.

У статті розглядається ліквідація церковної Унії в Холмській єпархії 1875 р., зокрема приготування до цього акту за допомогою т.зв. чистки обрядів та як її впроваджувано і як її сприймали вірні.

- 477 - PRZEKOP A., *Represje względem duchownych łacińskich za udzielenie religijnej pomocy unitom Lubelszczyzny i Podlasia (w II połowie XIX wieku)*. «Intrepido Pastori», Roma, UKU, 1984, s. 519-530.

У статті описано репресії, яких зі сторони російської влади зазнали латинські священники в другій половині 19 сторіччя, головню після 1863 року, несучи на Любельщині та Підляшші духовну поміч переслідуваним східним католикам (уніятам). Автор подав багато імен з тих 304 священників, які були тоді покарані різними санкціями, включно до інтернування в різних монастирях та заслання на Сибір.

- 478 - S'LECZKOWSKI M., *Wiadomości niektóre do dziejów Kościoła katolickiego w Polsko-Rossyjskich Prowincjach, od rozbioru Polski aż do najnowszych czasów*. Jasio, nakł. autora, 1861, s. 196.

Популярно представлено переслідування католиків в Росії пі-

ся поділу Польщі аж до останніх часів, теж про переслідування і нищення З'єдиненої Церкви.

479 - STOPNIAK F., *Franciszek Jaczewski, Biskup Lubelski*. Warszawa, Akademia Teologii Katolickiej, 1981, s. 263.

У життєписі латинського Люблинського єпископа Ф. Ячевського (1832-1914), який управляв цією дієцезією від 1885 року, спочатку як адміністратор, а від 1889 як її єпископ, окремий розділ присвячено (третій) його відношенню до проблеми бувших уніятів, яких в дієцезії начислювано до 30.000. У цьому розділі зокрема описуються урядові засоби верифікації « православних », постава та опір уніятів, Меморіяли єп. Ячевського в їхній обороні, скріплення урядового нагляду над уніятами, толеранційний указ, як також наставлення латинського духовенства супроти Унії та акцію цього єпископа після цього Указу з 1905 року. При кінці подано велику бібліографію та резюме у французькій мові.

480 - URBAN J., *Spór o Chełmskich Wyznawców*. "Prz. Powsz.", Kraków, 1918, 137, s. 139-150.

Jeszcze do sporu o Chełmskich Wyznawców, Ibidem 1918, 139-140, s. 546-555.

Z ziemi opornych, Ibidem 1919, 143-4, s. 16-20.

У Берестейському договорі 1918 р. Холмщину і Підляшшя признано Україні. Автор оспорує це рішення, мовляв, населення це, хоч було східного обряду і не були поляками, але тепер вони спольщилися.

У другій статті відповідає на статтю в « Ниві » і далі обороняє своє становище, як вище.

У третій статті подає деякі фрагменти з церковного життя наших холмщан.

481 - WIERZCHOWSKI M., *Sprawa Chełmszczyzny w rosyjskiej Dumie Państwowej*. « Przegląd Historyczny », Warszawa 1966, s. 97-125.

У статті розглядається справа виділення Холмщини з Варшавського Королівства, щоб таким чином ослабити там католицькі впливи. Цю справу дебатовано в Державній Думі після того, як 1905 року к. 200.000 колишніх уніятів перейшло до латинської Церкви, бо з'єдинена Церква і далі була заборонена.

- 482** - *Considérations sur l'Etat de l'Église Unie en Pologne. A l'occasion de l'attentat du 13 Mars.* Leipzig, Wolfgang Gerhard, 1881, p. 30.

У статті описується скасування З'єдиненої Церкви на Холмщині та Підляшші, започатковане зараз після польського повстання 1861 року, а завершене 1875 року.

- 483** - *O Obrzędach Grecko-Unickich, jako kwestyi czasów dzisiejszych w Galicyi Wschodniej.* Przez Księdza tegoż obrządku. Lwów, w drukarni Zakładu Nar. im Ossolińskich, 1862, s. 168.

В часі живої обрядової дискусії, яка в тому часі розвинулася, видавець зібрав тут важніші статті на цю тему, Пастирське Послання митр. Г. Яхимовича, а потім представляє, як раніше ця сама справа розвивалася на Литві та Україні перед 1839 роком, а зокрема як вона тепер виглядає на Холмщині, закінчуючи деякими власними спостереженнями.

- 484** - *Prawo a bezprawie w zaborze rosyjskim.* Przez Dr. X. Lwów, nakł. B.F. Lewieckiego, s. 167.

У цій збірці з 6-ма розділами про різні безprawства, п'ятий присвячений правним надужиттям царської імперії у відношенні до З'єдинених.

Rec.: "Prz. Powsz.", 1895, 47, s. 431.

Пор. теж: BARTOSZEWICZ J., *Morderstwo dokonane na Unii po upadku Polski*, "Przegląd Lwowski", 1880 (19), s. 328-333, 604-611.

10. - УКРАЇНЬСЬКА ЦЕРКВА НА ЕМІГРАЦІЇ

- 485** - Баран Анна, *Українські Католицькі Церкви Саскечевану.* Саскатун, Укр. Кат. Рада Саскачевану, 1977, с. XIV+389.

Книга зредатована в укр. й англ. мовах. У вступі авторка подала коротку історію поселення, духовної опіки й будови церков для Українців-католиків в Канаді, зокрема в Саскечевані. Далі зібрано цінні дані і дати про зріст і розвиток церковного життя — від піонерських початків до створення митрополії. Окрему увагу присвячено історії церковної обслуги в Саскечевані, розглядаючи й описуючи постановня парафій, побудову церков, їх розбудову, розвиток, працю і теперішній стан. Всіх церков там тепер

понад 200. У праці зібрано дуже багато матеріялу до історії цілої єпархії та її парафій, поміщено 253 світлин з церков, каплиць і церковних домів, і 55 з Владик і священників, з чого 3 групових.

486 - Божик П., *Чому я навернувся*. Мондер, в-во ОО. Василян, 1945, с. 32.

Автор, бувши православний священник з Буковини, описує історію свого навернення до української католицької Церкви, при чому дає багато цінних спостережень про церковне життя в одних і других.

487 - Бойко М., *Церковне життя у Регенсбурзі в 1940 роках*. «Регенсбург». Статті-Спогади. Документи до історії української еміграції в Німеччині після другої світової війни. Н. Йорк-Париж-Сидней-Торонто, НТШ-Укр. Архів т. 40, 1985, с. 201-228.

У статті коротко описано релігійне положення українців в Німеччині в часі другої світової війни, зокрема замітніші події і статистичні дані Української Католицької та Православної Церков у Регенсбурзі, після цієї війни, з численними світлинами.

488 - Борщак І., *Українська Католицька Церква в Парижі сто років тому*. «Богословія», Рим 1972, с. 178-189.

Стаття частинно була друкована у «Віснику укр. гр.-кат. Церкви у Франції» 1945 р. У ній автор розглядає життя і зокрема діяльність Іполіта Терлецького у 2-ій половині 19 ст. в Парижі для з'єдинення Сходу і Заходу, хоч сам по невдачах повернувся в Україну і помер православним архимандритом.

489 - Будний Б., *Перша Українська Дивізія Української Національної Армії у Британському Полоні в Італії. Ріміні 1945-1947*. Збірник І. Упорядник Б. Будний. Нью Йорк, Братство колишніх вояків першої укр. дивізії, 1979, с. 328.

У Збірнику церковно-релігійному секторові у таборі для полонених вояків в таборі Ріміні присвячено наступні статті: *Будний В.Б.*, «Брат і Слуга» — про старання і труди Кир. І. Бучка (177-190); *Ваврик М.*, «О Пліненних» — спомини про власні поїздки з Риму до Ріміні та душпастирську в ньому діяльність (с. 192-204);

Ольгин Б., Українські католицькі душпастирі (с. 227-241); Крат М., Українська Православна Громада (с. 242-252).

У збірнику вміщено теж дуже багато ілюстрацій.

490 - Василик М., *Українські поселення в Аргентині*. Мюнхен, Укр. Вільний Університет, 1982, ст. 147.

Крім матеріалів, які можна знайти майже у всіх розділах, історії Української Церкви в Аргентині присвячено окремий розділ під заг.: Релігія і Церква, стор. 45-67, в якому розглядається загальний огляд, організацію церковного життя та сучасний стан окремих церков.

491 - Вівчарук С., *Апостольський Екзархат у Великобританії*. Альманах Союзу Укр. Кат. «Провидіння» Філядельфія 1979, с. 147-155.

У короткому нарисі зібрано найважливіші інформації про постання, розвиток та теперішній стан Укр. Кат. Церкви у Великобританії.

Після цього такі ж короткі дані подано ще про цю Церкву в Югославії та в Австралії, с. 166-176.

492 - Вігоринський І., *Ірасема в історичному розвитку в 1895-1958 рр.* (Науково-популярна розвідка). Прудентопіль, наклад. ОО. Василян в Ірасемі, 1958, с. 148.

У науково-популярній розвідці, на тлі ширшого нарису про масову еміграцію до Бразилії, автор подав історію парафії та монастиря в Ірасемі, які були одними з більших і важніших у Бразилії.

493 - Головацький Р., *Слухайте Нас Усі Народи*. Альманах Союзу Укр. Кат. «Провидіння», Філядельфія 1979, с. 199-215.

У статті автор подав короткий нарис про постання й розвиток Ватиканського Радія, зокрема подрібніше про постання і розвиток Українського Відділу, який почав діяти ще 1939 року, спочатку з двома передачами в тиждень, а тепер з щоденними передачами та співаною Службою Божою у неділі.

494 - Горникевич М., *Церква св. Варвари у Відні*. Львів, накладом автора, 1929, с. 20.

Автор подає короткий історичний нарис церкви та парафії св. Варвари у Відні, починаючи з 1775 року, в якому Марія Тереса передала її «для образования молодого клиру католицького східного обряду», та присутність в ній мощей св. Йосафата.

Пор. ще його: *Griechisch-katholische Zentralpfarre zu St. Barbara in Wien, anlässlich des 150 jähr. Jubiläums ihres Bestehens*. Skizze aus der Pfarrchronik von Dr. Myron Hornykewitsch, Pfarrer zu St. Barbara. Wien, St. Josaphat-Verein, 1934, S. 32.

- 495** - Данилишин М., *Релігійне життя*. «Українці в Аргентині». Б. Айрес, тип. «Дорпера», 1979, с. 165-194.

У більшому збірнику про українців в Аргентині, окремий розділ присвячено теж розвиткові церковного та релігійного життя, з численними світлинами та іменами й датами. Крім того, чимало матеріалу про церковне життя знаходиться теж в інших розділах.

- 496** - Джуджар Ю., *Католицька Церква Візантійсько-Слов'янського Обряду в Югославії*. Рим, «Записки ЧСВВ», 1986, с. 200.

В докторській дисертації, після історичного введення про ситуацію на Балканах, про церковне поєднання Ускоків та поунійні труднощі, в дальших розділах присвячено увагу: Пізнішій історії З'єднаної Церкви в Хорватії і розвиткові її структури; Юридичній організації Крижевської єпархії та Юридичним джерелам З'єднаної Церкви в Югославії. В Додатку подано 19 документів та перелік єпископів тієї Церкви, а при кінці покажчик імен і речей.

- 497** - Зінько В., *Історія Української Церкви в Бразилії*. «Календар Праці» на 1981 рік, Прудентопіль 1981, с. 79-92.

У статті подано наче в образках найважливіші дані з історії української Церкви в Бразилії, від початків аж до створення східного ординаріату в р. 1951, що його очолив кардинал з Ріо Яків Баррос-Камара, зглядно до настановлення першого українського владики, яким 1958 р. став Кир Й. Мартинець, ЧСВВ.

- 498** - Корчагін О., *Перші поселенці з України до Бразилії*. Сапеляк А., *Українська Католицька Церква в Аргентині*. Альманах Союзу Укр. Католиків «Провидіння», Філядельфія 1979, с. 112-125.

В обох нарисах зібрано найважливіші дані про укр. католицькі єпархії: в Аргентині-Буенос Айрес та в Бразилії — Кури-тиба. Додано до них кілька історичних світлин.

- 499** - КУПРАНЕЦЬ О.Ф., *Катедра св. Йосафата в Едмонтоні*. Едмонтон, Укр. Католицька Єпархія Едмонтона, 1979, с. 245(1).

У монографії на с. 21-138 подано історичний нарис розвитку катедральної парафії, починаючи ще з періоду до приїзду ОО. Василіяна, далі їхню участь у розбудові самої парафії, зокрема у побудові величавої церкви та змальовано парафіяльне життя в рр. 1960-1970. Четвертий розділ (с. 141-203) присвячений описові архітектури та розмалюванні катедр. При кінці (с. 207-242) подано скорочений текст в англійському перекладі. Вміщено теж багато ілюстрацій з провідних людей та самої катедрі, як також досить обширну літературу.

- 500** - МАРУНЧАК М.Г., *Студії до історії Українців Канади*. Том I. *Шотландські поселенці та українська громада в Пойнт Доллес*. Вінніпег, УВАН Збірник Заходознавства т. X (8), 1964-1965, с. 255.

Про церковні справи чимало згадок у цілому виданні. Зокрема тільки про них говориться на с. 55-64, 83-90, головню ж на с. 164-218 про парафію св. Андрея.

III том, 1968-1969, с. 284 присвячений історії преси, літератури і друку піонерської доби, втому теж, на різних місцях, церковним виданням та церковним діячам.

- 501** - МАРУНЧАК М., *Студії до історії Українців Канади*. Том II. *Історія суспільно-культурного росту українців Манітоби. Піонерська доба*. Частина I. Вінніпег, Укр. Вільна Академія Наук. Збірник Заходознавства, т. XI (9), 1966-1967, с. 546.

Багато матеріалу до церковної історії знаходиться в цілому виданні. Зокрема багато його в першому розділі: Перша українська колонія в Манітобі — про перші богослуження і перших священників, про церкву св. Духа та св. Тройці в Стюартбурн, Онутський цвинтар й Онутську церкву, церкву св. Дмитрія в Гардентоні й Методистську місію (с. 27-41, 55-61, 74-76). В другому розділі про: Суспільно-культурний розвиток українських піонерів

Давфіншину і околиць 1896-1908, церковній історії присвячені підрозділи на с. 135-143 і 166-187. В цілості присвячений їй шостий розділ: Змагання за незалежність Церкви (371-522), з підрозділами: Від парохіяльної громади до церковного ієрарха (371-464); Праця російської православної Місії серед укр. поселенців в Канаді (465-484); Епископ Серафим та Незалежна Грецька Церква (485-520); і Баптистські громади (521-2). При кінці додано список укр. двомовних шкіл в Манітобі (1899-1916), Укр. товариств і шкіл при кінці 1930 р., укр. церков 1966 р. та укр. поселень в Манітобі.

- 502** - Марунчак М., *Студії до історії Українців Канади*. Том. V. *Розвідки та Документи до міжвоєнної доби*. « Укр. Вільна Академія Наук. » Збірник Заходознавства, том XIV (12), Вінніпег 1973-1980, с. 299.

Крім матеріялу по інших розділах, церковній історії тільки присвячений окремий розділ: Релігійна боротьба, с. 79-103, подаючи при цьому Становище Представництва ЗУНР в релігійних питаннях; Характеристику О. Назарука, релігійної боротьби в Канаді і Двадцять шість питань О. Назарука в справах релігії і Церкви в історії України; він підготував їх історикові Д. Липинському, який дав на них відповідь у філядельфійському часописі « Америка ». Вони пізніше появилися в окремому виданні п.н. « Релігія і Церква в історії України », див. ч. 1036.

- 503** - Марунчак М.Г., *До Організаційних Початків Укр. Католицької Церкви в Канаді і ЗСА*. « Ювілейний збірник Укр. Вільної Академії Наук в Канаді ». Вінніпег, вид. УВАН, 1976, с. 402-430.

У статті охоплено організаційні початки церковного життя на північно-американському континенті в рр. 1884-1907, зглядно 1913 в ЗСА, та в рр. 1897-1912 в Канаді. Це період, в якому організаційна й духовна праця, яка почалася з прибуттям перших священиків, завершилися в одній і другій країні створенням більше чи менше самостійних екзархатів. Це був час боротьби з необізнанням лат. єрархії в обох країнах, наступом православної Російської Церкви та місіонерством протестантів.

- 504** - Марусин М., *Апостольська Візитатура Українців в Європі*. Альманах Союзу Укр. Католиків «Провидіння», Філядельфія 1979, с. 126-140.

У статті подано деякі важливіші інформації про постання, розвиток, виділення трьох Екзархатів та сьогоденний стан Апостольської Візитатури в Європі, яку започаткував після візитації в Бразилії та побуту в Америці єп. І. Бучко.

На с. 141-144 такі ж інформації подано про Укр. Кат. Церкву в Німеччині, а на с. 145-6 теж про ту ж Церкву у Франції (М. Василук).

- 505** - Нагаєвський І., *Причинки до історії Холмської Землі*. «Богословія», Рим 1975, с. 27-77.

У статті найбільше уваги присвячено 1917-1945 рокам, подаючи багато матеріалу теж до церковної історії Холмщини.

- 506** - Романишин П., *Українська Католицька Церква Візантійсько-Словянського Обряду в Німеччині*. Мюнхен 1978, с. 110.

На зміст книжки складаються: Вступне слово Ап. Екзарха в Німеччині; Історія Укр. Католицької Церкви в Німеччині до 1945 року — о. П. Романишина (21 сторін); Перше й останнє Послання до вірних Ап. Адміністратора о. П. Вергуна; Стаття А. Гнатишина про берлінський хор; Короткий зміст в німецькій й англійській мовах; Некрологи про о. П. Вергуна та історичні знімки й документи відносно ерекції та діяльності Ап. Візитатури, яка постала вже по закінченні війни.

- 507** - Сеґеди Й., вп., *200 рочни юбилей Крижевской епархиї*. «Християнський Календар 1978», Руски Керестур, Вікаріят Крижевскей епархиї, 1978, с. 33-85.

З 200-річчям існування автор подав досить обширний нарис історії Крижевацької епархиї, з численними статистичними даними, життєписами єпископів і світлинами. Вона була установлена для хорватів східного обряду, але тепер більшість її становлять вихідці з Закарпаття і Галичини. Перші прибули татуди ще перед 200 роками, останні перед першою світовою війною.

Цей огляд раніше появився хорватською мовою у: "*Vjesnik Križevačke eparhie*", год 63, 1977, р. 57.

508 . - Семчук С., *Українська Католицька Митрополія в Канаді*. Альманах «Провидіння», Філядельфія 1979, с. 94-111.

У 5 коротких нарисах подано найважливіші дані про всі укр. католицькі єпархії в Канаді: Архиепархію у Вінніпезі, та єпархії в Торонто, Саскатуні, Едмонтоні та у Вест Мінстері. Нарис про єпархію Саскатунську подала А.М. Баран. Між статтями вміщено досить історичних світлин.

509 . - Сковчиляс І., *Філядельфійська Митрополія*. Альманах «Провидіння» 1979. Філядельфія, Союз Укр. Католиків «Провидіння», 1979, с. 76-93.

У статті зібрані найважливіші інформації про постання, розвиток та стан Філядельфійської архиепархії та обох єпархій: Стенфордської та Чикагської, — з вибраними світлинами.

510 - Сковчиляс І., *Папа Іван Павло II відвідав ЗСА*. Альманах Союзу Укр. Кат. «Провидіння», Філядельфія 1980, с. 1-56.

У чотирьох статтях подано короткий опис відвідин Папи Івана Павла II в Америці, зокрема його відвідини укр. кат. митрополичого собору у Філядельфії, з численними світлинами та привітом Папи, який він при цій нагоді виголосив до всіх вібраних в катедрі.

На с. 145-148 подано цей привіт в оригінальній англійській мові.

В тому ж Альманасі на с. 57-96 подано теж номінаційну грамоту митр. М. Любачівського, його життєпис, хіротонію, проповідь Папи під час неї, чин інсталяції та проповідь митрополита під час інсталяції.

На с. 97-102 подано теж в укр. перекладі Лист Папи у зв'язку з 1000-літтям хрищення України.

511 - Стечишин М., *Про Догми, Канони і Правне Становище Української Греко-Православної Церкви в Канаді*. Йорктон 1935, с. 15.

В полеміці з В. Свистуном автор викладає догми та канони Церкви й обговорює становище Укр. Гр.-Прав. Церкви в Канаді до Собору 1924 року; події на Україні і становище УГПЦ по інкорпорації Церкви в Канаді.

- 512** - Хома І., *Нарис історії храму Жировицької Богоматері Свв. Мучеників Сергія і Вакха в Римі*. «Богословія» 1971, т. 35, с. 129-173.

У статті згадується про перших Прокураторів у Римі, життєпис свв. Сергія і Вакха, скільки було церков у їхню честь, про початки церкви в їхню честь на площі Мадонна деї Монті, про її обновлення, вкінці ж подається коротку історію Жировицької Богородиці — з додатком світлин на 12 сторінках.

- 513** - Хома І., *Зв'язки Крижівської Епархії з Київською Митрополією в 17 ст.* «Богословія», Рим 1977, с. 193-226.

Це справлена й доповнена стаття, яка була друкована під заг.: Церковне Об'єднання з Ап. Престолом на терені сьгоднішньої Крижевецької Епархії в 1611 р. в «Наук. Зап. УВУ», т. 9-10, Мюнхен 1969, с. 117-136. Див ч. 1040.

- 514** - *Альманах першої річниці Апостольського Ексархату Саскатуну*. Йорктон-Саскатун 1952, с. 91.

В Альманасу поміщено багато матеріалу до історії пізньої Саскатунської епархії, з описом діяльності всіх товариств, Колегії св. Йосифа, Академії Пресв. Серця в Йорктоні та з найважливішими інформаціями про всі парафії й церкви.

- 515** - *25-Ліття Українського Католицького Душпастирства в Новому Ульмі (Німеччина) 1952-1977, під редакцією Б. Задарка*. Новий Ульм, наклад. Культ-Освітньої Секції при Душпастирській Домівці, 1978, с. 146.

У цьому виданні, яке прикрашене понад 120 знімками, подана історія Укр. Католицького душпастирства в самому Новому Ульмі, як теж багато причинків до цілого Ексархату та укр. еміграції в Німеччині.

- 516** - *Діамантовий Ювілей Укр. Католицької Церкви св. Івана Хрестителя*. Дітройт 1982-3, с. 96.

В ювілейному Збірнику подано в українській та англійській мовах коротку історію парафії св. І. Хрестителя в Дітройті, Америка (13-39), та короткі дані про церковні організації, з численними світлинами.

- 517** - *Збірка матеріалів з нагоди ювіл. року 50-ліття У.Г.П.Ц. в Канаді 1918-1968.* Вінніпег, Консисторія УГПЦ, 1968, с. 328.

У виданні зібрано історичні й статистичні інформації про всі укр. православні громади в Канаді, які належать до УГПЦ.

- 518** - *Історія і Шематизм Нью Вестмінстерської Єпархії в десяти річницю Єпархії, 1974-1984.* Н. Вестмінстер 1984, с. 103.

На початку подано коротку історію нової Вестмінстерської єпархії, яка постала 1974 року, та її найважливіших організацій й товариств (15-18), а потім перераховано всі парафії та церкви в цій єпархії, з їхніми найважливішими даними. Історія та шематизм подані в обох мовах: українській та англійській.

- 519** - *Літа Українських Католицьких Жінок Канади.* Торонто, видання Красвої Управи ЛУКЖ (1980-1983), 1985, с. 297.

У виданні подано загальний огляд праці Ліги Укр. Католицьких Жінок (ЛУКЖ), зокрема в Торонтській єпархії, їхні зв'язки з канадськими й світовими організаціями (3-105) та Матеріали XIV Конгресу ЛУКЖ (1983) в укр. та англ. мовах — з численними світлинами.

- 520** - *Начерк Історії Ліги Укр. Католицьких Жінок Канади Торонтської Єпархії, 1945-1975.* Торонто, «Нові Горизонти» при Тор. Гол. Управі ЛУКЖК, 1975, с. 360.

У I-ій частині подано хронологічний огляд діяльності ЛУКЖК, у II-ій описано важливі ділянки праці, у III-ій – Провідний актив, у IV-ій – історію та огляд поодиноких відділів. При кінці додано коротке резюме англ. мовою. У виданні багато теж світлин.

- 521** - *Пропамятна Книга із святочного обходу Укр. Кат. Каледжа, дня 24-го листопада 1940 у Філадельфії.* Філадельфія, «Америка», 1940, с. 232.

У виданні зібрано матеріали до історії самого Каледжа, як теж інших українських шкіл в Америці, між ними багато церковних, даючи загальний огляд про освітні змагання і в самій Україні і на інших поселеннях.

- 522** - *Пропам'ятна Книга відкриття нової церкви парафії Покрови Пресвятої Богородиці, Ванкувер, Б.К., 31 жовтня 1982.* Торонто 1982, с. 255.

Від с. 33 до 202 все видання присвячене історії найбільшої у Брит. Колумбії і центральній укр. католицької парафії у Ванкувері в Канаді, з усіма її товариствами та матеріалами до такої історії, з багатьма світлинами та списками тих, що там трудилися. Зокрема цінний історичний нарис М. Татарнюка, під заг.: Історія постання й розвитку української католицької парафії у Ванкувері, с. 33-64, та хроніка важливіших дат в англійській мові о. М. Дациюка, від 1900 до 1981 року, с. 65-87.

- 523** - *Пропам'ятна Книга 85-ліття поселення Українців в Канаді, у провінції Квебек.* «Щоб не пропала піонерська праця і слава». Монреаль, вид. Клубу Українців золотого віку «Тризуб». 1979, с. 330.

Ціла друга частина видання, під наг. «Церква і Священство» (с. 25-131), присвячена церковній історії українців в канадійській Провінції Квебек, головню в самому Монреалі. Багато матеріалу до неї також по інших розділах.

- 524** - *П'ятдесятиліття Української Католицької Церкви св. Юра в Нью Йорку, 1905-1955.* Н. Йорк 1955, с. 328.

У збірнику подано довший нарис про постання та розвиток самої парафії св. Юра, про тих Отців, що в ній працювали, про парафіяльну школу, хор та різні товариства. Авторами поодиноких статей були С. Демидчук, В. Ваврик, П. Пацак, П. Понятиниц, Т. Онуфрик та ін. — в українській та англійській мовах. При кінці подано довгий список тих родин, що приїхали до Америки після війни в рр. 1939-1945 — старанням переселенчої акції при церкві св. Юра (с. 187-266).

- 525** - *Сімдесятип'ятиріччя Матерньої Парафії свв. Верховних Апостолів Петра і Павла у Клівленді, Огайо.* Клівленд 1985, с. 92 (С. Кікта).

В цьому конспекті подано найголовніші події і цифри з 75-річчя укр. католицької парафії у Клівленді, ЗСА, досліджені з вірогідних джерел. Автор старався відшукати і назвати якнайбільше прізвищ творців тієї історії, залучуючи теж дуже багато світлин.

- 526** - *Собор Душ. Пропам'ятна Книга Парафії св. Володимира і Ольги*. Перше Десятиліття Парафії св. Володимира і Ольги в Чикаго. Редактор і впорядник В. Маркусь. Чикаго, в-во парафії свв. Володимира і Ольги, 1982, с. 489.

Після першого розділу про Духові Підвалини Собору, у великому виданні описано генеазу парафії свв. Володимира й Ольги, її розвиток та розбудову, її прицерковні організації, подано короткі життєписи всіх душпастирів, документи, що відносяться до парафії та відгомін чужої преси про неї. У виданні багато пропам'ятних світлин, збірних та поодиноких осіб.

- 527** - *Сонце Правди*. Йоркгон, Саск, Бібліотека БУК-а, ч. 19/20, 1949, с. 62.

У популярній книжечці опрокидуються напасті на св. Йосафата і на Рим, описується яку віру прийняв св. Володимир Великий та в розділі «Православні діла з православної віри» даються деякі інформації про них в Канаді.

- 528** - *Українська Католицька Церква Назустріч Ювілеві Тисячоліття*. Матеріали IV Конгресу Мирян УПСО. Зредагував В. Маркусь. Рим, Бібл. Мирянина ч. 2, 1983, с. 213.

У виданні опубліковано 7 головних доповідей та ряд інших виступів, в яких порушені та насвітлені проблеми Укр. Католицької Церкви на сучасному етапі — перед її тисячоліттям.

- 529** - *Чверть століття на Владичому престолі*. Торонтська Епархія, 1948-1973. Зредагував Ю. Бескид. Торонто 1975, с. 816.

По вступних статтях до історії У.К. Церкви в Канаді, зокрема у східній її частині (1-113); у виданні зібрано дуже багато матеріалу до історії Торонтської єпархії, усіх її деканатів, парафій, монастирів, шкіл, організацій, з короткими біографіями усіх священиків і багатьома світлинами.

- 530** - *Ювілейна Пам'ятка Катедральної Парафії Пресв. Євхаристії у Нью Вестмінстері, Бр.К., Канада, «Від шкільної залі до катедрального храму»*. Зібрав і зредагував о. Б.М. Ганушевський. Торонто-Нью Вестмінстер, Парафіяльна Рада, 1978, с. 152.

В обох мовах, українській та англійській, подано історію парафії у Нью Вестмінстер, в Бритійській Колюмбії (Канада), яка стала катедральною церквою (с. 22-114), як також подано хронологію важливіших подій у житті парафії (с. 114-125). У виданні багато світлин, як також додано списки померлих парохів і парафіян в рр. 1952-1977, як також членів парафії у цих роках.

- 531** - *Ювілейна Пам'ятка Укр. Католицької Парафії Успіння П.Д. Марії в Ричмонді, Брит. Колюмбія*. Зібрав і зредагував С. Кузьма. Торонто-Ричмонд, Парафіяльна Рада, 1979, с. 160.

Видання майже в цілості, від с. 22-117, присвячене історії Парафії у Ричмонді, біля Ванкуверу, в Бритійській Колюмбії, та її товариств, з багатьома світлинами, як також списками священників, дяків і старших братів, померлих і всіх членів. Всі нариси подані в обох мовах, українській та англійській.

- 532** - *Ювілейний Збірник 30-ліття Укр. Католицької Парафії Преображення ГНІХ у Денвері-Колорадо 1954-1984*. Денвер-Грілі 1985, с. 239.

У цьому Збірнику в українській та англійській мовах подано коротку історію парафії та прицерковних організацій в Денвер, Америка (17-186), як також дані про всіх парохів і спогади жертводавців (187-208).

- 533** - Cywiński B., *Świadkowie Narodowej Goryczy*. «*Ogniem próbowane korzenie tożsamości. Z dziejów najnowszych Kościoła katolickiego w Europie środkowo-wschodniej*», t. I. Rzym, Papieski Instytut Studiów Kościelnych, 1982, s. 108-131.

Четвертий розділ книжки присвячений українській католицькій (греко-католицькій) Церкві в Польщі, розглядаючи її розвиток на мішаному з польським населенням терені. Окрему увагу, як у всіх інших розділах, про інші Церкви в середньо-східній Європі, автор присвячує закріпленню цієї Церкви серед українського народу, її ролі для нього та взаємини до латинської Церкви та її вірних, зокрема до польської держави, і навпаки. Про неї багато згадок теж знаходиться на інших місцях видання.

- 534** - FOGARTY G., *The American Hierarchy and Oriental Rite Catholics, 1890-1907*. (An article from RECORDS, vol. 85, Nos. 1-2. A publication of the American Catholic Historical Society of Philadelphia 1973).

У статті представлено нелегку еволюцію, яку перейшла Американська Католицька Брархія у відношенні до східних католиків з Галичини та Закарпаття, головню в роках 1890-1907, в чому головну роль відіграв Апостольський Престіл, який вкінці 1907 року назначив для них першого єпископа, яким став С. Ортинський.

- 535** - GERUS-TARNAWECKY I., *Cyrillica Canadiana: Cyrillic Manuscripts in Canada*. "The Jubilee Collection of the Ukr. Free Academy of Sciences", Winnipeg, by UVAN, 1976, pp. 588-621.

Авторка описує 52 рукописи, які знаходяться в канадійських публічних та приватних архівах, з яких найважливіші: Збірка митр. Іларіона у Вінніпезі, — проф. О. Колесси в бібліотеці Ю. Герича та музей і бібліотека ОО. Василіян у Мондері. Найстарший з них це «Кристинопільський Апостол» з уривком Ап. Діянь. Майже всі вони церковного характеру і змісту. При кінці додано 6 світлин: з Кристинопільського Апостола, Євангелії, зі збірки О. Колесси, Волинського Євангелія з 16 ст., пом'яника з Городища (1483-1737), Ірмологіона з 1682 р., та Октоїха з 1806 року.

- 536** - HANEIKO V., *Uma Centelha de Luz*. Curitiba, ed. Kindra, 1985, p. 112.

Після короткого історичного огляду про укр. народ, Церкву і еміграцію до Бразилії, у виданні подано найважливіші дані про всіх єпархіяльних священників, які там працювали між вірними Укр. Кат. Церкви.

- 537** - KRAWCZENIUK O., *The Ukrainian Church in America: Its Beginnings*. Detroit, Ukr. Millennium Committee, 1984, p. 43.

У популярному виданні, малого формату, автор подав в англійському перекладі коротку історію Української Католицької Церкви в Америці в таких розділах: Початки її; Прибуття о. І. Волянського; Церковні Братства; Поворот о. І. Волянського до Галичини; Російська Православна Місія; Старання про власного єпископа; Прибуття і діяльність єп. С. Ортинського та короткий огляд церковної історії в Америці — після його смерті.

- 538** - LUHOVY A., *Catholics of the Ukr. Rite in Canada*. "Eastern Churches Quarterly", 1957, pp. 182-202.

У статті подано короткий нарис про початки і розвиток церковного життя, як теж труднощі і тогочасний стан Укр. Кат. Церкви в Канаді, аж до створення митрополії 1957 року.

- 539** - MARKUS V., *A Century of Ukrainian Religious Experience in the United States*. «The Ukrainian Experience in the United States», Cambridge, Mass., 1979, pp. 105-128.

Автор розглядає розвиток церковної проблеми між емігрантами в півн. Америці, які прибули перед 100 роками з українських земель і там включились у різні Церкви.

- 540** - MOROZIUK R.P., *The Canadian Ukrainian Church: The Quest for Identity*. «Diakonia» XIV, 2 (1979), pp. 191-227.

У статті поданий короткий огляд українських Церков в Канаді з їхніми проблемами, які наświetлені з великим суб'єктивізмом.

- 541** - PASKA W., *Sources of Particular Law of the Ukrainian Cath. Church in the United States*. Washington, The Cath. Univ. of America - Canon Law Studies, n. 485, pp. VI+184.

Це історично-правнича дисертація, видана офсетним друком. На досить широкому історичному тлі церковного розвитку Укр. Кат. Церкви в Америці — від самих початків творення парафіяльних станиць, аж до встановлення і розбудови митрополії, — автор накреслює еволюцію правного стану її, збираючи та з'ясовуючи ці джерела, з яких постало її партикулярне церковне право, яким вона керувалася давніше і тепер. При кінці поданий повний текст головніших декретів Ап. Престолу і Бібліографію.

Рец.: В. Маркує, «Богословія», Рим 1976, с. 206-212.

- 542-3** - РЕКАР А., *Historical Background of the Carpatho-Ruthenians in America*. "The Ukr. Historical", N.Y.-Munich, 1976, pp. 87-102; 1977, pp. 68-84.

У статті описано ці обставини, які допровадили до національного і церковного поділу в Америці між поселенцями з Галичини і Карпатської України.

Пор. теж статтю М. Чубатого про постання Києво-руського обряду на українських землях та про дві юрисдикції того ж обряду в Америці: ЧУБАТЫ М., *The development of the Kiew-Ruthenian Rite*, "Het christelijc Oosten", 1969, t. IV, pp. 247-258; 1970, pp. 42-54. Cf. DANČO V., *A reply to Mr. N. Chubaty* (ib. 1970, pp. 42-54).

544 . - POSPISHIL V., *Ex occidente Lex - From the West - the Law. The Eastern Catholic Churches under the Tutelage of the Holy See of Rome*. Carteret, N.Y., St. Mary's Religious Action Fund, 1979, p. 164.

Перша частина праці присвячена Укр. Кат. Церкві в півн. Америці, подаючи її коротку історію та канонічні принципи, які мали вплив на її розвиток і долю. Ця частина була з деякими пропусками друкowana теж в «Jurist». Друга частина присвячена проблемам усіх східних Церков перед кодифікацією для них нового канонічного права.

545 - PREIMA C., *A Igreja Ucraino-Catolica no Brasil*. «Boletim do Ordinariato dos Católicos de Ritos Orientais do Brasil», n. 2, 1955, p. 11-25.

У статті подано досить подрібний стан з усіх парафій та місійних станиць, з іменами душпастирів та чисельними даними з кожної станиці.

546 - ПРОСКО В.Р., *Ukrainian Catholics in America. A History*. Washington, D.C.: University Press of America, 1982, p. 170.

В короткому нарисі церковної історії українських емігрантів у північній Америці (ЗСА), автор розглядає початки самої еміграції, її організацію, труднощі й конфлікти з латинською єрархією; адміністрацію першого єпископа — Сотера Ортинського; період по його смерті — до назначення єп. В. Такача і К. Богачевського (1916-1924); організацію та досягнення цього останнього, зокрема у розбудові парафіяльного шкільництва, і вкінці дає короткий перегляд останніх 20 років — до найновіших часів. В Додатку помістив спис священників з 1896 р., за їх походженням; статистику церков і священників в 1904 р., і загальну статистику Філядельфійської митрополії (115-118), як також бібліографію, примітки та покажчик імен і предметний (165-170).

- 547** - PROCKO B.P., *The Establishment of the Ruthenian Church in the United States 1884-1907*. An article from «*Pennsylvania History*» vol. XLII, n. 2-April 1975, p. 18.

Автор подав короткий нарис про тяжкі початки та розвій «Руської Церкви» в північній Америці — ЗСА, в роках 1884-1907, представляючи усі труднощі й перешкоди і з боку латинської сьрачії, а зокрема пропаганди російської православної місії, яка за 11 років вспіла перетягнути до себе коло 9.000 вірних з 13 церквами. В 1905 році 75 священників (більшість з угорських земель) обслуговувало к. 300.000 вірних, які вже тоді здобулися на 83 церкви і 2 каплиці. Найбільше проблем виникало на тлі браку порозуміння та співпраці між священниками в Галичини і тими, що приїхали з Закарпаття.

- 548** - ROMAN J. *The Establishment of the American Carpatho-Russian Orthodox Greek Catholic Diocese in 1938: A Major Carpatho-Russian Uniate Return to Orthodoxy*, p. 29: (St. Vladimir's Theological Quaterly 1976, 3, p. 132-160).

Після короткого вступу про початки, причини та розмір еміграції з околиць Закарпаття, подано короткий історичний нарис постановня Карпато-Руської Православної Греко-Католицької Дієцезії, розглянувши поступенно період Ап. Візитатора А. Годобая, відтак єп. С. Ортинського і вкінці єп. В. Такача. Завершено цей період висвяченням о. О. Чорняка православним єпископом (18.9. 1938) та створенням нової православної дієцезії, яке доконав 19.9. 1938 р. царгородський патріярх Венямин I.

- 549** - YUZYK P., *The Ukrainian Greek Orthodox Church of Canada, 1918-1951*. Ottawa, University of Ottawa Press, 1981, p. XII+210 (+2).

У цьому виданні, яке постало з первісної докторської праці, автор подає досить обширну історію початків, трудностей та розвитку Укр. Православної Церкви в Канаді, від початків аж до її завершення створенням митрополії та проголошенням Автокефалії 1951 року. На початку праці подана коротка історія Укр. Православної Церкви в Україні (с. 1-27), а при кінці додано досить велику бібліографію, у великій частині призирану з періодичних газетних видань.

- 550** - ZLEPKO D., *Die Ukrainische Griechisch-Katholische Visitatur in Berlin* (1940-1945). « Symbolae in honorem V. Janiw », München, Ukr. Freie Universität, 1983, S. 430-441.

У статті подано короткий історичний нарис про українське католицьке душпастирство у Німеччині, починаючи з 1907 року, зокрема про постання та розвиток гр.-католицької Візитатури в Берліні в роках 1940-1945, і головну роль у ній прелата о. Петра Вергуна.

- 551** - *10th Anniversary of St. Basil's Parish, Winnipeg, Man.* 1961-1971. Winnipeg 1971, pp. 133.

З нагоди 10-річчя заснування укр.-католицької парафії св. Василя у Вінніпег, Канада, у виданні зібрано багато світлин та подано коротку її історію на с. 44-68, як теж її хроніку на с. 18-26.

- 552** - *L'Eglise Saint Vladimir le Grand a Paris. Son Histoire et sa Liturgie.* Paris 1952, p. 32.

Автор подає коротку історію « старої церкви » Любови, зокрема описує її передачу, відбудову, з першою Службою Божою на Різдво 1942 року, та дальшу її роль для українців-католиків, зокрема після останньої війни. На с. 25-32 долучує коротке пояснення східної Літургії у візантійському обряді.

- 553** - *St. Josaphat Ukrainian Catholic Church, Warren, Michigan 1961-1986.* Warren 1986, pp. 94.

У виданні з нагоди 25-річчя укр.-католицької парафії св. Йосафата у Ворен біля Детройту, подано коротку її історію в англійській (25-37) та українській мовах (38-46) — з численними світлинами та іншими джерелами до її історії.

- 554** - *Memories of Mundare. A history of Mundare and districts.* Edmonton, Mundare Historical Society, 1980, p. VIII+571.

У цілому збірнику багато матеріялу до історії Церкви в самому Мондері, що довгий час був центром релігійного життя в Канаді, зокрема його околиць. Справам Церкви зокрема присвячені розділ « Церкви », с. 31-70, які в самому Мондері та околицях, обслуговували ОО. Василіяни; розділ про Мондерський хор, с. 71-3, і Мондерський шпиталь, який започаткували й досі проводять Сестри Служебниці, с. 79-83. У збірнику багато знімок та кож з життя церковного.

- 555** - *Opći Šematizam Katoličke Crkve u Jugoslaviji. Crkev u Jugoslaviji* 1974, Zagreb, Biskupska Konferencija Jugoslavije, 1975, s. XIV+1166.

Це монументальний Шематизм Католицької церкви в Югославії, з усіма її митрополіями, єпархіями та парафіями, з досить обширною історією кожної єпархії, численними ілюстраціями, мапами, покажчиками імен осіб та місцевостей. У ньому теж знаходиться східна Крижівська єпархія, з її історією, усіма єпархіяльними установами, деканатами і парафіями (с. 173-191). У частині, присвяченій монашам Чинам, поміщено теж про Василіянський Чин (706-7), Сестер Василіянок (820) та Сестер Служебниць (905-7), з короткою їх історією, діючими Управами, з усіма домами.

- 556** - *Ukrainians in Alberta*. Editorial Committee. Edmonton, Alta. 1975, p. 560 (+4).

Крім чисельних матеріалів до історії Церкви, які знаходяться в цілому виданні, релігійним інституціям укр. католицької і православної Церкви присвячений один окремий розділ, с. 117-149.

- 557** - *The United Societies of the U.S.A. A Historical Album, compiled on the Occasion of the seventy-fifth Anniversary of the United Societes*. Editor B. Szereghy. McKeesport, Pa., 1978, pp. 172.

У цьому ювілейному виданні з численними світлинами, крім історії самого товариства «Собраніє», подано короткі життєписи усіх єпископів, починаючи від С. Оргинського і В. Такача, аж до актуальних, коротку історію «Карпато-Руси», зокрема її емігрантів, які поселилися в Америці, нариси про Семінарію Кирила і Методія в Питсбурзі, архієпархіяльний музей та чернечі згромадження, які постали і діють серед тих поселенців в Америці. Поодинокі статті опрацьовані видавцем та о. А. Пекарем.

11. - УКРАЇНЬСЬКА ЦЕРКВА В СОЦІАЛІСТИЧНИХ КРАЇНАХ

- 558** - Балик Б.І., *Заходи про відновлення греко-католицьких Богослужень у Польщі 1956-1957*. «Богословія» т. 47, Укр. Богосл. Наук. Тов., Рим 1983, с. 116-140.

У статті автор описав долю греко-католицьких Богослужень у

Польщі в роках 1945-1956 та події, які привели до відновлення цих Богослужень з Великоднем 21 квітня 1957 року.

- 559** - Боцюрків Б., *Головні тенденції та етапи радянської релігійної політики*. «Ювілейний збірник Укр. Вільної Ак. Наук в Канаді». Вінніпег, вид. УВАН, 1976, с. 139-153.

У статті автор трактує такі теми: Релігія в очах більшовиків; Протилежні тенденції релігійної політики режиму; Головні етапи церковної політики та Місце України в сучасній релігійній політиці Кремля.

- 560** - А. В(еликий), *Большевицький Церковний Собор у Львові 1946 року*. Н. Йорк, «Слово Д. Пастиря», III, 7-8, 1952, с. 64.

На основі історії і документів, які появились друком, подано тут історично-догматичну й юридичну аналізу тих документів і «діяній» та показано, що діялось на тому Соборі і в якій формі були винесені «соборові» ухвали.

- 561** - Гірняк В., *У руках диявола. Уривки спогадів про нищення Української Католицької Церкви*. Альманах Союзу Укр. Кат. «Провидіння», Філадельфія 1980, с. 187-198.

Із тих вісток, які різними дорогами приходили на Захід, автор зібрав та подав в цьому описі хресну дорогу, яку перейшли після війни єп. Г. Хомишин, єп. І. Лятишевський, о. І. Вальницький та о. Йосиф Гірняк.

- 562** - Гриньох І., *Знищення Української Церкви Російсько-Большевицьким Режимом*. «Богословія», Рим 1980, т. 44, кн. 1-4, ст. 3-72.

Це переклад англійського варіанту статті автора, який у 15-ту річницю ув'язнення ієрархії Української Католицької Церкви появилася у: «PROLOGUE – Problems of Independence and Amity of Nations», New York 1960. – *The Destruction of the Ukrainian Catholic Church in the Soviet Union*, pp. 5-517

Деякі доповнення взято зо статті українською мовою на цю тему, яка появилася в журналі «Сучасність» 1970 року (пор. ч. 1292).

При кінці додано: Пресовий Комунікат Першого Звичайного

Синоду Єпископів Укр. Католицької Церкви та Торжественне заперечення канонічності т.зв. «Львівського Собору» 1946 р.

У статті зокрема піддано критичній аналізі т.зв. «діяння» Львівського псевдособору.

- 563** - Гриньох І., *Знищення Української Католицької Церкви російсько-більшовицьким режимом*. Відбитка з журналу «Сучасність» ч. 7-8 і 9, 1970. Мюнхен 1970, с. 55.

У розвідці автор описує спроби ліквідації Укр. Католицької Церкви ще в рр. 1939-1941 та як її переведено в Галичині в р. 1945.

- 564** - Карпатський С., *Катакомби «Загубленої Землі»*. (Ліквідація, коротка «Весна» і нищення Пряшівської Єпархії). «Визвольний Шлях», Лондон 1985, с. 301-310, 414-422, 538-543.

У короткому нарисі, на основі здебільша власних спостережень та записок-листів, описано ліквідацію Греко-Католицької Церкви на Пряшівщині після останньої світової війни, її пізнішу словакізацію, латинізацію та «православізацію» — до 1968 року і після нього.

- 565** - Лебедович І., *3 Мартирології духовенства західної України*. Філядельфія 1978, с. 107+(3).

У Збірці подано свідчення та оповідання очевидців про важку долю українського духовенства у післявоєнні роки. У першому розділі, після наświetлення ситуації в Галичині по першій світовій війні, подано не лише імена убитих священників, але теж деякі дані про їхню діяльність — все основане на архівних матеріялах Перемиської єпархії. У другому розділі зібрано ті самі свідчення з років після другої світової війни — на Посянні та Лемківщині, а в третьому — під московською окупацією в часі й після другої світової війни. При кінці знаходиться теж покажчик імен.

- 566** - Лужницький Г., *Большевицьке переслідування православної і католицької Церкви в Україні*. «Збірник матеріялів Наук. Конф. Кан. НТШ». Торонто 1966, ч. 7, с. 135-148.

У статті подано декілька важливіших моментів в історії Укр. Церкви, зокрема підкреслюючи християнську духовість укр. народу та нищення тих вартостей російськими і комуністичними владами.

- 567** - Сисин Ф., *Проблема українського православ'я в СРСР*. «Сучасність» Мюнхен 1986, 1, с. 55-68.

Автор розглядає проблему українських православних серед сучасних радянських вірних, беручи до уваги політичні, культурні та релігійні фактори, які давно передували радянській владі, в першу чергу ставлення рос. православ'я та рос. націоналізму до укр. православ'я та внутрішні взаємини між українцями католиками й православними.

- 568** - *На Христовій Ниві*. Н. Йорк, Укр. Дух. Бібліотека ч. 51, 1978, с. 208.

Це збірка споминів о. М. Дирди з своєї священничої діяльності в Галичині в рр. 1933-1956; о. А. Бойчука з рр. 1939-1940 та с. Василії про останні дні українського Перемишля, 1944-1947, аж до вивезення єп. Й. Юциловського.

- 569** - «*Хроніка Католицької Церкви в Україні*». Місячник «Визвольний Шлях», Лондон 1985, с. 319-324, 456-465, 553-559.

У цьому самвидавному журналі, який розпочав появлятися в Зах. Україні від березня 1984 р., подаються відомості про репресії на церковно-релігійному, а почасти також загально-національному полі, арешти і засуди віруючих, переслідування родин, відомості про тюрми й концентраційні табори, поведінку чиновників, а рівночасно з цим багато місця присвячується висловам поглядів на важливі національні й церковно-релігійні питання.

На с. 325-330 поміщено листа «*В Обороні Помісної Української Церкви в Польщі*».

- 570** - *Церква і Релігія в Україні 50 літ після жовтневої революції (1917-1967)*. Збірник доповідей Наукової Конференції Укр. Вільного Університету в Мюнхені (5-7 липня 1968 р.), на пошану єп. Платона Корниляка у 25-ліття єпископських свячень. Мюнхен, Наук. Записки Укр. Вільного Унів., т. 11-12, 1984, с. ХХХІІ + 254.

До церковної історії в останніх 50 роках відносяться наступні статті: Полонська-Василенко Н., *Укр. Православна Церква до 1917 р.* (3-27); Бурко Д., *Укр. Церква під сучасним режимом (1920-1930-ті роки)*, с. 28-64; Жуковський А., *Сучасний стан Церкви і релігії в Україні*, с. 64-89; Левицький Б., *Деякі релігійно-соціалні спостере-*

ження у зв'язку з 50-літтям існування Радянського Союзу, с. 90-99; Жуковський А., Засоби нищення Церкви й питання «наукового атеїзму», с. 132-155; Демкович-Добрянський М., Ненависть Бога (дещо з основ комуністичного атеїзму в Радянському Союзі), с. 238-253.

- 571** - ALEXEEV W. and STAVROU Th.G., *The Great Revival: The Russian Church under German Occupation*, Minneapolis, Burgess Publishing Co., 1976, pp. XVI+229.

У перших двох розділах представлена доля Церкви в Радянському Союзі після революції та обмежене релігійне життя в тому ж Союзі в часі війни. Далі, досить обширно опрацьована спонтанна і буйна віднова релігійного життя під німецькою окупацією та румунською, хоч і там не бракувало чимало труднощів: масове відкриття і відновлення церков, сотні священиків тощо. Огляд охоплює усі колишні радянські території: Балтійські країни, Білорусь та Україну. У праці використано багато матеріалів, споминок, записок та особистих свідчень, хоч деякі можуть викликати застереження, бо походять з різних юрисдикційних напрямків.

- 572** - BEESON TREVOR, *Prudence et Courage. La Situation Religieuse en Russie et en Europe de l'Est*. Paris, ed. de Seuil, 1975, p. 331+(5). Titre originale: *Discretion and Valour*, Ed. Collins, Fontana Books, 1974; The British Council of Churches 1974.

У виданні описане релігійне становище в Радянському Союзі та взагалі в соціалістичних країнах східної Європи. В ньому на різних місцях, часто й поіменно, згадані з'єднані Церкви (уніятські) в Радянському Союзі, в Польщі, Румунії, Чехословаччині, Мадярщині, Болгарії та Румунії. При кінці додано малу бібліографію та добрий показник імен і речей.

Оригінальне видання появилось 1974 р. в англійській мові, а в р. 1979 вийшов також німецький переклад, з незначними доповненнями.

Rec.: «Ostkirchliche Studien», 1980, 2-3, S. 202-3 (H. Reifenberg).

- 573** - WOCIURKIW B.-STROG J.-LAUX J., *Religion and Atheism in the U.S.S.R. and Eastern Europe*. London, McMillan, 1975, pp. XVIII+412.

У збірній праці, в якій розглядається релігійна ситуація в соціалістичних країнах східної Європи, в окремий спосіб взято під увагу Українську Церкву в наступних статтях: ВОСІУРКІВ В., *Religious dissent and Soviet State*, p. 58-90; MARKUS V., *Religion and Nationality. The Uniates of the Ukraine*, p. 101-122; GERHARD SIMON, *The Catholic Church and the Communist State in the Soviet Union and Eastern Europe*, p. 190-255.

Пор. ще теж: ВОСІУРКІВ В., *The Formulation of Religious Policy in the Soviet Union*. Reprinted from «Journal of Church and State», vol. 28, Autumn 1986, p. 423-438.

- 574** - ВОСІУРКІВ В., *The Autocephalous Church Movement in Ukraine: The Formative Stage (1917-1921)*. «Ukr. Quaterly», XVI, 1960, pp. 211-223.

Автор описує постання та формування Української Автокефальної Православної Церкви в роках 1917-1921, її політичне й культурне значення для укр. народу у недавньому минулому, як теж її ліквідацію в роках 1929-1930.

- 575** - ВОСІУРКІВ В., *La situazione religiosa nell'Ucraina sovietica*. Estratto da "Russia Cristiana", n. 141, 1975, pp. 23.

Представивши церковні обставини в Україні після останньої світової війни та окресливши правний стан релігії і Церкви, автор подав актуальний стан, в якому знаходяться Прав. Церква в Україні, українці-католики, які не прийняли православ'я, як теж різні секти, із списком усіх епархій та їхніх епархів і короткими їхніми даними.

- 576** - ВОСІУРКІВ В., *The Catholic Church: Ukrainian Greek Catholics in the USSR*, "Religion in Communist Lands", Keston, Kent, 1977, I, pp. 4-12.

Автор подає короткий опис Укр. Католицької Церкви під Світами, яка змагається в новітніх катакомбах, щоб не бути знищеною.

Пор. теж: РЕУНАРОВОУСН R., *The Catholic Church in the West Ukraine after World War II*. "Diakonia", 1970, t. V, pp. 372-387.

- 577** - ВОСІУРКІВ В., *Ukrainization Movements within the Russian Orthodox Church, and the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church*. In: Harvard Ukrainian Studies. «Eucharisterion». Essays presented to Omelan Pritsak on his 60 Birthday by his Colleagues and Students, vol. III/IV, 1979-1980, p. 92-111.

У розвідці представлений розвиток автокефальних ідей та українізації по православних Церквах на Україні, поза Укр. Автокефальною Православною Церквою, головно серед рядів т.зв. Лубенської схизми, або «Соборноправної Єпископської Церкви», яку очолював єпископ, пізніше митрополит Теофіл Булдовський.

- 578** - DUNN D.J., *The Catholic Church and the Soviet Government, 1939-1949*. Boulder, Colo.: East European Quaterly; distributed by: N. York, Columbia University Press, 1977, pp. VIII+267.

Після вступних розділів про відносини між Католицькою Церквою та Росією до 1917 і потім до 1939 років, автор на підставі багатьох матеріалів представляє ці відносини в нових воєнних і післявоєнних роках 1939-1949, так в самому Радянському Союзі, як теж тих європейських країнах, які підпали під його впливи. Між іншими досить багато в цій праці також про Укр. Католицьку Церкву в Галиччині, Чехословаччині і Польщі та про латинську Церкву в Україні. При кінці зібрані примітки на сторінках 181-235 і багата бібліографія, 237-259.

Rec.: Roucek J.: «Ukr. Quaterly 1978, p. 305.

- 579** - FLETCHER W.C., *Soviet Believers: The Religious Sector of the Population*. Kansas, The Regents Press, 1981, pp. 259.

Автор розглядає радянські соціологічні дослідження про релігію в роках 1960-70 й дає свої критичні зауваження до них, а потім на їхній основі та інших джерел намагається з'ясувати природу та обсяг релігійних вірувань у СРСР.

- 580** - GALTER A., *The Red Book of the Persecuted Church*. The Newman Press, Westminster, Md., pp. 491.

У великій, документально опрацьованій книжці представлена історія переслідування та знищення Церкви в багатьох країнах поза

Залізною заслоною, між ними також на 26 сторінках й Української Католицької Церкви. В 1956 р. це видання появилось в італійській та французькій мовах.

Рец.: Dushnyk W.: «Ukr. Quaterly» XIV, 1958, pp. 84-6.

581 - GROSSCHMIED GEZA B., *The Kremlin and the Eastern Catholic Church*. «Ukr. Quaterly» IX, N. York 1953, pp. 324-334.

Автор подає короткий нарис відношення сьогоднішнього Кремля до всіх східних Католицьких Церков у самому Союзі та країнах, які від нього залежні, насамперед в самій Україні, далі Польщі, Чехословаччині, Румунії, Мадярщині та Болгарії. За винятком Мадярщини та частинно Болгарії, у всіх інших вони були зовсім зліквідовані.

582 - GSTREIN J., *Unter Schamanen und Bolschewiken. Missionare, die Geschichte machten: LEONID FJORODOW. Apostel der Glaubenseinheit und Glaubensverkündigung in der Sowjetunion*. «Der Christliche Osten», Würzburg 1980, S. 23-31, 45-53, 56-7, 84-91, 94-96, 126-9, 132-8, 155-165, 168-173.

В статті поданий короткий нарис знищення з'єднаної Церкви в Росії, для якої митр. А. Шептицький 1917 р. створив екзархат, назначуючи о. Леоніда Фйодорова його ординарієм-екзархом; зокрема описує його мученицький шлях по тюрмах і засланнях, на яких і закінчив своє життя 7.3.1935.

583 - HAMBURGER G., *Verfolgte Christen. Berichte aus unserer Zeit*. Graz, Verlag «Styria», 1977, S. 352.

У 52 розділах автор подає історію 52 ісповідників різних християнських віровизнань у світі. З українських ісповідників мають окремий розділ кард. Й. Сліпий, с. 258-266; еп. Т. Ромжа, с. 278-283, еп. П. Гойдич, с. 170-177, свящ. В. Романюк, с. 177-182, еп. В. Величковський, с. 47-51. Крім розділів про поодиноких ісповідників автор помістив ще 4 розділи для чотирьох частей світу: Європи, Азії, Африки і Америки. В розділі про Європу згадуються ще: еп. В. Гопко і о. Р. Бахталовський, с. 332, еп. О. Хіра, с. 281, о. М. Луцький, с. 333.

Рец.: «Логос» 1979, с. 316-7.

- 584** . - HRYNIOCH I., *Die Zerstörung der Ukrainisch-Katholischen Kirche in der Sowjetunion*. "Ostkirchliche Studien", Augustinus-Verlag, Würzburg, 1963, S. 3-38.

У цьому нарисі зокрема описано ту ролю, яку у знищенні Укр. Католицької Церкви відіграли: урядові круги, Православна Російська Церква, т.зв. Ініціативний Комітет та сам «Синод» з 1946 р. у Львові.

- 585** - JOUKOVSKY A., *L'Ukraine d'aujourd'hui dans la préparation au Millénaire*. «Revue de l'Institute Cath. de Paris» 1986, 17, janvier-mars, p. 51-61.

Автор розглядає несміливі відгуки в радянській пресі, які присвячені 1000-літтю хрищення Київської Русі.

В тому самому журналі пор. ще статтю: HERMANIUK M., *Eglise ukrainienne. Patrie spirituelle. Les Ukrainiens (17-27)*.

- 586** . - КОМП Н.-D., *Die kommunistische Religionspolitik gegenüber der unierten griechisch-katholischen Kirche in Ukraine seit 1944*. München, Ukr. Freie Universität, 1979, S. 72.

Після короткого огляду історії Української Церкви, автор на основі багатьох джерельних матеріалів описує шлях знищення Укр. Католицької Церкви у чотирьох періодах: 1944-1949, 1950-1960, 1961-1971 і 1971-1978 роках, і стан цієї Церкви в 1978 році. При кінці подано світліни усіх ув'язнених єпископів та використану бібліографію.

- 587** . - LAVUNKA M.-RUDNYTZKY L., *The Ukrainian Catholic Church 1945-1975*. A Symposium, Philadelphia, St. Sophia Religious Ass. of Ukr. Catholics, 1976, p. 162.

У першій частині дано огляд Церкви в Україні за останні 30 років: Католицької (В. Маркусь), Православної (Ю. Шумовський) і Баптистів (М. Бордо).

У другій частині Е. Фріцсіммоне розглядає завдання і можливості для Укр. Католицької Церкви на полі єкуменічного руху, Й. Моватт — політику Ватикану супроти Москви (поверховно і тенденційно), та вкінці П. Біланюк — Укр. католицький мирянський рух в рр. 1945-1975.

У третій частині Й. Пелікан з'ясовує східну духовість.

При кінці додано вибрану бібліографію.

Rec.: "Ostkirchliche Studien", Würzburg, 1977, 2/3, S. 202-204.

- 588** - MOROZIUK R.P., *Antireligious Activity in Ukraine*. «Ukr. Quarterly», New York, 1980, 1, pp. 48-64.

У скороченій з довшого докладу статті розглядаються ідеологічні основи протирелігійної пропаганди в Україні, її правна основа, протирелігійна діяльність, її браки та невдачі.

- 589** - REYNAROVYCH R., *Religious situation in the modern state*. «Logos» 1972, 55-70, 134-153.

Автор представляє короткий огляд церковних відносин на Україні після комуністичної перемоги між двома світовими війнами, потім в Галичині в роках 1939-1941 та після 1945 року, зокрема довше описує стан в укр.-католицькій Церкві на еміграції, після повороту з Сибіру Львівського митр., пізніше кардинала Й. Сліпого, навівши при кінці на с. 140-153 численні документи.

- 590** - SOROKOWSKI A., *Ukrainian Catholics and Orthodox in Poland*. «Religion in Communist Lands», Keston College, vol. 14, N. 3, Winter 1986, p. 244-261.
The Greek Catholic Church in Poland, p. 290-295.

У статті коротко описано стан української та Православної Церков в теперішній Польщі, зокрема зараз після останньої світової війни.

Під другим заголовком подано інтерв'ю о. Й. Романика, Ген. Вікарія для українців-католиків в північній Польщі, про Українську Церкву в тій же Польщі.

- 591** - (WEINGARTEN E.), *Church within Socialism. Church and State in East European Socialist Republics*. Rome, IDOC International, 1976, pp. XIV+262.

На основі праці І. Барберіні: *Соціалістичні держави й релігійні віровизнання*, у збірнику подано найголовніші і наважливіші інформації: історичні, політичні і головно правні, про всі церкви в соціалі-

стичних країнах східної Європи, з вибраною багатою бібліографією до всіх країн. Подано відомості також про Українську Церкву, хоч до неї стосуються так само всі загальні дані.

- 592** - WOLF DE J., *Katholisch sein ist ein Verbrechen. Fakten und Dokumente über die offizielle Liquidierung der ukrainisch katholischen Kirche in der Sowjetunion und ihr Fortbestehen als Katakombenkirche.* Köln, Aktiongemeinschaft Kyrillos und Methodios e.V., 1987, S. 526.

В популярному виданні з багатьма світлинами автор подає коротку історію Української Католицької Церкви, від її початків, зокрема головну увагу присвячує останньому її періодові, від 1939 року, в якому Зах. Україна була прилучена до Радянського Союзу, та її переслідуванням — до останніх часів. В додатку розглядає стан Укр. Католицької Церкви в Словаччині та Польщі.

- 593** - ZOLTAK CH., *Ukrainian Independence and the Russian Church-State Configuration.* «Ukr. Quaterly», XXXV, 1979, pp. 124-136.

У статті автор описує, як Російська Православна Церква, вповні підпорядкована абсолютній владі царів, причинилася до знищення національної і церковної незалежності в Україні.

- 594** - ZUBEK TH., *The Church of Silence in Slovakia.* Passaic, N.J., 1956, pp. 310.

У великій, документальній праці про переслідування Церкви в Словаччині, широко представлено теж повну ліквідацію Пряшівської єпархії східного обряду, включно до ув'язнення обох єпископів П. Гойдича й В. Гопка та більшості священників.

Рец.: М. Чубатий: «Ukr. Quaterly» XIII, 1957, p. 278-9.

- 595** - «*L'Eglise et l'Etat*». Législation Soviétique contre la religion. «Orientalia Christiana», Roma 1925, pp. 135.

У французькому перекладі подано тут спробу коментаря з усіх законів та декретів, до 1923 року, якими переведено в життя конституцію (арт. 13) про відділення Церкви від держави. Коментар виготовив Гідуліянов П.

596 - *Il Papa Pio XII ed il Popolo Ucraino*. Estratto dal volume: «La Chiesa del silenzio guarda a Roma». Roma (1956), Ed. F. Ferrari, pp. 51.

У виданні подано коротку історію мартирології Української Католицької Церкви, зокрема в роках 1939-1950 в зах. Україні, і представлено її стан на еміграції, присвячуючи окрему увагу батьківському наставленню до укр. Церкви Папи Пія XII.

Пор. теж: *Ukrainian Catholic Martyrs under Soviet-Russian Regime*. Toronto, «Our Aim Press», (1948), p. 16.

597 - *Soviet Persecution of Religion in Ukraine*. Toronto, World Congress of Free Ukrainians, 1976, p. 54.

У виданні зібрано найважливіші дані про Українську, православну й католицьку Церкви, зокрема про їхню насильну ліквідацію, та описано теперішній релігійний стан в Україні. Видання принагідне, з численними світлинами.

598 - *Uniate Church: Forcible Establishment, Nature Failure*. Kiev, Politizdav Ukraini (!) Publishers, 1983, pp. 220.

У політично-пропагандивному виданні розглядається «насильний характер», мовляв, Берестейської та Ужгородської Уній, їхній характер та ідеологію, як також «шкідливу працю» на некористь українського народу. Головними авторами були Біскуп С. М., Яроцький П. Л., Возняк А. В., та інші.

12. - УСТРІЙ — СОБОРИ — ВНУТРІШНЄ ЖИТТЯ ЦЕРКВИ

599 - Антонович М., *5-голосна партесна Літургія — Свідок укр. музичної культури з доби до Бортнянського*. «Богословія», Рим, т. 37, 1973, с. 65-88.

Автор перевів студію над однією Службою Божою, яка знаходиться в рукописі в Новому Саді, Югославія, у збірнику п'ятиголосних концертів. У ній розглядає нашу музичну давнину, відкриваючи крапочок занавіси, за якою ховалася досі укр. музична минувшина, яка повела на нові шляхи літургічну музику сх. Церкви. Про цей період перед Д. Бортнянським досі майже нічого не появилася. Ця студія виказує, що золота доба Бортнян-

ського-Веделя-Березовського являється тільки черговим етапом укр. музичної культури, пов'язаної багатим минулим.

- 600** - Антонович М., *Поліфонічна музика в українських церквах у добі козаччини*. «Intrepido Pastori» — Наук. Збірник УКУ, т. 62, Рим 1984, с. 595-612.

Стаття присвячена розвитку поліфонічної т.зв. партесної музики в Українській Церкві у добі козаччини, чим вона, перша в сім'ї східних Церков, поєднала і збагатила старі традиції орієнтального церковного співу новими досягненнями західно-європейської музичної культури, приготувавши отак ґрунт до її світлого розвитку в таких представниках як М. Березовський, Д. Бортнянський та А. Ведель.

- 601** - Антонович М., *Дещо про українську церковну монодію та про назви Знаменний і Київський Розспів*. «Збірник на пошану В. Янева». Мюнхен, УВУ — Науковий Збірник том X, 1983, стор. 147-170.

Стаття присвячена українській церковній монодії тобто одногосному богослужбовому співові Української Церкви, який від X до XII ст., а на західних українських землях в багатьох місцевостях й до наших часів, був найбільш репрезентативним речником музичної культури на Русі-Україні. На основі студій збережених рукописних та друканих підручників церковного співу, зокрема Ірмологіонів, старається автор встановити походження цих старовинних церковних співів.

- 602** - Асеев Ю.С., *Архитектура Древнего Киева*. Киев, «Будівельник», 1982, с. 160.

Праця відомого знавця українського старовинного мистецтва оснований на новіших дослідках пам'ятників архітектури старинного Києва, які у великій більшості становлять церковне мистецтво. У ній зокрема розглядаються джерела та початки Київської архітектури, основні етапи її розвитку, стилістичні прикмети та місце в історично-архітектурнім процесі, як також будівельна техніка, методи зведення, композиційні прийоми та властиві їм відмінності й прикмети. Видання збагачують численні, в більшості кольорові світлин багатьох пам'ятників, як також численні відтворені реконструкції. При кінці додано резюме в англійській мові та список літератури.

- 603** - АСЕЕВ Ю.С., *Джерела. Мистецтво Київської Русі*. Пошуки та Дослідження давньоруських мистецьких скарбів. Київ, «Мистецтво», 1980, с. 216.

У книжці розповідається про давньоруське мистецтво домонгольського періоду — властиво майже в цілості про мистецтво церковне. На основі новітніх досліджень та відкриттів розповідається про архітектуру, скульптуру, монументальний і станковий живопис, графіку і вжитково-декоративне мистецтво всіх етапів, що їх пройшла у своєму розвитку давньоруська художня культура. У виданні дуже багато світлин, також кольорових, і при кінці додано коротку літературу.

- 604** - Бажанський П., *Історія руского церковного п'янія*. Львовъ, тип. Ставроп. Института, 1890, с. 86.

Після наведення використаної бібліографії, автор дає досить обширну історію церковного співу на Україні, від перших початків, до останніх років, описуючи тексти, мелодії і гласи, ноти, хори і гармонії, півців і співаків, творців пісень та їхніх учителів.

- 605** - Балик Б.І., *До історії найдавніших церков у Перемишлі (X-XII ст.)*. «Богословія» т. 47, Рим 1983, с. 73-94.

Автор подав короткий нарис про Ротондову церкву на Замковій горі; Прямокутну будівлю — при цій ротонді; Ротонду під Замковою горою; правдоподібну третю ротонду в Перемишлі; Собор св. І. Хрестителя на Замковій горі та про гріб князя Володаря Ростиславича († 1124) у катедрі св. І. Хрестителя.

- 606** - Ваврик М., *Служебник митр. К. Жоховського 1692 р.* «Записки ЧСВВ» XII, Рим 1985, с. 311-341.

У статті розглядається одна з найважливіших пам'яток Укр. Католицької Церкви, а саме Служебник митр. Кипріяна Жоховського, що появився друком у Вільні 1692 року: його постання, уклад й різниці від інших видань, католицьких і православних.

- 607** - Ваврик М., *До історії служебника в Укр. Катол. Церкві в 2-ій половині 17-го ст.* «Записки ЧСВВ» X, Рим 1979, с. 98-142.

Автор подає тут проаналізований опис двох літургічних текстів з 2-ої половини 17 століття, щоб таким чином насвітлити процес, який попередив появу Службника митр. Жоховського 1692 року. Перший з них знаходиться в дуже рідкій сьогодні книжці «Гармонія» відомого літургіста о. П. Огілевича з 1671 р. і становить його вступну частину п.т. «Екфонемата» грецької Літургії, тобто польський переклад голосної партії Сл. Божої для вжитку вірних латинського обряду, з найпотребнішими вказівками її церемоній. Другий же це зовсім анонімний рукописний службник з лекціонарем, як Літургікон Жоховського, з латинським перекладом всіх його складових частей, із збірки кардинала Ст. Борджі у Ватиканській Бібліотеці, правдоподібно з 1690 років, і представляє один з його елаборатів у злуці з підготовкою до друку Службника 1692 р.

608 - Гвозда І., *Дерев'яна архітектура українських Карпат*. Н. Йорк, «Лемківщина», 1978, ст. 286.

Видання — це збірна праця про дерев'яну архітектуру українських Карпат, зокрема про архітектуру церковну, таких авторів: Ольга Чмук, Антін Варивода, О. Волинець, Роман Райнфус, П. Стефанівський, з додатком 178 рисунків та акварелей А. Вариводи, між ними 16 кольорових. Побіч укр. тексту в англ. мові подано вступ і резюме та статтю А. Вариводи.

609 - Гординський С., *Українська ікона 12-18 сторіччя*. Філадельфія, «Провидіння», 1973, с. 212+217 ілюстрацій, втому 24 в кольорах.

Видання появилось окремо з українським текстом, окремо — з англійським. Після передмови автор говорить про генезу ікони, її завдання і ролю. Згодом, розповівши про ікони княжої доби, в наступних 4-6 розділах описує різні іконографічні типи, вказує на творчість головних іконописців 14-17 ст. У 7-му розділі аналізує мистецький рівень укр. церковного мистецтва в 17-19 ст., а в 8-му розділі окремо розглядає ікони на Закарпатті, які були під великим впливом галицької школи. У виданні подана багата бібліографія, список ікон, які поміщені в 2-ій частині і на ст. 6 та 28 дві географічні карти — для кращої орієнтації у розкладі поодиноких осередків іконописного мистецтва на Україні.

Рец.: «Богословія», Рим 1973, с. 235-7.

- 610** - Гординський С., *Галицька ікона XIV-XVI ст.* « Богословія », Рим 1943-1963, т. 21-4, ст. 95-105.

Автор бачить галицьку іконографію як окрему і своєрідну школу, що будучи переємцем великих традицій мистецької митрополії — Києва, пішла власними шляхами, але в річищі загальних, зв'язаних із східним обрядом, мистецьких форм, тем та естетичних поглядів.

- 611** - Герус-Тарнавецька І., *Пріорське євангеліє — пам'ятка XVI-го віку.* «Збірник на пошану В. Янева». Мюнхен, УВУ — Наук. Збірник т. X, 1983, с. 362-370.

Авторка описує рідкісне й цікаве рукописне Євангеліє, т.зв. Пріорське, з села Пріорська у Томашівському повіті, яке походить з 1560 років й належало до збірки митр. Іларіона у Вінніпезі, Канада.

- 612** - Жолтовський П.М., *Малюнки Києво-Лаврської Іконописної Майстерні.* Київ, «Наукова Думка», 1982, ст. 288.

На основі малюнків учнів і викладачів Києво-Лаврської іконописної майстерні, що зберігаються у відділі рукописів Центральної наукової бібліотеки Академії Наук Української ССР, автор простежує навчальний процес цієї школи живопису XVIII ст., в роках 1728-1760, одного з найстарших художніх закладів Східної Європи, висвітлюючи культурне й наукове значення збірки малюнків цієї майстерні (ст. 5-16). В Альбомі-каталозі вміщено близько 300 репродукцій, які найбільш характерні для зразків українського іконопису; Каталог 1451 малюнків, з їх розмірами, технікою виконання, різними написами на аркушах, підписами учнів або датою, та іншими відомостями (241-278), тематичний та іменний покажчик і список ілюстрацій.

- 613** - Жолтовський П.М., *Український Живопис XVII-XVIII ст.* Київ, «Наукова Думка», 1978, с. 328.

У монографії досліджуються провідні жанри українського живопису, в більшості церковного та релігійного, зокрема у розділі: Іконопис, с. 9-117. Автор розгортає широке полотно мистецького

життя 17-18 ст. з усіма його складностями і суперечностями. Вміщено теж багато чорно-білих та кольорових ілюстрацій, що дають уявлення про мистецькі шедеври цих часів.

- 614** - Іларіон, митр., *Ідеологія Української Церкви*. Холм, Свята Данилова Гора, 1944, с. 56.

Ця праця — це тільки «катехизичне скорочення» великої праці автора на цю тему. Ця Церква: апостольська, первозванна, автокефальна, соборна, незалежна, національна і народня. Мала великий вплив на весь світогляд народу.

Пор. теж його: *Українська Церква й наша культура*. Публічний виклад архієп. Іларіона 22 лютого 1942 в Холмі. Скорочений запис слухача о. І.Б. На правах рукопису. Холм, Свята Данилова Гора, 1942, с. 19.

- 615** - Кармазин-Каковський В., *Українська Народна Архитектура*. Зразки хат і дерев'яних церков XVIII сторіччя, переважно маловідомих або й зовсім невідомих, частина яких уже цілком зникла. «Богословія», Рим 1970, с. 77-127.

Автор розглядає ряд пам'яток укр. народного будівництва, зокрема церковного, переважно з південної України, з додатком деяких теж в Румунії. У церковному мистецтві бачить він щасливе поєднання місцевої народної архітектури з бароком, що вийшов з Італії. Автор додав ще 40 рисунків, з яких 30 присвячених церквам.

- 616** - Кедрин І., *Патріархат. «Життя – Події – Люди»*. Спомини і Коментарі. Н. Йорк, «Червона Калина», 1976, ст. 525-547.

Між багатьма іншими проблемами, які заторкує та розглядає автор, визначний політичний діяч того часу, один з розділів у цьому великому виданні присвятив він справі патріархату, яка виринула 1963 року після повороту з Сибіру Кардинала Йосифа Сліпого. При цьому він подає не тільки розвиток цього руху, але також критично розглядає багато його потягнень.

- 617** - Ковачовичова-Пушкарьова Б., Пушкар І., *Дерев'яні церкви східного обряду на Словаччині*. Пряшів, Свидницький Музей Укр. Культури, 1971, с. 526.

У виданні поміщено ще 7 кольорових діапозитивів, 76 чорно-білих фотографій і багато ілюстрованих рисунків. Після вступу І. Чабиняка, у самій праці дбайливо і критично описано усі дерев'яні церкви на Словаччині, які поділені на три групи: 1. Церкви найдавнішого типу, стилево злучені з готицьким стилем. 2. Церкви центрального типу, що мають форму грецького хреста. 3. Церкви, що мають в собі різні будівельні варіанти. До останньої групи належать найбільш численні церкви з 18 ст., які є прикрашені пишними іконостасами. Видання доповнює географічна карта з позначенням, де живуть русини-українці і де існують церкви та давниці. В Додатку, крім критичних заміток, списків, реєстрів, подано теж резюме в трьох мовах.

Рец.: « Богословія » 1973, с. 234-5.

618 . - Коритко М., *Про що не говориться, о чім не пишеться, а про що навіть думати не хочеться*. Львів, наклад. А. Адамчука, 1925, с. 46.

Після живої дискусії в пресі та різних зібраннях на тему celibату автор подає «безсторонно і безпристрастно... свої помічення під зрілу і поважну розвагу».

619 - Корчагін К., *Карне Право Української Католицької Церкви*. Історично-юридичний Нарис. Рим, «Записки ЧСВВ», секція І, том ХІІ, 1981, ст. ХVІІ+147(+1).

У праці зібрано карні закони Української Католицької Церкви, як вони були у практиці застосовані, на основі рішень і постанов укр. католицьких митрополичих Соборів, Кобринського, Замойського і Львівського, та синодів єпархіальних, Станіславівського і Перемиського, з Додатком Статутів в північній Америці та Канаді, як також рішень Апостольського Престолу. В першій частині подано джерела укр. карного права, в другій — систематичний поділ проступків, в третій — кари за них. На початку наведено ширшу Бібліографію, а при кінці короткий показчик речей.

620 - Корчагін К., *Почайівська Богородиця*. «Альманах Союзу Українців-Католиків «Провидіння», Філядельфія 1981, ст. 253-262.

У статті зібрано й подано короткі найважливіші історичні дані про Почаївську чудотворну Матір Божу та про Почаївський монастир і церкву.

- 621** - КОСТРУБА Т., *Пресвята Богородиця — Цариця України*. У 900-ліття віддання в її високу опіку народу князем Ярославом Мудрим. Львів, наклад Марійського Товариства, 1937, с. 36.

У виданні автор розглядає культ Пресв. Богородиці у княжій Україні, і в Україні козацькій, як також Марійські Дружини на українських землях в XVII-XX століттях, подаючи при кінці важнішу літературу.

Пор. також: WOJAKOWSKYJ N., *Ueber den Kult der Heiligen Jungfrau Maria im ukrainischen Volke*. München 1947, Verlag Kath. Kirche in Bayern, S. 16. (Hirtenbrief an die ukrainische Geistlichkeit und Gläubigen).

- 622** - ЛАЗАРЕВ В.Н., *История Византийской Живописи*. Издание к печати подготовил Г.Н. Вздорнов. Москва, «Искусство», 1986, с. 332.

История Византийской Живописи. Таблицы. Там же 1986, с. 14 + 597 таблиць.

У новому, енциклопедичного формату, доповненому виданні подано Історію візантійського живопису, яка є одна з найбільш основних праць на цю тему. З першого видання, вже теж доповненого, зроблено італійський переклад (1967) і румунський (1980). При кінці першої частини Г.Н. Вздорнов додав історію цієї книги та покажчики імен історичних осіб, мозаїк, фресків та ікон, рукописів, покажчик предметний ікон та покажчик авторів.

На початку другої частини подано теж список 597 ілюстрацій.

- 623** - ЛОГВИН Г.Н., *По Україні*. Київ, «Мистецтво», 1968, с. 464.

Видання задумане як серія етюдів про укр. мистецтво з найвищими пам'ятками з X-XVIII ст., які концентрують у собі культурні надбання певної доби і розв'язують важливі культурні проблеми — з дуже численними ілюстраціями. В більшості — це церковне мистецтво. При кінці подано резюме в рос. та англійській мовах.

- 624** - (Логвин Г.Н.), *Софія Київська*. Державний архітектурно історичний заповідник. Київ, «Мистецтво», 1971, с. 47+275 ілюстрацій.

У статті подається коротке історичне тло й опис архітектури собору, систему декору, фресків, декоративних оздоб та бібліографію, перелік ілюстрацій. Після того самі ілюстрації грандіозного собору з 19 банями, який був поставлений в першій половині 11 століття кн. Ярославом Мудрим.

Видання появилось також в англійській, французькій та німецькій мовах.

Пор. ще: *Державний архітектурно-історичний заповідник «Софійський Музей»*. Київ, «Мистецтво», 1984, с. 252. Фотоальбом.

Высоцкий С.А., *Средновековные надписи Софии Киевской*. (По материалам граффити XI-XVII вв.). Киев, «Наукова Думка», 1976, с. 456.

- 625** - Логвин Г.Н., *Памятники искусства Советского Союза — Украина и Молдавия*. Справочник-путеводитель. Москва, «Искусство», 1982 (Эдицион Лейпциг), с. XLVI+456.

Це більше як тільки «путеводитель». На початку видання подано історичний начерк розвитку українського і молдавського мистецтва (від 9 до 44 ст., римські), далі альбом 352 ілюстрацій, в тому майже 300 українських, енциклопедичні пояснення до них, 352-439, словник спеціальних архітектурних і будівничих термінів, хронологію всіх наведених пам'ятників архітектури, починаючи з 10 століття, бібліографію, покажчик імен архітекторів і всіх мистців та мапу України й Молдавії. З українських пам'яток, велика більшість, к. 250 — це церковні пам'ятники.

- 626** - Лув І., *Значіння Замойського Собору в історії Унії*. «Добрый Пастир», Станиславів-Перемишль 1932, с. 111-120, 184-193, 273-282.

Після короткого вступу про стан Церкви перед Собором, автор розглядає його історію, зокрема його декрети і потвердження Ап. Престолом та подає його характеристику.

- 627** - Малиновський М., *О Лѣтописаніи вообщє, христіанскомъ и рускомъ въ частности.* «Зоря Галицкая». Львовъ 1860, с. 270-285.

Автор описує спосіб числення років — в різних часах та різних народів, зокрема християнсько-руський та прийняті зміни в постах і святах.

- 628** - Маценко П., *Нариси до історії української церковної музики.* Роблін-Вінніпег, М.Т.Б., 1968, с. 151.

У праці накреслено розвиток української церковної музики від її початків, беручи під увагу різноманітні впливи, зокрема грецькі та болгарські. Описано теж її елементи, побудову, роди співів, як теж нотописи та визначних її творців. При кінці наведено відносну літературу, додаючи ще резюме в англійській мові та покажчик імен.

- 629** - Микитась В.Л., *Іван Франко — Дослідник Української Полемічної Літератури.* Київ, Наукова Думка, 1983, с.т. 224.

У монографії проаналізовано всі твори І.Я. Франка, присвячені полемічній літературі та українським полемістам XVI-XVII ст., даючи оцінку цим дослідженням, як підкреслено у виданні, з марксистсько-ленінських позицій.

- 630** - Мончак І., *Розвиток синодальности в Українській Католицькій Церкві.* «Богословія», т. 47, Укр. Богосл. Наук. Тов., Рим 1983, с. 41-72.

Цей розвиток синодальности розглядається в наступних розділах: Відродження синодальної ідеї — за митр. А. Шептицького; Конференції єпископату УКЦ з нових поселень; Укр. єпископат у часі II Ватиканського Собору; Змагання за синодальне управління; Два Синоди 1980 року за папським благословенням та Синод ієрархії УКЦ 1983 року.

Ця сама стаття появилася також в «Благовіснику» (Рим 1985), тільки без підпису. Там же подано також Документи Синодів УКЦ 1980-1983 років (39-114); Статут Синоду Ієрархії УКЦ (115-132) та Рішення і постанови Синоду Ієрархії УКЦ 1983 року (133-146).

- 631** - Німців М., *Археологічно-Архітектурні Розкопи Княжого Перемишля*. «Intrepido Pastori». Наук. Збірник Укр. Кат. Університету т. 62, Рим 1984, с. 623-647.

Стаття присвячена археологічним та архітектурним розкопам замкової гори княжого Перемишля, зокрема ротонді й палаті, мабуть з 10 сторіччя, соборові кн. Володаря з початку 12 ст., та церкві-ротонді св. Миколая, яку знайдено в підземеллі латинської катедри, збудованої на переломі 12 і 13 століть.

- 632** - Овчаренко М., *Маріологічні мотиви в літературі «Розстріляного Відродження»*. «Збірник на пошану В. Янева». Мюнхен, УВУ — Наук. Збірник т. X, 1983, с. 701-709.

Авторка розглядає маріологічні мотиви в українській літературі з періоду т.зв. «Розстріляного Відродження», зокрема у поезіях П. Тичини: «Скорбна Мати» та «Мадонно моя», і в творах М. Хвильового: «Я» і новелі «Вальшнепи».

- 633** - Огієнко І., *Мова Українська була вже мовою Церкви*. Благодійне Видавництво «Укр. Автокефальна Церква» 1921, с. 32.

В укр. мові вже в кінці 16 сторіччя виголошувались проповіді, читались Євангелії, писалися в ній Учительні Євангелії та в цій же мові були вже переклади Ст. Завіту й інших богослужбених книг.

Пор. його теж: *Підвалини Укр. Православної Церкви*, 1922, с. 16.

- 634** - Раппопорт П.А., *Русская архитектура X-XIII вв. Каталог памятников*. Ленинград, «Наука», 1982, с. 136.

В каталозі, за географічним порядком, поміщено всі збережені досі кам'яні будови з 10-13 століть, в більшості церковні, і ті, що їх археологи відкрили. При кожній додається багато даних, як письмові згадки про них, архітектонічні дані та історію будови і дальших перебудов, разом з бібліографією.

Рец.: «Jahrbücher für Geschichte Osteuropas» 1983, S. 571-2 (F. Kämpfer).

- 635** - Семчишин М., *Тисяча Років Української Культури*. (Історичний огляд культурного процесу). Н. Йорк-Париж-Сідней-Торонто, НТШ, Бібл. Українознавства том 52, 1985, с. XXV + 550.

У великій праці про культурний розвиток в Україні багато місця призначено теж тій участі, яку в тому процесі відіграла Церква, зокрема в перших століттях, а також і пізніше, хоч досить побіжно.

- 636** - Слпий Й., *Обрядова однообразність*. «Опера Омнія» III, УКУ, Рим 1970, с. 237-247.

За базу до літургічної реформи, до якої після глибоких студій треба приступати критично й обережно, повинен служити стан з кінця 16 і початку 17 століття. Коротко представлено теж стан літургічної реформи в українській католицькій Церкві.

- 637** - Слпий Й., *На унійні теми*. «Опера Омнія» III, Рим 1970, с. 225-247.

У статті передано хід думок головного доповіді, який був виголошений у Велеграді 1929 р., в дечому їх доповняючи, про те, що до піднесення та розквіту католицького Сходу конечні високі богословські школи.

Пор. теж його: *Унійні змагання в останнім півстолітті*. Там же т. V, 1971, с. 146-158.

- 638** - Сосенко К., *Пражерело українського релігійного світогляду*. (З картинами й узорами українських вишивок). Львів, в-во «Живі Гроби», 1923, с. 84 + (4).

Автор описує елементи, які перейшли до українських релігійних й побутових традицій — із староіранського світу, як теж сліди асирійсько-вавилонської та індійської релігійної символіки. Між ними, зокрема слідні ці елементи в колядах і щедрівках та весільних обрядах. При кінці знаходиться покажчик імен і речей.

- 639** - Стебельська А., *Проповідництво Кирила Турівського*. « Богословія », Рим 1974, с. 123-198.

Авторка розглядає у статті наступні проблеми: Тексти і публікації творів К. Турівського; Залежність від візантійських впливів; Історично-політичну і літературну генезу; Форму проповідей і вкінці греко-візантійські традиції у стилі його творів.

- 640** - Степовик Д.В., *Леонтій Тарасевич і українське мистецтво барокко*. Київ, Наукова Думка, 1986, с. 236.

На основі вивчення творчости Л. Тарасевича та художників його кола в монографії простежуються характерні особливості українського, в більшості церковного барокко. Значну увагу приділено питанню утвердження реалістичних тенденцій в українському мистецтві XVII століття.

- 641** - Студинський К., *Пересторога. Руський Пам'ятник початку XVII віка*. Іст.-літературна студія. Львів, накл. автора, 1895, с. 10 (не нумерованих) + 193.

На широкому тлі церковного життя при кінці 16 і на початку 17 ст. та живої полемічної літератури в тому періоді, автор окрему увагу присвячує студії про один з важливіших полемічних творів, а саме « Пересторозі » — її змістові, впливам, обставинам, авторові тощо.

- 642** - Таранушенко С.А., *Монументальна Дерев'яна Архітектура Лівобережної України*. Київ, «Будівельник», 1976, с. 336.

За редакцією Бажана М.П. і Г.Н. Логвина у виданні подано широко описаний багатий ілюстрований матеріал монументальної дерев'яної архітектури на Лівобережній Україні, в більшості церковної.

- 643** - Тилявський І., *Проблема літургічної реформи в нашій Церкві*. «Богословія», т. 42, 1978, с. 125-137.

У статті накреслені головні моменти еволюції нашої Церкви впродовж майже 400-літньої історії від Берестейської Унії — в канонічному праві і в обрядовій практиці, подаючи під кінець як обрядово повинна представлятися кожна укр. католицька парафія.

- 644** - Томашівський С., *Церковний бік української справи*. Відень, «Союз Визволення України», 1916, с. 20.

Автор, історик, старається показати, що російська Церква не є одноціла і вона нероздільно зв'язана з російською державою; не буде трудностей заснувати окрему українську Церкву. На зайнятих центральними державами теренах радив подбати про повне задоволення релігійних потреб населення православного, і при тому відновити на цих теренах З'єднану (греко-католицьку) Церкву, яка там передше існувала, та приступити до заснування гр.-кат. патріархату у Львові, як також заснувати окреме римо-католицьке єпископство у Володимирі Волинському чи Луцьку, з українським характером.

- 645** - (Уніатській свящ. А.П.П.), *Объ униатскомъ обрядовомъ вопросъ*. «Холмській гр.-уніатській Мъсацесловъ на 1872 годъ». Варшава 1872, с. 94-132.

У статті подано, хто уповноважений змінити тексти та обряди; які відхилення були з бігом часу уведені в уніатській Церкві та як слід відправляти богослужби.

- 646** - Успенский Н.Д., *Древнерусское певческое искусство*. Москва, «Советский Композитор», 1971, с. 624.

Після довшого вступу Ю. Келдиша (5-23), який назвав цю працю капітальною, автор подає історію постанов та розвитку церковного хорового мистецтва від 10 до 18 сторіччя, починаючи від Київської Русі, якій присвячений перший розділ (т. 29-67). Половина видання заповнена старими нотними записами. При кінці подана бібліографія, спис використаних рукописів та поміщених нотних записів.

- 647** - Федорів Ю., *Кобринський Собор 1626 р.* (Критичний Огляд доби і ситуації). «Богословія», Рим 1974, с. 5-91.

У нарисі подано огляд Укр. Католицької і Православної Церков між Берестям і Кобринським Собором, який в першій мірі пляновано для якогось договору-повднання між ними. Коли ж православні не взяли участі, Собор обмежився власними внутрішніми справами. Автор подав зміст його ухвал, історію та версію постанов у «Листах Рутського», версію Котлубака-Рудовича (Бо-

гословія 1924) та версію з Бреве Урбана VIII з грудня 1629 р. — з дуже односторонньою, без доказів, критикою тієї останньої, в якій не заaproбовано всіх тих постанов, які прийнято на Соборі. При кінці, додано ще кілька документів та бібліографію.

- 648** - Флоровский Г., *Пути рускаго богословія*. Париж, тип. «Светлость», Београд, 1937, ст. XIII + 574. Париж, ІМКА-Пресс, 1981, ст. XVI + 599.

На загальному тлі церковної історії, автор зокрема присвячує головну увагу розвитку «російської» думки, отже — шкіл, науки, різних впливів, течій та напрямків, зокрема серед вищого духовенства, ерархії та представників науки, починаючи з самих початків християнства на Київській Русі та північних землях пізнішої Росії. Після огляду кризи візантинізму у зустрічі з Заходом, він простежує протестантські ересі, Берестейську Унію, Київську Академію, Острозьку Біблію, Петербурзький переворот за і після Петра I, нові богословські та філософські течії, історичну школу в Росії, як також духовне відродження в 19 столітті, серед досить вже поширеної духової кризи.

В новому фотостатичному перевиданні з 1981 року додано вступ І. Меєндорфа та покажчик імен.

- 649** - Хома І., *Деякі з перших інструкцій Конгрегації Поширення Віри відносно Церкви на Русі-Україні*. «Богословія», Рим 1974, с. 93-121.

Після короткого нарису про початки Конгрегації Поширення Віри (давніша назва), наводить деякі її інструкції відносно Української Церкви у таких розділах: Заборона міняти обряд; Критичні хвилини Унії; Проєкт кн. Адама О. Сангушка; Інструкція для Ап. Нунція в справі загальної Унії (1636); Унійні змагання митр. Р. Корсака та Справа митрополичого Кoadютора.

- 650** - Хома І., *Ідея спільного Синоду 1629 р.* «Богословія», Рим 1973, с. 21-64.

Спільний Собор заплановано для загального замирення чи навіть поєднання між обома Церквами, з'єдиненою і православною. Автор описує приготування до нього з обох боків і ставлення до

нього з боку Ап. Престолу, зокрема Секретаря « Пропаганди » Ф. Інголі, з деякими його біографічними даними. Остаточного Собору не відбувся, бо, залякана низами, православна єрархія відмовилась взяти участь.

В Додатку поміщено 6 документів, які були вже раніше опубліковані в « Зап. НТШ », т. 116, 1913, кн. 4, с. 21-39 (див. ч. 122).

- 651** - Хома І., *Корисність єпархіяльних Соборів — Чому Митр. Андрей їх не скликав?* «Богословія» т. 47, Рим 1983, с. 108-115.

Автор представляє у статті, як митр. А. Шептицький дивився на єпархіяльні Синоди та чому їх не скликав в роках 1905-1939.

- 652** - Чехович К., *Азбучні вірші в перших віках християнізації України.* «Богословія», т. 45, Рим 1981, с. 67-77.

У статті розглядаються азбучні вірші, які завдяки своєму молитовному оформленню дістали назву «азбучних молитов». Вони прийшли на Україну з Болгарії й були в нас досить поширені, бо допомагали в легкий спосіб присвоїти собі чи самі молитви чи інші правди віри.

- 653** - Шараневич І., *О календарь и знакахъ календарскихъ и еще о рѣзницы календаря юліанского отъ григоріанского.* «Географическо-историческіі статіі». (Съ Временника Ставропіг. Института на р. 1876). Львів 1875, с. 3-24.

Автор описує, що це є календар та його знаки і також які заходять різниці між календарем юліанським та новим григоріанським.

- 654** - Щапов Н.Я., *К истории соотношения светской и церковной юрисдикции на Руси в XII-XIV вв.* « Польша и Русь », изд. « Наука », Москва 1974 (с. 424), с. 172-189.

У більшій праці про Польшу і Русь в 12-14 ст., у цьому розділі автор визначає які судові справи належали до церковної і які до світської влади, подаючи теж розвиток цієї юрисдикції.

- 655** - ЩЕРБИЦКІЙ О.В., *Виленській Пречистенській Соборъ*. (Історическій очеркъ въ связи съ церк.-рел. жизнью г. Вильни). Вильна, «Русский Починъ», 1903, стор. 84.

У статті розглядається історію Пречистенського Собору у Вільні, якого початки сягають 14-го століття, включно з періодом, в якому він в роках 1609-1795 належав до З'єднаної Церкви. Після того він був перемінений на театр, і щойно 1865 р. розпочато його віднову, щоб знову привернути його до церковного вжитку.

- 656** . - *Історія Українського Мистецтва в шести томах*. Головна Редакція Рад. Енциклопедії, Київ 1966-1970. I том: 456 ст.; II: 472; III: 440; IV-1 частина: 364; IV-2: 436; V: 480; VI: 452.

Це люксове наукове видання, енциклопедичного формату, з багатими примітками, бібліографією, до кожного тому, іменним і предметним покажчиками та переліком ілюстрацій. У перших трьох томах, це у великій більшості церковне мистецтво: архітектура, скульптура, монументальний і станковий живопис, книжкова мініатюра тощо. В обох частинах 4-го тому церковних пам'яток вже мало — всього к. 40.

I том – присвячений Мистецтву Київської Русі до XIII сторіччя, з 318 ілюстраціями, з яких багато кольорових (у всіх томах); відповідальний редактор – Ю.С. Асєєв.

II том – присвячений мистецтву 14 до першої половини 17 сторіччя, з 303 ілюстраціями; відп. редактор – Ю.П. Бельговський.

III том – присвячений мистецтву другої половини 17 до 18 сторіччя, з 280 ілюстраціями; відповідальний редактор – П.Г. Юрченко.

IV том, I ч. – з 224 ілюстраціями, сягає до пол. 19 сторіччя.

IV-2 – з 250 ілюстраціями — до початку радянського періоду.

- 657** - *Нариси Історії Архітектури Української РСР*. (Дожовтневий період). Київ, Академія Будівництва і Архітектури, 1957, с. 560.

У цій праці Асєєва Ю., Логвина Г. та ін., робиться спроба систематизувати знання в галузі історії високорозвиненої й оригінальної архітектури України та висвітлити її розвиток. Цей I том при-

свячений архітектурі дожовтневої революції. В другій частині, від 277 сторінки, подаються 419 ілюстрацій, короткий словник архітектурних термінів; Література; Показчик архітектурних пам'яток по місцю знаходження; показчик імен архітекторів, живописців і скульпторів; перелік таблиць і фото-ілюстрацій. У великій більшості — архітектура церковна.

- 658** - *Поученіє о обрядахъ християнскихъ, первіс въ книзъ НАРОДОВЪЩАНІЯ, или Слово къ НАРОДУ Католическому зовоймой..., издаваемо, нынѣ же от тойже книги, изытоє, и особъ по желанію нѣкоторихъ напечатано. Почаѣвъ 1779, с. 121 (60 карт-ток).*

У формі запитів та відповідей у цьому Збірнику подано широкі пояснення різних приписів, з численними відкликами до інших джерел, — про обряд загально; про перехід з грецького на латинський обряд; про церкву загально; про єпископів, священників, дияконів та інших клириків і їхню одягу; про церковне правило й Пресв. Літургію та обряди за померлих.

- 659** - *ВОВАК Ю., De coelibatu ecclesiastico deque impedimento Ordinis Sacri apud Orientales et praesertim apud Ruthenos. Excerpta ex thesi ad lauream in s. Theologia. Romae, Pont. Athenaeum Urbanianum, 1941, pp. 65.*

Після наведеної бібліографії, у цьому витягу, в першому розділі розглядається kwestія celibату на землях св. Стефана, тобто в колишній Угорщині, та серед емігрантів в Америці й Канаді, як також загально серед православних у Росії, а в другому розділі — про священство, як перепону до важности подружжя.

- 660** - *ВРЬКОВСЬКИЙ Р., Lemkowska drewniana architektura cerkiewna w Polsce, na Słowacji i Rusi Zakarpackiej. Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1986, s. 195+157 ilustracji.*

Після довшого вступу, в якому розглядається історичний розвиток лемківської дерев'яної архітектури в Польщі, на Словаччині та Карпатській Україні, на дальших сторінках (94-168) подано каталог з найважливішими даними та бібліографією лемківських дере-

в'яних церков у всіх трьох згаданих країнах — з 21 рисунком та мапою з їх розміщенням; хронологічний виказ усіх знаних 112 лемківських церков; літературу; резюме в англ. мові та 157 ілюстрацій, теж з найважливішими відомостями.

- 661** . - СНОЈЕСКА Е., *Sztuka średniowiecznej Rusi Kijowskiej i jej związki z Polską w XI-XV*. «Ukraina. Terazniejszość i Przeszłość». Nakł. Univ. Jagiel., Kraków 1970, str. 403-424.

Авторка описує мистецтво Київської Русі і її зв'язки з Польщею в XI-XV столітті, присвячуючи окрему увагу русько-церковному стінному малярству в Кракові, Люблині, Сандомирі, Вісліці та ін., головню з часів короля В. Ягелла та Казимира Ягеллончика. При кінці статті подає досить численну літературу.

- 662** - FREEZE G.L., *The Parish Clergy in Nineteenth-Century Russia. Crisis, Reform, Counter-Reform*. Princeton Univ. Press, Princeton, N.J., 1983, p. XXXII+507.

У цьому виданні автор продовжує огляд парафіяльного духовенства в 19 столітті в цілій російській імперії. Зокрема багато уваги присвячено реформістичним та антиреформістичним рухам в Церкві та державі (пор. ч. 1615).

Rec.: *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas*, Band 34, 1986, Heft 1, S. 109-110 (Müller Eberhard); *Ostkirchliche Studien*, Würzburg 1986, 195-7 (Biedermann H.M.).

- 663** . - HANNICK CH., *Erwin Korschmieder et la musique ecclésiastique slave ancienne*. "Irenikon", Chevtagne, 1977, pp. 210-221.

У статті описано вклад Е. Коршмідера в опрацюванні старинної церковно-слов'янської музики, втому теж Київської школи. Цінніша, однак, подана тут його бібліографія на цю тему, як також наведені у статті важніші праці з цієї ділянки — останніх часів.

- 664** - JASZCZUN W., *Aus dem Nikolauskulte in der volkloristischen und der religiösen Literatur in der Ukraine*. «Literary Currents after World War II», Philadelphia-N. York, Memoirs of the Shevchenko Scient. Society, 1982, S. 187-200.

До Генези Культу св. Миколая в Україні. «Науковий Збірник УКУ» т. 62, Рим 1984, с. 145-152.

Автор розглядає історичність особи св. Миколая та постання його культу на українських землях, який, інакше як в Греції та на Заході, постав і розвинувся спочатку між народом, головню купцями та вояками, ще перед урядовим хрищенням в Києві, і шойно тоді прийнявся також в церковних кругах. Цей культ був теж більший та дещо інший, як в самій Греції та інших країнах. Розвідка в «Наук. Збірнику УКУ» дещо скорочена.

На цю ж тему коротка його теж розвідка появилася в «Дзвонах», Рим 1980, чч. 3-4, стор. 90-95.

665 . - KONSTANTYNOWICZ J.B., *Ikonostasis. Studien und Forschungen.* Band I. Lwów (Lemberg), Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften, 1939, S. 272+2 separate Tabellen + 80 Tafeln mit 201 Abbildungen.

Перший том своїх студій автор присвятив початкам та розвитку іконостасу, який замикає престольну частину від решти храму, головню у християнських церквах на Сході, аж до кінця 15-го сторіччя (9-232), зокрема іконостасові на західно-українських землях — в 16 столітті (233-265). При кінці подано ще 201 ілюстрацію та дві великі таблиці з поодинокими типами іконостасу, в різних віках і в поодиноких Церквах. Запляновані дальші томи із-за воєнних і післявоєнних обставин ніколи не появилися.

666 - KOROLEVSKIJ C., *La Codificatio de l'Office byzantin.* «Or. Christ. Per.», Roma 1953, pp. 25-58.

У статті описано спроби, в минулому, укладу Часослова у Візантійській Церкві, в тому теж в Церкві українській.

667 - KOVAČOVIČOVA B.-PUŠKAR I., *Drevené kostelíky v obci Nová Polianka a Rovné.*

« Наук. Зб. Музею Укр. Культури в Свиднику », Пряшів 1965, с. 149-178.

У статті словацькою мовою подана коротка історія з численними світлинами двох дерев'яних церков з 18 ст., які вже знищені (див. ч. 1303).

- 668 . - LEWIN P., *The Ukrainian Popular Stage of the Seventeenth and Eighteenth Centuries on the Territory of the Polish Commonwealth*. "Harvard Ukr. Studies", Cambridge, Mass., 3, 1977, pp. 308-329.

Після короткого введення про розвиток релігійного сценічного мистецтва на землях, що належали до Польщі, в 17 і 18 ст., авторка розглядає кілька знайдених рукописів, в яких ці драми записано.

- 669 . - LIŚNACZOWA W.-LIŚNACZOW D., *Artystyczna spuścizna dawnej Rusi a współczesność*. Przełożyła Paulina Lewin, Warszawa, Instytut Wydawniczy Pał, 1977, s. 140.

Це польський переклад з російської праці, яка появилася 1971 р. в Ленінграді під заг.: *Художественное наследие древней Руси и современность*. Автори представляють у праці композиційну гармонію стінного малярства з архітектурою Русі; притаманні прикмети староруських ікон; штуку прикрашування староруських рукописів та копіювання середньовічного малярства, як теж притаманні прикмети староруської літератури та їхній вплив на російську літературу і штуку. Назва «Русь» охоплює період до кінця 17 ст., але в більшості автори беруть зразки з Київської Русі. У виданні поміщено також 16 ілюстрацій.

Пор. теж: *Культурное наследие древней Руси. Истоки, становление, традиции*. Москва, изд., «Наука», 1976, с. 460.

Збірник складається з статей різних авторів, з яких багато розглядає проблеми історії староруської літератури і культури, проблеми текстології і бібліографії та зв'язків з іншими народами. Збірник присвячений пам'яті Д.С. Лихачева.

- 670 . - LUŻNYCKYJ H., *Das Liturgische Theater in der Ukraine*. «Mitteilungen der Arbeits.- und Förderungsgemeinschaft der Ukrainischen Wissenschaften e.V.», N. 16, München 1979, S. 145-178.

Стаття це один з розділів більшої неопублікованої ще праці про початки українського театру, яка обмежується тільки розвитком т.зв. літургічного театру в Україні. У ній описані найперше історичні підвалини розвитку літургічного театру, головні його елементи та його форма і зміст, а в додатку — висновки.

- 671 . - NANAYEVSKY I., *Church Unity and the Kyivan Patriarchate*. London, Ukr. Cath. Patriarchate Lay Ass., 1981, pp. 130.

Автор подав історичний нарис про змагання за патріархат в Українській Церкві — впродовж віків аж до останніх часів, також між православними, які свого часу були схильні об'єднатися в одній Церкві, під одним патріархатом. У виданні поміщено 69 цінних ілюстрацій.

- 672** - OLSZEWSKI M., *Der Ritus des Sakraments der Busse nach Peter Mogila in seinem historischen Kontext*. «Ostkirchliche Studien», Würzburg 1982, S. 142-159.

Автор розглядає обряд св. тайни сповіді в Східній Церкві: в грецькій мові та в південних слов'ян, зокрема історію цього обряду в Київській митрополії, а потім як виглядав цей уряд у Требнику П. Могили з 1646 р., його залежність від західних обрядів і його вплив на інші східні Церкви.

- 673** - (POCIEJ J.), *Zbiór wiadomości historycznych i aktów dotyczących dziesięcin kościelnych na Rusi, powagą metryk królewskich, koronnych i litewskich, tudzież dekretów Roty Rzymskiej, zbioru praw Volumina Legum zwanych, i innych wiarogodnych dokumentów wsparty, rozwiązaniem niektórych w tym przedmiocie zarzutów objaśniony i chronologicznie ułożony przez ks. Jana Pocięja*. Warszawa, druk. J. Unger, 1845, str. 104.

На основі історичних матеріалів автор подав короткий огляд про постання та розвиток церковних десятин у давній Русі.

- 674** - PRZEŹDZIECKA M., *O małopolskim malarstwie ikonowym w XIX wieku* – Studia nad epilogiem sztuki cerkiewnej w diecezji przemyskiej i na terenach sąsiednich. Wrocław, Pol. Ak. N., Instytut sztuki, Ossolineum, 1973, s. 76, illustr. 77.

На основі архівних документів, передусім Перемиської укр.-католицької капітули і при допомозі світлин та списка тодішніх церковних малярів, авторка подала досить критичний, хоч неповний огляд укр. досягнень на полі церковного плястичного мистецтва у 19 ст. — у першій мірі в колишній Перемиській єпархії та сусідних теренах.

Рец.: « Богословія », Рим 1973, с. 238-9.

- 675** . - RÓZYCKA-BRYZEK A., *Bizańtyńsko-ruskie malowidła w kaplicy zamku lubelskiego*. Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1984, str. 176+40 str. z 184 ilustracjami.

У виданні описано малюнки замкової каплиці у Любліні, які за короля Ягайла 1418 р. розписав руський маляр Андрій з Перемишля. Всі вони у цьому самому стилі, як ті в церкві на Лисій Горі, в спальні короля Ягайла, в каплицях на Вавельському замку в Кракові, у колегіяльній церкві в Сандомирі і Висліці та в катедрі у Інезно. При кінці подано багату літературу і резюме в рос. та англ. мовах.

- 676** - SCHWEIGEL JOS., *De cultu liturgico «Dulcissimi Domini et Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, Amatoris hominum» in ritu byzantino*. Roma, Pont. Università Gregoriana, ex «Gregorianum». XXIII (1942), fasc. II, pag. 255-265.

Автор, член літургічної Комісії при Східній Конгрегації, розглядає культ Серця Христового у візантійському обряді, зокрема в українській Церкві, який остання реформа Ап. Престолу не усунула, де він вже прийнявся, тільки дала йому назву «Свято Христа Чоловіколюбця», залишаючи його зміст і форми. Інструкція П. Пія XI з 27 травня 1937 поширення цього культу похваляє також між тими, що повертаються до католицької Церкви, поза Галичиною, тільки з умовою, що зовнішня форма цього культу буде пристосована до характеру східного обряду.

- 677** - SENYK S., *Marian Cult in the Kievan Metropolitanate XVII-XVIII centuries*. «Intrepido Pastori», Rome, UKU, 1984, pp. 261-275.

У статті розглядається Марійський культ у Київській митрополії в 17-18 століттях, зокрема поширення чудотворних ікон і їхнє почитання, свято Непорочного Зачаття в релігійній практиці, акафісний гімн та релігійні пісні, Марійські товариства та нові форми почитання Матері Божої.

- 678** - SENYK S., *The Eucharistic Liturgy in Ruthenian Church Practice. Frequency of Celebration and Attendance before the Nineteenth Century*. «Orientalia Christ. Per.», Roma 1985, I, p. 123-187.

У статті розглядається: як часто в Україні до 19-го сторіччя служено св. Літургію по церквах й монастирях, наскільки вони були доступні для вірних та який був обов'язок у їхній участі.

- 679** - SZANTER Z., *Rola wzorów zachodnich w ukształtowaniu ikonostasu w XVII wieku na południowo-wschodnim, obszarze Rzeczypospolitej*. «TeKa Konserwatorska. Polska południowo-wschodnia», Rzeszów 1985, s. 93-135.

На широкому порівняльному тлі, з багатьма світлинами, авторка простежує ті зміни, які під впливом західного мистецтва зазнали в 17 столітті іконостаси на південно-східнім терені давньої Польщі, «Червоній Русі» тобто в Галичині, витворюючи одинокий і неповторний характер, який не має паралель з іншими.

- 680** - USPIEŃSKI B.A., *Kult św. Mikołaja na Rusi*. Lublin, RW KUL, 1985, s. 376.

Це переклад з російського оригіналу: «Филологические разыскания в области славянских древностей. (Реликты язычества в восточно-славянском культе Николая Мирликийского)». Москва 1862. Автор представляє відношення, які заходили між двома різними системами релігійної свідомості — передхристиянським і християнським (17-175) у трьох розділах: Культ Миколая на Русі — загальна характеристика; Миколай й архангел Михаїл та Миколай і Волос. В доповненні (177-269) додано ще 20 різних, близьких до головної теми, опрацювань. При кінці подано резюме в нім. мові, велику бібліографію (281-351), покажчик речей та список ілюстрацій. Праця не обмежується тільки до території Русі, але бере до уваги усі східнослов'янські землі.

- 681** - WORONIECKI J., *Nasz stosunek do świętych Kościoła ruskiego*. (Warszawa 1939), str. 19.

Автор дає короткий огляд тих Святих, які прийнято відзначати в українській Церкві та чи і яким способом можна би це число збільшити.

682 - ZAIKYN W., *Podział historii Kościoła wschodnio-słowiańskiego (ruskiego i rosyjskiego) na okresy*. "Sprawozdania Tow. Nauk. we Lwowie", Lwów, 1934, XIV, s. 213-219.

Ustrój prawny Kościoła ruskiego (wschodnio-słowiańskiego) w okresie przedtatarskim 988-1240. Ibidem II, 1931, s. 113-117.

Ustrój prawny Kościoła ruskiego w Wielkim Księstwie Litewskim w XV i XVI w. do Unji Lubelskiej. Ibidem, 10, 1930, s. 132-7.

У першому звідомленні автор подає так, на його думку, найбільш підхожий поділ церковної історії в Україні і Росії: старинну — до 8 ст.; середньовічну — до половини 15 ст., і новітню — після того, з більшим числом підподілів.

У другому звідомленні описує правний устрій Руської Церкви до 1240 р., а в третьому — внутрішній устрій тієї Церкви у Великому Князівстві Литовському до Люблинської Унії 1569 р.

683 - ŽUŽEK I., *Kormčaja Kniga. Studies on the Chief Code of the Russian Canon Law*. "Or. Chr. Analecta", 168, Rome, 1964, pp. XII+328.

У першій частині автор подає початки, історію та опис різних Кормчих Книг, на яких ґрунтувалося церковне право східних Церков. У 2-ій частині описано вживання різних Кормчих Книг в Руській Церкві впродовж перших 7 сторіч — до 1700 років, присвячуючи один розділ порівнянню Кормчих Книг до «Руської Правди», Статутів св. Володимира, Ярослава і до «Мірило Праведноє». Третя частина присвячена описові вживання і правної сили Кормчих Книг в рр. 1700-1918. При кінці додано Джерела і Бібліографію (291-301) і допоміжну літературу (301-9) та обширний покажчик імен.

684 - *Archiepiscopal and Patriarchal Autonomy*. Fordham University, New York, 1972, p. 74.

У виданні зібрано 4 доповіді: 1. В. де Вріс: Походження східних патріархатів і їх відношення до влади Папи; 2. Дж. Мадей: Права Української Церкви в час Берестейської Унії та її сучасна ситуація; 3. Дж. А. Мальоні: Сучасне канонічне положення УКЦ і її майбутнє; 4. А.У. Флоріді: Роля України в сучасній радянській Ватиканській дипломатії. Додано теж дискусію, яка після них відбулася. З цих доповідей тільки перша втримана на стилю науковому рівні.

Пор. теж:

POSPISHIL V.J., *The Ukrainian Major Archiepiscopate*. "Diakonia", 1968, t. III, pp. 5-24.

POSPISHIL V.J., *An autonomous Ukrainian Catholic Church*. Ibidem 1971, t. VI, pp. 232-266.

KOSOVYCH B., *Laymen and the future of the Ukrainian Catholic Church in America*. Ibidem 1974, t. IX, pp. 126-137.

POSPISHIL V.J.-LUZNYCKY H.M., *The Quest for an Ukrainian Catholic Patriarchate*. Philadelphia, 1971, p. 75.

13. - ЧЕРНЕЧІ ЧИНИ І МОНАСТИРИ

685 - Амман О.А.М. - (Стек) Марко, *Ченці Студитського Уставу*. Едмонтон, Бібл. Католицької Акції, 1955, ст. 36.

Перший автор подав короткий історичний нарис та опис Унівського монастиря, який став осередком ченців Студитського Уставу (3-13). Це переклад довшого його спомину, який появився в німецькому журналі «Штіммен дер Цайт». Другий автор розповідає про розвиток українського монашества Студитського Уставу, під заг. «Переємники прадідної традиції».

686 - Антонович С., *Короткий історичний нарис Почаївської Успенської Лаври*. Крем'янець на Волині, «Церква і Нарід», 1938, с. 67.

У виданні з численними світлинами подано науково-популярний нарис Почаївської Лаври, яка належить до найважливіших українських осередків релігійного й монашого життя. При кінці додано вибрану літературу.

687 - Анучинь Д., *Монастырская реформа въ царствъ польскомъ*. «Р. Старина» 1902, III, с. 513-532; IV, с. 45-163, 555-576; 1903, I, с. 201-210.

Автор подає опис про замкнення великого числа монастирів 1864 р. в Польськiм Королівствi, втому теж 4 Василiянських: у Люблинi, Замостi, Холмi i Бiлiй. Зостався тiльки ще один — у Варшавi, який iснує до сьогоднi.

Rec.: "Prz. Powsz.", Kraków, 1905, 85, s. 147-150.

- 688** - Балик І.Б., *Катафальк чернечий Василян XVII-XVIII ст. (2)*. «Записки ЧСВВ» XII, Рим 1985, с. 269-310.

У цьому «Катафальку» продовжуються життєписи Василян з 17-18 ст. Перша частина появилася в тих же «Записках» ще 1973 р., т. VIII, див. ч. 837. У цій другій частині поміщено коло 100 життєписних згадок.

- 689** - Бурко В., *Бразилійська Провінція св. Йосифа*. «Записки ЧСВВ» XI (XVII), Рим 1982, с. 241-264.

У цьому нарисі автор розглядає історію Василянської Провінції св. Йосифа в Бразилії в наступних розділах: Василянська місія (1897-1931); Створення Віцепровінції (1931-1948); Заснування Провінції (22.5.1948); Виховання Василянського доросту; Душпастирська праця; Апостолят слова (місії, видавництво); Освітньо-культурна праця; і Василянські монастирі й осідки.

- 690** - Бурко В., *Отці Василяни у Бразилії*. Прудентопіль, «Укр. Дух. Бібліотека» ч. 63, 1984, с. 103+(15).

Про *Василянські монастирі в Теробовельщині*, пор. цього ж самого автора розвідку у збірнику «Теробовельська Земля», 1968, с. 194-207, а про *Монастирі в Перемищині*, у збірнику «Перемишль — західний бастион України», 1971, с. 86-96.

- 691** - Буцманюк І., *Унів і його монастирі*. Жовква, друк. ОО. Василян, 1904, с. 116.

На підставі народних переказів, старих грамот та історичних джерел автор переповідає історію самого Унева, зокрема Унівських монастирів. При цьому згадує теж монастирі Сестер Василянок і також загально про ОО. Василян. У виданні поміщено 11 ілюстрацій.

- 692** - Ваврик В., *Профілі Піонерів*. «Ювілейне видання» Світлій пам'яті Василян-Піонерів (1902-1977). Едмонтон 1977, с. 27-43.

У збірнику подано короткі силуетки перших Василян в Канаді: оо. П. Філяса, С. Дидика, Н. Крижановського, М. Гури, А.

Филипова, І. Тимочка, вп. В. Ладики і о. Й. Тимочка. Крім цього у виданні відмічено головніші події за 75 років Василіянської праці в Канаді (44-59).

У «Василіянському Віснику», що появляється з 1964 року в Римі, майже щорічно, подаються довші чи коротші некрологи про всіх членів Василіянського Чину, починаючи з 1963 року.

693 - Ваврик М., *Василіянські монастирі на галицькому Поділлі. «Шляхами Золотого Поділля»*. Філядельфія 1960, I, с. 243-260.

Після загального огляду чернечого минулого на Поділлі, автор окремо зупиняється на історії монастирів біля Бучача («Манастирок» над Стрипою) та Більча Золотого, у Чорткові, Підгорянах коло Теробовлі, Струсові, Збаражі і Вічині, зокрема в Краснопуці, Бучачі та Улашківцях.

Про *Василіянські монастирі в Теробовельщині*, пор. цього ж самого автора розвідку у збірнику «Теробовельська Земля», 1968, с. 194-207, а про *Монастирі в Перемищині*, у збірнику «Перемишль — західний бастион України», 1971, с. 86-96.

694 - Ваврик М., *У сторіччя Апостольського Листа Льва XIII «Особливою Охороною»*. «Записки ЧСВВ» XI (XVII), Рим 1982, с. 429-438.

Автор коротко з'ясовує головні уступи Апостольського Листа Льва XIII про Василіянську онову в сторіччя його появи, зокрема ті його місця, в яких він надіється від неї й очікує благодатних овочів для Української Церкви, закінчуючи його коротким поглядом на позитивні наслідки цього Папського діла.

695 - Ваврик М., *Історичний нарис чернечого життя і Василіянські монастирі на Бойківщині*. «Бойківщина», монографічний збірник матеріалів про Бойківщину з географії, історії, етнографії і побуту, Філядельфія, вид. «Бойківщина», 1980, ст. 251-290.

У нарисі подано коротку історію чернечого життя на Бойківщині, зокрема про передові його монастирі в Спасі, Лаврові, Добромилі та Гошеві. Крім цього у збірнику багато матеріалу про церковне життя та визначніших діячів Бойківщини. Редакція додала

доповнення про деякі монастирі, головню про Добромиль та монастирі на Закарпатській Бойківщині, зокрема в Мукачеві. Цей нарис появився, у другому виправленому виданні, окремою відбиткою — Рим-Н.Йорк 1982, ст. 38.

696 - Ваврик М., *Нарис розвитку і стану Василянського Чина XVII-XX ст. Топографічно-статистична розвідка.* «Записки ЧСВВ», секція I: Твори, т. 40. Рим 1979, с. XIV + 217 + карта монастирів.

На зміст цієї праці складаються: Коротка історія Василянського Чину; Нововидані і репродуковані списки Василянських монастирів і монахів 17-19 століття; Азбучний показник Василянських монастирів на Україні, Білорусі та в сумежних країнах 17-20 століття, з найголовнішими даними про них: ім'я храму чи святого, якому монастир був посвячений, час його оснування та нової фундації, рік приступлення до З'єднання та його інкорпорації до Чину, як також рік його скасування. На початку подана дуже обширна бібліографія, на с. 72-5 резюме в латинській мові, а при кінці список згаданих у праці монастирів та велика карта з Василянськими монастирями на території Київської і Галицької митрополій та в сусідніх країнах.

697 - Вінтоняк О., *Церкви та монастирі в Україні в XVIII ст. в описі академіка Й.А. Іюльденштедта.* «Збірник на пошану В. Янева». Мюнхен, УВУ — Наук. Збірник том X, 1983, с. 204-216.

Стаття присвячена описові церков та монастирів на Лівобережжі та зокрема у Києві, який з своєї подорожі в р. 1774 по Гетьманщині залишив член російської Академії у Петербурзі — І.А. Іюльденштедт.

698 - Войнар М., *Василяни — їхня роля в Унії Київської митрополії.* «Зап. НТШ» т. 192. — Доповіді Наук. Конгресу для відзначення сторіччя НТШ. Секція історії України і члени іст.-філософської секції. Н. Йорк-Париж-Сидней-Торонто 1976, ст. 110-166.

Автор розглядає ролю Василян у розбудові та закріпленні Бе-

рестейської Унії (1596) в 17-18 сторіччях, їхню участь у проводі з'єднаної Церкви, як також їхню виховну та наукову і видавничу діяльність. Поодинокі розділи цієї розвідки були опубліковані англ. мовою в «Записках ЧСВВ» т. IX (XIV), 1974: *Basilian Seminaries, Colleges and Schools*, pp. 48-63; *Basilian Scholars and Publishing Houses* (XVII-XVIII), pp. 64-94; *Basilian Missionary Work-Missionaries and Missions* (XVII-XVIII), pp. 95-110. Cf. 1338.

699 - Войнар М., *Василіяни - Сестри Василіянки - Сестри Службениці*. "New Catholic Encyclopedia", N. York, McGraw-Hill Book Co., 1967, vol. II, p. 154-4, 151-2, 394.

В англійській мові подано там найважливіші історичні й статистичні дані про Василіянський Чин св. Йосафата; про Сестер Василіянок та про Сестер Службениць.

В 14 томі, с. 372-5 автор окреслив значення поняття "Український (руський) обряд".

700 - о. Ю.Д., ЧСВВ (Даци Ю.), *Із моїх спогадів*. «Альманах Василіянських богословів», Кристинопіль 1933, ст. 48-70.

У цих споминах автор подає багато інформаційних даних про початки Реформи Василіянського Чину (1882), до якої він сам цього року прилучився, а з 1886 року такі ж спомини продовжує з нових місць свого побуту і праці: зі Львова, Кристинополя (1888), Михайлівки (1895) та Жовкви.

Пор. також подібні особисті спогади співучасника: Лончина Мелетій, *До історії добромільської віднови*. Там же, с. 40-7.

701 - Заклинський К., *Нарис історії Краснобрідського монастиря*. «Наук. Збірник У. Культури у Свиднику». Пряшів 1965, с. 43-58.

На тлі політичної і церковної історії тієї частини Пряшівщини автор дає короткий нарис історії Краснобрідського монастиря, одного з важливіших центрів релігійного і культурного життя, біля якого довгий час існувала школа, теж і малярства. Монастир знищено в часі війни 1914 р. При кінці подано резюме в німецькій мові.

702 - (КАРОВЕЦЬ) М.К., *Реформа Василіянського Чина*. Календар «Місіонаря», Жовква 1932, ст. 33-49.

В нарисі подано короткий огляд реформи Василянського Чину, яку перевели оо. Єзуїти, починаючи з 1882 року, закінчуючи його коротким вичисленням тих овочів, які вона принесла.

Пор. ще: Назарко І., *Короткий огляд місійної діяльності Чина св. Василя В.* (З нагоди 50-ліття реформи Чина). Там же, ст. 79-84.

703 - Килессо С.К., *Киево-Печерская Лавра*. Памятники архитектуры и искусства. Москва, «Искусство», 1975, с. 144.

Після короткої історії Печерської Лаври, автор дає досить широкий і подрібний опис її архітектурних пам'яток, самої Лаври і ближчих та дальших Печер. Окремо описує ще ґрав'юри, мистецьку обробку металів та вишивки. При кінці знаходиться Бібліографія, резюме в англійській мові та списі 109+3 ілюстрацій, між ними багато кольорових.

704 - Ковалик В., *Містопровінція Непорочного Зачаття П.Д.М. в Аргентині*. «Записки ЧСВВ» XI (XVII), Рим 1982, с. 294-307.

Короткий історичний нарис Василянської Містопровінції в Аргентині автор подав в наступних розділах: Початки місійної праці, починаючи ще з 1908 року; Створення Містопровінції (23.7.1948); Плекання монашого доросту; Апостольська праця і Післяслово, в якому коротко зібрав всю її історію. При кінці додано коротку бібліографію.

705 - Когут М., *Значення реформи василянського Чина 1882*. «Альманах Василянських богословів», Крестинопіль 1933, ст. 19-34.

В нарисі подано короткий огляд самої реформи Василянського Чину, представляючи стан перед її початком в розділі: Які сподівання мали сучасники щодо реформованого Чина; далі її вислід — в розділі: Які сподівання виповнив зреформований Чин, та вкінці: Які завдання ще стоять перед ним.

706 - Корчмарик Б., *Киево-Печерська Лавра та Християнізація Європейського Сходу*. Альманах-Календар Союзу Українців Католиків Америки. «Провидіння», Філядельфія 1982, ст. 177-194.

Після опису про початки християнства на українських землях, перед св. Володимиром і після нього, та про початки монашества, далі окрема увага присвячена ролі подвижників Києво-Печерської Лаври, яка, почавши з XI ст., стала не тільки колискою київської християнської культури, але й головним рушієм християнського руху по всіх землях європейського Сходу. (Це дещо скорочена стаття, яка появилася в «Записках ЧСВВ» 1971, с. 1-21 під заг.: «*Києво-Печерський монастир та християнізація європейського Сходу*». Пор. ч. 1034 цієї Бібліографії).

707 - Коструба Т., *Василіянські монастирі в Белзі*. Жовква, «Записки ЧСВВ», 1938, с. 23.

На основі документів з Белзького парафіяльного архіву, автор розглядає історію чотирьох монастирів в Белзі: св. Климента, Монастирище, Пресв. Тройці, і при церкві св. Спаса, — додаючи деякі з цих документів.

708 - Кривецький І., *Видавництво Чина св. Василя Великого в Жовкві*. «Альманах Василіянських богословів», Крестинопіль 1933, ст. 35-9.

В статті автор подає багатий в чисельні та іменні дані огляд видавничої діяльності ОО. Василіян в Жовкві.

Пор. теж: Крутий-Вігоринський І., *Видавництво ОО. Василіян в Жовкві*. Календар «Місіонаря», Жовква 1932, ст. 67-72.

709 - Кульчинський І., *Създы Базиліань въ Западной Руси*. «Вѣстникъ Зап. Россіи», Вильна 1870, т. 2, ч. 4, отдѣленіе 2, с. 1-43.

Це переклад з польської мови, який виготовив И. Козловскій, з манускрипту відомого історика о. І. Кульчинського, що був у Римі Прокуратором Чину і Київських митрополитів. На основі документів, які на початку 18 ст. зберігалися при церкві Сергія і Вакха в Римі, в рукописній книзі під буквою І, описав він 32 Капітули Василіянського Чину, починаючи від першої 1617 й кінчаючи тією з 1726 р., подаючи короткий опис кожної капітули, зокрема відмічуючи ці справи, які на них були порушені та вирішені.

- 710** - Ладіслав О., *Історико-Археологічне Дослідження у Красному Броді в 1976 році*. «Науковий Збірник Музею Укр. Культури у Свиднику», 10, 1982, стр. 613-640.

Монастир Св. Духа у Красному Броді, Гуменського округу, на Пряшівщині, був оснований в 16 сторіччі. Протягом сторіч 17-19 в монастирі працював підготовчий навчальний заклад, який мав у розпорядженні багату, як на цю добу, бібліотеку. Остання монастирська будівля була завершена 1769 року, знищена в часі першої світової війни. Заціліла тільки пізньобарочна каплиця чудотворної ікони, краснобрідської Богоматері з 1761 року, яку тепер знову відновлено. У статті поданий короткий опис монастиря, зокрема його археологічні розкопи. При кінці додано резюме в слов., рос. та нім. мовах і багато світлин, які зроблено в часі розкопів.

- 711** - Лукань Р., *Василіянські Монастирі в Станиславівській епархії*. Відбитка з «Нової Зорі», Львів 1935, ч. 31, 35, 37. Львів, накладом центрального Василіянського архіву й бібліотеки у Львові, 1935, ст. 16.

Після короткої згадки про перші Каталоги — списки Василіянських монастирів. з рр. 1773-1778/9 і списки Галицьких монастирів, автор подає тут спис 64 монастирів у Станиславівській епархії, зроблений за повітами. Це не є їхня історія, а тільки спроба каталогу й інформаційних відомостей. Архівний матеріал і літературу до них він мав в плані помістити у наміченій кількатомовій «Василіянській Енциклопедії», про всі галицькі монастирі, яка, однак, із-за війни, ніколи не вийшла.

- 712** - Лукань Р., *Початки добромільських василіян*. «Альманах Василіянських богословів», Кристинопіль 1933, ст. 9-18.

У нарисі подає коротку історію Добромільського монастиря, головню про його фундатора, яким був Іван Щасний Гербурт, а не Василь Устрицький, як дехто вважав.

Пор. теж його: *250-ліття побуту ОО. Василіян в Жовкві*. Календар «Місіонаря», Жовква, 1942, ст. 60-1; *Про Василіянські монастирі в Україні*. Там же, 1942, ст. 61-4.

- 713** - Марисюк М., *Ясна Гора в Гошеві*. В 200 літню річницю перенесення чудотворної ікони Богоматері на Ясну Гору. Жовква, накладом ОО. Василян в Гошеві, 1937, с. 30.

У популярній брошурці подана коротка історія Василянського монастиря та чудотворної ікони Божої Матері в Гошеві.

- 714** - Марунчак М.Г., *Мондер й монастир ОО. Василян*. «В зустрічі з українськими піонерами Алберти». Бібліотека піонера ч. 6. Вінніпег 1965, ст. 69-83. (Друге видання).

Між такими зустрічами останній розділ присвячений Мондерові та його монастиреві. У ньому подано короткий нарис про становлення цього містечка та тяжку працю перших місіонерів Василян, опис василянських будівель: дзвіниці і «Голгофи», дому студій, сиротинця й лічниці, музею й архіву, як також бібліотеки та «Бібліотеки Добрих Книжок» і значення монастиря в релігійному та громадському житті цілої околиці й канадських українців.

- 715** - Назарко І., *Сильветки Перших Василян після Добромильської Реформи*. «Записки ЧСВВ» XI (XVII), Рим 1982, с. 451-522.

«Це не є історична праця, але сперта вона на оповіданнях інших Отців — як пише сам автор в супровіднім листі, — чи на власній обсервації. Тому до неї слід підходити з історичними критеріями. Послідовно назвав я її сильветками». Таких сильветок він зібрав 28. З них там поміщено наступних 24: о. Кулик В., о. Стех В., о. Маліцький Є., бр. Мицак Й., бр. Сай Є., о. Ломніцький Є., о. Даций Ю., о. Мартинюк А., о. Філяс П., о. Лончина М., о. Шкірпан М., о. Тисовський І., о. Давида А., о. Повх М., о. Жуковський Д., о. Островерха Є., о. Будзилович, о. Филипів А., о. Тимочко І., о. Головка М., о. Котович П., о. Бурдяк О., о. Калиш А., і о. Градюк В. При майже всіх подана також їхня бібліографія. Пропущено там 4 сильветки, бо про них вже писалось в «Записках» чи й появились окремі книжки; це були: о. Ткачук Д., еп. Ортинський С., митр. Шептицький А., і о. Кандюк П.

- 716** - Ничка М., *Мондер учора і сьогодні*. «Мондер учора і сьогодні із приводу благословення нової церкви... 29 червня 1969». Мондер, в-во ОО. Василян, 1969, с. 19-96.

Автор подав досить широкий історичний нарис Мондеру, зокрема Мондерського монастиря, який 50 років був центром ОО. Василян в Канаді. У ньому знаходилася Провінційна Управа та важливий виховний осередок. До нарису додано багато світлин та список імен усіх померлих у Канаді Василян.

На с. 97-156 подано теж англійський переклад цього нарису.

Крім того у Збірнику поміщено ще наступну статтю о. С. Яки-мишина: *Організації при парафії св. апп. Петра і Павла (в Мондері)* с. 157-174, та англійський її переклад на с. 175-197.

717 - Патрило І., *Отець Павлин Демський, український місіонер для Сербії в 17 ст. (1648-1656)*. «Збірник на пошану В. Янева». Мюнхен, УВУ — Наук. Збірник т. X, 1983, с. 756-771.

У розвідці накреслено рідкісний епізод з широко запланованої місійної діяльності Василянського Чину, у цьому випадку на терені сербського патріярхату, з осідком тоді в Печ, та ролю, яку у ній, із значними успіхами, відіграв член того Чину, о. Павлин Демський, в роках 1648-1656.

718 - Патрило І., *Нарис історії Галицької Провінції ЧСВВ*. «Записки ЧСВВ» XI (XVII), Рим 1982, с. 43-130.

У довшій статті подана історія Галицької Матерньої Провінції, з якої Добромильська Реформа почалася і потім перенеслася також до інших провінцій та країн. Після вступу про початки і розвиток чернецтва в Галичині до 17 сторіччя, дальша його історія там представлена у п'ятьох розділах: Поступове об'єднання Галицьких монастирів в 1693, 1711, 1739 і 1743 роках; Галицька Провінція 1780-1882; Добромильська реформа 1882-1904; Галицька Провінція під власною управою 1904-1939 і, вкінці, Трагічна друга світова війна 1939-1945. Кожний розділ має по кілька підрозділів. В Додатку: список усіх Протоігуменів Провінції; усі Капітули; Отці і Брати Товариства Ісусового, які брали участь у Добромильській реформі та евіденція галицьких монастирів і монахів.

719 - Патрило І., *На порозі другого сторіччя оновлення Василянського Чину св. Йосафата*. «Записки ЧСВВ» XI (XVII), Рим 1982, с. 33-41.

Стаття написана з нагоди 100-річчя Василянського Чину від Добромильської Реформи (1882-1982). У першому розділі подано загальний погляд на пройдене сторіччя, в другому описується значення оновленого Чину для Церкви — стосовно збереження з'єднання і католицької віри, навчання і вишколення народу, виховання молоді та постачання єпископам добрих і вчених допоміжників, закінчуючи перспективами на майбутнє.

- 720** - Патрило І., *Добромильська Реформа Василянського Чину*. Календар Світла, Торонто 1982, с. 31-50.

У статті подана коротка історія Василянського Чину; зокрема розглядається остання його реформа з 1882 року, як також оочі з неї та її значення для всієї укр. католицької Церкви.

- 721** - Патрило І., *Василянська Делегатура в Польщі*. «Записки ЧСВВ» XI (XVII), Рим 1982, с. 308-322.

Василянська Делегатура в Польщі постала в 1945 р. з тих домів та членів, які до того часу належали до Галицької Провінції. Коротка її історія подана в наступних розділах: Василяни у повоєнній Польщі 1945 року; Створення Делегатури; Варшавський дім і резиденції; Новіціят і студії; та — Діяльність, яку вони там розвинули.

- 722** - ПЕКАР А., *Василянська Провінція св. Миколая на Закарпатті*. «Записки ЧСВВ» XI (XVII), Рим 1982, с. 131-164.

У статті автор подав досить обширну історію Провінції св. Миколая на Закарпатті, починаючи її від чернечої організації ще у 18 сторіччі, про що оповідає в 1-му розділі: Початки чернечої організації. Дальшу історію Провінції зібрав у наступних розділах: Потреба монашої реформи; Труднощі реформи; Переведення реформи; Створення зреформованої провінції; Апостольська праця; Василянські прощі; Апостолят друкованого слова; Виховно-культурна праця; та Воєнне лихоліття. Закінчує її 1945 роком, бо дальші роки мало знані і вони були тільки приготуванням до скорої ліквідації, яка наступила в березні 1947 року.

- 723** - ПЕКАР А., *Американська Провінція Успення Матері Божої*. «Записки ЧСВВ» XI (XVII), Рим 1982, с. 265-293.

Історичний нарис Василянської Провінції в Америці подано в таких розділах: Перший осідок в Чікаго; Новий осередок в Н. Йорку; Заходи про власний новіціят; Створення самостійної провінції; На нових позиціях — після створення Провінції в 1948 році; Виховання Василянського доросту; Душпастирська праця; Виховання молоді й школи; Голошення слова Божого та Апостолят друкованого слова.

724 - ПЕКАР А., *«Записник» о. Гліба Кінаха, ЧСВВ, про початки реформи на Закарпатті.* «Записки ЧСВВ» XII, Рим 1985, с. 117-164.

Після довшого вступу про сам «Записник» о. Г. Кінаха, далі опубліковано повну його історію про початки реформи закарпатських Василян під заг. «Реформа Закарпатських Василян». У ній о. Кінах в цілості навів багато важливих документів, які він знайшов в Мукачівському монастирі. При кінці видруковано три листи, про які о. Г. Кінах тільки згадує; вони знайшлися в Римі.

725 - ПЕКАР А., *Спроба історії Румунської Провінції св. Йосифа.* «Записки ЧСВВ» XI (XVII), Рим 1982, с. 208-220.

У короткому нарисі зібрано найважливіші дані про Румунську Провінцію св. Йосифа, яка постала в 1937 році, в наступних розділах: Створення Провінції; Виховання монашого доросту; Апостольська праця і Сумні наслідки війни, які 1948 року довели до формального скасування Василянської Провінції в Румунії.

726 - ПЕКАР А., *Мадярська Провінція св. Стефана.* «Записки ЧСВВ» XI (XVII), Рим 1982, с. 221-226.

До 1940 року мадярські Василяни належали до Провінції св. Миколая, з осідком у Мукачеві, на Закарпатті, а від 1940 р. входили у Провінцію Василянського Чину св. Йосафата в Мадярщині, до якої, крім них, належали всі монастирі на Закарпатті та 3 монастирі у північній Трансільванії, яку 1940 р. прилучено до Мадярщини. Мадярську Провінцію св. Стефана створено 1947 р. з монастирів, які після війни осталися в Мадярщині. У нарисі подано коротку історію створення цієї Провінції та описано її коротке існування до 1950 р., в якому вона була комуністичним урядом скасована.

- 727** - ПЕКАР А., *Василіянські Протоігумени на Закарпатті*. «Зап. ЧСВВ», ІХ, Рим 1974, с. 152-166.

Мукачівські єпископи, вибрані з-між Василіян, до 1732 р. бували теж їхніми головними настоятелями, як теж проживали в монастирі, не маючи ще власної палати. Коли почато іменувати єпископами світських священників, тоді Василіяни рядилися власними (Архимандритами) Протоігуменами. У статті автор устійнює їхній список 1732-1961, бо різні автори не завжди подавали ці самі.

- 728** - Пелипенко І., *Московський монастир на козацьких могилах*. Образки з життя московського духовенства на Україні. (Відень), ст. 64.

У виданні описано працю російських православних духовних в Почаєві, яка була звернена проти жидів і на ширення православ'я та русофільських ідей, не тільки між волиняками, але також в Галичині.

- 729** - Підручний П., *Генеральна Курія ЧСВВ в Римі*. «Записки ЧСВВ» XI, (XVII), Рим 1982, с. 323-337.

У нарисі зібрано найважливіші дані про Генеральну Курію ОО. Василіян в Римі. Після короткого огляду про минуле Василіянської резиденції, починаючи від 15 червня 1639 року, далі подані всі Генеральні Управи Чину від 1931, з відміченням важливіших фактів, що сталися за кожного управління. Закінчує його оглядом про студійний дім та діяльність при тій же Генеральній Курії.

- 730** - Підручний П., *Декрети оснування Провінцій і Віцепровінцій ЧСВВ (1931-1948)*. «Записки ЧСВВ» XI (XVII), Рим 1982, с. 404-428.

Після короткого введення, автор подає в оригіналах, в латинській чи італійській мовах, 19 документів, якими були офіційно основані всі Василіянські Провінції і Віцепровінції, в роках 1931-1948, додаючи до кожного з них коротке історичне тло.

- 731** - Площанскій В.А., *Лавровъ, село и монастырь въ Самборскомъ округъ*. «Наук. Сб. Гал.-Рус. Матицы», Львовъ 1866, с. 318-339.

Автор подає коротку історію Лаврова й околишніх сіл, зокрема самого монастиря і Лаврівської школи.

- 732** - Площанскій В.А., *Добромиль, Монастырь Ч. Св. Василя В. и ньсколькo словъ объ отношеніяхъ города*. Там же, 1867, с. 211-254.

На стор. 211-243 автор подав короткий історичний нарис про Добромильський монастир, на основі архівних монастирських матеріалів, а на дальших самого містечка.

- 733** - Площанскій В.А., *О Монастырь и Церквахъ Дрогобичскихъ*. Там же 1867, с. 179-188.

Після короткого нарису про саме місто Дрогобич (с. 162-179), на дальших сторінках подана коротка історія монастиря ОО. Василіяна та всіх церков, східних і латинських.

- 734** - (Решетило С.), *Коротенький огляд василіянських монастирів в Галичині*. Календар «Місіонаря», Жовква 1923, ст. 99-120.

В огляді зібрано найважливіші інформації, із знімками, про всі 14 монастирі, які в тому часі знаходилися в Галичині, з додатком про останні резиденції, які відкрито в Михайлівці та в Перемишлі.

Пор. ще: *Літопис Кристинопільського Монастиря між літами 1763-1785*. (У виїмках). Там же, 1925 рік, ст. 100-6.

- 735** - Сабол С., *Причинки до історії Провінції св. Кирила і Методія в Чехословаччині*. «Записки ЧСВВ» XI (XVII), Рим 1982, с. 227-240.

У статті зібрано причинки до історії Василіянської Провінції св. Кирила і Методія в Чехословаччині, яка постала щойно в 1948 році. Коротку її історію, від 1939 року до ліквідації в 1950 р., автор подав в таких розділах: Важкі початки; Канонічне оформлення; Розгорнення праці і перші бурі; Розбудова і поширення поля праці; Канонічне створення провінції; Насильна ліквідація провінції 1950 р.

- 736** - САВАРИН Н., *Роля Отців Василіян у Канаді*. Мондер, Вид. ОО. Василіян, 1938, с. 58+(2).

Популярним стилем автор накреслює коротку історію ОО. Василіян у Канаді, зокрема їхню працю, та їхнє значення для українських католицьких емігрантів.

Пор. теж: ЖАН Й.-КАЗИМИРА Б., *П'ятдесят років у Канаді*. Едмонтон, Бібл. Католицької Акції ч. 12, с. 16. о. Й. Жан є автором короткого нарису: Перший Василіянин у Канаді, а Казимира Б.: Привітання ОО. Василіян в Едмонтоні (5.XI.1902), с. 7-16.

- 737** - СВІРСЬКИЙ Н., *Туди линуть наші серця. (Історія Мондерського монастиря)*. Мондер-Торонто, наклад. ОО. Василіян, 1962, с. 88.

Популярним стилем, разом з численними світлинами, подано у праці коротку історію Мондерського монастиря, який довгі роки був центром релігійного життя українців у Канаді.

- 738** - СКОЧИЛАС І., *Мандрівка в Україну*. Альманах Союзу Укр. Кат. «Провидіння», Філядельфія 1979, с. 259-278.

На підставі книжки о. М. Ваврика «По Василіянських Монастирях», яка появилася 1958 р., автор зібрав короткі нариси про всі Василіянські монастирі в Галичині та на Закарпатті, з важливішими світлинами.

- 739** - СКРУТЕНЬ Й., *Бібліотека Львівських ОО. Василіян*. «Записки ЧСВВ», Жовква, 1923, т. I, ст. 161-176; т. III, ст. 65-75.

У короткому нарисі автор подав історію бібліотеки ОО. Василіян у Львові, яка була з давніх часів упорядкована та скаталогована і в тому часі начисляла понад 40.000 книжок та понад 600 рукописів. З неї користали не тільки самі ченці, але дуже багато науковців та вчених, а багато цінних видань та рукописів пізніше різними дорогами опинилися в бібліотеках Києва, Львова й Москви, та інших приватних збірках. Зокрема цінними були в ній Хроніки Чина

та поодиноких монастирів, які там зібрано не тільки з Галичини, але й з Волині та Литви, як також Каталоги, звіти з місійних праць, викази осіб, книги нарад, інвентарі, збірники розпоряджень тощо. Бібліотеку та архів з 1946 року включено до центрального державного архіву у Львові.

740 - Соловій М., *Нарис праці ОО. Василян у Канаді*. «Записки ЧСВВ» XI (XVII), Рим 1982, с. 165-207.

У першій частині автор подав органічний розвиток Канадійської Провінції в таких розділах: Приїзд перших Василянських місіонерів (1902-1905); Період піонерської праці ОО. Василян (1902-1922; Новіціят — Зародок нової провінції; Змагання за власну Канадську Провінцію (1932-1948). У другій частині описана діяльність ОО. Василян в поодиноких осередках: Мондер, Едмонтон, Вінніпег, Грімсбі, Вестон-Торонто, Оттава та в Бритійській Колумбії, а в третій окремо представлена діяльність місіонерсько-реколекційна; — в церковних організаціях; культурно-національна праця та апостолія друківаного слова.

741 - Федоренко П., *Завдання вивчення монастирського господарства*. (Робочий плян і огляд архівного матеріялу). «Студії з історії України науково-дослідчої катедри історії України в Києві», т. II. Київ, Держ. в-во України, 1929, с. 1-35.

У статті поданий робочий плян у вивченні монастирських дібр, як теж огляд архівного матеріялу й частинно літератури на цю тему.

742 - Федюк П.Й., *Святий Василій Великий і Християнське Аскетичне Життя*. Рим-Торонто, «Записки ЧСВВ», секція I, т. 39, 1978, с. 230.

Ця праця — це перша свого роду джерельна студія історичного розвитку Василієвого аскетичного ідеалу. Твори й ідеї св. Василя, зв'язані зі зорганізованим аскетичним життям, прийшли в Україну майже разом з християнством і Василієвий ідеал спільного аскетичного життя був прийнятий в Україні св. Теодосієм Печерським. Багато з творів св. Василя були знані, вживані й читані в Україні від ранніх часів.

При кінці праці подано спис неавтентичних творів св. Василя, Порівняння між Малим і Великим Аскетикомом, резюме англ. мовою, багату бібліографію й покажчик речей й імен.

Головна частина праці присвячена життю св. Василя, хронології його творів та аналізі Великого і Малого Аскетикону. В останньому розділі описано поширення Василієвого монашого життя на Сході, зокрема на українських землях.

Рес.: «Irenikon» 1979, р. 427-8.

743 - Шавельський Г., *Русские монастыри дореволюционного времени*. «Годинникъ на Софискія Университетъ — Богословски Факултетъ, т. XV, 3, 1937-8», София 1938, ст. 1-40.

У статті автор розглядає зокрема матеріальні багатства монастирів, їхню роль в церковному, державному й народному житті, та дає порівняльну оцінку монастирів старого типу і монастирів з новим наставленням та світоглядом.

744 - Щербицький О.В., *Виленській Свято-Троїцькій Монастирь*. (Оттискъ изъ Литовскихъ Епархіальныхъ Вѣдомостей). Вильна, тип. Губ. Управления, 1885, с. 190+(4).

У праці описано заснування та побудову церкви, потім монастиря й друкарні, як також початки та діяльність церковного Братства. З року 1609 монастир і церкву перебрали З'єдинені, і там почалася організація Василянського Чину, з першим новіціатом, василянською богословською школою, як також повітовою школою з конвіктом; 1773 року від Єзуїтів перебрали вони Папський Алюмнат. В монастирі мав осідок також митрополичий намісник. Періодові, в якому там перебували З'єдинені ченці та їхній діяльності, присвячено велику частину праці, с. 41-123. Коротко описано в праці теж православний період, коли при монастирі діяла духовна семінарія. В Додатку подано теж коротку історію жіночого монастиря при церкві св. Трійці, Троцької архимандрії та описано монастирські добра, як також подано короткі життєписи всіх настоятелів.

- 745** - (Шевчук С.), *Двадцять Річчя Отців Василян у Ванкувері*, Б.К. Ванкувер 1957, с. 96.

У виданні подано коротку історію Ванкуверського душпастирства, перед і після приходу Василян (1937) — на протязі 20 років (с. 19-37); окремо описано працю всіх церковних організацій (46-82). Скорочений зміст подано теж в мові англійській (38-45, і 83-92). У виданні багато світлин з церковного життя.

- 746** - *Жировицкая Чудотворная Икона Божіей Матери и Жировицкая Обитель*. Вильна, тип. О. Блюмовича, 1867, с. 30.

У виданні подано короткий історичний нарис про колишній Василянський монастир у Жировицях та чудотворну в ньому ікону Матері Божої.

- 747** - *Почаївська Святиня*. (До трьохсотріччя Турецької Облоги). «Церковний Календар 1975», Варшава, Православна Митрополія, 1975, ст. 66-82.

У короткому нарисі зокрема розглядаються початки Почаївської Лаври «у мряці століть», починаючи з 13-го сторіччя; її швидкий розвиток, починаючи з половини 16-го століття, з появою чудотворного образу; історія Йова Залізо; турецька облога 1675 року; історія монастиря в роках 1721-1831, коли він приступив до З'єднання, а потім його стан у православній Церкві, до часу — між двома війнами. Окремо описана Почаївська друкарня.

- 748** - *Пропам'ятна Книга Гімназії Сестер Василянок у Львові*. Гол. редактор В. Лев, члени: А. Кобринська, Д. Рак, С. Бернадин, Л. Дяченко, О. Дяків. Н. Йорк-Париж-Сідней-Торонто, Наук. Тов. ім. Шевченка, Укр. Архів т. 22, 1980, с. 334. Додаткова Частина, там же, с. 111.

У цьому збірнику подано вичерпні відомості-довідник про гімназію Сестер Василянок у Львові, яка проіснувала від 1906 до 1939 рр., з додатковою вегетацією під час останньої війни, аж до її закінчення. На зміст книги складаються статті про митр. А. Шептицького, про історію гімназії, про монахинь настоятельок, ігумень,

директорів і катехитів, учительський збір; списки абсолювенток за роками, спогади колишніх учениць про гімназію, життя в школі поза шкільними годинами та різні імпрези, вкінці опис з'їзду колишніх учениць з приводу 50-ліття першої матури 1914-1964 — з багатьма світлинами. При кінці подано коротке резюме в англійській мові і список імен.

749 - *Противодѣйствіе Базиліанскаго Ордена стремленію бѣлаго духовенства къ реформамъ Русской греко-уніатской Церкви. Исследование П.І.Б.* (По документамъ архивовъ греко-уніатскаго департамента римско-катол. коллегіи и министерства народнаго просвѣщенія). Изъ Литовскихъ Епарх. Вѣдомостей. Вильна 1889, с. 89.

Стаття присвячена акції Василянського Чину в 1802-1827 рр. проти непродуманих реформ в З'єднаній Церкві, за якими був загал епархіяльного духовенства.

750 - *Русскіи монастыри на Угорской Руси.* «Временникъ Инст. Ставропиг.», Львовъ 1872, с. 114-120.

У статті подано короткий історичний нарис 6 монастирів, які в тому часі знаходилися в Угорщині.

Див. також 1873, с. 123-8: *Про школи при Бучацькому монастирі за 158 років.* Про цей монастир див. теж 1895, с. 126-7 і 1912, с. 24-27. *Про Крехівський монастир* див. 1904, с. 155-7, а про *Гошівський* 1912, с. 128-131.

751 - *Студити ідуть вперед. Studite Monks move onward.* Торонто, Видання ОО. Студитів, 1985, с. 76.

У «Пропама'ятному виданні з нагоди посвячення підвалин Студитського дому для старших громадян ім. о. Василя Остаха у Вудстоку», на стор. 13-62, подано в укр. та англ. мовах коротку історію ОО. Студитів в наступних розділах: Ченці Студитського Уставу, їхня історія і життя; Новий Студіон у Римі; історія Свят-Успенського монастиря у Вудстоку; Плани на майбутнє.

752 - С-въ С.Н.А., *Ченстоховская Чудотворная Икона Богородицы въ Ченстоховскомъ Ясногорскомъ монастырѣ и церковь... Ки-*

рила и Методія. Вильна, тип. Губернскаго Управленія, 1881, с. X+179.

На сторінках 1-32 подано опис ікони Матері Божої, яка тепер знаходиться у Ченстохові; її походження з Палестини, побут в Царгороді та Белзі; перенесення її пізніше, 1377 року, до Львова, а 1382 вивезення з Галичини. На дальших сторінках додано ще історію православної церкви Кирила і Методія в Ченстохові, а від стор. 53 до 123 примітки до першої частини, а далі — до другої.

753 - *Як повстали Студити*. Записки про початки Бр. Студитів у Волсвині від 22.IX.1898 до 23.VII.1899 р. Лаврів, відбитка на цилкьостилі Богословів ЧСВВ, 1937, стор. 18.

Це Записки котрогось з перших членів чи якогось Василянина, що схотів списати початок цього нового Чину, або таки їхній первісний щоденник. Ці Записки знайдено в 1923 році у Кристинопільському монастирі.

754 - *Ювілейна Пам'ятка 25-ліття новіціяту ОО. Василян у Мондері, Алберта*. Мондер, ОО. Василяни, 1948, с. 113.

На с. 30-58 разом з світлинами подано короткі силуетки перших Василян-піонерів на Канадській землі, історію новіціяту ОО. Василян у Мондері та короткі дані про перших канадських священників і померлих Василян.

755 - AMMAN A., *I rapporti, nell'Ucraina e nella Russia Bianca, fra l'Ordine di San Basilio Magno e la Gerarchia Cattolica di Rito Bizantino precedentemente alla prima spartizione della Polonia (1772)*. «Il Monachesimo Orientale», Or. Christ. Analecta, 153, Roma 1958, pp. 137-158.

У статті автор описує змінні відносини між Василянським Чинном і З'єднаною Єпархією — у періоді перед першим поділом Польщі.

756 - BAŁYK B.J., *Bazylianie w Polsce*. «Vox Patrum», Międzywydziałny Zakład nad Antykiem Chrześcijańskim, KUL, Lublin 1982, VII-XII, s. 313-322.

У статті подані найважливіші відомості про Василян в Польщі, зокрема — після останньої війни.

- 757** - BONDZIEWICZ P., *Kościół Pobazyliński w Berezwezu*. «Biuletyn Historii sztuki», rok 45, nr. 3-4, Polska Akademia Nauk, Warszawa 1983, str. 327-348.

У посмертнім виданні, яке приготував Юрій Ковальчик, автор на основі недоступних або й пропалих вже джерел та літератури, подає коротку історію монастиря і величавої, в стилі рококо, церкви ОО. Василян в Березвечі, в Полоцькій єпархії, які збудовано в рр. 1756-1763/4, відтворюючи первісний їх стан. Нарис збагачує 31 ілюстрація. При кінці додано резюме у франц. мові.

- 758** - CASEY R.P., *Early Russian Monasticism*. «Or. Christ. Per.», Roma 1953, pp. 372-423.

Автор описує початки, розвиток та організацію монашого життя в перших століттях після прийняття християнства на Русі, зокрема його значення для цілої Церкви й держави.

- 759** - СНОТКОВСКИ W., *Historia polityczna dawnych klasztorów pańieńskich w Galicyi 1773-1848*. Kraków, 1905, s. XV+435.

Автор описує урядову політику Австрійського уряду у відношенні до жіночих монастирів в рр. 1773-1848, які зазнали у тому періоді дуже багато труднощів та ударів. На ст. 135-153 присвячує увагу також монастирям Сестер Василянок.

Rec.: "Prz. Powsz.", Kraków, 1905, s. 239-242.

- 760** - СНОТКОВСКИ W., *Redukcje monasterów Bazylijskich w Galicji*. Kraków, 1922, s. 79. (Osobna odbitka z wyd. Polskiej Ak. Umiejętności, wydział hist.-fil. Serja II, t. XXXVIII, N. 6).

На підставі архівних документів автор подає опис скасування багатьох Василянських монастирів в Галичині за Марії Тереси і Йосифа II, даючи багато історичних інформацій про всі монастирі, і ті, що зосталися, і ті, що їх скасовано. Праця поділена на такі розділи: Стан монастирів за Марії Тереси; Про архимандрії в Уневі і Жовкві; редукація 14 монастирів в рр. 1778-9; Старання прото-

ігумена Сторожинського рятують 16 монастирів; Опис повісталих монастирів та боротьба зі світським клиром. В р. 1800 було ще 22 монастирі: у Львівській єпархії 14+87 членів, у Перемиській 8+77 членів.

Rec.: "Prz. Powsz.", Kraków, 1923, str. 171-2.

Пор. теж його працю про грабіж монастирських, єпархіяльних та капітульних дібр за Марії Тереси і Йосифа II: *Grabieże kościelne w Galicyi*, Kraków, 1919. ("Prz. Powsz.", 1919, s. 185).

761 - JĄCKOWSKI H., *Bazylianie i Reforma Dobromilska*. «Przegląd Powszechny», 1884, Dodatek do N. 6-7, str. XVII-XXXIX, I-XXIII.

Як один з перших і важливих учасників Добромильської Реформи ОО. Василян, о. Г. Яцковський, Провінціал Єзуїтів і в часі реформи теж їхній настоятель, подає досить широкий нарис про початок та розвиток цієї Добромильської Реформи, зокрема широко описує всі труднощі, перешкоди та бурхливий спротив проти неї.

762 - JĘDRZEJEWSKI A., *Matka Makryna Mieczysławska. Bazyljanka, ostatnia Ksieni Bazyljanek Mińskich i Założycielka klasztoru św. Bazylego Wielkiego w Rzymie*. Męczennica za wiarę i bohaterka narodu. N. Britain, Conn., drukiem Przewodnika Katolickiego, 1936, str. 86+(2).

На початку автор подає короткий нарис про переслідування Василян та з'єднаних священників і Сестер Василянок, а потім всю увагу звертає на історію Макрини Мечиславської, зокрема в Римі. Пор. про цю історію ч. 457.

763 - KAROWEĆ M., *Tentamen Historiae Ordinis S. Basilii Magni*. Bratislava, 1941, ex «Františkansky Obzor» nn. 2-3, 1940, p. 16.

Подає короткий нарис історії Василянського Чину на українських землях, зокрема в останніх роках, після Добромильської реформи з 1882 року.

764 - KOŁBUK W., *Bazylianie w Królestwie Polskim w latach 1817-*

1872. «Roczniki Humanistyczne», Lublin, Katolicki Uniwersytet, 1983, s. 153-185.

У статті автор зокрема розглядає територіальне та соціальне походження Василян Холмської Провінції в роках 1817-1872, їхню освіту, вік вступлення до Чину і свячень, організаційну структуру Провінції та відношення до польських політичних рухів і ліквідацію Унії. В Додатку подає найважливіші дані про 101 Василян з цих років.

765 - Kossowski A., *Z dziejów Zakonu Bazylianów w Zamościu*. "TeKa Zamojska", R. I (V), 1938, n. 4, s. 212-220.

У статті подано коротку історію Василіянського Чину, зокрема монастиря у Замості.

766 - KOWALÓWKA L., «*Missio ad Ruthenos*» (52-71); *Działalność misyjna na wschodnich kresach Rzeczypospolitej (XVII-XVIII w.)*, (89-136), in: «*Z naszej przeszłości misyjnej*», Rzym, nakładem Sekretariatu Prowincjalnego Misji Karmelitańskich, Rzym 1975, str. 735.

Автор, кармеліт босий, о. Леонард, в першій частині розглядає старання в рр. 1605 митрополита І. Потія та Й. Рутського, щоб спровадити кармелітів босих до праці над З'єднанням на білоруських та українських землях, зокрема на полі шкільництва та у віднові монашого життя. У тій цілі засновано 1605 перший монастир у Польщі, і більшість з 16 пізніших домів знаходилася на східних теренах. Далі описує ці монастирі та працю в них між вірними східного обряду в Польщі та на Литві. Окрему увагу присвячує трьом місійним семінаріям у Бердичеві, Глибокім та Вишнівці, праці поодиноких місіонерів та справі реформи Василіянських монастирів, до якої запрошував їх митр. Й.В. Рутський. При кінці праці додано добрий покажчик імен та місцевостей.

767 - ЛІВАСЬКІ А., *The Ancient Monasteries of Kiev Rus'*. New York, Vantage Press, 1978, p. 84.

Книга включає 16 лекцій, які були виголошені в укр. Семінарії у Бавнд Бруку, Америка, і частинно насвітлює період середновіччя в житті православної Церкви в Київській Русі. Автор розглядає не

тільки історію поодиноких монастирів, але теж їхній вплив на оточення в культурному й релігійному житті тієї місцевості, яку він обслуговував, включаючи часто силуетки їхніх духовних провідників, що тим життям керували, як також їхніх основоположників.

768 - ŁUKAŃ R., *Autor Dziejopisu Monasteru Krystynopolskiego, o. Korneliusz Sroczyński, ZSBW (ur. 17.XI.1731 † 21.III.1790)*. Krótki Życiorys. Kraków, księgarnia J. Czernieckiego, 1939, str. 15.

На основі записок, книг та документів автор подав короткий життєвий нарис о. Корнила Срочинського, непересічного священика і монаха, що, крім багатьох інших праць, теж друкованих, був автором хроніки Кристинопільського монастиря, яку писав, починаючи з року 1766. По нім продовжав її його наступник о. А. Крижановський.

769 - MALANCZUK V., *Vifttigjarig bestaan van de oosterse tak der Redemptoristen*, "Het christlijk Oosten", 1949-1950, t. II, pp. 23-33.

Автор подає короткий історичний нарис східної вітки ОО. Редemptористів серед українського народу з нагоди її 50-річчя.

770 - PAPP G., *I Monaci dell'Ordine di S. Basilio in Ungheria nel secolo XIII*. «Analecta OSBM», I, Roma 1949, pp. 39-56.

Автор старається дещо насвітлити проблему грецьких монастирів, у XIII сторіччі, на мадярських землях, для яких король Емерих просив у Папи Інокентія III окремого єпископа. Праця не закінчена.

771 - PATRYLO I., *Die Reform des Basilianerordens in Dobromyl*. «Jahrbuch der Ukrainerkunde» 1983, München, S. 292-305.

У статті подано короткий історичний нарис т.зв. Добромильської реформи з 1882 року, яка привела до відновлення Василянської Чину, а з ним також і релігійного життя в Галицькій митрополії, як також інших частинах української католицької Церкви, включно до еміграційних поселень. Дещо скорочена, стаття появилася теж в українській мові, у «Календар Світла», Торонто, 1982, с. 31-50.

- 772** - PEKAR A., *Contribution of the Basilian Order to the Ukrainian Religious and Cultural Life*. «Analecta OSBM» XI (XVII), Roma 1982, p. 439-450.

У короткому нарисі автор з'ясовує цей вклад, який Василянський Чин дав для розвитку релігійного й культурного життя серед українського народу, в краю і на еміграції, головно своїми школами, писаннями та виданнями, — від початку монашого життя на Україні, зокрема після об'єднання Василянських монастирів в 1617 році.

- 773** - PIŁDYP CZAK MARIA-MAJEROWICZ, *Bazylianie w Koronie i na Litwie*. Szkoły i Książki w działalności Zakonu. Wrocław, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1986, s. 275.

Після короткого історичного нарису про Василянський Чин, від Берестейської Унії до кінця 18 століття, авторка розглядає Василянське шкільництво в 17-18 століттях, видавничу діяльність Василянського Чину, на землях Корони та Литви, зміст цих видань і їхню зовнішню прикрасу та Василянські бібліотеки і їхню роль. В Додатках містить ще: список 1309 Василянських видань в рр. 1628-1800, індекс 274 авторів цих друків, спис монастирів, в яких були бібліотеки та спис книжок в цих бібліотеках, джерела та бібліографію, як також резюме в російській та французькій мовах.

- 774** - PIĐRUČNYJ P., *Relazioni dei Gesuiti sulla Riforma Basiliana di Dobromyl' (1882-1904)*. «Analecta OSBM» XII, Roma 1985, p. 210-254.

Після короткого вступу поміщено тут в оригіналі, в латинській мові, 10 річних реляцій, які Єзуїтські Провінціали Галицької Провінції щорічно мали висилати до свящ. Конгрегації Пропаганда Фіде; два листи о. Г. Щепковського — магістра й настоятеля в Добромилі та три цінні списки новиків з 1882, 1884 і 1889 років. По них додано ще чотири реляції про розвиток Василянської реформи, які вислано до Ген. Курії ОО. Єзуїтів.

- 775 - PIDRUČNYJ P., *Documenti riguardanti l'inizio della Riforma Basiliana in Galizia (1880-1882)*. «Analecta OSBM» XI (XVII), Roma 1982, p. 353-403.

Після короткого вступу про початки Добромильської Реформи Василянського Чину, автор подав синтезу 146 документів з років 1880-1882, які знаходяться в архіві Конгрегації для Східних Церков і в Секретному Ватиканському архіві та в Римському архіві ОО. Єзуїтів. Вони у великій мірі висвітлюють багато темних сторінок, які досі виглядали незрозумілі.

- 776 - SENYK SOPHIA, *Women's Monasteries in Ukraine and Belorussia to the Period of Suppressions*. *Orientalia Christiana Analecta* 222. Roma, Pont. Institutum Studiorum Orientalium, 1983, pp. 235(+3).

За визначенням самої авторки, це не історія, а тільки загальний огляд монашого жіночого життя в Україні та Білорусі, головню в помонгольській добі, зокрема в 17-18 століттях. Цей огляд охоплює усі жіночі монастирі, католицькі й православні, які між собою мало різнилися, — від їхніх початків аж до їхньої касати при кінці 18 та в першій половині 19 сторіччя, в тодішній Росії та Австрії. На початку подано каталог усіх знаних монастирів, які існували на цих просторах, з усіма найважливішими даними, які про них можна було тільки знайти. Дальші розділи присвячені зовнішнім та внутрішнім аспектам чернечого життя жіночих монастирів: їхнім фундаторам, матеріальним справам, відношенню до єрархії та інших монастирів, спільному життю, внутрішній організації та їх діяльності, вкінці їхній касаті, при кінці 18 та на початку 19 століття, хоч деякі з них zostалися і далі продовжали свою історію, деколи і досить визначну.

При кінці додано ще короткий спис усіх монастирів за азбукою, з поданням місцевости, району, імени Патрона та часу існування; статистику поодиноких монастирів у різних часах; імена, під якими згадуються деякі з монастирів та лісту деяких термінів, які в тексті потребували пояснень, як також бібліографію та покажчик імен монастирів та осіб.

Rec.: *The Catholic Historical Review*, v. 71, n. 4, p. 625-6 (M. Bohachevsky-Chomiak); *Collectanea Cisterciensia* t. 47, 1985, p. 577 (M. Clayton); *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas* 1986, 1, S. 97-9 (G. Stricker).

- 777** - SENYK S., *Rutskyj's Reform and Orthodox Monasticism: a Comparison. Eastern Rite Monasticism in the Polish-Lithuanian Commonwealth in the seventeenth century.* «Orientalia Christiana Periodica», Rome 1982, pp. 406-430.

У статті авторка переводить порівняння між католицькими і православними монастирями в польсько-литовській державі у 16 сторіччі, які в багатьох аспектах були дуже між собою зближені й навіть подібні, бо існували й розвивалися в тих самих обставинах, які наказували ці самі засоби у розв'язці проблем. Так було у запровадженні і підкреслюванні спільного монашого життя, і в об'єднанні православних монастирів в Галичині 1663 року, яке дуже наближене до централізації митр. Рутського, і частому зобов'язанні дбати про школи, друкарні і взагалі про більш активне життя.

- 778** - Sipiaguine A., *Aux sources de la piété russe. La Laura des cavernes à Kiev.* «Irenikon» collection N. 2. Prieuré D'Amay s/Meuse 1927, pp. 30.

Автор описує у розвідці візантійські монаші початки на Русі, основників чернецтва, зокрема Печерської Лаври в Києві, та визначніших святих угодників, які в ній освятилися.

- 779** - Udvari I., *Kvesztára Vonatkozó XVIII. századi zempleni adatok.* «Különlenyomat a Herman Ottó Múzeum. Evkönyve XXIV. Kötetéből», 1986, p. 45-54.

У статті зроблено спробу представити збирання пожертв, яке переводили Земплинські монахи в 18 столітті, навіть далеко від своїх монастирів і між людьми різних народностей та віровизнання.

- 780** - Wojnar M., *Basilian Seminaries, Colleges and Schools (XVII-XVIII).* "Analecta OSBM", IX (XIV), 1974, pp. 48-63.
Basilian Scholars and Publishing Houses (XVII-XVIII). Ibidem p. 64-94.
Basilian Missionary Work – Missionaries and Missions (XVII-XVIII). Ibidem 95-110.

У першому нарисі автор описує Василіянські семінарії для єпархіального духовенства та 17 шкіл-колегій для переважно шляхетської молоді.

У другому — дає короткі інформації про 9 Василянських вчених в 17-му і у 18-му ст., та про видавничі центри-друкарні у Вильні, Супраслі, Уневі і Почаві.

У третьому — дає такі ж інформації про 15 Василянських місіонерів в 17 ст. і 18 в наступному 18-му ст., як також характеристику таких місій.

781 - WOŁYŃIAK (Giżycki M.), *Szkoła powiatowa Bazylińska w Wilnie w klasztorze św. Trójcy*, "Prz. Powszechny" IV, 40, Kraków, 1893, s. 93-109.

Це короткий нарис про Василянську повітову школу, яка постала у Вильні в монастирських забудованнях св. Трійці і діяла в рр. 1825-1839. У нарисі подано опис навчання в усіх предметів, число учнів та всіх професорів з їхніми короткими даними, і долю по їх усуненні.

782 - WOŁYŃIAK, *Lista Opatów Bazylińskich w Grodnie (z 6 rycinami)*, Kraków, 1905, s. 59.

На основі хроніки І. Кульчинського, « опата » цього монастиря в рр. 1736-1741 (опублікованої в рос. перекладі в « Археогр. Сборникъ », IX, с. 409-504), записок Стебельського і Семашка відтворює лісту « опатів »-архимандритів того монастиря, який постав у 15 ст. при церкві з 12 ст. — аж до останнього В. Бучинського з 1832 р. При цьому подана теж коротка історія самого монастиря. Див. ще його: *Ostatni klasztor bazyliński w Rosyi*, Kraków, Anczusa, 1916, s. 20.

783 - WOŁYŃIAK, *Bazylińskie klasztory unickie w obrębie prowincyi litewskiej*. "Prz. Nauk. i Lit.", 1907, t. 35, s. 73-96, 171-192, 269-288, 361-378, 461-480.

По короткій загальній історії Чину, подрібно описано 26 монастирів в Білоруської Провінції, зокрема ті школи, які вони провадили, — із списками ректорів, професорів і визначніших учнів.

784 - WOŁYŃIAK, *Wspomnienia o Borunach i unitach w Oszmiańskiem*. "Muzeon", t. 13 (1897), s. 645-666.

Після короткої історії самого монастиря, описує його поселості і приходи, діяльність його членів, зокрема школи для світських — із списками визначніших префектів та учнів.

- 785** - (WOŁYŃIAK) SMORA, *Kilka słów o Byteniu i Bazyłjanach*. "Prz. Nauk. i Lit.", 42, 1914, s. 49-63, 144-155, 249-256, 341-9, 443-9.

Подавши коротку історію монастиря в Битені, окрему увагу присвячує цій діяльності, яку там розвинули в ділянці душпастирській і культурній, агадавши визначніших його представників.

На с. 76 подає такий стан Чину: Білоруська Провінція в рр. 1782-3 мала 18 монастирів з 115 монахами; в р. 1786 — було 118 монахів. Литовська Провінція 1822 р. мала 39 монастирів з 187 монахами і 72 новиками.

- 786** - ZAWADZKI A., *Historia o pozabianiu Bazilianów w Połockiej Cerkwi przez cara moskiewskiego, etc. w roku 1705-tym, dnia 30 junia starego*. Paryż, druk. PP. Renou et Maulde, 1863, str. 22.

Цю історію списав консултор Чину й Тороканський настоятель о. Антін Завадзький, доказуючи, що цар Петро I повбивав Василіян з ненависти до З'єднання, і не випадково, а з розмислом.

- 787** - *Vessels of Election. Sixtieth Centenary of St. Basil the Great (379-1979). A Historical Sketch of the Sisters of St. Basil the Great 1037-1979, compiled by S.M. Olha, OSBM. Philadelphia 1979, pp. 191.*

У ювілейному виданні з нагоди 1600-ття від смерті св. Василя В. (379-1979), після вступних ювілейних частин, на сторінках 41-169, подано короткий історичний нарис Сестер Василянок (42-9), їхньої централізації (50-2), теперішній стан монастирів (54-6), історію 6-х Провінцій, одної М. Провінції та менших центрів (56-128), як також сиротинців у Філядельфії та Чесапик і Колегії та Каледжу у Філядельфії (129-145), та вкінці історію у світлинах поодиноких шкіл (149-160). Всі статті написані в англ. та укр. мовах, у вільному переданні того ж змісту. Видання дуже багате фотознімками — з ущербком для самої історії.

14. - ЦЕРКОВНІ БРАТСТВА ШКОЛИ І ДРУКАРНІ

788 - Аскоченский В., *Кієвъ съ древнѣйшимъ его училищемъ Академією*. Часть I. Кієвъ 1856, с. 370.

До 95 сторінки подано короткий історичний нарис про розвиток науки і шкіл на Русі, зокрема в Києві, а на дальших сторінках — життєписи Київських митрополитів від Й. Борецького до В. Ясинського (1690-1707), присвячуючи окрему увагу історії Київської Академії.

789 - Біда К., *Українські видання в 16 ст.* « Богословія », Рим 1976, с. 117-133.

Автор дає опис першодруків-інкунабулів, які появилися перед 1500 роком у Львові, Острозі та Вильні. При кінці додано 4 ілюстраційні листки з різних видань.

790 - Білодід І.К., *Кієво-Могилянська Академія в історії східнослов'янських літературних мов*. Київ, Наукова Думка, 1979, с. 200.

У монографії наświetлюються питання історії східнослов'янських мов, переважно історії української літератури. Зокрема центральним у ній є нарис про мовну концепцію Києво-Могилянської Академії, першого вищого навчального закладу східних слов'ян. Вміщено також нариси про викладання мови у братських школах, у Києво-Могилянській Академії та про граматику І. Ужевича й ін.

791 - Блажейовський Д., *Українські і Білоруські студенти в Папській Грецькій Колегії в Римі*. « Богословія », Рим 1977, с. 246-258.

У цій Колегії навчалася понад 200 студентів з Київської і Галицької митрополій, які пізніше займали високі і відповідальні становища в Церкві. У статті автор розглядає причини, із-за яких вони призначались до цієї Колегії, подає число українських і білоруських студентів й аналізує вплив цієї Колегії на цих студентів, а через них на життя й історію Києво-Галицької митрополії і сусідних країн.

- 792** - Босий В., *Українська Дієцезальна Колегія св. Йосифа в Йорктоні, Саск. (Коротка хроніка)*. Йорктон, дирекція Колегії св. Йосифа, 1926, с. 28.

Автор дає короткий нарис про постання Колегії св. Йосифа у Йорктоні, Канада, яка була призначена для українців, її розвиток, організацію та успіхи.

- 793** - Быковъ Н.П., *Острожское св. Кирилло-Методіевское Православное Церковное Братство*. Очеркъ его возникновенія и дѣятельности. Матеріали къ исторіи Братства 1865-1910. г.г. С. Петербургъ, тип. В. Кишбаума, 1910, с. 244.

Автор подає історичний начерк про постання та організацію Братства і Братської церкви в Острозі, як також про його установи: Дівочу школу, школу в Миклашах, бібліотеку, лічницю, гостинницю та притул для інвалідів. При кінці поміщено ще список членів Братства.

- 794** - Ваврик М., *Нововідкриті почаївські друки 18-го сторіччя*. «Записки ЧСВВ», X (XVI), Рим 1979, с. 370-8.

Автор наводить з Максименкового каталогу: «Кириличні стародруки укр. друкарень, що зберігаються у львівських збірках, 1574-1800, Львів 1975, с. 126», (див. ч. 1425) — 29 кириличних почаївських друків, яких нема ні в Тилявського (див. ч. 823 — Джерела і Бібліографія історії укр. Церкви) ні в Петрова (див. ч. 1156 там же). Наводить їх з цього каталогу за роками видання та з його порядковими числами, а після того додає ще свої завваження до деяких з них і до почаївських видань взагалі. Між цими позиціями знаходяться аж 13 досі невідомих кириличних публікацій.

- 795** - Ваврик М., *Церковні друкарні й видання в Українській Католицькій Церкві 17-го ст.* «Записки ЧСВВ» IX(XIV), Рим 1974, с. 111-123.

Автор описує невідрадний стан в укр. кат. Церкві в 17 столітті на полі друкарень та видань. Після першорядних церковних видань Службеника і Требника у Виленській друкарні Л. Мамонича 1617-1618 — на друге видання Службеника митр. К. Жо-

ховського треба було ждати 75 років, аж до 1692 р. У цьому періоді, крім незначних і дрібних видань, можна ще тільки згадати Часослов, що появився в Святотроїцькій друкарні у Вільні 1670 р. Багато було дискусій і постанов, але обставини не дозволяли на їхню реалізацію.

796 - Ваврик М., *До постановня першої серії «Записок» ЧСВВ (1924-1948)*. «Записки ЧСВВ» IX(XIV), Рим 1974, с. 1-18.

Ініціатором постановня «Записок ЧСВВ» був довголітній Про-тоігумен о. П. Філяс, який приготував до цього ґрунт за свого урядування і висунув цей проєкт на Капітулі у Львові 1920 р. Описавши перебіг цих приготувань, автор присвячує ще окрему увагу першому редакторові «Записок» о. Й. Скрутневі, цілі цього видання, досягненням та значенні.

Доповненням до цієї статті, пор. теж: Великий А.Г., *До генези другої серії «Записок ЧСВВ» (1949-1974)*, там же с. 19-23; як також: Назарко І., *Мої спомини про о. Й. Скрутня, ЧСВВ (1894-1951)*. — З нагоди 50-ліття появи «Записок ЧСВВ», там же, с. 293-302.

797 - Головацкій Я., *Начало и дѣйствованіе ставропигійского Братства въ Львовѣ по отношенію историко-литературному*. «Зоря Галицкая яко альбомъ на 1860 г.». Львовъ, тип. Ставр. Инст., 1860, с. 431-476.

У статті подано короткий нарис про початки Львівського Братства — аж до осягнення ставропігії 1593 р., зокрема його шкільну, виховну, друкарську та видавничу діяльність.

798 . - Гриник В., *Укр. Кат. Духовна Семінарія в Перемишлі*. «Альманах укр. богословів», Перемишль 1937, стор. 96-116.

У статті розглядається справа підготування душпастирів в Укр. Католицькій Церкві, від самих початків, після Берестейської Унії, зокрема на терені Перемиської єпархії — аж до оснування й збудування власної великої Семінарії в роках 1911-1914. При кінці подано імена 15 ректорів в рр. 1845-1936 і 69 професорів, з їхніми особистими даними.

- 799** - Гриньох І., *Греко-Католицька Богословська Академія (1929-1979)*. «Богословія», Рим 1979, т. 43, кн. 1-4, ст. 5-14.

Автор розглядає генезу Греко-Католицької Богословської Академії у Львові, еклезіологічну сутність у її оснуванні та основоположну грамоту митр. А. Шептицького.

Пор. ще: В. Ленцик, *Ювілей Богословської Академії у Львові (1929-1970)*, в тому ж числі «Богословії», ст. 130-136, з коротким нарисом цієї Академії.

- 800** - Грицак Є., *Перший Альманах Перемиських Богословів*. «Альманах укр. богословів», Перемишль 1937, ст. 227-268.

Автор розглядає Перший Альманах Перемиських Богословів, який появився друком в Перемишлі 1852 року п.з. «Лірвак з над Сяна, издан Семинаристами Перемискими в ползу Дому Народного», формату малої вісімки, сторін 8 нумерованих + X (вступу) + 110. Окрему увагу присвячує його змістові, авторам, а в першій мірі першому з них о. Й. Лозинському, та згадкам й оцінкам цієї появи.

- 801** - Д(ида) В., *Український Папський Семінар ім. св. Йосафата в Римі*. «Альманах укр. богословів», Перемишль 1937, стор. 135-146.

У статті подано короткий нарис про початки та розвиток студій українських богословів у римських богословських Інститутах, починаючи з 16 століття, після Берестейської Унії, аж до відкриття власної Колегії «в домі ген. прокуратури ОО. Василіян» в 1897 році, яку 1932 року перенесено до нової величавої будівлі на Джанікольському горбку.

- 802** - Ісаєвич Я.Д., *Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства на Україні*. Львів, «Вища Школа», в-во при Львів. державному університеті, 1975, ст. 152.

На тлі загального життєписного нарису Івана Федорова, автор головну увагу присвятив аналізу та описові тих сімох чи вісьмох видань, які появились друком у Львові та Острозі за час його в них побуту, зокрема найбільшому з них — Острозькій Біблії.

Rec.: «Recenzija», Harvard Ukr. Research Institute, 1977-1978, vol. VIII, p. 1-16 (Robert Mathiesen, Brown University).

- 803** - КУПРАНЕЦЬ О., *Духовне Вогнище на Скитальщині. Українська Католицька Духовна Семінарія, Гіршберг-Кулемборг.* «Записки ЧСВВ», I, т. 35, Рим-Торонто 1975, с. 206.

У праці подано історичний нарис про постання й діяльність Укр. Кат. Духовної Семінарії, спочатку в Гіршберг, Німеччина, а потім у Кулемборг, Голандія, в рр. 1946-1950, з короткими даними усіх настоятелів і професорів, списком питомців і багатьома світлинами осіб і групових. На початку наведено використані джерела, а при кінці ще кілька документів, резюме в англійській мові та покажчик імен та речей.

Rec.: "Het Christelijk Oosten", Nijmegen, 1976, 296.

- 804** - КУЧАБСЬКИЙ В., *Греко-Католицька Богословська Академія у Львові в третьому трьохліттю свого існування.* Львів, наклад Академії, 1941, с. 192.

У першій частині автор описує діяльність Академії в наступних розділах: Звідомлення ректорату; Інавгураційні виклади; Організація Академії; Професорський збір у рр. 1934-7; Програма викладів; Наукові семінарі; Книгозбірня; Наукові праці і видання; Слухачі; Адміністративна частина. У другій частині (112-127) розглядає позанаучну діяльність Академії, у третій — голоси преси про Академію (129-192).

- 805** - ЛУЦІВ В., *Церковні Братства в Україні.* «Богословія», Рим 1973, с. 89-123.

У нарисі розглядаються: Походження та історична основа укр. церковних Братств; членство та їхня побудова і діяльність, як теж значення і вислід праці для українського народу. При кінці подано теж використану досить широку бібліографію.

- 806** - МАЦЮК О., *Першопчатки українського книгодрукування.* «Наука та Суспільство», Київ, ХХ, 1970, ч. 9, с. 49-52.

Ще про початки книгодрукування на Україні. «Архіви України», Київ, 1971, XXV, ч. 1, ст. 26-32.

Чи було книгодрукування на Україні до Івана Федорова? «Архіви України», Київ 1968, ч. 2, ст. 3-14.

У всіх трьох статтях автор доводить, що книгодрукування, яке в тому часі було майже повнотою церковного змісту, почалося в Україні задовго ще перед І. Федоровим, який прийшов до Львова щойно 1572 р. і там тільки відновив друкарську штуку, як він сам записав у вступі до свого «Апостола» і як це стоїть теж на його надгробнику. За різними документами таке книгодрукування існувало у Василянському монастирі св. Онуфрія у Львові вже 1460 року, отже на 112 років принаймні до приїзду І. Федорова.

Пор. теж: «Свобода» США, 9 жовтня 1981 р. Про перші дві статті була згадка в нашій Бібліографії під ч. 860.

807 - Миловидовъ А., *Западно-русскія православныя братства, ихъ современное значеніе и задачи.* Вильна, тип. «Русскій Починъ», 1912, с. 36.

На основі минулого автор розглядає особливе значення, яке мають нововідновлені церковні братства в обороні перед католицькими впливами, та яке їхнє завдання.

808 - Мудрий С., *Нарис історії Української Папської Колегії св. Йосафата в Римі.* Рим, Укр. Дух. Бібліотека ч. 65, вид. ОО. Василян, 1984, с. 197.

Основою тільки на рукописному літописі Колегії, який у сімох томах списали самі настоятелі семінарії, спершу оо. Ісусовці (1897-1904), потім ректори й духовники — Василяни, автор подав короткий нарис історії Української Папської Колегії св. Йосафата в Римі, зокрема за останніх 50 років. У виданні багато історичних знімок, а при кінці список настоятелів та короткі статистичні дані про семінаристів.

809 - Музичка І., *Початки Української Богословської Науки в ХХ ст. і патріярх Йосиф.* «Богословія» 1977, с. 73-120.

Автор подав начерк про початки укр. богословської науки в

XX ст., від з'їзду професорів богословії української семінарії 1922 р. — до завершення тих початків 1928 р. створенням Богословської Академії, яку випередили поява журналу «Богословія» та створення Богословського Наукового Товариства (1923).

- 810** - Немировский Е.Л., *Начало книгопечатания на Украине*. Москва, «Наука», 1974, с. 224.

У цьому виданні описано історію друкарських видань Івана Федорова у Львові, потім в Острозі і знову у Львові, та його останні старання. При кінці додано багато приміток та покажчик імен, але без бібліографії.

- 811** - Патрило І., *Малий Семінар св. Йосафата ОО. Василиян в Апостолес, Місіонес*. Апостолес, вид. ОО. Василиян, 1955, с. 41+(3).

У виданні подано короткий нарис малого Семінаря в Апостолес — Аргентина, у його 5-ліття існування.

- 812** - Пекар А., *Папська Семінарія св. Йосафата в Римі*. «Записки ЧСВВ» XI (XVII), Рим 1982, с. 338-345.

У статті подано короткий нарис про Папську Семінарію св. Йосафата в Римі, яку ОО. Василияни перейняли в 1904 році від ОО. Єзуїтів, і від того часу провадять її до сьогодні, починаючи від першого ректора о. Арсенія Лозинського. Крім 13 ректорів подано теж імена всіх Духовників, яких за той час було 16, і 9 віцекректорів.

- 813** - Перхач А., *Спомини з побуту гр. кат. Духовної Семінарії в Кромержі 1915 р.* «Альманах укр. Богословів», Перемишль 1937, ст. 117-134.

Автор подає на основі власних спогадів та статей, що появилися в чеськім журналі «Апостолят св. Кирила і Методія», коротку історію гр. кат. Духовної Семінарії в Кромержі на Моравії. Поста-ла вона старанням о. П. Філяса, ЧСВВ, тодішнього Генерального Вікарія для всіх гр. кат. вірних з Галичини, які опинилися поза межами своїх епархій. Ректором був пізніший Перемиський єпископ Йосафат Коциловський. Ця Дух. Семінарія перебувала там 5

місяців в 1915 році. У статті подані також імена професорів та всіх 75 питомців, між ними і пізнішого Архиеп. І. Бучка, як також спільну знімку.

- 814** - Петровъ Н., *Воспитанники Кіевской Академіи изъ Сербовъ съ начала синодальнаго періода и до царствованія Екатерины II (1721-1762)*. « Изв. имп. Ак. Наукъ », 1904, с. 1-16.

Число студентів-чужинців було в Київській Академії високе, бо сягало 1/3 й деколи половини, вважаючи такими всіх, що походили з земель, які не належали до Росії, отже й українців в польських теренів. У цій статті автор дає список кілька десятків студентів з Сербії, з короткими їхніми особистими даними та описом.

- 815** - Петровъ Н., *Кременецкое Православное Братство*. Тр. К. Д.А., Київъ 1857, IX, с. 122-145.

На основі збірки матеріалів з архіву митр. Макарія (на 75 аркушах), що відносилися до монастирів в Крем'янці і Луцьку, автор подав короткий історичний нарис про Братство, монастир і друкарню в Крем'янці від 1663 року (від 1725 уніятських) — аж до Олександра I, який переніс Василіян до монастиря Реформатів, й де вони перебували до 1839 р.

Рес.: "Kw. Hist.", Lwów, 1888, 140-г.

- 816** - Петрушевичъ А.С., *О началъ книгопечатанія на Руси вообщемъ, а въ городѣ Львовѣ въ особенности*. « Временникъ Инст. Ставроп. », Львовъ 1884, с. 111-150.

Хронологическая Роспись церковныхъ и мирскихъ русско-словенскихъ книгъ напечатанныхъ кириловскими буквами въ г. Львовѣ съ 1574 до 1800 года. Там же 1885, с. 111-133.

В першій розвідці подано короткий історичний нарис розвитку друкарства на Русі, зокрема у Львові, а в другій список усіх книг, які в самому Львові появилися друком — кирилицею, від 1574 до 1800 року.

- 817** - Сапеляк В., *Українська Папська Мала Семінарія в Римі*. Альманах Союзу Укр. Кат. «Провидіння», Філядельфія 1979, с. 221-232.

У короткому нарисі подано найважливіші інформації про постановня та розвитку Папської Малої Семінарії в Римі, яку відкрито ще 1947 р. в Люрі, біля Орлеану, у Франції, з кількома збірними світлинами.

- 818** - Семчук С., *Унівський Требник 1681 р.* «Записки ЧСВВ» IX(XIV), Рим 1974, с. 124-141.

Автор подав опис та аналіз цього цінного видання, яке обіймає не тільки саму обрядову частину, але теж вказівки як сповняти святі дієства й уділювати св. Тайни — правдиву церковну енциклопедію богослов'я, отже і догматики, і моральної, права та пасторальної. Ще один примірник його знаходився у Львівській Василіянській бібліотеці та в Києві, в Укр. Ак. Н., але ушкоджений.

- 819** - Сениця П., *Світильник Істини. Джерела до історії Української Католицької Богословської Академії у Львові, 1928/9-1944.* Частина друга. Торонто-Чикаго, накл. Абсолювентів Укр. Кат. Богословської Академії, 1976, с. 663.

У цій другій частині подано історію Богословського наукового товариства від 1923 р. (с. 13-63) і самої Академії в рр. 1939-1944 і після війни (с. 64-89), з голосами преси про неї в різних мовах, як теж чимало документів до життя митр. А. Шептицького та кард. Йосифа Сліпого. У праці наведено 378 чисел бібліографії і в обох частинах вміщено понад 200 знімок. При кінці подано теж резюме в мовах українській, англійській, французькій, італійській та німецькій як теж індекс імен на 12 сторінок.

Перша частина появилася 1973 р., див. ч. 888.

- 820** - Шараневичь И., *Николай Крассовский (Миколай Красувський) отъ 1686-1692 писарь управления, а отъ 1692-7 старъйшина Ставропигійскаго Братства въ Львовъ.* Исторический очеркъ съ прибавкою современныхъ записокъ изъ книгъ и регистровъ Львовскаго Ставропигійскаго Братства. Львовъ, тип. Ставр. Инст., 1895, с. 196+IV.

На тлі короткого біографічного нарису одного з визначніших членів Братства, М. Красовського з 17 ст., подано тут досить ба-

гато матеріялу до історії самого Братства, продовжуючи її на с. 10-195 виписками з його архівів та книг.

- 821** - ШАРАНЕВИЧЬ *И.*, *Юрій Еліясевиць*. Историческій очеркъ. Львовъ, тип. Ставр. Инст., 1895, с. 35.

На тлі життєпису Ю. Еліясевича автор продовжує історію самого Братства в роках 1722-1735 (Див. ч. 1357).

- 822** - ШУРАТ *В.*, *Дозкола намогильного каменя Івана Федорова*. Жовква, Бібл. «Записок ЧСВВ», ч. 1, 1925, с. 11.

Автор розглядає питання, як дійшло до того, що надгробний камінь І. Федорова, одного з перших друкарів у Львові, перенесено в роках 1812-1828 з кладовища біля церкви св. Онуфрія у Львові до церкви, де його вмуровано у підлогу притвора.

- 823** - *М. П-ць*, *Виленское Свято-Троїцкое, впоследствии Свято-Духовское Братство*. (Исторический очеркъ). Вильна, тип. А.Г. Сыркина, 1891, с. 116.

Автор подає історію Свято-Троїцького Братства, яке потім, як церкву св. Тройці перебрали З'єднані, перенеслося до церкви Св. Духа і почало теж називатися Братством св. Духа. У праці описано його початки в роках 1584-1585, разом з іншими Братствами, його завдання та діяльність аж до 1797 року, коли воно перестало існувати — самоліквідувалось з приходом православної влади і знову відновило свою діяльність щойно 1865 р.

- 824** - *Историческія свѣдѣнія о Каменецкомъ и Барскомъ духовныхъ училищахъ*. Изъ «Под. Епарх. Вѣдомости» 1891 г., с. 52.

У статті подано короткий історичний нарис про духовну школу в Кам'янці, а потім Барі, яка постала в 1818 році як окрема інституція і була своєрідною середньою школою.

- 825-6** - *В.Р.В.*, *Львовское Ставропигіальное Братство*. «Временникъ», Львовъ 1927, с. 4-51.

Напочатку подано короткий історичний начерк Братства, його

Устав, а потім широко описано його «чорні» дні в рр. 1915-1922, коли його перебрали свідомі українці.

На ст. XXXVI-XLI поміщено список імен усіх тих, що в рр. 1577-1926 входили до головної Ради і творили його «старшину».

У «Временнику» за 1875 рік, с. 148-160 подано короткі відомості про інші Братства у Львові.

827 - *Пропам'ятна Книга 50-ліття Семінарії св. Йосифа в Прудентополіс — Парана, Бразилія. Прудентопіль, в-во ОО. Василян, 1985, с. 225.*

З нагоди золотого ювілею у цьому виданні зібрано багато цінного матеріалу, разом з численними світлинами, до майбутньої історії цієї найбільшої в Українській Церкві Малої Семінарії, з якої вже вийшло 70 священників та один єпископ.

828 - *Стольгтній юбилей Подольской Духовной Семінарії, 1798-1898 г.г. Каменець-Подольськ, тип. Киржецького, 1899, с. 168.*

У виданні замітна до історії стаття «Историческая записка о Подольской Духовной Семінарії» (34-66) та її значення (66-88).

829 - *Українська Книга XVI-XVII ст. За редакцією М.О. Макаренка і С.І. Маслової. Київ, Держ. в-во України, 1926, с. XVI+435.*

Це збірна праця, яка появилася у рамках: Труды Укр. Наук. Інституту Книгознавства, як т. I. На зміст її складаються наступні нариси:

Романовський В.: Друкар І. Федорович, його життя і діяльність (1-55).

Клименко П.: Графіка шрифту Острозької Біблії (56-76).

Маслов С.: Етюди з історії укр. стародруків (77-152).

Макаренко М.: Орнаментація укр. книги XVI-XVII ст. (153-218).

Попов П.: Матеріяли до словника укр. граверів (219-352).

Щербаківський Д.: Оправа книжок київських золотарів XVII-XVIII с. (353-400).

Курінний П.: Лаврські інтролігатори XVII-XVIII ст. (401-435).

Майже всі ці видання були церковного характеру і появилися в церковних друкарнях.

- 830** - BLAZEJOVSKYJ D., *Ukrainian and Armenian Pontifical Seminaries of Lviv* (1665-1784). "Analecta OSBM", I, v. 29, 1975, pp. XXVII+280.

Подавши напочатку досить широкий нарис про українські католицькі семінарії в Київській митрополії (1-79), загально про вірменів, зокрема у Львові (80-94), і про Папські колегії і семінарії та про Театинів (90-108), далі автор подає історію вірменської семінарії у Львові в рр. 1665-1709 (109-162), та спільної вірменсько-української семінарії, спочатку у вірменському домі в рр. 1709-1740 (163-218), і в новому домі в рр. 1746-1784 (219-245). При кінці подає теж спис усіх ректорів і професорів та список 194 українських семінаристів, з короткими їхніми особистими даними. На початку подана досить обширна бібліографія і використані джерела, при кінці покажчик імен. У виданні поміщено теж 7 ілюстрацій.

Rec.: "Or. Chr. Per.", 42/2, 1976, pp. 555-6 (Krajcar J.).

- 831** - BLAZEJOVSKYJ D., *Ukrainian and Bielorusian Students in the Pontificio Collegio Urbano de Propaganda Fide* (1627-1846). "Analecta OSBM", IX (XIV), Roma, 1974, pp. 202-222.

Після короткого нарису про джерела, з яких взято ці дані, автор подає список 68 питомців з Київської митрополії в рр. 1627-1846, які перебували в Колегії «Пропаганда Фіде», з найважливішими їхніми даними, які знайдено в архівних записах цієї Колегії. Більшість цих студентів були Василіянами.

- 832** - SCHARKIEWICZ W., *Ostatnie lata Alumnatu Papskiego w Wilnie*. «Ateneum Wileńskie», Wilno 1929, str. 109-132.

Автор подає коротку історію Папського Інституту (Альюмнату) у Вильні, головню після його реформи 1753 року, коли її вповні віддано на вжиток тільки 20 питомцям З'єднаної Церкви та період, коли його в роках 1773-1798 від Єзуїтів перебрали Василіяни, зокрема перипетії у зв'язку з замкненням його із-за браку фондів, та продажню будинку — на покриття боргів.

- 833** - CHARLAMPOWICZ K., *Polski wpływ na szkolnictwo ruskie w XVI i XVII stuleciu*. (Z niedrukowanego oryginału rosyjskiego przełożył Alojzy Wanczura). Lwów, księgarnia Naukowa, 1924, s. 47.

В короткому нарисі автор описує польський гуманістичний вплив на руське шкільництво в Польщі, а пізніше теж єзуїтських колеґій, та проникання цими польськими каналами західної європейської культури — спочатку до Києва, а з нього до Москви.

Rec.: "Kw. Hist.", 1925, s. 623-4.

- 834** - KORTSCHMARYK F.B., *The Kievan Academy and its Role in the Organization of Education in Russia at the Turn of the Seventeenth Century*. New York, Shevchenko Scient. Soc., 1976, pp. 96.

У своїй праці автор головну увагу звертає на вплив Київської Академії в організації та розвитку науки й виховання в Росії при кінці 17 століття. В першому розділі розглядає ступеневе поширення Київської науки на Московщині при початкових ваганнях між Сходом і Заходом; в другому — перевагу зах. орієнтації та повне прийняття Київської школи й у третьому — остаточне встановлення шкільної системи в про-західному дусі. При кінці додано тестамент митр. П. Могили, бібліографію та покажчик імен.

- 835** - SIMRAK J., *Spomenica o 250-godošnjici grkokat. Sjemeništa u Zagrebu (1681-1931)*. Tiskara Narodne Prosvjete u Zagrebu 1931, s. (8)+160.

Автор зібрав матеріали і подав коротку історію Духовної Семінарії в Загребі, яку започатковано ще 1681 р. для виховання священників східного обряду теперішньої Крижевської єпархії в Югославії, до якої, крім хорватів, долучилися теж поселенці з Галичини і Закарпаття. У нарисі описано початки цієї семінарії, розвиток, научну й виховну програму та імена багатьох ректорів й інших виховників, як теж питомців, з численними світлинами.

- 836** - SMOLIKOWSKI C.R., *Stowarzyszenie nad Internatem Ruskim XX. Zmartwychwstańców we Lwowie*. Lwów, nakł. Stowarzyszenia, 1887, str. 21.

У статті подано короткий звіт про систему виховання в інтернаті, який для священників «руських» відкрили і провадили польські Отці Воскресенці.

- 837** - SOKOLYSHYN A., *First Ukrainian Printer of Books in Cyrillic. On the occasion of the 480th Anniversary of Fiola's Book published in Cracow. «Ukr. Quaterly» XXVIII, 1972, pp. 286-293.*
400th Anniversary of the First Ukrainian Books. «Ukr. Quaterly» XXX, 1974, pp. 275-283.

У першій статті, на основі найновіших джерел, автор доказує українське походження С. Фіола, хоч досі уважали його німцем, та вичисляє його видання з Краківського періоду (1491): Осмогласник, Часословець, Тріодь посна і квітна та Псалтир. Потім він перенісся на Закарпаття і там далі займався друкарством.

У другій статті, з нагоди 400-ччя, описує перші видання в Україні І. Федорова, які появилися у Львові 1574 р., а саме його Апостол і Буквар, знайдений С. Дягілевым 1927 р. в Римі, та їхню бібліографію.

- 838** - SYDORENKO A., *The Kievan Academy in the Seventeenth Century. University of Ottawa Ukrainian Studies, N. 1. Ottawa, Univ. of Ottawa Press, 1977, p. 194.*

У праці представлено значення і вплив Київської Академії у 17 сторіччі. З цією метою автор найперше розглядає вищу освіту в Києві і ці труднощі, з якими там мусіли боротися. Далі описує історію Київської Колегії до 1686 р. та працю Могилянсько-Мазепинської Академії до Полтавського періоду (1709), подаючи докладний опис їх внутрішньої організації, їх студентів, фінансової бази, моральних основ та програми навчання. При кінці: багато світлин, покажчики імен, і багата бібліографія (169-185).

- 839** - TARNAWSKY M., *The Founding Fathers of Ukrainian Printing: Shvaipolt Fiol and Ivan Fedorov. «Ukr. Quaterly» XXI, New York 1965, pp. 206-231.*

У статті зібрано найважливіші дані з життя перших українських

церковних друкарів: С. Фіола та І. Федорова, присвячуючи окрему увагу їхній видавничій діяльності.

840 - ZUBRZYCKI D., *Historyczne badania o drukarniach rusko-słowiańskich w Galicyi*. Lwów, druk. Inst. Stauropig., 1836, s. (4)+54.

У статті подано короткий історичний нарис про 17 слов'янських друкарень, які існували в Галичині, з додатком їхніх видань.

Цю розвідку передруковано у «Временнику» Ставропігійського Інституту за рік 1913.

841 - А.В., *Szkoły ludowe w Rosyi*. "Prz. Powsz.", Kraków, 21, 1899, s. 153-175.

Це короткий нарис про народні школи в 19 столітті в російській імперії, втому і на українських землях, які в тому часі організувались при церквах і якими майже повністю провадило духовенство.

842 - *The Kiev Mohyla Academy. Commemorating the 350th Anniversary of its Founding (1632)*. «Harvard Ukrainian Studies», special issue, vol. VIII, N. 1/2, June 1984, pp. 252+36.

Цілий Збірник присвячений найбільшій в нас церковній науковій Інституції: Києво-Могилянській Академії. До церковної історії зокрема мають відношення наступні статті: PRITSAK O., *The Kiev Mohyla Academy in Ukr. History*; SEVČENKO I., *The Many Worlds of Peter Mohyla*; PYLYPIUK N., *Eucharisterion. Albo, Vdjačnosť. The first Panegyryk of the Kiev Mohyla School*; CRACRAFT J., *Theology at the Kiev Academy during its Golden Age*; GAJECKY G., *The Kiev Mohyla Academy and the Hetmanate*; LEWIN P., *Drama and Theater at Ukr. Schools in the 17 and 18 Centuries: Bible as Inspiration of Images, Meanings, Style and Stage Productions*; LUŽNY R., *The Kiev Mohyla Academy in Relation to Polish Culture*; SYSYN F., *P. Mohyla and the Kiev Academy in Recent Western*.

При кінці у трьох статтях подано вибрану бібліографію: польську з 1966-1983 рр., радянську з 1970-1983 рр., і румунську, а також «Факсиміле» Евхарістеріону з вступом І. Шевченка.

Rec.: *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas* 1986, 2, S. 262-3 (Max J. Okenfuss).

15. - ЖИТТЄПИСИ ВИЗНАЧНИХ В ЦЕРКОВНОМУ ЖИТТІ ОСОБИСТОСТЕЙ

- 843** - Андрусяк Н., *Львівський Єпископ Йосиф Шумлянський та його змагання за права для духовенства й об'єднання Церков.* «Логос», Йорктон 1977, с. 257-290.

Автор перевидає в українській мові монографію, яка передше появилася була по-польськи (див. ч. 983), доповнюючи її тільки матеріялами, які опублікували О. Деруґа (див. ч. 1394) і М. Марусин (див. ч. 566), не взявши до уваги тих документів, які в останніх десятиріччях видано в Римі. У цьому перекладі виповнено деякі прогалини в навітленні діяльності єп. Шумлянського, але використані нові матеріяли не змінили основних поглядів автора.

- 844** - Базилевич А.М., *Про останні дні, смерть і похорон слуги Божого митрополита Андрія Шептицького.* «Логос», ХХІХ, ч. 2, Йорктон, 1978, с. 81-96; 1979, с. 68-70.

У статті автор виправляє неправдиві вістки, які кружляли про останні дні, саму смерть і похорони митр. А. Шептицького. Робить це на основі документів та записів, які зібрані в «Артикулах для зачаткування процесу», Рим 1958, III, с. 63-66. При цьому вияснює звідки взяли ці невірні інформації та як вони поширились. В річнику за 1979 рік, с. 68-70, поміщено два листи М. Хом'яка, в яких він подає джерело тих інформацій.

- 845** - Бала О., *Перший український єпископ Канади Кир Никита Будка* — у сороклітній ювілей оснування українсько-католицької ієрархії в Канаді. Вінніпег, Ман., накладом централі Українців Католиків, 1952, с. 56.

Автор розвідки — перший секретар єп. Никити Будки в Канаді. В більшості на основі власних спостережень подає у ній його короткий життєпис, присвячуючи головну увагу його праці, труднощам та здобуткам в розбудові укр. католицького життя в Канаді — від свого призначення і приїзду в 1912 році аж до резигнації і виїзду в 1927 році. При кінці додане резюме в англійській мові, с. 52-6.

Пор. ще текст оскарження, в більшості від самих українців, проти єп. Н. Будки, в часі першої світової війни, та звільнення від усіх

закидів, які йому робили: *Vindication of Bishop Budka. Full Record of Investigation. A String of unfounded charges. Judge Paterson's Summary.* Toronto, «The Catholic Truth Society of Canada», (The Northwest Review, Dec. 6, 1919), pp. (6).

846 - Барвінський В., *Квітка на домовину Преосвященного слуги Божого, Кир Йосифа Боцяна, єпископа Луцького, суфратана Львівського.* Жовква, накладом автора, 1927, с. 31.

Автор подає короткий нарис життя та діяльності єп. Й. Боцяна, який останні роки, як єпископ, найбільше трудився на Волині і Підляшші між недавніми колишніми уніятами.

847 - Біда К., *Іоанникій Галятовський.* «Богословія», Рим 1972, с. 65-98.

Архимандрит І. Галятовський належав до найбільш освічених людей того часу в Україні, і його твори були поширені теж поза її границями, як і в Росії. Автор подає його біографічні дані, хоч не багато з них передано наступним поколінням, зокрема про його професуру в Києві, та розглядає його письменницьку діяльність, західні основи його освіти, як теж культурні впливи українських діячів на Росію, хоч московська патріархія 1690 р. видала заборону вживати українські видання.

848 - Біда К., *Іоанікій Галятовський і його «Ключ Разумінія».* Рим, Укр. Кат. унів. ім. св. Климента Папи, т. 37-39, 1975, с. XIV+(2)+524+(4).

На перших 104 сторінках, автор розглядає життя І. Галятовського, його літературні твори, західні впливи й заборону його творів в Москві, та сам твір «Ключ Разумінія», як теж літературу до його життя і творів. На дальших сторінках офсетом перевидає сам «Ключ Разумінія», який появився в Києві 1659 року. При кінці виготовлено ще покажчик імен — до вступу і самого твору І. Галятовського.

849 - Бѣлецкій А.В., *Родоприсхожденіе западнорусскаго митрополита Іосифа II Солтана.* Оттискъ изъ чч. 44-6 «Лит. Епарх. Вѣдомости». Вильна 1895, стор. 42.

Автор розглядає проблему походження Київського митрополита Йосифа II Солтана (1507-1521), за якого відбувся знаний Виленський Собор (1509), і приходять до висновку, що він був споріднений з Солтанами Жировицькими та що його батько був боярином Логойського повіту.

- 850** - Богачевський Д., *Владика Константин Богачевський. Перший митрополит Української Католицької Церкви в ЗСА. Філадельфія, Па., накл. Філадельфійської архієпархії УКЦ в ЗСА, 1980, с. 78.*

Видання присвячене життю та церковній діяльності єпископа Костянтина Богачевського, що став першим митрополитом Укр. Католицької Церкви в З'єднаних Стейтах Америки, з осідком у Філадельфії.

- 851** - Боцян Й., *о. Исидор Дольницький — Духовний Отець, Літургіст і Піснетворець.* Львів, Аскетична Бібліотека Гр.-Кат. Семинарії у Львові, т. V, 1933, с. 136. Друге видання доповнив о. Й. Сліпий.

У праці розглядається життєвий шлях о. І. Дольницького (1830-1924), його студії і працю в семінарії та монастирях Сестер Василіанок, участь у Львівській Синоді та виданні типіка й церковних служб, як також його воєнні та післявоєнні роки. Зокрема присвячується увагу його праці як Духовника, літургіста та піснетворця.

- 852** - Ваврик М., *О. Іриней Іван Назарко, ЧСВВ (1905-1976) та його церковно-історична письменницька спадщина.* «Записки ЧСВВ» X, Рим 1979, с. 394-404.

Автор подав короткий нарис життя та широкої діяльності о. Іриней І. Назарко, як місіонера, проповідника, провідника Марійських Дружин, редактора «Світла» і «Записок ЧСВВ», виховника та плідного письменника і наукового дослідника, збираючи важніші його праці, розвідки та статті.

- 853** - Ваврик М., *о. Корнело Срочинський, ЧСВВ, історіограф та проповідник.* « Записки ЧСВВ », III (IX), Рим 1960, с. 429-439.

У статті подано життєпис о. К. Срочинського, зокрема описана його наукова та проповідницька діяльність.

- 854** - Гаюк К., *Унійна діяльність Мелетія Смотрицького*. Історичний нарис. Н. Йорк-Бавнд Брук, Науково-Богословський Інститут Укр. Прав. Церкви в США, 1970, с. 55.

У цьому нарисі автор подав короткий життєпис М. Смотрицького, зокрема довше навітливши його унійну діяльність, яку він, очевидно, осуджує.

- 855** - Г(натюк) І., *Двадцять літ на Владичому престолі*. «Ювіл. Альманах укр. кат. богословів перемиської єпархії». Перемишль 1937, ст. 64-91.

У статті навітлено життєвий шлях єп. Й. Коциловського, апостольську працю в єпархії, організацію духовної семінарії, журбу про святість клиру, працю над організацією Кат. Акції і його харитативну акцію.

На дальших сторінках 92-95 Дороцький М. помістив ще коротку статтю: *Преосв. Йосафат Коциловський супроти сектанства*.

- 856** - Голенда Й., *Анатолій Кралицький. Розвідка і вибрані твори*. Пряшів, Відділ Укр. Літератури, 1984, с. 255.

У першій частині (с. 5-98) авторка подала короткий життєпис Анатолія Кралицького, Василянина, визначного церковного діяча (1835-1894), і розглянула частину його творів, передусім літературних. У другій частині (с. 99-230) навела його найважливіші праці з літератури, фольклору і публіцистики, а в третій — бібліографію його творів (с. 233-238), числом 186, як також іменний і географічний покажчики. Перша частина появилася вже в Збірнику Музею укр. культури в Свиднику, ч. 9, кн. 1, 1980, с. 135-206. Пор. ч. 1640.

- 857** - Голинський П., *Владика-Мученик*. «Християнський Голос», Мюнхен 1957, чч. 46-50.

Автор подав у тих числах вартісний спомин про єп. Й. Коциловського, якого особисто знав і довго з ним співпрацював. Див. також його статтю «Перемиські Владики...» у збірнику «Перемишль» (ч. 1251).

- 858** - Голубевъ С., *Гедѣонъ Одорскій. (Бывшій ректоръ К. Академіи въ началѣ XVIII стол.)*. Тр. К.Д. Ак., 1900, III, с. 147-190, 567-628.

Подаючи його життєпис, автор довше зупиняється над його даремним старанням про православне єпископство у Метиславі. Хоч мав королівську грамоту, не забули йому того, що передше 16 років був уніятим. Став, однак, пізніше ректором Академії, про яку у статті досить багато матеріялу.

- 859** - Городецький І., *Тернистим шляхом. (Мартирологія Української Католицької Церкви в образах)*. Регенсбург-Мюнхен, тов. Укр. Абсолютентів св. Богословії ім. митр. А. Шептицького в Мюнхені, 1948, с. 40.

Це невелика книжечка-альбом, з багатьма світлинами, в якій популярним стилем, на тлі мартирології української Церкви, описано велику діяльність, яку по війні розвинув для української еміграції аєп. І. Бучко.

- 860** - Дублянський А., *Тернистим шляхом. Життя митрополита Ніканора Абрамовича. До 20-ліття архієпископського служіння*. Лондон, Ген. Церк. Управління УАПЦ в В. Британії, 1962, ст. 80.

Автор подає короткий нарис життя й діяльності митр. Ніканора Абрамовича. В життєписі багато матеріялу також до історії УАПЦ, зокрема в часі війни та на еміграції, з додатком 30 світлин.

- 861** - Зубрицький Д., *Нашъ А. Духновичъ*. Пряшевъ, изд. автора, 1923, с. 24.

У невеликій брошурці, з нагоди 120-ліття від його народження, автор розглядає життя визначного закарпатського діяча, о. Александра Духновича (1803-1865), обставини, в яких він діяв, та всю його діяльність.

- 862** - Копач І., *В честь митрополита Кир Андрея. (В сімдесять-літе его життя)*. Львів, накладом автора, 1935, с. 32.

Це доповідь на святочній академії, в якій автор характеризує роллю митрополита А. Шептицького для українського народу.

863 - Коровицький І., ...*Мрія оголошена...* Василь Липківський, Митрополит УАПЦ. «Сучасність», Мюнхен 1986, ч. 11, с. 70-86.

У статті подано короткий нарис про основника Української Автокефальної Православної Церкви (УАПЦ), зокрема висвітлюючи його ідеї, погляди та дії відносно нової Церкви, яку він започаткував на Україні.

864 - Косик В., *Нездійснена подорож митрополита Андрія Шептицького до Риму в 1917 році.* «Intrepido Pastori» — Науковий Збірник УКУ, т. 62, Рим 1984, с. 417-429.

Звільнений з ув'язнення після російської березневої революції 1917 року, митр. А. Шептицький в поворотній дорозі, через Стокгольм і Швейцарію, думав відвідати Рим, щоб поінформувати Папу Венедикта XV про можливості Унії на східних землях України. Автор розглядає причини, чому ця поїздка не здійснилася — із-за неприхильного ставлення деяких польських та російських кіл, а за ними теж Антанти.

865 - Кравченко О., *Дом Лямберт Бодуен і Митрополит Шептицький.* «Intrepido Pastori» — Наук. Збірник Укр. Кат. Університету, т. 62, Рим 1984, с. 431-444.

Стаття — малий вклад до з'ясування унійної діяльності митр. А. Шептицького і вказує на вплив, що його він мав на о. Лямберта Бодуена, бельгійського Венедиктинця, одного з найвизначніших західних екуменістів (1873-1960).

866 - Кургановичъ С.В., *Діонисій Жабокрицький, еп. Луцький и Острожський.* Историко-біографическій очеркъ. Кіевъ, Кіев. Д. Академія, 1914, с. XII+363+(5).

Сп. Д. Жабокрицький родився к. 1652 р. у шляхотській родині на Волині. Обдарований з природи, покінчив вищі студії і займав високі уряди цивільні і в Братстві. 1695 р. був вибраний Луцьким єпископом і 1702 р. разом з цілою єпархією приступив

до Берестейської Унії. 1709 р. з наказу Петра I був ув'язнений і вивезений у глибину Росії; помер мабуть 1712 р. У цій більшій монографії автор на підставі усіх доступних йому документів подає широко його життєпис з ранніх років аж до вибору на єпископство та описує його діяльність, спочатку як православного, а потім як з'єдиненого владики, як теж його ув'язнення і смерть. При його життєписі подає досить широкий опис теж тогочасної Луцької єпархії. При кінці, с. 281-355, наводить 35 документів, подає покажчик імен і карту Луцької єпархії. Джерела подані тільки в примітках. (Згадка про цю працю була під ч. 954).

- 867** - ЛАБА В., *Митрополит Андрей Шептицький — його життя і заслуги (з нагоди 100-річчя уродин)*. Рим, Укр. Кат. Університет, 1965, ст. 72.

У приступній і популярній формі автор подає короткий історичний нарис життя і творчости Львівського митрополита Андрея Шептицького.

- 868** - Ленцик В., *Ідея церковної єдності у митрополита Шептицького*. «Богословія» 1971, т. 35, с. 175-201.

У статті розглядається праця митр. А. Шептицького над З'єднанням Церков — через: 1) Оснування інституцій для підготовки відповідних кадрів для тієї праці; 2) Організацію монаших Чинів з тією ж метою; 3) Пропаганду ідеї З'єднання на Заході; і 4) Організацію Російської Католицької Церкви. Стаття закінчується скликанням його аєпархіяльного Собору та Зверненням до Православних.

- 869** - Ленцик В., *Слуга Божий Кир Андрей Шептицький, Добродій Української Культури*. «Богословія» 1983, т. 47, с. 151-162.

У статті автор розглядає великий вклад митрополита А. Шептицького на полі українського мистецтва й науки.

- 870** - Лоза М., *Митрополит Григорій Яхимович*. «Зап. Н.Т.Ш.» т. 192, Н. Йорк-Париж-Сидней-Торонто 1976, ст. 287-192.

Автор подав короткий нарис життя і діяльності Львівського митрополита Григорія Яхимовича, в якому зокрема устійнює його священниче походження з села Підбірці.

- 871** - Лужницький Г., *Ісповідник віри — Владика Никита Будка*, перший єпископ Канади. Календар Світла, Торонто 1982, с. 71-86.

Після короткого навітлення про стан української еміграції в Канаді, у статті подано короткий нарис про життя єп. Никити Будки, зокрема про його діяльність в Канаді впродовж 15 років, від 1912 до 1927 року, в якому він зрезигнував і повернувся до Львова.

- 872** - Мелешкевич М., *В сяйві життєвої райдуги. (Короткий погляд на життя о. Николая Вояковського)*. Скенектеді, Н.Й., вид. Я. Ліщинського, 1970, с. 30.

Автор коротенько змальовує життєвий шлях о. М. Вояковського, визначного проповідника і церковного діяча в Галичині і на еміграції, який в рр. 1945-7 заступав Ап. Візитатора для українців в зах. Німеччині.

- 873** - Майковський Е., *Причинки до життя і справи м. Мокрини Мечиславської, ЧСВВ*. (З актів Познанського архіву архієпископального). «Записки ЧСВВ» III, Львів 1928, с. 76-96, 467-495.

Після вступу про сам архів та перший урядовий протокол зізнань М. Мечиславської у Познані 1845 р. і про різниці між цим зізнанням і тим, що вона склала в Римі, наводить з цього архіву саме її зізнання і переписку з єпископами та Нунціями у Мюнхені і Римі. У другій частині подані 2 лікарські зізнання про сліди давніших ран і 32 листи до пізнішого кардинала о. М. Ледуховського. (Пор. теж ч. 1388).

- 874** - Марусин М., *Митрополит Йосиф Сліпий*. (Нарис життя, подвигів і страждань). Брюсель, Бібл. «Благодійної істини», 1972, с. 53.

Це популярний нарис життя і діяльності митр., тепер кардинала Й. Сліпого, доведений тільки до ув'язнення і Сибіру в р. 1962.

- 875** - Марусин М., *Пам'яті покійного о. д-ра Мирона Горникевича, Домового Прелата Його Святости Папи, Ген. Вікарія Українців в Австрії*. Рим 1959, с. 34.

На історичному тлі парафії св. Варвари у Відні подано найважливіші дані про діяльність в ній о. М. Горникевича, пароха св. Варвари з 1923 року, і пізніше Генерального Вікарія для Українців в Австрії.

- 876** - Мельничук П., *Владика Григорій Хомишин. Патріот-місіонер-мученик*. Рим-Філядельфія 1979, с. 367.

У популярному стилі, майже тільки на основі власних спогадів, автор подає широко розгорнену картину життя, діяльності й духовності Станиславівського Владика, еп. Григорія Хомишина (1904-1944). У Додатку, с. 281-364, зібрано про нього спомини теж інших авторів, священників та мирян, колишніх питомців Станиславівської семінарії.

- 877** - Мончаловскій О.А., *Житье и дѣятельность Ивана Наумовича*. Львів, изд. «Русская Рада», 1899, с. 112+(4).

Автор подає досить широкий нарис життя й діяльності видатного громадського діяча і письменника, о. І. Наумовича, який залишився у москвофільському таборі, перейшовши під кінець життя до російської православної Церкви. Життєпис написаний одним з супутників того ж руху.

- 878** - Мох О., *Теоділ Коструба. Учений-Праведник*. Торонто, «Добра Книжка», 1952, с. 20.

У виданні подано короткий нарис життя й наукової праці історика о. Т. Коструби, ЧСВВ (1907-1943).

- 879** - Музичка І., *Митрополит Андрей Шептицький — Помістність нашої Церкви і Патріярхат*. «Перший Мирянський Конгрес УКПО (Матеріяли)». Лондон 1982, ст. 43-72.

На тлі церковної ситуації в Галичині окрему увагу присвячено у статті-доповіді старанням митр. А. Шептицького, щоб відновити

помісність своєї Церкви. У цьому світлі згадує про його поїздку в Україну і в Росію, аналізує його ідею церковного об'єднання та описує віднову древнього монашества — Студитів, працю над очищенням обряду й вкінці підготовку до створення українського патріархату.

880 - Музичка І., *Екуменічна діяльність митрополита Андрея Шептицького в Росії в 1914-1917 роках*. «Богословія», т. 47, Укр. Богословське Наукове Тов., Рим 1983, с. 3-39.

У статті розглядається широко закроєна і в тому часі ще зовсім нова екуменічна діяльність митр. А. Шептицького, яку він започаткував ще перед першою світовою війною, а потім зокрема розвинув в роках 1914-1917, в часі свого ув'язнення та звільнення.

881 - НАГУРСЬКИЙ Я., *Митрополит Шептицький у літах 1939-40*. «Життя і Слово» 1-2, 1948, с. 24-8, 161-7.

На основі Пастирських листів, закликів і постанов Львівського Синоду 1940 р. автор описує ці заходи, якими митрополит А. Шептицький намагався запобігти розкладові релігійного життя у своїй архієпархії у тяжких роках 1939-40.

882 - НАЗАРКО І., *Методичний підручник Василіянських місій о. К. Срочинського*. «У 200-ліття його появи: 1772-1972». «Записки ЧСВВ», IX(XIV), Рим 1974, с. 142-151.

Автор доповняє деякі дані до його життєпису о. М. Ваврика (див. ч. 1371), після чого аналізує його твір, що появився в Почаєві 1772 р., с. 130, під заг.:

Methodus peragendi Missiones Ap-cas in Prov. Ruthena O.S. Basilii M.

Одинокий примірник цього видання з автографом автора К. Срочинського до 1939 р. знаходився у Львівській Василіянській бібліотеці.

883 - НАЗАРКО І., *Єпископ Ю. Пелеш — Історик Церкви*. «Укр. Історик», Н.Й., Торонто-Мюнхен 1981, XVIII, с. 118-127.

У статті, з нагоди 100-ліття появи його великої історії укр. Церкви, подано біографічні дані Перемиського єпископа Ю. Пелеша та його друковані праці; зокрема автор розглядає його найбільший твір «Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Roma» I-II, Wien 1978-1980, подаючи до нього свої завваження та доповнення, які слід би зробити при виготовленні нової історії.

884 - Назарко І., *“Василіянин - Лицар”*. о.Яким Фецак ЧСВВ (1891-1920). “Зап. ЧСВВ”, VII, с. 283-290.

Автор намалював коротку силуетку життя о.Я.Фецака - його молодість і студії та його душпастирську працю, зокрема віддану участь, в ролі капеляна, в Укр. Галицькій Армії, в якій закінчив своє життя.

885 - Осінчук Р., *Митрополит Андрей Шептицький і український медичний світ*. «Intrepido Pastori» — Наук. Збірник УКУ т. 62, Рим 1984, с. 649-663.

Автор бажає підкреслити й навітлити, може маловідому, ще одну ділянку праці митр. А. Шептицького, а саме суспільно-здоровну, дбаючи не лише про духовий стан свого народу, але й про піднесення народного здоров'я, присвячуючи йому багато уваги, свого впливу та моральної і матеріальної допомоги.

886 - Патрило І., *Отець Павло Петро Миськів, ЧСВВ (1911-1984)*. «Записки ЧСВВ» т. XII, Рим 1985, с. 255-268.

У статті подано короткий життєпис о. Павла Петра Миськова — протоархимандрита Василянського Чину в роках 1953-1963 і понад 35 років члена Головної Управи того Чину.

887 - Патрило І., *Життя і творчість о. Атанасія Великого, ЧСВВ*. «Записки ЧСВВ» XII, Рим 1985, с. 3-57.

У статті подано нарис життя й широко розвиненої діяльності о. А. Великого, протоархимандрита Василянського Чину (1963-1966), редактора повоєнних «Записок ЧСВВ», секретаря перед і со-

борової Комісії для Східних Церков в часі Ватиканського Собору II та визначного науковця.

Пор. теж: ПРИЦАК О., *Отець Атанасій Великий, ЧСВВ — археограф.* Там же, с. 58-68. ЛЕНЦИК В., *Отець Атанасій Великий — як історик Укр. Церкви.* Там же, с. 69-76. ВАВРИК М., *Провідні ідеї о. А. Великого в його студіях укр. церковної історії.* Там же, с. 77-84.

888 - ПЕКАР А., *Спомини про Христового В'язня — Владика Гойдича.* (З нагоди 20-ліття його смерті). «Альманах Союзу Укр.-Католиків «Провидіння», Філядельфія 1981, ст. 265-278.

У статті оприлюднено спомини, що їх про єпископа П. Гойдича написав його Помічник єп. Василь Гопко — про його ув'язнення та саму в'язницю й смерть у ній, та Франциск Ондушка — про останні дні Владики.

889 - ПЕКАР А., *Життєвий шлях о. Гліба Кінаха, ЧСВВ.* «Записки ЧСВВ» XII, Рим 1985, с. 85-99.

Письменницька діяльність о. Гліба Кінаха, ЧСВВ. Там же, с. 103-116.

У першій статті подано короткий життєпис о. Г. Кінаха, зокрема його участь в реформі Василіянського Чину на Закарпатті та в провіді Чину після війни.

У другій статті зібрана його письменницька діяльність в «Записках ЧСВВ», «Науковому Збірнику тов. Просвіти» та інших видавництвах на Закарпатті і в Пряшеві, а після війни в Римі в тих же «Записках», «Укр. Духовній Бібліотеці» та «Василіянському Віснику».

890 - ПЕКАР А., *Пряшівський Владика Йосиф Гаганець, Візитатор ОО. Василіян.* «Записки ЧСВВ» X, Рим 1979, с. 379-393.

1852 р. Апостольським Візитатором чернецтва в Мадярщині був назначений кардинал І. Сцітовський, Асп. Острогомський, а в Австрії кард. Ф.О. Шварценберг, асп. Празький. Перший назначив Візитатором Василіянських монастирів на Закарпатті єп. Пряшівського Й. Гаганця (1850-1875), який відбув цю візитацію 18-27. IX.1856. Той сам з доручення кард. Ф. Шварценберга відбув таку ж візитацію Василіян і в Галичині, 1858 року. Опис обох візитацій зробив о. О. Духнович, який супроводжав Візитатора. Після короткого вступу, подано його опис обох візитацій.

- 891** - ПЕКАР А., *Отець Михайло Ваврик, ЧСВВ — як історик Василянського Чину (1908-1984)*. «Записки ЧСВВ» XII, Рим 1985, с. 171-187.

У статті-доповіді в часі конференції НТШ на пошану о. М. Ваврика описана його наукова діяльність як 1) Бібліографа Василянського Чину; 2) Архівіста та дослідника рукописних пам'яток; 3) Біографа великого числа Василян; 4) Визначного літургіста; 5) Історіографа Василянського Чину та 6) Енциклопедиста — співпрацівника в Укр. Енциклопедії та в італ. «Інститути досконалого життя».

Пор. теж: *Отець Михайло Мирослав Ваврик, ЧСВВ (автобіографія)*. Там же, с. 165-170. ЛЕНЦИК В., *Отець Михайло Ваврик ЧСВВ — у моїх спогадах*. Там же, с. 188-194. ВОЙНАР М., *Отець Михайло Ваврик ЧСВВ — педагог*. Там же, с. 195-199.

- 892** - ПЕКАР А., *Анатолій Кралицький, ЧСВВ — як історик (1835-1894)*. «Записки ЧСВВ», IX(XIV), Рим 1974, с. 276-292.

У статті накреслено життєвий шлях о. Кралицького, літературну його спадщину та історичну діяльність, з численними розвідками і статтями. При кінці подана вибрана література про нього.

- 893** - ПЕКАР А., *Владика-Мученик Теодор Юрій Ромжа*. Н. Йорк, «Слово Д. Пастиря» ч. 121, 1962, с. 64.

Це короткий нарис життя, єпископської діяльності і мученичої смерті Мукачівського єп. Т. Ромжі. Пор. англійське видання — ч. 1027.

- 894** - Підручний П., *Два програмні писання Рутського: «Discursus» і «Programma Unionis»*. «Записки ЧСВВ», IX(XIV), Рим 1974, с. 24-47.

Автор розглядає два невеликі, але важливі письма митр. Рутського, які розкривають первісні його задуми відносно скріплення і поширення Унії й кидають світло на початки оновлення Василянського Чину, а саме: “Discursus Rutheni cuiusdam de corrigendo regimine in ritu graeco, conscriptus Vilnae anno 1605 in Ianuario” і “Programma Unionis” (1606), даючи історію цих докуме-

нтів: в яких обставинах, коли й для кого були написані; якою дорогою дійшли до нас; їхній зміст; в чому сходяться і в чому різняться і вкінці, як сам М. Рутський старався ці пляни реалізувати.

- 895** - Потічний П.Й., *Андрей Шептицький: Життя і Праця*. «Віднова», Мюнхен, 1985, с. 236-246.

Під таким заголовком відбулася в Торонто в днях 22-24 листопада 1984 р. конференція при Торонтському університеті, присвячена пам'яті митр. А. Шептицького. Автор статті розглядає 24 наукові доповіді, які в тому часі були йому присвячені. Вісім доповідей приготували науковці неукраїнці з різних країн світу.

- 896** - Ричалка М., *О.В. Духнович — педагог і освітній діяч*. Зі слов. м. (рукопису) переклав Віктор Копчак. Художнє оформлення Степана Гапака. Пряшів, Словацьке в-во художньої літератури (укр. редакція в Пряшеві) 1959, с. 486+(4).

У цій великій монографії автор описує життя і діяльність одного з найбільших церковних і народних діячів на Пряшівщині — О.В. Духновича, додаючи посилання на літературу, бібліографію його праць, літературу про нього, документи, факсиміле і фото.

Вийшли там друком теж Твори О.В. Духновича у 2 томах. 1968 р. видано його літературні твори, с. 775, а 1967 його педагогічні, історичні та філософські твори, стор. 732, які упорядкував М. Ричалка, який теж разом з Ф. Науменком написав вступну статтю, а І. Мацинський виготовив коментарі.

- 897** - Сабол С., *Владика Павло П. Гойдич, ЧСВВ, як Провідник народу*. Альманах Союзу Укр. Кат. «Провидіння», Філядельфія 1980, с. 176-186.

У статті автор навітлює Кир П. Гойдича, Пряшівського єпископа в Чехословаччині, не тільки як взірцевого Пастиря для своєї єпархії, але зокрема як невпинного й неструженого оборонця народности своїх вірних, яких вже тоді всіма силами намагалися здеціоналізувати.

- 898** - САПЕЛЯК А., *о. Степан Вапрович, Місіонар-Ісповідник*. Рим-Б. Айрес, Салезіянське В-во 1970, ст. 83+(5).

На тлі української еміграції в Аргентині, зокрема в Провінції Місіонес, автор подав популярний життєпис одного з визначніших перших українських місіонерів, а саме о. Степана Вапровича, який трудився там в роках 1927 до 1935. Повернувши до Галичини, був віцекерктором Станиславівської духовної семінарії, а пізніше дев'ятнадцять років терпів як Ісповідник віри. Упокоївся в Бозі 1964 р.

- 899** - СЕМЧУК С., *Мелетій Смотрицький*. «Життя і Слово» 3-4, вид. «Добра Книжка», 1949, с. 290-9.

На тлі тогочасних подій в Укр. Церкві дає автор короткий життєпис М. Смотрицького, аж до його приступлення до З'єднання.

- 900** - СКРУТЕНЬ Й., *Слідами св. Йосафата* (Історичний огляд). Календар «Місіонаря», Жовква 1923, ст. 34-64.
Знаменні черти св. Йосафата. Там же, 1922, ст. 81-88.

У першому нарисі подано короткий життєпис св. Йосафата, через усі місця, в яких він проживав, починаючи з Володимира Волинського, аж до Біли на Підляшші та до Відня, в якому спочили його моці.

У другому нарисі зібрано разом характеристичні риси Святого, якими він відзначався.

- 901** - СЛІПІЙ Й., *Богословське образование і письменська творчість св. Йосафата Кунцевича*. «Опера Омнія», т. II, УКУ, Рим 1969, с. 177-196.

У статті розглядається освіту архиєп. Й. Кунцевича, яка на думку автора «далеко перевищала освіту тодішнього образованого громадянина», та його письменницьку творчість.

- 902** - СЛІПІЙ Й., *Про молодечий вік нашого Митрополита*. «Опера Омнія», т. II, УКУ, Рим 1969, с. 195-206.

У статті розглядаються батьки митр. А. Шептицького, його дитинні й хлоп'ячі роки та перше св. Причастя, гімназійна наука,

військо, правничі студії, подорож до Риму і на Україну та покликання до священничого і монашого стану.

- 903** - (Сліпий) Йосиф, *Творче Обличчя і Грїб Київського Митрополита і Царгородського Патріярха Кард. Ісидора*. «Богословія», т. 25-8, Рим 1964, с. 1-23.

У статті подано короткий нарис життя й творчости кард. Ісидора, Київського митрополита, зокрема розглядається питання його гробу.

Пор. теж: ЧУБАТИЙ М., *Митрополит Ісидор в переломовий момент в історії українського народу*. Там же, с. 24-32.

- 904** - Сліпий Й., *Кілька дат з першої половини життя луцького єпископа Йосифа Боцяна*. «Опера Омнія», т. II, Рим, УКУ, 1969, с. 222-236.

Автор описує його батьків і хлоп'ячі роки в Буську, гімназійну науку в Золочеві, богословські студії у Львові і сецесію з львівського університету та вищі богословські студії і префектуру в Духовній Семінарії.

- 905** - Сліпий Й., *Митрополит Йосиф Велямин Рутський і його доба*. Львів, «Мета», 1937, с. 15.

У святочній промові автор дає характеристику великого митрополита Й. В. Рутського, який поклав основи для З'єднаної Церкви.

- 906** - Соловій М., *Мелетій Смотрицький як Письменник*. «Записки ЧССВ», I-II, т. 36-7, Рим-Торонто 1977-8, с. 275 + 480.

Перша частина праці накреслює історичне тло тодішніх обставин та церковної діяльності і письменницької творчости М. Смотрицького і в загальному введенням та широкими рамами для другої частини, яка займається переглядом його писань. Перший розділ змальовує церковне життя на Русі перед його виступом — з центральною подією того часу, — Берестейською Унією. У другому розділі автор накреслює стан і розвиток полемічної літератури перед М. Смотрицьким, а останні три розділи займаються його особою, життєвими подіями і діяльністю. У першій частині поміщено 33 ілюстрації.

У другій частині автор розглядає численні письма М. Смотрицького проти Унії, як також в її обороні - після його переходу до З'єднаної Церкви. В останнім розділі подано ще його характеристику, а потім резюме в англійській мові, бібліографію та покажчик імен і місцевостей - до обох частин.

- 907** - Соловій М., *Мелетій Смотрицький як Письменник*. Альманах Союзу Укр. Кат. «Провидіння», Філядельфія 1979, с. 164-198.

У цій статті автор подав скорочений зміст своєї більшої праці про М. Смотрицького як письменника, яка у двох томах появилася в рр. 1977-8, у видавництві «Записки ЧСВВ», розглядаючи обставини діяння і його літературного виступу, сам його життєпис та численні твори.

Рец.: о. А. Пекар, «Укр. Історик» 1981, 230-1.

- 908** - Стефан Йосиф, *Николай Чарнецький Ч.Н.І. Єпископ-Ісповідник*. Йорктон, В-во ОО. Ч.Н.І., 1980, с. XXXII+281.

На основі документів й особистого знайомства, автор подав першу більшу біографію єп. Миколи Чарнецького (1884-1959), редemptориста, який в 1931-9 роках був Ап. Візитатором для Волині, Підляшшя й Полісся, а після останньої світової війни, 1945-1956, як ісповідник, карався в совітських в'язницях і на засланні. На початку подано теж резюме в англійській мові. Видання збагачене численними світлинами.

- 909** - Уссас Б., *Причинок до справи Макрини Мечиславської*. «Записки ЧСВВ» IX(XIV), Рим 1974, с. 265-275.

Цим причинком є лист останньої настоятельки Сестер Василіянок у Мінську і Медзьолах, знайдений в архівах, який вказує, що нею була Параскевія Левшецька, а не М. Мечиславська, якою вона себе подавала. (Пор. ч. 1378).

- 910** - Хома І., о. *Джованні Дженоккі, Апостольський Візитатор України*. «Богословія», Рим 1982, т. 46, с. 36-97.

У розвідці представлена діяльність о. Дж. Дженоккі, як Апостольського Візитатора України після першої світової війни, в наступних розділах: Іменування і мета; повноважності, інструкції, і при-

готування до поїздки; у Варшаві, старання поїздки до Галичини; праця у Відні та висновки. При кінці додано лист Папи Венедикта XIV до митр. А. Шептицького про відкриття Руської Колегії в Римі; декрет Сх. Конгрегації для Ап. Візитатора; Інструкції; франц. газета про номінацію і 19 листів самого о. Дж. Дженоккі.

Ця розвідка і друга під заг.: *Укр. Посольство при Апостольському Престолі* 1987 р. появилися окремим виданням під заг.: *Апостольський Престіл і Україна 1919-1922*, с. 135, як 60 том у збірці: Видання Укр. Кат. Університету св. Климента Папи.

- 911** - Хома І., *Єпископ Юліян Пелеш і його «Історія Унії Руської Церкви з Римом» (1878-1880)*. «Збірник на пошану В. Янева». Мюнхен, УВУ — Наук. Збірник т. X, 1983, с. 864-873.

У статті подано короткий біографічний нарис Юліяна Пелеша (1843-1896), Станиславівського (1885-1891) й Перемиського (1891-6) єпископа, зокрема його науково-педагогічну та церковно-адміністративну діяльність та постановня його життєвого твору «Історія З'єднання Руської Церкви з Римом», яка в німецькій мові появилася в двох томах в 1878-80 роках.

- 912** - Шептицька Ф.С., *Молодість і покликання о. Романа Шептицького*. Рим, УКУ, 1987, с. 156.

У перекладі Д. Горняткевича та його доповненнями-примітками, у цьому виданні опубліковано опис-спогади про молодість і покликання о. Романа Шептицького, пізнішого митрополита Андрея, який списала і залишила його мати — Софія з Фредрів, з численними світлинами.

- 913** - ШТЕФАН А., *Августин Волошин, Президент Карпатської України*. Спомини. Торонто, Карпатський Дослідний Центр, 1977, с. 208.

На тлі подій в Карпатській Україні автор подав короткий нарис життя й діяльності о. А. Волошина, визначного церковного й національного діяча, якого 1938 р. Сейм вибрав президентом (с. 1-148), додаючи при тому численні світлини й документи (149-194) та використану літературу.

Рец.: Пекар А., «Записки ЧСВВ» 1979, с. 537-8. Stercho P.G., «Ukr. Quaterly 1978, р. 410-3.

- 914** - Яцків І., *Добрий Пастир і Великий Громадянин*. (У другі роковини смерти Митрополита Андрея Шептицького). Париж, Укр. Гр.-Кат. Місія у зах. Європі, 1946, с. 32.

У популярній формі автор розглядає життя та діяльність для Церкви й народу Львівського митрополита Андрея Шептицького (1875-1944).

Пор. теж: 1) Ісаїв П., *Митрополит Андрей Шептицький*. Мюнхен-Міттенвальден, бібл. «Християнського Шляху», ч. 1, 1946, с. 15.

2) *Le Metropolitte Andre Szeptycky*, р. 15. Цю статтю, як записано у вступній нотці, написав архимандрит Петро (не знаний нам). Олівцем дописано, що стаття появилася в Єгипті, 1956 року.

3) *Митрополитові Кир Андресві Шептицькому, в перші роковини смерти*. Мюнхен, Візитатура й Адміністрація греко-католицької Церкви, 1945, с. 21. Збірка статей.

- 915** - *Біографіи замѣчательнѣйшихъ дѣятелей по сохраненію русской народности между униатами. I. Протоіерей М. Бобровскій (100-117); II. А. Тупальскій (118-126); III. виленскій катедр. протоіерей Ипполитъ Гомолицкій (127-146)*. «Холмскій гр.-уніатскій Мѣсацесловъ на 1867 годъ». Варшава 1867, с. 100-146.

У статті подано короткі біографічні життєписи трьох замітніших священників в тодішній Холмській єпархії — недовго вже перед скасуванням в ній Унії.

- 916** - *Величковський Всеволод Василь Ч.Н.І. Єпископ-Ісповідник*. Йорктон, друк. «Голосу Спасителя», 1975, с. XIV+188.

Після передмови митр. М. Германюка (1-59), о. С.Й. Бахта-ловський подав короткий життєпис єп. Величковського, а далі поміщено його спомини з свого життя і праці, та як Додаток (від с. 131): деякі його статті і різні привіти після повороту з СРСР. У виданні поміщено теж 52 світлини.

- 917** - *Жалобна книга в пам'ять митр. Іларіона*. Вінніпег, вид. Консисторії УГПЦ, 1973, с. 152.

У цьому посмертному виданні подано також нарис життя та діяльності, зокрема церковної, митр. Іларіона (Огівнка), який

довгі роки очолював Українську Греко-Православну Церкву в Канаді.

- 918 - *О. Геронимъ Стрѣлецкій (ЧСВВ)*. «Временникъ Инст. Ставр.», Львовъ 1897, с. 127-136.

У короткій статті подано біографію о. Єроніма Стрілецького, Василянина, що був парохом св. Варвари у Відні, професором Духовної Семінарії і почесним крилошанином Перемиської єпархії.

- 919 - М.П., *О Епископствѣ Перемыскомъ и Святителяхъ тогож.* «Шематизмъ всего клира греко-кат. епархій соединенныхъ Перемыской, Самборской и Сяноцкой на рокъ 1906», Перемышль 1905, с. XIII-XL.

Зібрано тут короткі дані про всіх Перемиських єпископів, починаючи з року 1218, з зазначенням джерел, з яких ці відомості взято.

- 920 - *В 300-ліття смерти Йосифа Велямина Рутського ЧСВВ, Київ-Галицького митрополита, 1637-1937*. Прудентополіс, Видавництво Чина св. Василя В., кн. XX, 1937, ст. 72.

В популярнім виданні з нагоди 300-ліття описано З'єднання Української Церкви з Ап. Престолом, зокрема важну ролю в цьому ділі Київського митр. Й.В. Рутського.

- 921 - *Тристаліття беатифікації свц. Йосафата (1643-1943)*. «Місіонар», Жовква 1943, с. 5, 21-2, 37-40, 57-60, 73-4, 96-7, 112-3, 150-1, 171-4, 201-3.

Це збірка статей різних авторів, між якими головними були о. Р. Лукань про митр. Р. Корсака, промотора беатифікації св. Йосафата і його почитателів митр. А. Селяву та Г. Коленду, та о. І. Назарко, який закінчує збірку підрозділом: Посів крови.

- 922 - ALBERS P.-PERRIDON J.F.Th., *Het Leven van den H. Josaphat — Encycloek van O.H. Vader Pius XI — Levensschets van Mgr. Szepetycki*. Limburg, G.J. Van der Meer, 1923, pp. 39.

Перший автор подає короткий життєпис св. Йосафата, після якого поміщено теж Енцикліку Папи Пія XI з нагоди 300-ліття його смерті. Другий автор, о. Перрідон, присвячує увагу Митр. А. Шептицькому.

- 923** - VIDA C., *I. Galatovskiy – His Work and Weltanschauung*. Збірник на пошану І. Мірчука. Мюнхен-Н.Йорк-Париж-Вінніпег, У.В.У., 1974, с. 199-215.

Після короткої біографії І. Галатовського, архимандрита і ректора Київської Академії, зокрема розглядаються його твори і чужі впливи на нього.

- 924** - BUČKO G., *Il Metropolita Andrea Szeptyckyj. Grande figura della Chiesa Cattolica Ucraina*. Albano Laziale, tip. «Ecclesia» Fanciulli, p. 20.

В десяту річницю після смерті митр. А. Шептицького, отже 1954 року, його колишній єпископ-помічник подає його короткий нарис життя та великої діяльності.

- 925** - СНОМА G., *La Vita e Opere del Cardinal Slipyi*. «Euntes Docete», Roma 1985/2, p. 217-236.

Після короткого біографічного нарису автор розглядає всі твори, письма й виступи кардинала Й. Сліпого, які появилися в 13 томах «Опера Омнія» (1968-1983).

- 926** - СНОМА G., *Storia della liberazione del Metropolita Josyf Slipyj dalla prigionia sovietica*. «Intrepido Pastori», Roma, UKU, 1984, pp. 323-347.

Автор розглядає історію звільнення з Сибіру митр. Й. Сліпого, зокрема намагання Папи Івана XXIII, декларацію українського єпископату, посередництво Н. Казинса, присутність в Римі на Ватиканському Соборі патріярших обсерваторів, документ звільнення та прибуття до Риму.

- 927** - CRACRAFT J., *Prokopovych's Kiev Period Reconsidered*. «Harvard Ukrainian Studies» 1978, p. 138-157.

У статті автор розглядає коротку діяльність Т. Прокоповича в часі Київського періоду, головно його професури в Київській Академії, перед 1709 роком, звертаючи увагу, що, хоч його зацікавлення в тому часі були здебільша церковні, все таки вже тоді видні позначки його пізнішої діяльності в Петербурзі.

- 928** - DERUGA A., *Biskup J. Szumlański*. "Collectanea Theologica", Lwów, 1935, s. 373-389.

У короткому нарисі подано біографію Й. Шумлянського, єпископа Львівського, та описано його церковну діяльність, який привів до З'єднання свою єпархію.

- 929** - DUSHNYK W., *Metropolitan Senyshyn – Great Churchman and Leader*. "Ukr. Quaterly", N.Y., 1977, pp. 57-65.

У статті накреслено короткий нарис життя і діяльності Філядельфійського митрополита А. Сенишина, ЧСВВ.

- 930** - DUSHNYK W., *Archbishop Buchko — «Arch-Sheperd of Ukrainian Refugees»*. «Ukr. Quaterly» XXXI, N. York 1975, pp. 32-43.

Це короткий нарис життя і широко розгорненої діяльності Архiep. І. Бучка (1891-1974), спочатку в Галиччині, відтак в обох Америках, куди був посланий як Апостольський Візитатор, вкінці в Римі від 1941 року, як «Архипастир скитальців».

- 931** - FRICK D.A., *Meletij Smotryc'kyj and the Ruthenian Question in the Early Seventeenth Century*. «Harvard Ukr. Studies» vol. VIII, n. 3/4, 1984, p. 351-375.

Автор розглядає велику і визначну письменницьку творчість М. Смотрицького та його вплив на Руську квестію в 17 сторіччі. Матеріал взято з більшої докторської праці під заг.: *М. Смотрицький і Руська квестія в добі Проти-реформи (1983)*.

- 932** - GIORGI K., *Panegyryk na cześć S. Jozafata Arcyb. Połockiego*. Rzym, nakł. Postulacyi Sprawy Kanonizacyjnej Sw. Jozafata, 1868, str. 44.

Панегірик був приготований на триденні святкування після канонізації в церкві св. Атанасія (8-30). Польський переклад, зі всту-

пом, присвячений о. Михайлові Домбровському, Протоігуменові ОО. Василян у Польщі, генеральному постуляторові справи канонізації св. Йосафата. При кінці, 31-44, додано дві пісні в честь Святого Йосафата.

- 933** - GLINKA L., *Introduzione all'ecclesiologia di Andrea Sheptyckyj. «Antonianum»*, Roma, Pontificium Athenaeum Antonianum, 1979, N. 54, pp. 338-385.

У довшій статті автор розглядає науку митр. А. Шептицького про Церкву і на цій основі його погляди на справу об'єднання Церков, зокрема українських, випереджуючи ними ті напрями, які прийнято щойно на Ватиканському Соборі II-му.

- 934** - GORDILLO M., *Un Grande Apostolo dell'Unità della Chiesa. Il Metropolita A. Szeptyckyj. Estratto «La Civiltà Cattolica»*, Roma, 1961, III, 474-483.

Автор дає коротку характеристику митр. Андрея Шептицького, як пастиря архієпархії, зокрема як апостола З'єднання.

- 935** - HAINSWORTH CUTHBERT D., *Staretz Paisy Velichkovsky (1772-1794). Doctrine of Spiritual Guidance. Excerpta e Dissertatione ad Lauream. Rom, Pont. Inst. Orientale, 1976, p. 89.*

З більшої праці про Паїсія Величковського, видатного ідеолога православ'я, родом з Полтави, який найбільше діяв в Молдавії, де став відновителем монастирського життя, опубліковано тут тільки розділ з його наукою про моральні й інтелектуальні прикмети, якими новинні відзначатися духовні провідники. При кінці додано ще резюме — про вплив Отців Церкви на нього, Бібліографію до праці та описану бібліографію його писань, зі змістом кожного і всіма даними про кожне письмо.

Rec.: «Ostkirchliche Studien», Würzburg 1978, S. 209-211 (Suttner E. Ch.).

- 936** - HRYNCHYSHYN M., *The Ecumenical Mission of Metropolitan Sheptytsky. "Logos"*, Yorkton, 1976, pp. 23-37.

Автор розглядає екуменічні погляди митр. А. Шептицького

на справу повднання християн та його власні у цьому напрямі практичні зусилля й успіхи.

- 937** - HUSULAK G., *Madre Sofronia Serafina Erdely OSBM*. «Intrepido Pastori», Roma, UKU, 1984, pp. 349-386.

Авторка розповідним способом подає біографічні дані Матері Софронії, Василиянки, її новіціят і діяльність, яку розвинула в Європі, а головно з 19 серпня 1939 р. в Аргентині, в якій дала початок новій Провінції Сестер Василиянок. У другій частині наводить свідчення про неї, зокрема про її діяльність як вчительки новичок і основниці нової Провінції, її чесноти й апостольського та місіонерського духа. Бібліографія і джерела подані тільки при кінці і загальноково.

- 938** - JANIW W., *Der ökumenische Gedanke im Leben und Wirken des Märtyrer-Patriarchen*. S. 5-25.

Bibliographie der Werke des Kardinals Josyf Slipyj, S. 25-35. «Студії та Матеріали до новішої української історії, II». Укр. Вільний Університет, Серія: Монографії ч. 16, т. II. Мюнхен 1983, (с. XVI + 343).

Автор подає короткий синтетичний нарис діяльності кардинала Йосифа Сліпого, беручи до уваги зокрема екуменічні риси в його житті і його творчості. Потім зібрано його доповнену бібліографію, яку впорядковано за матерією і часом появи.

- 939** - KASSINEC E., *Ivan Ohienko (Metropolitan Ilarion) as Bookman and Book Collector: The years in the Western Ukraine and Poland*. Cambridge, «Harvard Ukr. Studies» III/IV, 1979-1980, «Eucharistion», p. 474-483.

У статті автор представляє І. Огієнка, пізнішого митрополита Іларіона, в роках після першої світової — до останніх років другої світової війни, як визначного історика українського друкарства та збірщика цінних видань у своїй бібліотеці, яка нараховувала коло 25.000 позицій і яку успадкувала Колегія св. Андрія у Вінніпезі.

Стаття була опублікована теж в: *Slavic Books and Bookmen*, N.Y., Russica Publishers, 1984, p. 49-59.

- 940** - KUŁAK K., *Psychologia nawrócenia z prawosławia na katolicyzm Melecjusza Smotryckiego, arcybiskupa ruskiego w Połocku na początku XVII w.* Białystok 1984, s. 227.

У скромному циклоstileвому виданні подано досить повну біографію Мелетія Смотрицького, Полоцького архієпископа і визначного письменника — під кутом його довгої і крутої дороги навернення до З'єднаної Церкви. Праця, як докторська теза, була написана ще 1927 р. в латинській мові й тому тільки до того часу використана вся література й джерела. Переклад виготовив В. Петришин.

- 941** - KULCHNYSKY J., *Metropolitan Andrey Sheptytsky and the Bolsheviks 1939-1941*. «Symbolae in honorem V. Janiw», München, Ukr. Freie Universität, 1983, p. 578-596.

Автор подає короткий синтетичний образ митрополита А. Шептицького, як церковного й громадського провідника українців у Галичині, зокрема його ролю у збереженні церковних та релігійних вартостей й оживленні екуменічної діяльності в роках 1939-1940, під комуністичною владою.

- 942** - NEMEC L., *The Sainly Profile of Andrey Sheptytsky. Scholar, Churchman, Ecumenist*. «Ukr. Quaterly» 1985, vol. XLI, p. 68-84.

У статті автор подав короткий профіль митрополита А. Шептицького, як науковця, визначного церковного діяча, зокрема великого подвижника на полі екуменічної діяльності.

- 943** - NJARADI D., *Metropolit Andrija Grof Šeptickij. Veliki Promicatel sv. Sjedinjenja*. Sarajevo, Apostolat sv. Cirila i Metodija, 1918, s. 48.

У мові бачванських русинів автор подав короткий життєпис Львівського митрополита А. Шептицького. Він, зокрема, описує його ув'язнення в роках 1914-1917 у Нижнім Новгороді, Курську, Суздалі та Ярославі, як також його визволення і поворот до Львова.

- 944** - PEKAR A., *Tribute to Bishop J. de Camillis, OSBM (1641-1706)*. «Analecta OSBM» XII, Roma 1985, p. 374-418.

Автор подає досить обширний життєпис одного з визначніших єпископів на Закарпатті — Йосифа Де Каміліс, грецького походження (1641-1706). В I розділі описує його походження, студії та місіонерську діяльність між грецьким населенням в південно-західній Альбанії (1667-1672); в II розд. — його діяльність, як генерального прокуратора Василянського Чину в Римі (1674-1689) і зокрема в III розд. — всі його труди для недавно з'єднаної Мукачівської єпархії в роках 1690-1706, як її Ап. Вікарій.

945 - РЕКАР А., *Bishop Paul P. Gojdich, OSBM*. «Confessor of our Times». Pittsburgh, Byzantine Seminary Press, 1980, pp. 39.

У 20-ліття смерті Пряшівського єпископа Павла Гойдича (1888-1968), який закінчив своє життя смертю ісповідника, у в'язниці в Леопольдові, подається тут короткий його життєпис, з підкресленням його жертвенної праці для вірних, головню вже як єпископа.

946 - РЕКАР А., *Bishop Basil Hopko, S.T.D., Confessor of the Faith (1904-1976)*. Pittsburgh, Byzantine Seminary Press, 1979, p. 36.

У популярній брошурці зібрано найважливіші дані з життя єп. Василя Гопка (1904-1976), який 1947 р. став назначений Помічником для Пряшівського єпископа Павла Гойдича і разом з ним став Ісповідником віри, довгі роки караючись у в'язниці. Навіть після відновлення греко-католицької Церкви в 1968 р. не віддано йому проводу єпархії і він мусів обмежитися тільки до архиєрейських богослужбних функцій.

947 - РЕКАР А., *Bishop Paul P. Gojdich, OSBM*. Pittsburgh, 1968, p. 52.

У книжечці подано короткий нарис про життя і діяльність Пряшівського єпископа П. Гойдича, який помер як Ісповідник за віру у в'язниці в Леопольдові, 1960 р.

948 - РЕКАР А., *Our Martyred Bishop Romzha (1911-1947)*. Pittsburgh, Byz. Seminary Press, 1977, p. 31.

Це короткий популярний нарис про життя, діяльність і мученичу смерть за віру єп. Т. Ромжі, Ап. Адміністратора Мукачівської єпархії. Пор. ч. 1027.

- 949** - PETERS J., *Metropolit Andreas: Mensch – Exarch – Patriarch*. «Jahrbuch der Ukrainekunde». München, Arbeits- u. Förderungsgemeinschaft der Ukr. Wissenschaften e.V., 1986, S. 236-244.

На основі безпосередніх особистих зустрічей з митр. А. Шептицьким, автор у статті-доповіді ідеалістично представляє його як людину, екзарха України та патріярха своєї Церкви й народу.

- 950** - РОПІВЧАК R.P., *Peter Mohyla, Metropolitan of Kiev (1633-47). Translation and evaluation of his «Orthodox Confession of Faith» (1640)*. Washington, D.C., The Cath. University of America, N. 259, 1975, p. 236.

Після короткого нариса про життя й діяльність Київського митрополита Петра Могили (1633-1647) автор подав англійський переклад його «Православного Ісповідання Віри», а після нього історичну аналізу цього твору, як також аналізу його науки про Бога та про Церкву. При кінці подана теж багата бібліографія.

- 951** - PROCHASKA A., *Sw. Józafat Kuncewicz a polityk litewski*. "Prz. Powsz.", Kraków, 1923, 160, s. 121-135.

У статті описана листовна переписка між св. Йосафатом і литовським канцлером Л. Сапігою, колишнім великим протектором Унії, який тепер, з політичних рацій, робив йому тяжкі закиди, і причини цієї зміни.

Про св. Йосафата відновуємо тільки, бо вони без більшого наукого значення, такі давніші появи:

Назарко І., *Посів Крови*. Н. Йорк, « Слово Д. Пастиря » 1950, с. 32.

KULČYNSKI I., *Compendio della vita di S. Giosafat Kuncewicz, arcivescovo di Polotsk, Martire dell'Ordine di S. Basilio, tratto dalla narrazione di I. Kulčynski*. Roma, tip. delle Belle Arti, 1867, p. 62.

INNERKOFLEA A., *Der erschlagene Heilige zu St. Barbara in der Postgasse. Griechisch-Katholischer Erzbischof und Martyrer Josaphat Kunzewytsch*. Wien, St. Josaphat Verein, 1933, S. 48.

NJARADI D., *Sjedinjena Crkva megju slavenima i njezin Zaštitnik Sv. Josafat Kuncevič, nadbiskup Poločki, Mučenič*. Zagreb, 1912, s. 109.

- 952** - PROCHASKA A., *Walka Szumlańskiego z Winnickim*. "Prz. Powsz.", Kraków, 1921, 151-2, s. 157-167, 256-266.

Автор описує боротьбу з єп. Й. Шумлянським митр. А. Винницького, який був проти його вибору на Львівського єпископа, маючи свого кандидата — Е. Свистельницького, який, однак, перепав.

- 953** - PROCKO B.P., *Soter Ortynsky: First Ruthenian Bishop in the United States, 1907-1916*. An article from «The Catholic Historical Review» LVIII, 1973, pp. 21.

Автор подає короткий нарис з діяльності першого «руського» єпископа в ЗСА, Сотера Ортинського (1907-1916), який не зважаючи на всі труднощі й перешкоди і на внутрішню опозицію, головню з боку закарпатського духовенства та сильної православної й москвофільської пропаганди, поклав добрі організаційні основи для розвитку Церкви і значно збільшив число церков-парафій (152, крім місійних станиць) і священників, яких 1916 року було вже 161.

- 954** - PRUS E., *Władyka Świętojurski. Rzecz o arcybiskupie Andrzej Szeptyckim (1965-1944)*. Warszawa, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, 1985, s. 336.

Хоч у праці використано багато архівних матеріалів, але в цілості це їдкий памфлет проти митр. А. Шептицького і цілої Української Католицької Церкви.

Rec.: Metropolita Andrzej Szeptycki. «Kwartalnik Historyczny» 4/85, s. 885-900 (A. Zięba). «Ukr. Quaterly» 1985, vol. XLI, p. 255-9 (Hetnal A.).

- 955** - SAVOL S., *De Meletio Smotryckyj Polemista Anticatholico*. Excerpta ex Dissertatione ad Lauream in Facultate Theologica. Romae, Pont. Univ. Gregoriana, 1951, pp. XV + 38.

У цьому виданні подано, після джерел та бібліографії, короткий історичний нарис життя М. Смотрицького, зокрема про його боротьбу з З'єднаною Церквою, а потім його науку про Святого Духа, разом з критикою.

- 956** - SAURER E., *Die Kurie und die Griechisch-Unierten im 19 Jahrhun-*

derte. «Bericht über den zehnten österreichischen Histokertag in Graz, 20-23 Mai 1969», S. 81-87.

У статті авторка розглядає життя ченця Кирила (Іполіта Володимира Терлецького 1808-1892), який брав участь у т.зв. «обрядовій чистці» в Галичині, але скінчив переходом на православ'я.

Пор. теж: Лисяк-Рудницький І., *Іполіт Володимир Терлецький — забутий церковно-громадський діяч і політичний мислитель XIX століття* (Резюме доповіді). «Укр. Історик» 3-4, рік X, Н. Йорк-Мюнхен 1973, с. 157-160.

Рец.: о. Л. Глинка, «Записки ЧСВВ» 1979, ст. 519-520.

- 957** - SENYK S., *Methodius Terlec'kyj — Bishop of Cholm*. «Analecta OSBM» XII, Roma 1985, p. 342-373.

Авторка подає досить вичерпний життєпис одного з визначніших Владик З'єднаної Церкви — Методія Терлецького, який в тяжких роках 1630-1649 управляв єпархією Холмською і Белзькою. Передше, в роках 1629-1630, був він теж місіонером між сербамі-ускоками, які втекли перед турками.

- 958** - SENYK S., *The Sources of the Spirituality of St. Josaphat Kuncewyc*. «Or. Christ. Per.», 1985, p. 425-436.

У статті розглядаються ті джерела, які вплинули на витворення у св. Йосафата його релігійної формації та духовної фізіономії, які ж були суто східними.

В німецькому перекладі ця стаття появилася, разом з додатковими примітками перекладача, в: *Der Christliche Osten* 1986/5-6, S. 246-256: *Die geistlichen Quellen des hl. Josaphat Kunzewyc* — Sophia Senyk (aus dem Englischen von S.J. Koster).

- 959** - ŠERECH J., *Stefan Javorskyj and the Conflict of Ideologies in the Age of Peter I*. «Slavic Review», London, 1951, 30 (74), pp. 40-62.

Автор описує ролю С. Яворського на царському дворі Петра I, та його участь в ідеологічних розходженнях і конфліктах з ним, теж на релігійному полі.

- 960 - ŠIMRAK J., *Život i Rad Vladike*. "Spomenica grkokat. Križevačke Biskupije za godinu 1936", Zagreb, 1936, s. 67-95.

Автор дає короткий нарис життя і діяльності єп. Діонісія Няраді, Ординарія Крижевської єпархії, до якої, крім хорватів, належать також поселенці з Галичини і Закарпаття, ще з часів Марії Тереси. Єп. Д. Няраді в рр. 1922-1927 був теж Ап. Адміністратором Мукачівської єпархії, як теж пізніше в рр. 1938/9.

В тім самім річнику написано про єп. Д. Няраді ще дві другі статті:

FIRIS T., *Vladika Dionizije i župa sv. Nedelje* (187-190).

BINDAS G., *Vladika Dionizije i Rusini* (202-7).

- 961 - ŠIMRAK J., *Pavao Zorčić, Marčanski Vladika*. «Spomenica Kalendar grkokat. Križevačke Biskupije za godinu 1933». Zagreb, s. 1-138.

На історичному тлі теперішньої Крижівської єпархії в Югославії, до якої належать тепер в більшості українці й русини, автор розглядає одного з визначніших її Владик — Павла Зорчіча (1670-1685), зокрема його оборону З'єднання, Синоди, канонічні візитації та іншу діяльність на владичому престолі.

- 962 - SRAKA J., *L'attività di Leo Luca Kyška fino alla presa di possesso della Metropolia di Kiev (1714)*. Roma, Pont. Institutum Orientale, 1983, pp. 44.

З дисертаційної праці про діяльність Льва Луки Кишки аж до часу, коли він став (1714) Київським митрополитом, автор опублікував два перші розділи: 1) Про Руську Католицьку Церкву від 1648 до 1720 років (Єпископи і єпархії, Василіяни і єпархіяльний клир) і 2) Життя і діяльність пізнішого митр. Л. Кишки до часу, як він став 1698 р. Полоцьким архимандритом. В дальших розділах, які залишилися в машинописі, розглядає його діяльність в часі Полоцького настоятельства та в часі його протоархимандритства (1703-1713) і єпископства.

- 963 - STEHLE HANSJAKOB, *Der Lemberger Metropolit Šeptyčkyj und Die Nationalsozialistische Politik in der Ukraine*. «Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte», München 1986, S. 407-425.

На основі всіх найновіших доступних джерел автор наświetлює відношення митрополита Андрея Шептицького до націонал-соціалістичної політики Гітлерівської Німеччини на українських землях, зокрема в Галичині, в часі останньої світової війни.

- 964** - SZEREGHY B., *Bishop Basil Takach. «The Good Shepherd»*. Pittsburgh, Byzantine Seminary Press, 1979, p. 72.

Після короткої загальної біографії, автор подав досить обширний опис архипастирської діяльності Василя Такача (1879-1948), що був першим єпископом Питсбурзького Екзархату для вірних з земель колишньої Мадярщини, додаючи кілька історичних фотографій.

- 965** - ΤΑΣΗΑΙΟΣ Α.-ΑΙΜ., *Ho Paisios Belitskofski (1722-1794) kai he asketikofilologike schole tou. Tessalonike, Etaipeia Makedonikon Spoudon* 73, 1964, p. 150.

Праця присвячена визначному обновникові чернечого життя в Молдавії — Паїсієві Величковському, родом з Полтавщини, його працям та його аскетично-містичній школі. До праці додано досить велику бібліографію та покажчик імен.

- 966** - ΤΑΣΗΑΙΟΣ Α.Ε.Ν., *The Revival of Byzantine Mysticism among Slavs and Romanians in the XVIIIth Century. Texts Relating to the Life and Activity of Paisy Velichkovsky (1722-1794)*. Thessalonike 1986, pp. LV+296.

Після довшого вступу (IX-LV), у виданні вперше опубліковано Автобіографію Паїсія Величковського (с. 91) і його Біографію, учня Митрофана (93-150); *Житіє Блаженнішаго Отца нашего Старца Паїсія*, яке появилось 1836 р. в «Нямецком» монастирі, тепер в Румунії (151-255), і його кореспонденцію з Доротеєм Вулісмас. При кінці подано ще покажчик імен і речей. Автобіографія й оба життєписи написані старослов'янсько-українською мовою. Тільки кореспонденція провадилася грецькою мовою.

- 967** - ТРЕТІАК J., *Skarga i Filalet*. "Prz. Powsz.", Kraków, 1912, s. 136-149.

У статті подається генезу авторства Філалета, польського аріянина Христофора Бронського, автора полемічного твору «Апокризіс», зіставляючи його з П. Скаргою та його твором «Оборона Унії».

- 968 - WAUGH D. CLARK, «*Ioannikii Galiatovskyi's Polemics against Islam and Their Muscovite Traslations*». In: Harvard Ukrainian Studies. Eucharisterion. Vol. III/IV, Cambridge, Mass., 1980, p. 908-919.

У статті розглядаються два полемічні письма проти магометан – Лебедь і Алькоран, які написав один з найбільших учених Київської школи, пізніший ректор Академії, Йоанікій Галятівський, присвячуючи головну увагу його змістові та джерелам, як також мало досі прослідженим їхнім російським перекладам, з яких перші були зроблені вже 1683 року, отже три роки після появи першого, і в тому самому році, в якому вийшов другий — Алькоран.

- 969 - WYSOCHANSKY D., *St. Josaphat Kuntsevych. Apostle of Church Unity*. Detroit, Basilian Fathers, 1987, pp. XXX+379.

Англомовне видання присвячене св. Йосафатові Кунцевичеві та його добі. Воно опрацьоване, з деякими скороченнями, на основі життєпису авторства о. М. Соловія та о. А. Великого, який появилася 1967 р. в українській мові, під заголовком: *Св. Йосафат Кунцевич. Його життя і доба*.

- 970 - ŻYCHIEWICZ T., *Jozafat Kuncewicz*. «Znak», Kraków 1984, nn. 351-2, str. 221-257.

На широкому тлі церковної історії автор подає популярним стилем життєпис св. Йосафата, взявши до уваги усі найновіші наукові видання про нього.

- 971 - WAWRYK M., *De S. Hieromartyre Josaphat, Promotore formulae indicativae absolutionis in Ecclesia Rutheno-Ucraina*. «Orientalia Christ. Per.» Roma 1967, p. 583-603.

Автор розглядає змагання і вклад св. Йосафата у запрова-

дження в сповіді теперішньої формули індикативної, яка згодом прийнялася у всіх східних слов'янських Церквах, не тільки з'єднаних, але також православних.

- 972** - WINKLER E., *Józef Wereszczyński, biskup Kijowski*. "Prz. Powsz.", Kraków, 1920, v. 147-8, s. 243-252; 1921, 149-150, s. 383-390; 151-2, s. 414-421; 1922, 153-4, s. 120-125.

Єп. Й. Верещинський був родом з Холмщини, шляхтич і східного обряду. Охрещений вуйком в лат. обряді, був вихований в польським дусі і 1589 р. став лат. Київським єпископом. Любив і свій нарід і Польщу, у спільноті з якою бачив його розвиток. У цій статті подається його життєпис і діяльність, зокрема розглядається його проєкт колонізації України, відбудови Києва, проєкт сталої армії на східних землях, передбачаючи загрозу з боку Москви.

Статті у річнику 1921 і 1922 мають достосовані до теми заголовки.

- 973** - P.L., *Metropolita Andrzej Szeptycki w służbie Kościoła Chrystusowego*. «Bez Dekretu». Pismo członków i sympatyków «Solidarności» N. 9-10, Kraków 1985, s. 42-58.

Митр. А. Шептицький представлений тут як визначний син Христової Церкви, який для Укр. Католицької Церкви служив і трудився, а при тому співчував і допомагав теж слухним визвольним течіям тих вірних, яких був пастирем, маючи перед очима в першій мірі церковне З'єднання українського народу. При тому додано дещо про стан укр. католиків в Польщі.

- 974** - *Reverend Philip Ruh, O.M.I. Missionary and Architect*. (Autobiography), translated from the Ukrainian by M. Kowalchuk. Winipeg, Parish in Cook's Creek, 1984, p. 52.

В англійському перекладі подано тут автобіографію о. Филипа Ру, Облята німецького походження, який описує в ній свою місійну працю серед українців католиків в Канаді та свою працю, як архітекта багатьох стилевих українських церков в Канаді.

16. ЗНАЧЕННЯ І ВПЛИВИ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

- 975** - КАЗИМИРА Б., *Християнство в житті українського народу*. «На Перехресті двох тисячоліть». Ріджайна, Канада, Укр. Тисячоліття, історична серія ч. 1, 1984, ст. 7-23.

В загальному огляді автор присвятив головну увагу питанню: Що дало християнство українському народові у першому тисячолітті. При кінці подана використана література.

- 976** - ЛЕНЦИК В., *Участь Духовенства у Відродженню Галичини*. «Intrepido Pastori» — Наук. Збірник УКУ т. 62, Рим 1984, с. 445-465.

У статті розглядається вплив українського католицького духовенства у відродженні Галичини під Австрією, зокрема ту роль, яку в цьому відіграли засновані нею високі духовні інститути: «Барбарреум», «Студіум Рутенум» у Відні, а потім Генеральна Духовна Семінарія у Львові — аж до виступу М. Шашкевича.

- 977** - РИБАК Ю., *Піонерська праця галицького духовенства на соціально-економічному полі*. «Альманах Союзу Укр. Кат. Провидіння на 1982 рік», Філядельфія 1981, ст. 205-214.

У статті розглядається великий вклад галицького духовенства у праці на соціальному й економічному та взагалі культурному полі, яке зайнялося тими ділянками після знесення панщини в Галичині 1848 р., бо самі селяни до того не були приготівані, а інтелігенції ще не було.

- 978**: - CHYNCZEWSKA-HENNEL T., *Świadomość narodowa szlachty ukraińskiej i kozaczyzny od schyłku XVI do połowy XVII w.* Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1985, s. 188.

Великий другий розділ під заг.: «Rola wyznania w rozwoju świadomości narodowej szlachty i kozaczyzny», с. 74-115, а також й інші, присвячені питанню: який вплив мала релігія на вироблення національної свідомости серед української шляхти та козацтва.

Rec.: Jahrbücher für Geschichte Osteuropas. Band 35, Heft 1, 1987, S. 117-119 (Carsten Kumke).

979 - НІМКА J.-P., *Kościół Greckokatolicki, a procesy narodotwórcze wśród ukraińców w Galicji*. Krótki przegląd. «Znak», Kraków 1985, 4, s. 41-52.

У короткому шкiці автор має на меті впровадити читача в проблематику взаємних впливів між українською католицькою Церквою й українським народом.

980 - НІМКА J.-P., *The Greek Catholic Church and the Nation-Building in Galicia, 1772-1918*. «Harvard Ukr. Studies» 1984, pp. 426-452.

Цю тему автор розглядає в наступних розділах: Церква під Авсбургами; Просвічення — за Йосифа II; Національна ідентичність грекокатоликів; Церква і національний рух; Відносини серед інтелігенції та Священики і пробудження селянства.

Пор. теж його: *Priests and Peasants: The Uniate Pastor and the Ukrainian Movement in Austria, 1867-1900*. «Canadian Slavonic Papers», March 1979, pp. 1-14.

17. РИМ – ВІЗАНТІЯ – МОСКВА – ВАРШАВА

981 - Будурович Б., *Ватикан, Польща й Українська Католицька Церква напередодні другої світової війни*. «Сучасність», Мюнхен, 1983, ч. 12, стор. 92-105.

На основі записок чи радше щоденника Яна Шембека, державного підсекретаря (віцеміністра) в польському міністерстві закордонних справ від 1933 до 1939 року, автор розглядає становище Укр. Католицької Церкви в Польщі — в останніх роках перед другою світовою війною, зокрема такі питання: т.зв. візантійсько-слов'янський обряд; реакцію укр. парламентарної репрезентації на промову проти укр. кат. Церкви в Галичині посла Войцеховського; ратифікацію договору з Апостольською Столицею, укладеного у Варшаві 20 червня 1938 року про будинки і ґрунти, що належали колись уніятській Церкві; послання митр. А. Шептицького в справі Холмщини з 2 серпня 1938 року; подорож нунція Кортезі в середині

грудня 1938 р. до Львова, Станиславова та Перемишля; справу Богословської Академії у Львові та меморіал у справі протидержавної, мовляв, діяльності гр.-католицького духовенства, який польська амбасада при Ватикані вручила державному секретарятові.

982 - Воейковъ Н.Н., *Церковъ, Русь и Римъ. В двухъ частяхъ.* Джорданвилль, Н.І., Свято-Троїцькій Монастырь, 1983, ст. 512.

Видання присвячене історії поділу Церкви на Східну і Західну, зокрема у другій частині на українських землях, даючи усім подіям насвітлення з православного і суто російського становища та в полемічному дусі.

983 - Ісаїв П., *Роля Візантії в упадку української державности.* Мюнхен, відбитка з журналу «Проблеми» ч. 3, грудень 1947, стор. 20.

Популярним стилем автор з'ясовує ролю Візантії у знищенні української державности, якої вона лякалася. Ці шкідливі впливи вона виконувала за допомогою церковної залежності, зокрема через митрополитів, які до татарського нападу 1240 р. майже всі були греками і були висилані візантійськими імператорами та патріярхами.

984 - Коренець О., *Рим а наші церковні постанови, зокрема календар.* Відень, накладом Укр. Культурної Ради, 1916, ст. 32.

На основі документів доказує, що Апостольський Престіл завжди ставав в обороні східного обряду, як також, що не змушував до нового календаря, а всякі зміни апробував тільки на просьбу самих Владик.

Ця сама розвідка появилася в тому ж році у Відні в латинській мові, під заголовком: *S. Sedes Apostolica et Disciplinae Graeco-Catholicorum.* Agitur de Calendario, auctore P. Alexandro Korenec, pp. 26.

985 - Любачівський М., *Російський Релігійний Геноцид або Московська Православна Церква на услугах московського імперіялізму.* Альманах Союзу Укр. Кат. «Провидіння», Філядельфія 1980, с. 105-141.

Після загального вступу про відношення Церкви до держави стаття з численними відсилками до джерел поділена на такі розділи: Розділ між митрополіями Київською і Московською; Початок вмішування царя в справи московської Церкви; Установа патріархату в Москві; Реформа, яку завів цар Петро I; Статут або Правила Регуляменту; Послугування Церквою в політичних цілях; Підчинення Київської митрополії Московському патріархатові; і Навертання українців католиків до «віри предків».

986 - Николаев К.Н., *Восточный Обряд. Дорога Рима в Россию.* Париж, ІМКА-Пресс, 1950, с. 235.

Головною темою, якій православний автор, бувший «юрисконсульт Синода Православной Церкви», присвятив свою працю — це окремо створений, т.зв. «Східний — Восточний Обряд», з яким католицька Церква йшла на Схід на вертати нез'єднаних, починаючи з давніших часів, від Флорентійської Унії. Але головна увага звернена на ідеологію та акцію навертання, після 1905 року, в Росії й Україні, а зокрема між православними в Польщі, після першої світової війни, без участі укр. кат. єпархії з Галичини. Це свого рода історія Православної Церкви, яка бере до уваги теж З'єднану Українську Церкву в Галичині і поза нею, на еміграції. Праця доведена, через другу світову війну, до 1950 років, на Сході і Заході. При кінці поданий покажчик імен, як також література.

987 - Стахів М., *Христова Церква в Україні. 988-1596. Нарис історії Української Католицької Церкви та аналіза в ній інтересів Риму, Царгороду, Варшави й Москви в національно-політичному аспекті.* Стемфорд, Конн., ЗДА, Колегія св. Василія В., 1985, с. ХХІХ + 528.

Автор подав огляд історії Берестейської Унії лише з національно-політичного становища, яке, на його думку, було рішальне в поглядах тих чинників, які діяли на Берестейському Соборі. На основі джерельних даних, в першій частині він дає короткий огляд розвитку Візантійської імперії та її вплив на Царгородський патріархат, а в другій частині — наслідуює вплив цього патріархату на Церкву Руси-України. Третя частина присвячена поширенню ісламу й намаганням Західної Церкви зберегти християнство у Візантії, як теж і ролі Руси-України в обороні Європи перед ісламом. Четверта й

п'ята частина представляють занепад Христової Церкви в Україні за часів польського панування, а шоста й сьома — шлях Української Церкви до Берестейської Унії, та відношення польських чинників до З'єднаної Української Церкви. Вступне слово написав о. А. Великий, ЧСВВ. При кінці подано вибрану бібліографію і коротку біографію та бібліографію автора — М. Стахова, як також упорядника праці — П. Стерча, та покажчик імен. Видання збагачене мапами та ілюстраціями.

Рец.: «Америка», Філадельфія 1987 (Чировський М.). «Ukr. Quarterly» 1987, 1-2, р. 114-7.

988 - Хома І., *Українське посольство при Апостольському Престолі 1919-1921*. «Богословія», Рим 1981, том 45, с. 3-65.

У розвідці автор досить подрібно розглядає історію української дипломатичної місії при Ватикані в роках 1919-1921 та аналізує документи про діяльність графа М. Тишкевича й пізніше проф. Д. Антоновича, князя І.С.М. Токажевського й о. Ф.К. Бонна. Розвідка сперта на архівних матеріалах, з використанням попередніх праць П. Карманського, Е. Лукаsevича, Є. Онацького й В. Трембіцького. В Додатку, с. 36-65, поміщено ще 23 оригінальних документів до цієї теми.

Ця розвідка і друга під заг.: о. Джованні Дженоккі, *Ап. Візитатор України*, появилися 1987 р. разом окремим виданням під заг.: *Апостольський Престіл і Україна*, с. 135, у видавництві Укр. Кат. Університету св. Климента Папи, в Римі.

989 - Снубату N.D., *Political Background of the religious Persecution in Ukraine by Moscow*. «Ukr. Quarterly» XI, 1, New York 1955, pp. 56-65.

У статті подано короткий огляд Укр. Католицької і Православної Церкви, та описано їхню ліквідацію з політичних рацій Московою, головню після останньої війни (1939-1945).

990 - Снубату N., *Russian Church Policy in Ukraine*. «Ukr. Quarterly» II, N. York 1945, pp. 43-56.

Російська Православна Церква, будучи в тісних зв'язках з усіма урядовими колами, і давніше і тепер, завжди була на послугах уряду у поневоленні українського народу і Церкви.

- 991 - CHUBATY N., *Moscow and the Ukrainian Church after 1654*. «Ukr. Quaterly» X, N. York 1954, pp. 60-70.

Автор подає короткий нарис про підпорядкування Укр. Православної Церкви Московському патріархатові, після Переяславської угоди 1654 р., аж до повільної і повної ліквідації її незалежності.

- 992 - DUPIRE B., *L'Oecumenisme ukrainienne*. «Revue de l'Institute Cath. de Paris» 1986, 17, pp. 41-52.

Автор описує екуменічні моменти в історії Української Церкви впродовж її тисячоліття.

- 993 - FLORIDI U., *Mosca e il Vaticano*. Milano, La Casa di Matriona, 1976, p. 357.

Автор, італійський єзуїт, що довгі роки перебував у совітських таборах. У праці розглядає взаємини-зв'язки між Ватиканом і Москвою, беручи під увагу в багатьох місцях Укр.-Католицьку Церкву, до якої наставлений прихильно. Ці зв'язки оцінює негативно.

Rec.: "Ukr. Quaterly", N. York, 1977, pp. 71-2.

- 994 - FLOROVSKY G., *Western Influences in Russian Theology*. «Aspects of Church History», vol. 4 of collected works. Belmont, Mass., Nordland Publishing Co., 1975, pp. 157-182.

Автор розглядає ті впливи, які у зустрічі з Заходом приймалися та залишалися в російській богословії та інших ділянках, в тому теж на українських землях.

- 995 - FLOROVSKIJ G., *Ways of Russian Theology, Part I* (= Collected Works of G. Florovskij, vol. 5), translated by Robert L. Nichols. Belmont, Mass., Nordland Publishing Co., 1979, pp. XVIII + 379.

В цьому англійському перекладі для більшої проглядности додано в головних розділах більше підрозділів, як також багато потрібних для західного читача приміток. Всі примітки займають понад сто сторінок (267-378).

Rec.: R. Zužek, «Orientalia Christiana Per.» 1983, p. 496.

- 996 - HALECKI O., *Rome and Eastern Europe after the Council of Trent*. «Antemurale», Roma 1955, p. 8-35.

Студія присвячена ситуації в східній Європі, зокрема в Московщині, після Тридентського Собору, та історичним обставинам, серед яких прийшло до Берестейської Унії.

- 997 - HAWRYSZKIEWYCZ G.E., *The «Three Romes» Concept and Ukraine*. «Symbolae in honorem V. Janiw». München, Ukr. Freie Universität, 1983, p. 259-271.

Автор розглядає поняття трьох Римів, зокрема постановя т.зв. третього Риму у Москві та його роллю стосовно України.

- 998 - LUBACHIVSKY M., *The Russian (Moscovite) Orthodox Church as an Instrument of Moscow's Imperialism*. «Almanac», the Providence Ass. of the Ukr. Catholics in America, Philadelphia 1981, pp. 26-46.

Це дещо скорочена стаття, яка була поміщена в українській мові в тому самому Альманаху за попередній 1980 рік, з тими ж самими підподілами.

- 999 - MEYENDORFF J., *Byzantium and the Rise of Russia. A Study of Byzantino-Russian relations in the fourteenth century*. Cambridge, Cambridge University Press, 1981, pp. XXI + 326.

В книзі описано ролі візантійської дипломатії, головно церковної, у 14 столітті, у постанові Москви як столиці Росії, і культурні, релігійні та політичні зв'язки, які лучили північні периферії Візантійської імперії з її центром, — у Царгороді. При тому, у перших розділах мова майже тільки про церковне життя в Київській митрополії, на українських землях. Зокрема 4 розділ розглядає статут цієї митрополії, владу митрополитів, вибір єпископів, назначення митрополитів з Царгороду та перші прояви її поділу. В дальших розділах також багато говориться про ті частини митрополії, які zostалися в Литві та Польщі. При кінці додано 10 документів, які найчастіше цитуються у цьому виданні, та покажчик імен і речей.

Rec.: S. Senyk, *Or. Christiana Periodica*, Roma 1981, p. 513-516.
M. Bayer, «Ostkirchliche Studien», Würzburg 1984, Heft 1, S. 54-56.

- 1000** - MOROZIUK R.P., *Politicized Ecumenism: Rome, Moscow and the Ukrainian Church*. Montreal, edited by Virginia Nixon, 1984, pp. (6)+24+(2).

Автор розглядає у розвідці «діалог» між Ватиканом та Московією, зокрема між роком 1959 і 1963, за Папів Івана ХХХІІІ і Павла VI, та вплив його на Українську Католицьку Церкву.

- 1001** - MOROZIUK R.P., *Politics of a Church Union*. Informatio regarding the relations between a particular Church of the Christian East, the Ukrainian Catholic Church, and a particular Church of the Christian West, the Church of Rome. Chicago, «Church Herald», 1983, pp. V+141.

На тлі Берестейської Унії (1595-1596) і Другого Ватиканського Собору (1962-1965) автор хоче наświetлити відносини між Українською Католицькою Церквою, як одною з «Помісних Церков Сходу» і Церквою Риму, як «Помісною (партикулярною) Церквою Християнського Заходу», зокрема в роках після самого Собору — до 1980 років. При кінці подана досить велика бібліографія.

- 1002** - OBOLENSKY D., *Byzantium and Russia. Russia's Byzantine Heritage*. In: *Byzantium and the Slavs: collected Studies*, with preface by I. Dujčev. London, Variorum Reprints, 1971, III, pp. 87-123. Revised version. Selection II, ed. C. Hastings and B. Nichols, London 1954. (Original version in: *Oxford Slavonic Papers*, I, 1950).

Головна спадщина Візантії для Русі, крім багато інших, це створення заборони перед Ісламом та відкриття воріт до середньовічної Європи.

Пор. теж його: *Byzance et la Russie de Kiev*. Ibidem IV, pp. 19-35. *Byzantium and Russia in the late Middle Ages*. Ibidem VII, pp. 248-275.

- 1003** - OBOLENSKY D., *Il Commonwealth Bizantino*. L'Europa Orientale dal 500 al 1453. Roma, Laterza, 1974, pp. 654.

Автор окрему увагу присвятив відтворенню спільної культурної й мистецької традиції у всіх краях, куди сягали впливи Візантії, які ґрунтувались на: східному — православному християнстві; визнанні примату царгородської Церкви; отвертому чи тихому признанні ав-

торитету візантійських імператорів над усім східним-православним християнством; прийнятті візантійського церковного і цивільного права та мистецьких моделей, в більшості з візантійських монастирів. Багато уваги при цьому присвячено Руській державі і Церкві. При кінці подана велика бібліографія (553-605), багато мап й ілюстрацій та аналітичні покажчики.

Пор. англійське видання: ОВОЛЕНСКИЙ D., *The Byzantine Commonwealth, Eastern Europe, 500-1453*. London, Weidenfeld & Nicolson, 1971, pp. XIV-445, tav. 32.

1004 - ОВОЛЕНСКИЙ D., *Russia's Byzantine Heritage*. «Oxford Slavonic Papers» I, Oxford 1950, pp. 37-63.

Автор розглядає ті глибокі і тривалі впливи, які на різних ділянках залишила на Русі та пізнішій Росії грецько-візантійська цивілізація й культура. Вони, однак, не ізолювали її від решти Європи, а навпаки, через християнство, яке прийшло з Візантії, відкрили для Русі браму до решти Європи.

1005 - ОВОЛЕНСКИЙ D., *Byzantium, Kiev and Moscow: A Study in Ecclesiastical Relations*. «Dumbarton Oaks Papers» 11, Cambridge, Harvard Univ. Press, 1957, pp. 21-78.

Автор розглядає проблему залежності Київської митрополії від Візантії, також перед 1038 роком, по якому вона вже безперечна. На основі Історії Никифора Грегорас-а доказує при цьому, що Київські митрополити, за старим договоренням, завжди мінялися — раз були ними греки, раз руські кандидати, хоч в періоді перед 1247 роком не все можна таку практику доказати. За свідченням Татищева, в цьому періоді було багато більше руських митрополитів, не тільки Іларіон та Климент.

1006 - ОВОЛЕНСКИЙ D., *Sts. Cyril and Methodius, Apostles of the Slavs*. «St. Vladimir's Seminary Quaterly» 1963, pp. 3-13.

У статті розглядається спробу Кирила і Методія створити в другій половині дев'ятого сторіччя Слов'янську Церкву з народною мовою, і це за благословенням і Риму і Візантії, як також цей вплив, який в середньовіччі поширився з Моравії на Русь і також на Балкани.

- 1007** - PRZEKOP E., *Die Neo-Union in Polen in Jahren 1923-1939*. «Ostkirchliche Studien», Würzburg, Augustinus-Verlag, 1983, S. 3-20.

В більшості на документах з єпархіяльного архіву у Седльцах, автор дає короткий нарис про т.зв. Нео-Унію, яка постала в Польщі на теренах, які до першої світової війни належали до Росії, і там розвивалася в роках 1923-1939. Головну увагу звертається з'ясування тих обставин, серед яких вона постала, та поодиноким етапам в її розвитку.

- 1008** - RAFFALT R., *Wohin steuert der Vatikan?: Papst zwischen Religion und Politik*. München, Wilhelm Heine Verlag, 1975, S. 300.

Автор головну увагу присвятив Ватиканській «політиці» двох останніх Папів, Івана XXIII-го та Павла VI-го, зокрема того останнього, заторкуючи на різних місцях теж Укр. Католицьку Церкву, хоч, на жаль, досить однобічно й поверховно.

Rec.: Holiat R.S.: «Ukr. Quaterly» 1976, p. 183-5.

- 1009** - SEVČENKO I., *Byzantium and Eastern Slavs, after 1453*. «Harvard Ukrainian Studies», Cambridge, Mass., 1978, pp. 5-25.

У статті автор розглядає все слабші впливи Візантії в самій Московщині, зате все великі — в самій Україні, в православних, церковних і політичних колах.

- 1010** - STENLE HANSJAKOV, *Die Ostpolitik des Vatikans*. München-Zürich, R. Piper & Co. Verlag, 1975, S. 487.

У цьому виданні автор дав нам історію зв'язків Ватикану з усіма соціалістичними країнами, зокрема з Радянським Союзом, починаючи з 1917 р. — аж до 1975 р. Це найкраща і найсолідніша з усіх праць, які на цю тему появились, основана на опублікованих, зокрема усяких архівних матеріялах, як теж зібраних свідченнях, хоч не повна, бо не міг використати Ватиканських і Єзуїтських архівів, і не у всьому вірна. Про Українську Церкву у ній небагато. Однак, усі спроби, намагання, успіхи й неуспіхи Ап. Престолу у забезпеченні релігійного життя у цих країнах — насвітлюють теж і те, що можна і не можна було зробити й для Укр. Церкви. Джерела подані у численних примітках (425-470).

Крім того вчислено використані архіви й оприлюднені документи; праці, які на цю тему появилися до того часу — з їхньою оцінкою; найбільш цитовані твори та загальну літературу до політики Ватикану. При кінці подано теж покажчик імен і предметний.

Rec.: "Archivum Historicum Societatis Jesu", v. 88, Roma, 1975, pp. 304-307 (Krajcar J.).

"Or. Chr. Per.", Roma, 1976, I, pp. 289-291.

"Ukr. Quaterly", N. York, 1977, pp. 66-8.

1011 - SULIMA A., *Polityka Polska a Skarha Rusinów*. Lwów, «Przegląd Lwowski», 1880, s. 60.

Автор спростовує закиди, які у відношенні до поляків підняв о. С. Качала, який не скривав свого упередження до церковної Унії, і в ній добачав причину козацьких повстань та клопотів Польщі.

1012 - SZYDELSKI ST., *O Prawdę. Ze stosunków polsko-ukraińskich*. Kraków, «Głos Narodu», 1924, str. 36.

Автор збиває закиди о. К. Королевського, що, мовляв, польський клир не придатний до унійної праці серед православних. При цьому порушує багато дразливих справ у польсько-українських відносинах, також на церковному полі.

1013 - TAMBORRA A., *Jernej Kopitar a Roma (1842-3) e la politica slava di Gregorio XVI*. (Estratto da: Storiografia e Storia), Roma 1974, pp. 947-974.

У розвідці описано ситуацію українців-католиків в Росії, яких там 1839 насилу включено до православної Церкви, та їхню нелегку долю в Австрії, як теж інформації про життя галицьких українців, словінця Копітара, філолога слов'янської мови у Відні, який пропонував піднести Львівського митрополита до гідности патріярха і був покликаний до Риму, щоб оснувати катедру слов'янської мови для українців. Викладав її, через недугу, тільки один рік, 1842-3.

1014 - WINTER E., *Russland und Papstum*. Berlin, Akademie Verlag, I-III, 1960, S. XIV+375; 1961, S. XII+649; 1972, S. XI+338.

У першому томі автор представляє зв'язки і відносини Ап. Престолу до Русі, починаючи від кн. Ольги, Ярополка і Володимира В., аж до Берестейської Унії і кінця 17 ст.

У другому цей опис продовжується до Жовтневої революції. В рамках зв'язків до Москви включені теж справи Укр. Церкви.

Третій том присвячений тим же зв'язкам — від революції до 1960 років. У ньому дуже багато відношень до Укр. Церкви. При кінці кожного тому подапо покажчик імен.

Видання тенденційне, в якому слідне упередження автора до Католицької Церкви, теж до Укр. Католицької. У Церкві він добачає тільки змаг до «духовної потуги» і панування над світом. Зокрема останній том повний тенденційних тверджень, спертих на зміненіх і навіть перекручених документах. Часто не подає джерел, або фальшиві (див. праця: Штеле, ч. 1406, стор. 472). Хоч непроглядно, але з усіх зібрано у цьому виданні найбільше матеріялу. Останній том має такий заголовок: *Die Sowjetunion und der Vatikan*.

1015 - WINTER E., *Rom und Moskau. Ein halbes Jahrtausend Weltgeschichte in ökumenischer Sicht*. Wien-München-Zürich, Europa-verlag, 1972, s. 490.

Це однотомове, скорочене видання цієї ж праці, що вище, під ч. 1407, яке появилося у східному Берліні, а це на Заході. Воно без наукового апарату й тільки при кінці має подану літературу, джерела і покажчик імен. Хоч це видання більше достосоване до Заходу, але теж повне тенденційних і фальшивих тез і коментарів.

До цієї теми пор. ще: К., *Папський посол на Україні в рр. 1245-7*. (Із записок І. Пляно Карпіні). «Нова Зоря», Львів 1928, ч. 15.

КРЕВЕЦЬКИЙ, *Україна й Ап. Столиця в українській історіографії останнього десятиріччя*. Там же 1929, ч. 38.

1016 - WOLFF L., *Vatican Diplomacy and the Uniates of the Ukraine after the First Partition of the Polish-Lithuanian Commonwealth*. «Harvard Ukr. Studies» 1984 n. 3/4, p. 396-425.

Автор розглядає цю тему в наступних розділах: Перспективи Ап. Нунція Гарампі на З'єднану Церкву і Руську націю; Австрія та Росія, як дипломатичні альтернативи; Звернення до Оттоманської імперії; Поділ з 1772 та Російсько-Польська Комісія для України (1775 р.).

18. ЛАТИНСЬКА І ВІРМЕНСЬКА ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ

- 1017** - Назарко І., *Українці латинського обряду*. Календар «Місіонаря», Жовква 1942, ст. 65-8.

Автор вказує на ті причини, що протягом століть доводили українців до переходу на латинський обряд, зокрема на Холмщині та Підляшші.

- 1018** - KRĘTOSZ J., *Organizacja archidiecezji Lwowskiej obrządku łacińskiego od XV w. do 1772 roku*. Lublin, Tow. Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1986, s. 366.

Праця присвячена описові організації Львівської латинської архидієцезії від 15 століття до 1772 року, в п'ятьох розділах: Матеріально-правна основа архидієцезії; Центральні організаційні структури; Територіальна організація; Парафіяльні інституції та Монаші Чини на території цієї архидієцезії. На початку подано велику бібліографію, а при кінці резюме в німецькій та англійській мовах, покажчики імен осіб та місцевостей, як також три мапи.

- 1019** - PETROVICZ G., *I primi due Arcivescovi armeni di Leopoli*. «Orientalia Christ. Per.» Roma 1967, v. XXXIII, p. 89-129.

На тлі історії латинської та руської митрополій у Львові, автор спочатку розглядає ситуацію вірменської Церкви на Русі в роках 1350-1364, а потім представляє перших двох вірменських архієпископів: Григорія Великого (1361-1380) й Івана Насредініяна (1380-1415?).

- 1020** - TRAJDOS T.M., *Kościół Katolicki na ziemiach ruskich Korony i Litwy za panowania Władysława II Jagielly (1386-1434)*. Tom I. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź — Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wyd. Polskiej Akademii Nauk — Instytut Historii, 1983, str. 330.

Після довшого вступу (3-21), головню про джерела та бібліографію, у першому томі автор найперше розглядає початки та розвиток католицизму в латинському обряді на «руських землях». У першій частині цього тому зокрема присвячує увагу оформленню

дієцезій в Литовській Русі: у Києві, Володимирі і Луцьку, та ключевому значенню діяльності в них Домініканів. Друга частина (115-290) присвячена церковній організації дієцезій у Галицько-Львівській митрополії в границях «Коронної Русі»: у Кам'янці та у Львові, звертаючи окрему увагу на ролі Чинів — Домініканів та Францісканів — у їхньому розвитку; на організаційну та праводавчу діяльність єпископів; на розбудову парафій та формування католицької, латинської суспільності. Другий том буде присвячений дієцезіям у Перемишлі та в Холмі. У праці подано 4 мапи, а при кінці бібліографію та покажчики імен і місцевостей. Праця, очевидно, насвітлена з власних позицій.

19. ЄВАНГЕЛИКИ В УКРАЇНІ

1021 - Горбач К., *«Благословення в терпінні»*. Баптисти на Україні. «Сучасність», Мюнхен 1986, ч. 11, с. 94-101.

У статті подано короткий нарис про початки секти баптистів на Україні, зокрема про теперішній їхній стан — серед українців.

1022 - Домбровський О., *Нарис історії Українського Євангелицького Реформованого Руху*. Н. Йорк-Торонто, видання Укр. Об'єднання в Північній Америці, 1979, с. 622.

У цьому об'ємистому нарисі, з досить діловим підходом і без зайвих полемічних закрасок, автор розглядає початки та історію Укр. Євангелицького Реформованого Руху, починаючи питанням генези та розвитку т.зв. Укр. Незалежної Православної Церкви в Канаді (називаної Бодругівською — від її основника Івана Бодруга), яка своєю формою була зближена до православної Церкви, а духом та наукою — до протестантизму. На початку нашого століття вона підпала вповні протестантському (євангелісько-реформованому) рухові та асиміляції. Далі автор розглядає початки та розвиток Укр. Євангеліського Реформованого Руху (присвітеріанського) в Канаді, ЗСА, та на західно-українських землях, зібравши досить обширний матеріал, хоч і без покажчиків імен та місцевостей і без бібліографії.

Рец.: Л. Винар, «Укр. Історик» 1982-3, чч. 75-77, стор. 173-175.

- 1023** - Липранди И., *Краткое обозрѣніе русскихъ расколовъ, ересей и сектъ*. «Чтенія общ. Моск. унив.» 1870, 2, V, с. 65-140.

Автор розглядає існуючі в Росії і на українських землях секти і ересі, під релігійним і політичним оглядом, зокрема: Поповців і Безпоповців, Теодосіївців, Ходебщиків, Скопців, Хлистів, Духоборів, Христовщину, Наполеонщину, і слав'янофілів.

Ця розвідка, дещо скорочена і без приміток, появилася пізніше окремим виданням в Німеччині, під заголовком: «*Краткое обозрѣніе существующихъ въ Россіи расколовъ, ересей и сектъ, какъ въ религіозномъ такъ и въ политическомъ ихъ значеніи (1853 г.)*». Третье издание. Лейпцигъ, З.Л. Каспровичъ, с. 83. Berlin, J. Ladyschnikow Verlag.

- 1024** - Соколовъ И., *Отношеніе протестантизма къ Россіи въ XVI и XVII вѣкахъ*. Москва, тип. З. Лиснеръ и Ю. Романовъ, 1880, с. VIII+450+76.

Перша частина присвячена початкам та розвитку протестантизму в північно-східній Росії в 16 і 17 віках, та його впливам на розвиток науки і церковного та соціального побуту (1-243). У другій частині розглядається такий же розвиток і впливи протестантського руху на південно-західних землях «Росії» — на українських землях (245-450). Дальші 76 сторінок присвячені приміткам.

- 1025** - BÉNAZÉCH D., *Le Stundisme*. Montauban, J. Granié, 1897, pp. 127.

Автор описує початки і розвиток сектанства в Росії і на українських землях, зокрема присвячуючи увагу штундистам, їхній організації, соціальним і політичним, як також церковним ідеям.

- 1026** - KAHLE W., *Geschichte der Evangelisch-Lutheranischen Gemeinden in der Sowjetunion, 1917-1938*. Leiden, E.J. Grill, 1974, S. XII+625.

Автор подає широко розгорнену історію євангелицько-лютеранських громад в Радянському Союзі, в роках 1917-1938, теж на українських землях. Опис цей в багатьох аспектах відноситься також до всіх інших Церков — в тих самих обставинах. На ст. 467-601

наведено широку документацію, а при кінці велику бібліографію та покажчик імен осіб і місцевостей.

- 1027** - KAHLE W., *Aufsätze zur Entwicklung der Evangelischen Gemeinden in Russland*. Leiden/Köln, E.J. Brill, 1962, S. XVI+267(1) + Karte.

У виданні подано досить вичерпну історію постання та розвитку євангелицьких — протестантських громад в Росії, в тому теж на українських землях. При кінці додано обширну бібліографію та покажчик імен осіб, речей та місцевостей.

- 1028** - KAHLE W., *Evangelische Christen in Russland und der Sowjetunion — Ivan Stepanovič Prochanov (1869-1935) und der Weg der Evangeliumschristen und Baptisten*. Wuppertal und Kassel, Oncken-Verlag, 1978, S. 598.

На основі перводжерел автор подає загальний образ розвитку Євангеліків і Баптистів — в давній Росії і пізнішому Радянському Союзі, зокрема змальовує постійні зусилля поєднання, починаючи з перших спроб 1884 року, аж до остаточного завершення цих спроб 1944 року. Цей розвиток в багатьох справах покривався з діяльністю І.С. Проханова. В 7-му розділі описані розходження та суперечки між ними і православними.

Rec.: Ostkirchliche Studien, Würzburg, 1978, S. 203-206 (F. Heyer).

- 1029** - SKWARCZYŃSKI P., *Szkice z dziejów Reformacji w Europie środkowo-wschodniej*. Londyn, Odnova, 1967, str. 174.

У першому розділі розглядається завіщання короля Жигмонта Августа з 1572 року, в якому він закликає всіх до релігійної толеранції, та наслідки того завіщання. Далі автор оповідає про поступ реформації в середньо-східній Європі, в тому також на землях українських. При кінці додано вибрану бібліографію.

- 1030** - SZARŁOWSKI A., *Sekciarstwo w Rosyi*. «Przegląd Powszechny» 1892, 33, str. 45-69; 35, str. 105-117, 305-320; 36, str. 50-70.

У статті автор розглядає початки та розвиток різних сект в Росії, зокрема в першій частині, присвячуючи головну увагу секті штундистів на українських землях.

1031 - WAGNER O., *Zwischen Völkern, Staaten und Kirchen. Zur Geschichte des Protestantismus in Ostmitteleuropa*. Berlin/Bonn, Westkreuz-Verlag, 1986, S. 290.

Автор, родом з Галичини, подає історію протестантизму в середній та східній Європі, згадуючи теж про вплив М. Лютера на православну Церкву в східній Європі. Окрему увагу він присвячує протестантському рухові в Галичині і на Буковині в роках 1918-19 (с. 101-128) та євангелицькому рухові між українцями в роках 1924-1948 (с. 171-224).

1032 - WILLIAMS G.H., «*Protestants in the Ukraine during the Period of the Polish-Lithuanian Commonwealth*». «Harvard Ukrainian Studies» vol. II, 1978, p. 41-72, 184-210.

У більшій розвідці автор подає історичний нарис про розвиток протестантизму в Польсько-Литовській державі, отже також на українських землях. В окремих розділах аналізує можливі східні впливи на виникнення протестантизму на Білорусі та Україні, ще перед його постановням, Реформаційні рухи зі Заходу, зокрема розвиток протестантизму в Україні в роках 1569/77-1699.

1033 - WILLIAMS G.H., *Francis Stancaro's Schismatic Reformed Church, centered in Dubetsko, in Ruthenia, 1559/61-1570*. «Harvard Ukr. Studies» III/IV. Eucharisterion. Cambridge, Mass. 1980, pp. 931-957.

Розвідка присвячена одній з єретичних сект, т.зв. схизматицькій Реформованій Церкві, яку між кальвінами оснував вихрещений італійський жид Франц Станкаро. Він переніс її також на українські землі, де вона, в більшості між поляками, прийнялася в роках між 1559/61-1570, з центром спочатку в Ракові, а пізніше в Киселині на Волині. Після короткого огляду його науки, головну увагу присвячено їхній участі та діяльності на Синоді в Пінчові 1559-1561, а потім скликанню власного Синоду та відкриттю власної школи в Дубецьку, в рр. 1561-1570.

СПИС АВТОРІВ

Подані числа стосуються позицій творів автора

А. - АВТОРИ КИРИЛИЧНОЇ АЗБУКИ

- АБРАМОВИЧ, 51.
АВТОКРАТОВА М.И., 98.
АЙНАЛОВ Д.В., 222.
АМВРОСІЙ ОРНАТСЬКИЙ, 1.
АММАН О.А., 685.
АНТОНОВИЧ М., 599-601.
АНТОНОВИЧ С., 686.
АНУЧИН Д., 687.
АРСЕНЕВ К.К., 461.
АСЕЄВ Ю.С., 602-3.
АСКОЧЕНСЬКИЙ В., 788.
- БАЖАНСЬКИЙ П., 604.
БАЖАНСЬКИЙ М., 380.
БАЗАРКО І., 411.
БАЗИЛЕВИЧ А., 844.
БАЛА О., 845.
БАЛЕЙ П., 31.
БАЛИК Б.І., 2, 224, 381, 558, 605, 688.
БАРАН А., 485.
БАРАН О., 432.
БАРАН С., 314.
БАРВІНСЬКИЙ В., 846.
БЕГУНОВ Ю.К., 101.
БЕЛОБРОВА О.А., 98.
БЕЛЬЧИКОВ Н.Ф., 101.
БЕНЕШЕВИЧ В.Н., 108.
БЕСКИД Ю., 539.
БЕСТУЖЕВ-РЮМИН К., 225.
БИРЮК Я.Д., 99.
БІДА К., 789, 847-8.
БІЛЕЦЬКИЙ А., 849.
- БЛОДІД І.К., 790.
БЛАЖЕЙОВСЬКИЙ Д., 226, 791.
БОГАЧЕВСЬКИЙ Д., 850.
БОЖИК П., 486.
БОЖИК С., 382.
БОЙКО М., 487.
БОЙЧУК А., 568.
БОРЩАК І., 488.
БОСИЙ Б., 792.
БОЦЯН Й., 851.
БОЦЮРКІВ Б., 559.
БУГОСЛАВСЬКИЙ С., 3.
БУДЗІНСЬКИЙ Г., 4.
БУДНИЙ Б., 489.
БУЛИЧИН І.А., 364.
БУРКО В., 689-690.
БУРКО Д., 570.
БУЦМАНЮК І., 691.
БЫКОВ Н.П., 793.
БЫКОВА Т.А., 5.
- ВАВРИК В., 227, 692.
ВАВРИК М., 489, 412, 414-5, 489, 524, 606-7, 693-6, 795-6, 852-3, 887.
ВАСИЛИК М., 490.
ВЕЛИКИЙ А., 205, 341, 560.
ВІГОРИНСЬКИЙ І., 708.
ВІНТОНЯК А., 982.
ВІТОШИНСЬКА О., 6.
ВЛОХ М., 383.
ВОДАРСЬКИЙ Я.Є., 364.

- ВОЕЙКОВ Х., 982.
ВОЙНАР М., 698-9, 891.
ВОЙНАРОВСЬКИЙ Т., 7.
ВОЛОШИН А., 433.
ВОРОНИН О., 78.
ВУКУЛ П., 462.
ВЫСОЦКІЙ С.А., 624.
- ГАВРИЛОВ М.Н., 284.
ГАЛИЦЬКИЙ А., 315.
ГАЮК К., 854.
ГВОЗДА І., 608.
ГЕВАК С., 411.
ГРНЯК В., 561.
ГНАТЮК І., 855.
ГОЛЕНДА Й., 434, 856.
ГОЛИНСЬКИЙ П., 9, 857.
ГОЛОВАЦЬКИЙ Я., 10, 61, 797.
ГОЛУБЕВ С., 858.
ГОРБАЧ К., 1021.
ГОРДИНСЬКИЙ С., 609-610.
ГОРДИНСЬКИЙ Я., 12.
ГОРОДЕЦЬКИЙ І., 859.
ГОРФУНКЕЛЬ А.Х., 13.
ГРИНИК В., 798.
ГРИНИК О.Д., 342.
ГРИНЧИШИН М., 14.
ГРИНЬОХ І., 562-3, 799.
ГРИЦАК Є., 800.
ГРУШЕВСЬКИЙ М., 320.
ГУРЕВИЧ М.М., 5.
ГУСЕВА А.А., 104.
ГУШАЛЕВИЧ Ю., 15.
- ГЕРИЧ Ю., 16.
ГЕРУС-ТАРНАВЕЦЬКА І., 611.
ГОЙДИЧ П., 8.
- ДАЦІЙ Ю., 700.
ДВЕРНИЦЬКИЙ Е., 463.
ДЕЛЕКТОРСЬКИЙ Ф., 285.
ДЕМКОВИЧ-ДОБРЯНСЬКИЙ М., 570.
ДЖУДЖАР Ю., 496.
- ДИДА В., 801.
ДИРДА М., 568.
ДМИТРИЕВ Л.А., 98, 286.
ДОБРЯНСЬКИЙ А.М., 316, 384.
ДОБРЯНСЬКИЙ А.И., 385.
ДОБРЯНСЬКИЙ Ф., 17.
ДОЛЬНИЦЬКИЙ І., 386.
ДОМБРОВСЬКИЙ О., 1022.
ДОРОЖИНСЬКИЙ Д., 323.
ДОРОЦЬКИЙ М., 855.
ДУБЛЯНСЬКИЙ, 860.
- ЕССЕР А., 228.
- ЖАН Й., 737.
ЖЕЛЕХОВСЬКИЙ Ю., 229.
ЖОЛТОВСЬКИЙ П., 612-3.
ЖУКОВСЬКИЙ А., 570.
ЖУПАРСЬКИЙ Б.П., 98.
- ЗАИМОВ Й., 18.
ЗАЇКИН В., 245.
ЗАКЛИНСЬКИЙ К., 701.
ЗАПАСКО, 19-20.
ЗЕЛЬСЬКА І., 387.
ЗІНКЕВИЧ О., 78-9.
ЗІНЬКО В., 497.
ЗУБРИЦЬКИЙ Д., 21, 61, 861.
- ІВАШКО В., 110.
ІЛАРІОН (ОГІЄНКО) 22, 287, 614.
ІСАЄВИЧ Я., 19, 20, 88, 802.
ІСАЇВ П., 23, 317, 914, 983.
- КАЗИМИРА Б., 64, 388, 736, 975.
КАЛИНЕВИЧ І., 411.
КАЛИНЯК М., 230-1.
КАРМАЗИН-КАКОВСЬКИЙ В., 389, 615.
КАРОВЕЦЬ М., 702.
КАРПАТСЬКИЙ С., 564.
КАРТАШЕВ А.В., 232.

- КАШУБА М.В., 318.
КЕДРИН І., 616.
КИЛЕССО С.К., 703.
КЛЕПАРЧУК С., 390.
КЛИМЕНКО П., 829.
КОБРИН В., 4.
КОВАЛИК В., 319, 704.
КОВАЛЬКА М., 288.
КОГУТ М., 705.
КОВАЧОВИЧОВА Б.-ПУШКАР І., 617.
КОНСТАНТИНОВИЧ Я.Б., 289.
КОПАЧ І., 862.
КОРЕНЕЦЬ О., 984.
КОРЖАН М., 351-4.
КОРИТКО М., 618.
КОРОВИЦЬКИЙ І., 863.
КОРОЛЕНКО В., 32.
КОРЧАГІН К., 619-20.
КОРЧАГІН О., 498.
КОРЧМАРИК Б., 706.
КОСИК В., 864.
КОСТОМАРОВ Н., 320.
КОСТРУБА Т., 212, 290, 621, 707.
КОТКОВ С.И., 24.
КРАВЧЕНЮК О., 865.
КРАСНОВ А., 357.
КРЕВЕЦЬКИЙ І., 708.
КРИМСЬКИЙ А.Е., 105.
КРИПЯКЕВИЧ І., 291.
КРУТІЙ-ВІГОРИНСЬКИЙ І., 708.
КУБІЙОВИЧ В., 391.
КУЗЬМА С., 531.
КУЛЬЧИНСЬКИЙ І., 709.
КУПРАНЕЦЬ О., 355, 499, 803.
КУПЧИНСЬКИЙ О.А., 88.
КУРГАНОВИЧ С.В., 866.
КУХАР Р.В., 233.
КУЧАБСЬКИЙ В., 804.
КУЩИНСЬКИЙ А., 356.
ЛАБА В., 867.
ЛАБОШ Ф., 435.
ЛАДІСЛАВ О., 710.
ЛАЗАРЕВ В.Н., 25, 622.
ЛЕБЕДОВИ І., 565.
ЛЕВИТИН-КРАСНОВ А., 357.
ЛЕВИЦКІЙ О., 464.
ЛЕВИЦЬКИЙ Б., 570.
ЛЕВИЦЬКИЙ М., 26.
ЛЕНЦИК В., 64, 868-9, 887, 891, 976.
ЛИПРАНДИ И., 1023.
ЛИСЯК-РУДНИЦЬКИЙ І., 956.
ЛИТАВРИН Г., 234.
ЛИХАЧЕВ Д.С., 89.
ЛОБАТИНСЬКИЙ С., 343.
ЛОГАНОВИЧ Н.А., 345.
ЛОГВИН Г.Н., 623-5.
ЛОЗА М., 870.
ЛОЛА О.П., 376.
ЛОНЧИНА М., 700.
ЛОНЧИНА Т., 79.
ЛУГОВА Л., 411.
ЛУЖНИЦЬКИЙ Г., 27, 292, 566, 871.
ЛУКАНЬ Р., 711-2.
ЛУЦІВ В., 805.
ЛУЧКАЙ М., 436.
ЛЮБАВСЬКИЙ М., 293.
ЛЮБАЧІВСЬКИЙ М., 985.
МАЙКОВСЬКИЙ Е., 873.
МАКАРЕНКО М., 829.
МАКСИМЕНКО Ф., 28.
МАЛИНОВСЬКИЙ М., 29, 392, 627.
МАРИСЮК М., 713.
МАРКОВ Д.А., 385.
МАРКУСЬ, 526, 528, 541 рец.
МАРТИНЮК П., 393.
МАРУНЧАК М.Г., 500-3, 714.
МАРУСИН М., 294-5, 504, 874-5.
МАСЛОВ С., 829.
МАТІЇВ О., 323.
МАХНОВЕЦЬ Л.Я., 106.

- МАЦЕНКО П., 628.
 МАЦЮК В., 394.
 МАЦЮК О., 88, 806.
 МЕЛЕШКОВИЧ М., 872.
 МЕЛЬГУНОВ С., 32.
 МЕЛЬНИЧУК П., 876.
 МИКИТАСЬ В., 629.
 МИЛОВИДОВ А., 807.
 МЛЯНИЧ А.М., 107.
 МІРЧУК П., 376.
 МОНЧАК І., 630.
 МОНЧАЛОВСКИЙ О., 877.
 МОХ О., 878.
 МУДРИЙ С., 808.
 МУЗИЧКА І., 31, 151 рец., 809,
 879-80.
 МУЛИК-ЛУЦИК Ю., 358.
 МУРОВИЧ В., 212.
 МУХІН І.С., 32.
- НАБЕРЕЖНИЙ Р., 411.
 НАГАЄВСЬКИЙ І., 235-6.
 НАГУРСЬКИЙ Я., 881.
 НАЗАРКО І., 702, 715, 882-4,
 1017.
 НАЗАРУК О., 395.
 НАУМОВИЧ І., 810.
 НЕМИРОВСКИЙ Е.Л., 810.
 НИКОЛАЕВ К., 986.
 НИЧАЙ-БОГАЧЕВСЬКА Р.,
 411.
 НИЧКА М., 716.
 НІМЦІВ М., 631.
 НІМЧУК В.В., 33.
 НЯРАДИ Д., 208.
- ОВЧАРЕНКО М., 632.
 ОГІЄНКО (ІЛАРІОН), 22, 359-61,
 633.
 ОГЛОБЛИН О., 34.
 ОЛІЙНИК П.П., 396.
 ОСІНЧУК Р., 885.
 ОСТРОГОРСКИЙ Г., 237.
- ПАВЛЕНКО Г., 35.
 ПАВЛОВ А.С., 37-9.
 ПАНЬКЕВИЧ І., 40-1.
 ПАП С., 437.
 ПАСТЕРНАК Е., 465.
 ПАТРИЛО І., 717-721, 811, 887.
 ПЕКАР А., 557, 722-7, 812,
 888-893.
 ПЕЛИПЕНКО І., 728.
 ПЕРХАЧ А., 813.
 ПЕТРАНИ А., 65.
 ПЕТРОВ С.О., 99.
 ПЕТРУШЕВИЧ А.С., 42, 61, 816.
 ПІДРУЧНИЙ П., 729-730, 894.
 ПЛОЩАНСКИЙ В.А., 731-3.
 ПОЛІШКО К., 397.
 ПОЛОНСЬКА-ВАСИЛЕНКО Н.,
 209, 570.
 ПОПЕЛЬ М., 238.
 ПОПОВ П., 829.
 ПОПОВИЧ Д., 212.
 ПОППЕ А., 239-240.
 ПОТАШ М., 43.
 ПОТІЧНИЙ П., 895.
 ПРИСЛОПСКИЙ, 398.
 ПРИЦАК О., 887.
 ПУШКАР І., 617.
- РАППОПОРТ П.А., 634.
 РЕШЕТИЛО С., 734.
 РИБАК Ю., 977.
 РИБАКОВ Б.А., 69.
 РИЧАЛКА М., 896.
 РОГОВ А.И., 398.
 РОЖДЕСТВЕНСКИЙ Н.П., 101.
 РОЖКО В.В., 468.
 РОЖКО О., 241.
 РОЗОВ М.М., 81.
 РОМАНИШИН П., 506.
- САБОЛ С., 438, 735, 897.
 САВАРИН Н., 736.
 САПЕЛЯК А., 498, 898.
 САПЕЛЯК В., 817.

- СВІРСЬКИЙ Н., 737.
СЕГЕДИ Й., 439, 507.
СЕМЧИШИН М., 635.
СЕМЧУК С., 467, 508, 818, 899.
СИСИН Ф., 567.
СКОЧИЛЯС І., 509-510, 738.
СКРУТЕНЬ Й., 739, 900.
СЛІПІЙ Й., 636-7, 901-5.
СОКОЛОВ И., 1024.
СОЛОВІЙ М., 64, 242, 740, 906-7.
СОНЕВИЦКІЙ И., 468.
СОСЕНКО К., 638.
СТАХІВ М., 987.
СТЕБЕЛЬСЬКА А., 639.
СТЕПОВИК Д., 45, 640.
СТЕФАН Й., 908.
СТЕФАНІВСЬКИЙ П., 400.
СТЕФАНОВИЧ А., 46.
СТЕЧИШИН М., 511.
СТОЙКА Т., 409.
СТУДИНСЬКИЙ К., 47, 401, 641.
- ТАРАНУШЕНКО С.А., 642.
ТАРНАВЕЦЬКА І., 611.
ТЕОДОРОВИЧ Н.И., 659.
ТИЛЯВСЬКИЙ І., 643.
ТОГАН А., 411.
ТОМАШІВСЬКИЙ С., 644.
ТРИПОЛЬСЬКИЙ Н., 51.
- УДОД Г., 363.
УНІЯТСЬКИЙ. А.П., 645.
УСПЕНСЬКИЙ Н.Д., 646.
УССАС Б., 909.
- ФЕДОРЕНКО П., 741.
- ФЕДОРІВ М.М., 49.
ФЕДОРІВ Ю., 50, 647.
ФЕДЮК П.Й., 742.
ФЛОРОВСЬКИЙ Г., 648.
ФОТІЄВ К.В., 362.
ФОТИНСЬКИЙ О., 51.
- ХОМА І., 296, 321, 402, 469, 512-3, 649-51, 910-11, 988.
ХОМИН П., 64.
ХРАНЕВИЧ В., 346.
ХРУШ П., 403.
- ЧАВС П., 52.
ЧЕХОВИЧ К., 652.
ЧУБАТИЙ М., 211, 903.
- ШАВЕЛЬ С., 243.
ШАВЕЛЬСЬКИЙ Г.И., 404.
ШАВЕЛЬСЬКИЙ Г., 743.
ШАРАНЕВИЧ І., 61, 653, 820-1.
ШЕВИРЕВ С., 297.
ШЕВЧУК С., 745.
ШЕПТИЦЬКА С., 912.
ШЕПТИЦЬКИЙ А., 53-6.
ШЕПТИЦЬКИЙ К., 57.
ШТЕФАН А., 440, 913.
ШУМБОРСЬКИЙ Ф., 65.
- ЩАПОВ Я.Н., 58-9, 244, 654.
ЩЕПКОВИЧ Ф., 405.
ЩЕРБАКІВСЬКИЙ Д., 829.
ЩЕРБИЦКІЙ О.В., 655, 744.
ЩУРАТ В., 822.
- ЯКИМИШИН С., 716.
ЯЦКІВ І., 914.

Б. - АВТОРИ ЛАТИНСЬКОЇ АЗБУКИ

- ALBERS P., 922.
ALEXEEV W., 571.
AMMAN A., 755.
ANCUCH B., 144.
ANHELLOWICZ A., 190.
ARMSTARK R., 367.
ARRIGNON J.P., 247-8.
AVVAKUM (BOROVKOV), 144.
- BALYK B.I., 756.
BAŃKOWSKI E., 471.
BARTNICKA K., 194.
BARTOSZEWICZ J., 484.
BEESON TREVOR, 572.
BENAZEH D., 1025.
BENDZA M., 298, 368, 389, rec.
BIDA C., 923.
BILANIUK P., 299.
BLAZEJOWSKYJ D., 112-4, 830-1.
BOBAK J., 659.
BOBR-TYLINGO S., 115.
BOCIURKIW B., 573-7.
BOGOLEP A., 144.
BOHDZIEWICZ P., 757.
BOROVKOV A., 144.
BRYKOWSKI R., 660.
BUČKO G., 924.
BUKOWIECKA Z., 347.
BULBENKO F., 369.
- CASEY R., 758.
CATHOLICUS, 442.
CHARKIEWICZ W., 832.
CHARLAMPOWICZ K., 833.
CHODKIEWICZ A., 213.
CHOJECKA E., 661.
CHOMA G., 925-6.
CHOMYSZYN G., 116.
CHOTKOWSKI W., 117-8, 759-60.
CHUBATY N., 332, 989-91.
CHYNCZEWSKA T., 978.
CLERCQ C., 119.
- COUGHLIN J., 214.
CRACRAFT T., 842, 927.
CYGAN J., 370.
CYRILLUS STAWROWECKIJ,
120.
CYWINSKI B., 533.
- DERUGA A., 928.
DOBRIANSKI A.M., 249.
DÖPMANN H.D., 371.
DOROSHENKO D., 417.
DUKER R., 443.
DUNN J., 577.
DUPIRE B., 992.
DUSHNYK W., 929-30.
DVORNIK F., 251.
DYMCHA DE L., 121.
DZIEGELEWSKI J., 326.
- ELBE H., 122.
ERICSON K., 252.
EVANS M.J., 123.
- FEDORIW G., 253.
FIEDLER J., 444.
FLETCHER W., 579.
FLORIDI U., 993.
FLOROVSKY G., 995-6.
FOGARTY G., 534.
FREEZE G.L., 662.
FRICK D., 931.
FUROW W., 200.
FYRIGOS A., 124.
- GACH P., 125.
GAJECKY G., 842.
GALTER A., 580.
GERHARD S., 573.
GERUS-TARNAWECKY I., 126,
535.
GIORGI K., 932.

- GLINKA L., 127, 215, 418, 473, 933.
 GLÓDŹ S.K., 128, 474.
 GORDILLO M., 934.
 GÓRSKI P., 129.
 GRABMÜLLER H.J., 130.
 GRICKEVICS A., 373.
 GROSSCHMIED G., 581.
 GSTREIN H., 582.
- HAINSWORTH G., 935.
 HAKEL S., 131.
 HALECKI O., 996.
 HAMBURGER G., 583.
 HANEIKO V., 536.
 HANNICK CH., 663.
 HAWRYSZKIEWICZ G., 997.
 HENNEL T., 978.
 HEPPELL M., 300.
 HERMANIUK M., 585.
 HERMASZEWSKA J., 327.
 HEWRYK T.D., 132.
 HIMKA J., 979-80.
 HOLOWECKYJ D., 133.
 HORN M., 301.
 HORNICKI E., 420.
 HRYNCHYSHYN M., 936.
 HRYNIOCH I., 584.
 HUSULAK G., 937.
- IMMEKUS E., 374.
- JACKOWSKI H., 761.
 JAGUSZ M., 220.
 JANIW W., 938.
 JASZCZUN W., 664.
 JEDRZEJEWSKI A., 762.
 JERABEK B., 421.
 JIL, 419.
 JOBERT A., 328.
 JOUKOVSKY A., 585.
- KAHLE W., 1026-8.
 KALAJ J., 254.
- KAROWEC M., 763.
 KASINEC E., 134, 939.
 KAZYMYRA B., 135.
 KENNEDY G.P., 136.
 KLOSTERMANN R.A., 256.
 KOCH H., 375.
 KOHUT Z., 376.
 KOLBUK W., 764.
 KOMP H., 586.
 KONSTANTYNOWICZ J.B., 665.
 KORTSCHMARYK F.B., 834.
 KOROLEVSKIJ C., 666.
 KOSMAN M., 348.
 KOSSOWSKI A., 765.
 KOSTRYBA L., 137.
 KOSSYK W., 256.
 KOVAČOVA B.-PUŠKAR I., 667.
 KOWALÓWKA L., 766.
 KOWALSKA M., 138.
 KRAJCAR J., 139-40, 144 rec., 329-30.
 KRAWCZENIUK O., 537.
 KRETOSZ J., 1018.
 KULAK K., 940.
 KULCHYCKY J., 941.
 KUMOR B., 220.
 KURASZKIEWICZ W., 105.
- LABUNKA M., 142, 587.
 LANCKOROŃSKA K., 157.
 LAURENT V., 158.
 LAUX J., 573.
 LEMEŠEVSKIJ M., 144.
 LEWIN P., 145, 668.
 LEWITTER L.R., 377.
 LIBACKYJ A., 767.
 LICHACZOWA W.-LICHACZOW D., 669.
 LIKOWSKI E., 146.
 LITWIN H., 331.
 LUBACHIVSKY M., 159, 998.
 LUHOVY A., 537.
 LUKAŃ R., 768.
 LUNT H.G., 147.

- LUZNY R., 842.
LUZNYCKYJ H., 670.
- MACHA J., 332.
MAGOCSI P.R., 148, 448.
MAJEROWICZ M., 773.
MALANCHUK V., 769.
MANTEUFFEL T., 260.
MARCHASSON Y., 349.
MARKUS V., 261, 539, 573.
MARTYNOV O., 149.
MARSYNS M., 302-3.
MASON R., 262-3.
MAYENDORF J., 999.
MEIJER J.A., 332.
MOJOLI G., 150-1.
MOKLOWSKI K., 423.
MOKRY W., 442.
MONCHAK I.N., 304.
MOROZIUK R.P., 540, 588,
1000-1.
MÜLLER L., 152-3.
MYSTKOWSKI S., 333.
- NAHAYEVSKY I., 671.
NARBUTT O., 154.
NEMEC L., 942.
NIECHAJ M., 378.
NYARADI D., 943.
- OBERTYŃSKI Z., 220.
OBOLENSKY D., 264, 305,
1002-6.
OJTOZI E., 155.
OLSAVSZKY M.M., 196.
OLSZAMOWSKA-SKOWROŃSKA
S., 156-8.
OLSZEWSKI M., 672.
OZOROWSKI E., 159.
- PALOSZ J., 424.
PAPIERZYŃSKA-TUREK M.,
379.
PAPP G., 770.
- PASKA W., 541.
PASZKIEWICZ H., 265-7.
PATOCK C., 1 rec., 144.
PATRYLO I., 771.
PAWELSKI J., 475.
PEKAR A., 160, 449-52, 542-3,
772, 944-8.
PEPE I., 137.
PERRI V., 161.
PERRIDON J., 921.
PETERS J., 949.
PETROWICZ G., 1019.
PIDLYPCZAK M., 773.
PIDRUČNYJ P., 175-7, 774-5.
PLÖCHL W.M., 425.
POCIEJ J., 673.
PODSKALSKY G., 268-9.
POPIVCHAK P., 950.
POSPISHIL V., 544, 684.
PREIMA C., 545.
PRITSAK O., 281, 842.
PROCHASKA A., 951-2.
PROCKO B.P., 546-7, 953.
PRUS E., 426, 954.
PRZEKOP E., 162, 476-7, 1007.
PRZEZDZIECKI M., 674.
PUŠKAR I., 667.
PYLYPIUK N., 842.
- RADZIK R., 427.
RAFFALT R., 1008.
RAKOWIECKI J.B., 163.
REYNAROVYCH R., 576, 589.
ROCCASALVO J., 675.
ROMAN J., 548.
ROTHE H., 197.
RÓZYCKA-BRYZEK A., 675.
RUDNYCKY L., 587.
- SABOURIN J., 188.
SABOL S., 955.
SAURER E., 956.
SCHWEIGEL J., 676.
SCOTT K.C., 217.

- SEEMAN K.D., 164.
 SENYK S., 334, 677-8, 776-7.
 ŚERCZYK W., 376.
 ŚERECH J., 959.
 SEREDYŃSKI W., 168.
 SEVČENKO I., 842, 1009.
 SHESHKO P., 165.
 SIEFKES F., 166.
 ŠIMRAK J., 454-7, 835, 960-1.
 SIPIAGUINE A., 1029.
 SKOWROŃSKA S., 156-8.
 SKWARCZYŃSKI C., 836.
 SLECZKOWSKI M., 478.
 SLIWA T., 220.
 SLIVKA J., 167, 458.
 SMOLIKOWSKI C., 836.
 SOKOŁOWSKI M., 423.
 SOKOLYSZYN A., 837.
 SOROKOWSKI A., 590.
 SRAKA J., 962.
 STAVROVECKIJ C., 120.
 STAVROU TH., 571.
 STEBELSKI I., 168.
 STEHLE H.J., 963, 1010.
 STOKES A.D., 282.
 STOPNIAK F., 479.
 STRONG J., 573.
 STRUMIŃSKYJ B., 134, 169.
 STUDZIŃSKI C., 335.
 SULIMA A., 350.
 SYDORENKO A., 838.
 SYSYN F., 145, 336, 842.
 SZANTER Z., 679.
 SZARŁOWSKI A., 1030.
 SZCZEŚNIAK B., 189.
 SZEPTICKY A., 170, 189.
 SZEREGHY B., 964.
 SZYBIAK I., 194.
 SZYDELSKI ST., 1012.
 TACHAIOS A.E.N., 307, 965-6.
 TAMBORRA A., 1013.
 TARNAWSKY M., 839.
 TINNEFELD F., 308.
 TKAČ S., 171.
 TRAJDOS M.T., 309-312, 1020.
 TREMBA B.S., 218.
 TRETIK A.E., 967.
 TRUNTE H., 120.
 TSIRPANLIS Z., 428.
 TURCHYN A., 428.
 TUREK M., 379.
 UDVARI J., 779.
 UMIŃSKI J., 338.
 URBAN J., 355, 429, 480.
 USPIEŃSKI B.A., 680.
 WAGNER O., 1031.
 WAUGH D., 968.
 WAWRYK M., 418 rec., 971.
 WEINGARTEN E., 591.
 WELYKYJ A., 141, 173-8.
 WERHUN P., 219.
 WIERZCHOWSKI M., 481.
 WILLIAMS G.H., 1032-3.
 WINKLER E., 972.
 WINTER E., 1014-5.
 WOJAKOWSKYJ N., 621.
 WOLF DE J., 592.
 WOJNAR M., 780.
 WOLFF L., 1016.
 WOLYŃIAK, 781-5.
 WORONIECKI J., 681.
 WYSOCHANSKY D., 969.
 YUZYK P., 549.
 ZAJIKYN W., 682.
 ZALESKI S., 339-40.
 ZAWADZKI A., 786.
 ZIEGLAUER V.F., 459.
 ZLEPKO D., 550.
 ZOLTAK CH., 593.
 ZUBEK TH., 594.
 ZUZEK I., 283, 683.
 ZUZEK N., 313.
 ZUZEK R., 268 rec.
 ZYCHEWICZ T., 970.

ПОКАЖЧИКИ ЗАГОЛОВКІВ

До обох томів

А. - ЗАГОЛОВКИ КИРИЛИЧНОЇ АЗБУКИ

- Акти издаваемие Коммицією... в Вильне, I-1.
Акти историческіе... изд. Археогр. Комм., I-14.
Акти по исторіи загр.монастирей Киев.епархії, I-56.
Акти об Унії и состояніи Церкви..., I-31.
Акти относящіеся ко делу о подчиненіи Киев.митрополіи моск.патріярхату, I-32.
Акти...ко исторіи Галицко-русс. прав. Цекви, I-35.
Акти относящіеся ко ист. Зап. Россіи, I-12.
Акти относящіеся ко ист. Зап. Русс. Церкви, I-7, 11.
Акти относящіеся ко ист. Львов. Ставроп. Братства, I-36.
Акти относящіеся ко ист. Прав. Церкви и югозап. Россіи, I-29.
Акти относящіеся ко ист. б. Холм. епархії, I-10.
Акти относящіеся ко ист. Южной и Зап. Россіи, I-13.
Акти о церк. - релігійних отношеніях в юго-зап. Россіи, I-33.
Акти проясняющіе элемент православія в зап. крае, I-1.
Альманах першої річниці Ап. Екзархату Саскечевану, II-514.
Альманах Станиславівської землі, II-406.
Археографическій Сборник... Вильна, I-16.
Архив Юго-Зап. Россіи, I-29, 37, 38.
Архипастир скитальців, I-1022.
- Биографіи замечательнейших деятелей..., II-915.
Бойківщина, II-407.
Бучач і Бучаччина, II-408.
- Ватикан і Українці, I-1081.
Введеніе христіянства на Руси, II-245.
В двістатітну річницю Унії Львів. епархії, I-550.
Величковський В.В.... Єп. - Ісповідник, II-916.
Виленское прав. Братство, I-930.
Виленское Св.-Троицкое... Братство, II-823.
Висвітлення до історії Львів.синодів... 1891-7, II-409.
Віра укр.народу, II-212.
Возсоединеніе уніатов с Прав. Церковю, I-478.

- В обороні прав...гр. - кат. Церкви, II-60.
Временник Института Ставропигійського, II-61.
Всепопданейший отчет обер-прокурора..., I-116.
Вестник Юго-Зап. Росси, I-42.
- Гайдамацький рух, II-376.
Где жили первые Киев. митрополити..., I-294.
Голгота Унії..., II-441.
Городенщина, II-411.
Гр.-кат. Дух. семінарія у Львові, I-901.
Гр. кат. Церква, I-395-2.
- Два документа по делу Почаев. лаври, I-117.
Двадцять Річчя 00. Василіян у Ванкувері..., II-745.
25 - ліття укр.кат.душпастирства в Н. Ульмі, II-515.
Державний архітект. - ист.заповідник, II-621.
Діамантовий ювілей У. К. Церкви... Дітройт..., II-516.
Діяння і постанови... Львів. Соборів..., II-62.
До історії знищення Унії церк., II-63.
Докладная записка свящ. Синода Укр. Прав. церкви... прав. Церквам,
I-48.
Документи до історії звільнення митр. Ісповідника..., II-64.
Документи относящієся ко ист. церк. Унії, I-9.
Дополненія ко актам... Росси, I-70.
Дополненія ко ист. актам, I-15.
Дрогобиччина, II-410, 411.
- Енциклопедія Українознавства I-III, I-221.
Епископ Холм., Шумборський... II-65.
- Жалобна книга в пам'ять м. Іларіона, I-982.
Жалобна кинга в пошану м. Іларіона, II-917.
Жировицкая... икона М.Б...., II-746.
Житіє Теодосія, іг. Печерскаго, I-49.
- Заметка по поводу... Брест. Унії, I-415.
Записка о духоборцах..., I-1035.
Записка аеп. Евгения Булгариса... о лучшем способе воссоединенія
уніатов..., I-119.
Записки Василя Лужинскаго..., I-120.

Записки Іосифа, митр. Литовського..., I-121.
Збаражчина, II-411.
Збірник матеріалів з... 50-ліття УГПЩ, II-517.
Збірник Львів. Ставропігії..., II-826.
Збірник на пошану... св. Йосафата, I-979.
З життя УКЦ в катакомбах, II-66.
Звернення єп. Феодосія до Брежнева, II-67.

Из истории образования на Украине, I-927.
Изборник Святослава..., II-68, 69.
Историко-юридическія матеріали..., I-50.
Историческая географія Росіи, II-364.
Историческія сведения о... дух. училищах..., II-824.

О. Іероним Стрілецькій, II-918.
Історія Нью Вестмінстер. єпархії..., II-518.
Історія укр. мистецтва в 6 томах..., II-656.

Календар "Праці", I-674.
Календар св. Йосафата, II-70.
Каталог Згромадж. Сестер Служ., II-71.
Каталог колекції документів, Київ. Комісії, I-509.
Каталог пергаментних документів...у Львові, II-72.
Каталог Сестер ЧСВВ, II-73.
Кат. Церква в Зах. Україні, II-322.
Києво-Печ: Лавра..., I-810.
Києв.митр.Гр.Цамблак..., I-352.
Києв.митр.Рафаїл Заборовскій, I-1002.
Книга хожений..., II-74.
Ко вопросу о Киев.митр...Михалие, I-295.
Ко історії Унії на Подолі, I-479.
Ко характеристике русс.церк.-битовой жизни... XIX в., I-163.
Когда и где совершилось крещение, I-293.
Коліівщина 1768 р., II-376.
Конкордат... Річипосп. Польської, II-75.
Кормчая Книга..., II-76.
Корона Данила, I-339.
Короткіи записки ист.о м.Самборі, II-384.
Культурное наследие древней Руси, II-669.

- Лист Мелетія патр..., I-126.
Листи м.Іпатія Потія, I-126.
Ліга Укр. Кат. Жінок..., II-519.
Літолис Кристинопільського монастиря... 734.
Львовская Літопись, I-59.
Львовский церк. Собор..., II-77.
Львовское Ставроп. Братство, II-825.
Людина праці, I-982.
- Мартирологія Укр. Церков..., II-78, 79.
Матеріали для ист. православія в Зап. Україні в 18 ст., I-30.
Матеріали до історії Галицько-Руського шкільництва 18 і 19 вв., I-903.
Матеріали до історії Коліївщини, I-127.
Матеріали ко ист. русской гр.уніатской Церкви, I-128.
Михаил, митр. Київській 12 в., I-295.
- Надбужанщина, II-411.
Надзвичайний Синод УКЦ, II-80.
На ложном пути, I-414.
На христовій ниві, II-568.
Нариси історії архітектури УССР, II-657.
Наукові досліді рукописів Перем.Капітули, II-81.
Начерк історії Ліги укр.кат.жінок Канади, II-520.
Начерк історії Унії з Римом..., II-323.
Наш Львів, II-411.
Не посягайте на православіє, I-129.
Номоканон..., II-82.
- О вляеніи югозап.церк.Братств..., I-1040
О Епископстві Перемиском и святителях тогож, II-919.
О начале христіянства в Києве, I-292.
Об...уніатском вопросе, II-645.
Описаніє документов... уніатских митрополитов, I-54.
Описаніє документов і дел... Синода (1542-1770), I-55.
Определенія Собора Виленскаго 1509, I-343.
О сектах в Киевщине, I-1129.
Отверте письмо... русинів-народовців до...духовенства..., II-83.
Ответ на изданную брошюру "О преследованіи... гр.к.Церкви", II-324.
О церквах Брестской капітули... 18 в., II-470.
О церк.-канонических правилах древних... митрополитов, I-248.
Очерк служенія митр.лит.Іосифа..., I-951.

- Пам'ятка 300 ювілею Унії Берестейської, II-325.
Памятки древне-канонического права, I-169.
Памятники градостроительства ...УССР, II-84.
Памятники издание... для разбора древних актов..., I-150, 160.
Памятники литературной полемики..., I-34.
Памятники полемической литературы, I-191.
Памятники православия и рус.народности..., I-56.
Перед сто роками, II-85.
Перемиський архів..., II-86.
Перший шематизм Торонтської... епархії, II-87.
Письма еп. Полоцкого Смарагда..., I-121.
Письма - Послання м.А.Шептицького..., I-100.
Підгаєцька земля, II-413.
Повести древней Руси..., II-89.
Полное собрание законов Рос.имперіи, I-170.
Полное собрание постановлений... рос.имперіи, I-171.
Полное собрание Русс. Летописей, I-60.
Постанови у церк.справах, II-90.
Постановления... сеймов в Юго-Зап. Россіи, I-37.
Поучение о обрядах християнских..., II-658.
Почаївська святиня, II-745.
Правила Р.-Кат. Церкви в Канаді, II-91.
Прав. Церков на Буковине, I-525.
Прав. Русские Обитатели..., I-811.
Перемишль, II-412.
Перша Укр. Кат. Митрополія в Канаді, I-675.
Першодрукар І. Федоров, II-88.
Підвалини У.П. Церкви, I-538.
По вопросу о начале Киев.академіи, I-863.
Празднование столетія Подольской опархії, I-662.
Преп. Стефан, еп., I-233.
Про Крехівський монастир, II-750.
Проекти об уничтоженіи гр.-восточнаго вероисповеданія..., I-131.
Пропамятна книга гимназіі Сетер Василіянок..., II-748.
Пропамятна книга 00. Василіян в Канаді, I-812.
Пропамятна книга відкриття нової церкви... у Ванкувері 1982, II-522.
Проп.книга 85-ліття... Українців в Канаді, II-523.
Проп.книга золотого Українців в Канаді, I-675.
Проп.книга 50-тя семінарії в Прудентополі..., II-827.
Проп.книга 15-ття УАПЦ у Британії, II-365.
Проп.книга... 40 Укр.Нар.Союзу, I-676.
Проп.книга... укр.кат.Каледжа у Філадельфії, II-521.
Пропамятне письмо... Льву XIII в справі Церкви в Америці, II-92.
Про школи при Бучацькому монастирі..., II-750.

- Протестація Львів. Ставроп.Братства..., II-93.
 Противодествіє Базиліанскаго Ордена..., II-759.
 Путешествіє... патр. Макарія в Россію..., I-61.
 П'ятдесятліття Укр.Кат.Церкви св.Юра в Н.Йорку, II-524.
- Релігія в житті укр.народу, I-1042.
 Рукописи гр.кат.Перем.Купітули, II-94.
 Русскія дворянскія фаміліи, II-95.
 Русскіи монастири на Угор.Руси, II-750.
 Русь, Византія и Рим..., I-304.
- Сборник документов... латино-польской пропаганди..., II-96.
 Сборник император.рус.Общества..., I-62.
 Сборник Летописей... ко ист. Юго-Зап.Руси, I-63.
 Сборник статей по поводу... возсоединенія..., I-477.
 Сведенія о соборах в рос.Церкве, I-344.
 Св.Велика Ольга, II-246.
 Св.Йосафат К., I-980.
 Синод дієцез. Станиславівський 1908, II-97.
 Сімдесятипятиріччя... парафії у Клівлянді..., II525.
 Сказаніє о Борисе и Глебе, II-98.
 Славянские книги Кирил.печати, II-99.
 Собор душ, II-526.
 Собор Рускій Еп.Перемискій... 1898, II-100.
 Сонце правди, II-527.
 Состояніє русс.духовенства в 18 ст., I-740.
 Списки архієреєв ієрархії всерос., I-65.
 Список церквей и духовенства Холмско-Варшавской епархії..., I-66.
 Справочник-указатель печатних описаний слав.-русс.рукописей, I-101.
 Статут Рускої Гр. К. Церкви в Канаді, II-91.
 Столетній юбилей... Подольской дух. семинарії..., II-828.
 Студити ідуть вперед, II-751.
 Схиматізм всего клира епар. Перемиской... 1879, I-559.
- Твори слуги Божого м.А. Шептицького..., I-102.
 Теорія Ш Риму, I-515.
 Теробовельська земля, II-414.
 Три русс. общества в вост. Венгрії, II-102.
 Тристаліття беатифікації св. Йосафата, II-921.
 В 300-ліття сметри Й.В.Рутського..., II-920.
 Труды Комитета... Подольской епархії, т. 4 і 5, I-134.
 Труды Комитета... Подольской епархії т. 1-3, II-103.
 Труды Подольскаго еп.ист. статистическаго Комитета, I-660, 661.

- Укр. Кат. митрополія в Зл. Д. Америки..., I-676.
Укр. Кат. Церква назустріч... тисячоліття..., II-528.
Укр. книга..., II-829.
Укр. баптисти..., I-1128.
Укр. грамоти..., II-105.
Укр. книги кирил. печати 16-18 вв., II-105.
Укр. письменники, II-106.
Укр. поселення. Довідники., II-107.
Укр. Прав. Церква в Європі..., II-366.
Українці в Австралії, I-677.
Унійний з'їзд у Львові, I-437.
Устав св. В. Владимира..., II-108.
- Хроніка Кат. Церкви в Україні, II-569.
- Царський В'язень., I-981.
Церква і релігія в Україні..., II-570.
- Чверть століття на владич. престолі..., II-529.
Ченстоховская чудотворная икона..., II-752.
Чортків, II-415.
- Шематизм духовенства... Укр. Кат. Церкви в Німеччині, II-109.
Шематизм гр.кат. духовенства... Лемковщини, I-500.
Шематизм Саскат. Епархії, II-110.
Шляхами золотого Поділля, II-416.
- Яворівська земля, II-411.
Як повстали студити, II-753.
- Юбилейное издание 300-го основания Львов. Ставроп. Братства, I-153.
Ювілейна книга на пошану м.Іларіона, I-982.
Ювілейна книга 00.Редемптористів, I-814.
Ювілейна пам'ятка катедр.парафії у Н.Вестмінстері, II-530.
Ювілейна пам'ятка... новіціату... у Мондері, II-754.
Ювілейна пам'ятка укр.Кат.парафії... в Ричмонді, II-531.
Ювілейний Альманах Васил.студентів в Бразилії, I-813.
Ювілейний Альманах Укр.Гр.-Кат.Церкви в Зл.Д.Америци, I-676.
Ювілейний збірник 30-ліття парафії... в Денвері..., II-532.

Б. - ЗАГОЛОВКИ ЛАТИНСЬКОЇ АЗБУКИ

- Acta et Decreta Synodi Prov... Leopoli 1981, I-73.
Agitazione scismatica in Galizia, I-604.
10 Anniversary of St. Basil's... in Winnipeg, II-55.
Apologie der orthodoxen... in Bukowina, I-642.
- Brief outline of ukr.Mission in Canada, II-214.
Bullarium Pontificium... P.F., I-85.
Bullae et Brevia... OSBM concernentium, I-85.
- Cathalogus Ordinis Basiliani... 1983, II-179.
Catholic (the) Directory... Philadelphia 1958, II-180.
Cerkiew unicka we wsch.Chelmszczyznie, II-181.
Chiesa (la) del Silenzio..., I-707.
Chretiens d'Ukraine..., II-182.
Church within Socialism... II-591.
5.000.000... forcées... d'abjurer leur foi..., I-453.
Concordantia circa relationes utriusque ritus... in Galicia, II-183.
Considerations sur l'Etat de l'Eglise Unie en Pologne, II-482.
- Dipolomata statuaria a Patrirchis..., I-135.
Directory 1984. Byz. Ruth. Province, II-184.
Dissertatio de origine Christ. religionis in Russia, I-272.
Documents inedites "L'Eglise Orthodoxe..." 1921 a Kiev, I-72.
Documents servants a eclaircir... rapports avec la Russie et Pologne, I-73.
Drukarze dawnej Polski, I-933.
Dyskusja prasowa..., I-137.
Dzieje Unii Kościelnej..., I-422.
- Eglise (1) et l'Etat..., I-595.
Eglise (1) S. Vladimir... a Paris, II-552.
Esposizione documentata sulle cure del... Pio XII..., I-138.
- Gojdič Pavel..., I-985.
- Historia kościelna w Polsce..., II-220.
Historia o pozabijaniu Bazilianów..., I-139.
Historische Skizze über Dotation..., I-574.

- Jak z Unitami obchodzą się w Rosyji?, II-186.
 St. Josaphat Ukr. Cath. Church in Warren..., II-553.
 In difesa del cattolicesimo ucraino, II-185.
 Ius eccl. circa relationes utriusque ritus in Galicia, I-751.
 Ius particolare Ruthenorum, I-174.
- Kiev (the) Mohyla Academy..., II-842.
 Kościół i Cerkiew w Galicyji, II-430.
 Kościoły kat.obrz.lac... Rosji, I-93.
 Kościół w Polsce, I-216.
- Literae Apostolicae M.P., I-175.
- Material z.Denkschrift der Galiz.Russen... über Reform des...
   Regularclerus, I-165.
 Materyaly do...upadku Unii..., I-142.
 Mémoire de l'Abbé J.A. Sabourin sur le travail... au milieu de
 Ruthenes..., II-188.
 Mémoire présentée a Benoit XV..., II-187.
 Memories of Mundare..., II-554.
 Metropolita A. Szeptycki..., II-914, 973.
 Miscellanea in hon.Card.Isidori, I-362.
 Missionaires (Les) moscovites chez les Ruthenes Unis, I-461.
 Monumenta Ucrainae Historica, I-77, 619, II-189.
 Monumenta Historiae Warmienses..., I-166.
 Monumenta Medii Aevi... Poloniae..., I-76.
- O Obrzędach gr.-unickich, II-483.
 Opći šematizm Kat. Crkve u Jugoslaviji..., II-555.
 Ordnung u. Cerimonien... der Einführung... A. Angellowicz, II-190.
 Oriente Cattolico, I-218, II-221.
 Orth. (the) Church in America, I-544.
 Orth. (the) Church in Poland, I-1091.
- Papa (il) Pio XII... II-596.
 Parishes and Clergy of the Orth. Church... in America, II-191.
 Per l'Unità della Chiesa, I-759.
 Polski Kościół Prawosławny..., II-192.
 Prawo a bezprawie w zaborze rosyjskim, II-489.
 Prawosławie w Rosyi i jego podłoże w Galicyi, I-575.

Primi Incatenati..., I-708.

Protestatio adversus... falsas accusationes... contra... episcopum, II-193.

Raporty gen. wizyratorów szkół..., II-194.

Reverend Ph. Ruh..., II-974.

Schematismus cleri... Premisliensis 1829, II-195.

Schyzma i jej apostołowie... dyecezyi Chelmskiej..., I-461.

Sermo de sacra... Unione..., II-196.

Sinopsis... II-197.

Słownik polskich teologów..., II-198.

Słownik starożytności słowiańskich, II-200.

Stand (Der) der russ. orth. Kirche..., II-201.

Stosunek Rzeczypospolitej do wyznania gr.-kat., I-355.

Stosunki narodościowe w Galicyi wsch., II-419.

Soviet Persecution... in Ukraine. II-597.

Synodicon Eccl. Ruthenae, II-202.

Synodus Prov.... Zamosciae 1720, I-177.

Szkoly ludowe w Rosyi, II-841.

Tragedy (the) of the gr. cath. in Czechoslovakia, II-460.

Tysiąc lat Przemyśla, II-431.

Ukraine. A concise Encyclopedia, I-221.

Ukraine u.die kirchliche Union. I-760.

Ukr. Cath. Martyrs..., II-596.

Ukr. (the) Church - a longsuffering witness to injustice, II-460.

Ukr. Vatican Synod... 1980..., II-203.

Ukrainians in Alberta, I-556.

Unia na Litwie i na Białorusi, I-144.

Uniate Church... II-598.

Union des Eglises et les persecutions pol.en Ukraine, I-521.

United (the) Societies of the USA..., II-557.

Vessels of election, II-786.

Vindication of Bishop Budka..., II-845.

Volumina legum, I-178.

Werke (Die) des Metr. Ilarion. II-204.

Zakony męskie w Polsce w 1772 r., I-835.

Zbiór praw litewskich 1389-1529, I-178.

Zbiór wiadomości (Pociej)..., II-673.

Zbiór wiadomości o kościele i rel.kat.w cesarstwie rosyjskim, I-148.

ПОКАЖЧИК ІМЕН І РЕЧЕЙ

- АВСТРАЛІЯ - 491
 АВСТРІЯ - 125
 АДАЛЬБЕРТ, єп. - 260
 АЛБЕРТА - 556
 АМЕРИКА - 70-1., 92, 123, 167, 180, 509, 510, 516, 521, 524-6, 532, 534, 537, 539, 541-2, 544, 546-8, 557, 659, 723, 850; ЄПИСКОПИ - 557
 АНГЕЛОВИЧ - 61, 190
 АНГЛІЯ - 491
 АНДРІЙ, ап. - 226, 229, 233, 245, 253
 АНТОНТН, архим. - 33
 АНТОНОВИЧ Д. - 988
 АРГЕНТИНА - 72, 490, 495, 498, 704, 707; М. ПРОВІНЦІЯ ЧСВВ - 811
 АРИСТОН - 36
 АРХИМАНДРИТИ ЧСВВ - 168
 АРХІВИ - 136
 АРХІТЕКТУРА, ЦЕРКВИ - 132, 400, 423, 605, 608, 614, 615, 617, 631, 634, 642, 655, 657, 660, 667, 669
 БАЛАБАН Г., єп. - 61
 БАР - 824
 БАРАН С., - 181
 БАРТОШЕВСЬКИЙ Й., - 92
 БАХОРКА - 398
 БАЧКА - 435, 439
 БАЧИНСЬКИЙ А., архид. - 75
 БАЧИНЦІ - 439
 БЕЛІЗ - 411, 707
 БЕРЕЗВЕЧ мон., шк. - 194, 757
 БЕРЕЗОВСЬКИЙ Л., свящ. - 408
 БЕРЛІН - 550
 БЕРЕСТЯ - 194, 296, 470;
- ЄПАРХІЯ 346; УНІЯ 72, 77, 185, 213, 314-6, 321, 325, 327-8, 330, 332, 334, 338, 598, 987, 996
 БЕРИНДА П. - 13
 БИТЕНЬ, мон. 758
 БЛА, мон. - 687
 БЛЕЦЬКИЙ В. - 92
 БЛОРУСЬ - 288
 БЛОСТОК, мон. - 51
 БОБОЛИНСЬКИЙ Л. - 915
 БОБРІНСЬКИЙ - 32
 БОГАЧЕВСЬКИЙ К., митр. - 830
 БОГДАН, митр. - 191
 БОГОСЛОВИ - 198
 БОГОСЛОВ'Я - 648
 БОЙКІВЩИНА - 695
 БОН К., свящ. - 988
 БОРЕЦЬКИЙ І., єп. - 414
 БОРОТЬБА РЕЛ. - 318. 324, 348, 429, 442, 503, 527
 БОРТНЯНСЬКИЙ Д. - 599, 600
 БОРУНИ, мон., шк. - 194, 784
 БОЦЯН Й., єп. - 846, 904
 БРАДАЧ І., єп. - 160, 450
 БРАЗИЛІЯ - 70-1, 92, 492, 497-8, 536, 545, 688, 690
 БРАЦЛАВЩИНА - 102, 343, 462
 БРАТСТВА церк. - 21, 41, 301, 793, 805, 806, 815, 820-1
 БРОДИ 390
 БУДЗИЛОВИЧ, свящ. - 715
 БУДКА, єп. - 845, 871
 БУЛГАК Й. - митр. 175
 БУРДЯК О., свящ. - 715
 БУЧАЧ, мон. - 408, 693, 750
 БУЧКО І., аєп. - 174, 813, 859, 930
 ВАВРИК М., свящ. - 891

- ВАЖИНСЬКИЙ П.**, єп. - 127, 146, 463, 471
ВАЛСАМОН 36
ВАЛЬНИЦЬКИЙ І., свящ. - 561
ВАНКУВЕР - 522, 745
ВАПРОВИЧ С., свящ. - 898
ВАРАДИН - 439
ВАРШАВА - 18, 94, 115;
ЄПАРХІЯ - 687
ВАСИЛІЯНИ - 177, 179, 194, 434, 554, 688, 692, 696, 698, 699, 701-2, 705, 730, 749, 755, 763, 766, 770, 772, 773, 786, 796, 812-3, 832; **АРХИМАНДРИТИ** - 168, 782; **КАПТУЛИ** - 168, 709; **ПРОВІНЦІЇ**: Аргентина - 704; Америка - 723; Білорусь - 783, 785; Бразилія - 689, 690; Галичина - 718; Закарпаття - 722, 727; Канада - 736, 740, 745; Литва - 785; Мадярщина - 726; Румунія - 725; Рим - 729, 730; **МОНАСТИРІ** - 12, 72, 136, 403, 408, 414, 416, 463, 760; **ШКОЛИ** - 194, 408, 464, 773, 780-1, 784, 811
ВАСИЛІЯНКИ - 73, 555, 699, 759, 762, 776, 787, 852, 937
ВАТИКАН, Ап. **ПРЕСТІЛ**, **РИМ** - 10, 31, 156-8, 162, 187, 258, 292, 541, 981-2, 984, 993, 996, 1000-1, 1008, 1010, 1014-6; **РАДІО ВАТ.** - 493; **СЕМІНАРІЯ** - 801-2, 812, 817
ВЕДЕЛЬ А. - 599, 600
ВЕЛЕГРАД - 637
ВЕЛИКИЙ А., 887
ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ В., єп. - 853, 916
ВЕНЕДИКТ XIV - 72, 910
ВЕНЕДИКТ XV - 935, 965-6
ВЕНЕДИКТ ПОЛЬСЬКИЙ, франциск. - 306
ВЕРБАС - 439
ВЕРГУН П., Ап. Адм. - 506, 550
ВЕРЕЩИЦЬКИЙ Й., єп. лат. - 972
ВИЛЬНО - 13, 168, 655; **БРАТСТВО** - 828; **БІБЛІОТЕКА** - 17; **ДРУКАРНЯ** - 780, 795 *Монастир* 299, 744; **СЕМІНАРІЯ** - 832; **ШКОЛИ** - 781
ВИННИКИ - 383
ВИННИЦЬКИЙ А., єп. - 952
ВИННИЦЬКИЙ І., єп. - 173-4, 368, 381
ВИННИЦЬКИЙ Ю., митр. - 174
ВИСЛІЦА - 661, 675
ВИТОВТ, кн. - 310
ВІДЕНЬ - 134, 425, 443, 494, 918
ВІЗАНТІЯ, **КОНСТАНТИНОПІЛЬ**, **ЦАРГОРОД** - 74, 271, 274, 278, 280, 281, 890, 317, 983, 987, 990, 999, 1002-3, 1004-5, 1009
ВІЗИТАТУРА Ап., - 501
ВІННІПЕГ - 508, 551
ВІРМЕНИ - 1019
ВОЙНА-ОРАНСЬКИЙ, єп. - 174
ВОЛИНЬ - 48, 288, 322, 846
ВОЛОДАР, кн. Пер. 631
ВОЛОДИМИР Великий - 35, 58-9, 222, 225, 226, 229, 231, 232, 239, 243, 245, 249, 253, 255, 262, 265; **УСТАВ** - 108
ВОЛОДИМИР Волинський - 463-4
ВОЛОДИСЛАВ IV, кор. - 380
ВОЛОДКОВИЧ Ф., митр. - 176
ВОЛОШИН А., свящ. - 913
ВОЛЯНСЬКИЙ І., свящ. - 537
ВОСКРЕСЕНЦІ - 836
ВОЯКОВСЬКИЙ М. - свящ., 872
ГАЙДАМАЧЧИНА - 376
ГАЙДУДОРОГ - 195
ГАЛИЧ, **МЕТРОПОЛІЯ** - 75, 392, 394-5, 561, 563, 565, 568-9, 578, 586, 592, 596
ГАЛИЧИНА - 7, 21, 47, 49, 66, 70-1, 85, 148, 182, 188, 385, 417, 430,

- 534, 542, 609, 610, 976; МОНА-СТИРІ - 734, 738, 760
 ГАМЧИКЕВИЧ Р. - 395
 ГАРАСЕВИЧ М., свящ. - 190
 ГЕНЕРАЛЬНА ГУБЕРНІЯ, нім. - 391
 ГЕРБЕСТ В. - 330
 ГЕРБУРТ І., Щасний - 712
 ГЕРВАСІЙ, єп. - 343
 ГЕРЦЕГОВИНА - 456
 ГІРНЯК Г., свящ. - 383
 ГІРНЯК Й. - свящ. - 561
 ГІРШБЕРГ - 803
 ГЛАГОЛИЦЬКІ Листки (Київ) - 33
 ГОЛОВАЦКІЙ Я. - 47
 ГОЛОВКА М., свящ. - 715
 ГОМОЛИЦЬКИЙ И., 915
 ГОПКО В., єп. - 596, 946
 ГОРАЗД, єп. - 437
 ГОРНИКЕВИЧ М., свящ. - 425, 875
 ГОШІВ, мон. - 695, 713
 ГРАДЮК В., свящ. - 715
 ГРЕБНИЦЬКИЙ Ф., митр. - 176
 ГРИГОРІЙ III, папа - 140
 ГРИГОРІЙ VII, папа - 247
 ГРИГОРІЙ XVI, папа - 157
- ГАГАНЕЦЬ Й., єп. - 890
 ГАЛЯТОВСЬКИЙ Й., архим. - 847-8, 923, 968
 ГІЗЕЛЬ І., архим. - 197
 ГОЙДИЧ П., єп. - 583, 594, 888, 897, 945, 947
 ГРИФІН, кард. - 185
 ГРОДНО, архимандрія - 782
- ДАВИДА А., свящ. - 715
 ДАЛЬМАЦІЯ - 456
 ДАНИЛО, кор. 285, 306, 467
 ДАНИЛО, Заточник - 89
 ДАНИЛО, іг. - 74, 164
 ДАЦІЙ Ю., свящ. - 715
- ДЕМСЬКИЙ, П., свящ. - 717
 ДЕНВЕР - 532
 ДЕРМАНЬ, архимандрія - 41
 ДЕСЯТИННА Церква - 222
 ДЖЕНОККІ І., свящ. 21, 910, 988
 ДИДИК С., свящ., 188, 692
 ДІТРОЙТ - 516
 ДОБРОМИЛЬ, мон. - 695, 705, 712, 719, 720, 761, 771, 774-5
 ДОЛЬНИЦЬКИЙ І., свящ. - 851
 ДОМІНІКАНИ - 1020
 ДРОГОБИЧ, мон. - 410, 723
 ДРУКАРНЯ, ДРУКИ, ВИДАВНИЦТВА - 68, 708, 773, 794-7, 796, 806, 810, 829, 837, 839, 840
 ДУБЕЦКО - 398
 ДУХНОВИЧ А., свящ. 861, 896
 ДУХОВЕНСТВО - 419-20, 424, 448, 662, 976, 979, 980
 ДЮРДЬОВ - 439
- ЕВЛОГІЙ, єп. - 32
 ЕВРОПА - 366
 ЕДМОНТОН - 499, 508
 ЕКЗАРХИ - 402
 ЕКЛЕЗИОЛОГІЯ уніятська - 159
 ЕЛІЯСЕВИЧ Ю. - 821
 ЄВАНГЕЛИКИ - 298, 370, 500, 1022,-33
 ЄЗУЇТИ - 330, 340, 774, 775, 832
 ЄРАРХІЯ Київська - 168, 174, 205, 273
 ЄРАРХІЯ Російська - 1
 ЄРЕМІЯ, патр. - 296
- ЖАБОКРИЦЬКИЙ Д., єп. - 866
 ЖИГМОНТ II, кор. - 315
 ЖИРОВИЦІ, мон. - 17, 168, 194;
 Ікона - 321, 512, 746
 ЖОВКВА, мон. - 708, 712, 760
 ЖОХОВСЬКИЙ К., митр. - 606-7, 795

- ЗАГРЕБ, семінарія - 835
 ЗАЛЕНСЬКИЙ С. - 149
 ЗАКАРПАТТЯ - 40, 102, 123, 314,
 322, 432-460, 534, 542, 609, 660;
 ВАСИЛІЯНИ - 722, 724, 726,
 735, 738, 750
 ЗАМОСТЯ, мон. - 687, 765; СО-
 БОР - 626
 ЗАПИСКИ ЧСВВ - 796
 ЗАРІЧЧЯ, мон. - 41
 ЗАСЯННЯ - 411
 ЗБАРАЖЧИНА - 411, 693
 ЗВЕНИГОРОД - 383
 ЗЕМПЛИН, мон. - 779
 ЗОНАРА - 36
 ЗОРЧІЧ П., єп. - 961
- ІВАН ХХІІІ, папа - 1000, 1008
 ІВАН ПАВЛО ІІ, папа - 31, 80, 203,
 510
 ІВАН Сучавський - 459
 ІГОР, кн. - 89, 163, 229
 ІЗЯСЛАВ, кн. - 247
 ІКОНИ - 289, 414, 416, 609-10, 612,
 620, 674, 713, 752
 ІКОНОСТАС - 665, 679
 ІЛАРІОН, митр. - 122, 152-3, 204,
 261
 ІТАЛІЯ - 489
- ЙОВ, єп. - 343
 ЙОВ, преп. - 42
 ЙОДКО А., свящ. - 470
 ЙОРКТОН - 514
 ЙОСИФ ІІ, ціс. - 760
- КАЛЕНДАР - 653
 КАЛИШ А., свящ. - 715
 КАМІЛЛІС де Й., єп. - 174, 944
 КАМІНЕЧЧИНА - 411
 КАМ'ЯНЕЦЬ Подільський - 158,
 824
 КАНАДА - 53, 70-1, 91-2, 126, 170,
 188, 217, 485, 499, 500-3, 508, 511,
 517-20, 522-3, 527, 529, 531, 535,
 538, 540, 549, 551, 554, 556, 659,
 692
 КАРМАНСЬКИЙ П., - 187
 КАРМЕЛІТИ - 766
 КАТАЛОГИ - 72-3, 179
 КАТЕРИНА ІІ-462
 КАЧАЛА С., свящ. - 1011
 КВЕБЕК - 523
 КЕРЕСТУР - 439
 КИЇВ - 13, 33, 74, 922; АКАДЕМІЯ
 - 814, 834, 838, 842; ПЕЧЕР-
 СЬКА ЛАВРА - 88-9, 155, 197,
 199, 311, 702, 706, 778; МИТРО-
 ПОЛИТИ - 154, 168, 241, 242,
 274, 287, 788; МИТРОПОЛІЯ -
 113, 145, 244, 308, 985, 999; МО-
 НАСТИРІ - 15, 225, 697, 767;
 ШКОЛИ - 25, 287, 788
 КИРИЛО і МЕТОДІЙ - 226, 229,
 230, 235-6, 250, 254, 257, 265, 283,
 437, 1006
 КИЙ, кн. - 252
 КИСЛЬ А. - 336-7
 КИШКА Л., митр. - 176, 962
 КІНАХ Г., свящ. - 742, 889
 КЛИМЕНТ VІІІ, папа - 61
 КЛІВЕЛАНД - 522
 КОБРИН - 647 (Собор)
 КОЗАКИ - 339, 340
 КОЗЛОВСЬКИЙ І. - 709
 КОЛЕГІЙ - 112, 114, 124, 172, 791,
 792
 КОЛЕНДА Г., митр. - 174
 КОНГРЕГАЦІЯ Поширення Віри
 - 150, 178, 321, 649, 774, 831
 КОНКОРДАТ з Польщею - 162
 КОНСТАНЦА - Собор - 300
 КОПІНСЬКИЙ І., митр. - 384
 КОПІТАР Є., словінець - 1013
 КОРОЛЕВСЬКИЙ К., свящ. -
 141, 1012
 КОРМЧАЯ Книга - 37-9, 58, 76,
 133, 683

- КОРСУНЬ - 239, 243, 270
 КОРТЕЗІ, Ап. Нунцій - 981
 КОРШМІДЕР Е., - 663
 КОСТРУБА Т., о. - 878
 КОТОВИЧ П., о. - 715
 КОХАНОВИЧ Г., митр. - 175
 КОЦИЛОВСЬКИЙ Й., єп. - 60, 813, 855, 857
 КОЦУР, Югосл. - 439
 КРАКІВ, парафія, мон. - 61, 168, 382, 403, 661, 675
 КРАКОВЕЧЧИНА - 411
 КРАЛЦЬКИЙ А., о. - 856, 892
 КРАСНОБРІД. мон. - 701, 710
 КРАСОВСЬКИЙ Н. 820
 КРЕМ'ЯНЕЦЬ, мон. - 815
 КРЕХІВ, мон. - 61, 750
 КРИЖЕВЦІ - 195, 321, 454-7, 496, 507, 513, 555, 835; ЄПИСКОПИ - 455-7
 КРИСТИНОПЛЬ, мон. - 411, 734, 768
 КРОМЕРИЖ, семінарія - 813
 КУЗЕМСЬКИЙ М., єп. - 63, 473
 КУЛЕМБОРГ, семінарія - 803
 КУЛИК В., о. - 715
 КУЛЬТУРА - 635, 669, 670
 КУНЦЕВИЧ Йосафат, св. аєп. - 17, 900-1, 921-22, 932, 951, 959, 969-971
 КУРБСЬКИЙ А., кн. - 285
 КУРИТИБА - 498

 ЛАВРІВ, мон. - 400, 423, 695, 731
 ЛАДИКА В., єп. - 692
 ЛАКОТА Г., єп. - 119
 ЛАТИНСЬКА ЦЕРКВА, західна - 1018, 1020
 ЛАТИНСЬКИЙ Обряд, Латинство - 321, 396, 399, 401, 1017
 ЛЕВ, кн. - 86
 ЛЕВ XIII, папа - 92, 325, 694
 ЛЕВИЦЬКИЙ Й., єп. - 176
 ЛЕВИЦЬКИЙ М., митр. - 44, 565
 ЛЕМКІВЩИНА - 30, 83, 162, 195, 389, 396, 400, 565
 ЛЕОНТІЙ, митр. - 275, 278
 ЛИПКІВСЬКИЙ В. митр. - 362, 367, 863
 ЛИТВА - 96, 168, 373, 682, 773, 999
 ЛИТВИНОВИЧ С., митр. - 183
 ЛІВОБЕРЕЖЖЯ, монастирі - 697
 ЛІГА Укр. Жінок - 519-520
 ЛІСОВСЬКИЙ Г., митр. - 127, 175
 ЛІТОПИСИ - 130, 255
 ЛІТУРГІЯ - 678
 ЛІТУРГІЧНІ реформи, обряд - 636, 643, 645, 658, 666, 672, 676, 749, 984, 986
 ЛОМНІЦЬКИЙ Є., о. - 715
 ЛОНЧИНА М., о. - 715
 ЛУЦЬК - 173, 346; Монастир - 104
 ЛУЧКАЙ М., - 432
 ЛЮБЛІН - 18, 128, 661; УНІЯ Л. - 293, 682, 687
 ЛЯТИШЕВСЬКИЙ І., єп. - 561
 ЛЬВІВ - 13, 21, 28, 44, 61, 72, 104, 134, 169, 195, 311, 387, 411; Академія Богосл. - 799, 804, 819, 981; Єпархія - 10, 21, 141, 155, 173, 760, 827; Капітула - 142; МИТРОПОЛІЯ - 393; МОНАСТИР св. Онуфрія, бібліотека - 12, 61, 739; ДРУКАРНІ - 806, 810; СОБОР - 16, 560; 77, 560, 851; СТАВРОПІГІЯ, Братство - 21, 46, 61, 72, 88, 93, 136, 797, 820-1, 825; ШКОЛИ - 831

 МАЗЕПА І. - 173
 МАЛЦЬКИЙ Є., о. - 715
 МАМОНИЧІ - 795
 МАНСФІЛЬД С. - 186
 МАНЬ, франциск. - 370
 МАРІЙСЬКА Дружина - 387, 409-410
 МАРІЙСЬКИЙ культ - 306, 311, 621, 632, 677

- МАРІЯ ПОВЧ, мон. - 155
 МАРІЯ ТЕРЕСА - 142-3, 494, 760
 МАРМАРОЩИНА - 102
 МАРТИНЮК А., о. - 715
 МЕНЦІНСЬКИЙ Ю., свящ. - 411
 МЄЧИСЛАВА Макрина - 762, 873, 909
 МИКЛОШЕВЦІ - 439
 МИКОЛА I - 157
 МИСАЇЛ, митр. - 299
 МИСТЕЦТВО - 19, 20, 25, 45, 84, 171, 312, 360-1, 389, 399, 603, 613, 622-3, 625, 640, 656, 661, 668-9, 675, 993, 996, 999, 1000, 1014-5
 МИСЬКІВ П., о. - 886
 МИТРОВИЦА - 439
 МИЦАК Й., бр. - 715
 МИХАЙЛІВЦІ, мон. - 886
 МІНСЬК, єпархія - 158
 МОГИЛА П., митр. - 39, 672, 832
 МОГИЛІВ 128
 МОЛДАВІЯ - 61, 136
 МОЛЧАНІВСЬКИЙ С., свящ. - 365
 МОНАСТИРІ - 1, 12, 17, 41, 72, 79, 125, 141, 144, 168, 221, 364, 408, 414, 416, 685-787, 806; ЖІНОЧІ - 759
 МОНГОЛИ - 292
 МОНДЕР, мон. - 554, 714, 716, 737, 754
 МОНТРЕАЛ - 523
 МОРАВІЯ - 257, 265, 437
 МОСКВА, Росія - 13, 155, 292, 322, 985; ПАТРІЯРХАТ - 351, 358-9, 363, 992; СОБОР - 165; III Рим - 997
 МОСТИСЬКА - 52
 МСТИСЛАВ, митр. - 191
 МСТИЧІВ, мон. - 41
 МУЗИКА - 599-600, 601, 604, 628, 646, 663
 МУКАЧІВ, єпархія - 70, 102, 155, 160, 195, 205, 432-460, 944: *Монастир* 695
 НАБЕРЕЖНИЙ І., свящ. - 411
 НАДБУЖАНЩИНА - 411
 НАДСЯННЯ - 389
 НАЗАРКО, І., о. - 852
 НАЗАРУК О. - 502
 НАУМОВИЧ І., - 877
 НЕГРЕБЕЦЬКИЙ Й. - 92
 НЕОУНІЯ - 1007
 НЕСТОР Літол. - 35
 НИЧАЙ С., свящ. - 411
 НІКАНОР, Митр. - 860
 НІКЕФОРАС Грегорас - 241
 НІМЕЧЧИНА - 109, 487, 506, 515; ОКУПАЦІЯ - 421
 Н. УЛЬМ - 515
 Н. ЙОРК - 94, 524
 НОВГОРОД - 74, 104
 НОВГОРОДОК, Собор - 299
 НОСКОВСЬКИЙ В. - 408
 НУНЦІЇ Ап. - 173
 НЮ ВЕСТМІНСТЕР - 518, 530
 НЯРАДИ Д., єп. - 960
 ОГІЄНКО Іларіон, митр. - 22, 917, 939
 ОДОРСКІ Г., свящ. - 858
 ОКСЮК Й.Ф. - 77
 ОЛЕГ. кн. - 163, 229
 ОЛЕКСАНДЕР II, цар - 471
 ОЛЬГА, кн. св. - 234, 237, 245, 246, 248, 253, 260, 263, 264-5, 281
 ОЛЬШАВСЬКИЙ М., єп. - 196
 ОРЕНБУРГ - 118
 ОРТИНСЬКИЙ С., єп. - 93, 193, 537, 557, 715
 ОСТРІГ - 793, 810
 ОСТРОВЕРХА Є., о. - 715
 ОСТРОЗЬКИЙ К., кн. - 50, 61, 296
 ОСТРОМИРІВ - 69
 ОТТОН I - 260
 ПАВЛО VI, папа - 1000, 1008
 ПАВЛО Алепський - 138
 ПАКОСТА А., єп. - 467
 ПАЛЕОЛОГ, аєп. - 296

- ПАРИЖ - 488, 582
 ПАССАЙК - 169
 ПАТРІЯРХАТ - 617, 671, 684
 ПАТРОНАТ - 288
 ПАЛЕШ Ю., єп. - 911
 ПЕРЕМИШЛЬ, єпархія 2, 81, 86
 (архів), 173, 195, 224, 311, 368,
 381, 384, 387, 412, 431, 565, 605,
 631, 674, 760; ЄПИСКОПИ - 919;
 РУКОПИСИ Капітули - 94; МО-
 НАСТИРІ - 411, 734; СЕМІНА-
 РІЯ - 798, 800; СИНОДИ - 100,
 119
 ПЕРЕЯСЛАВ - 275, 282
 ПЕТЕРСБУРГ - 64
 ПЕТРО I, цар - 375, 377, 787, 985
 ПЕТРОВЦІ - 439
 ПИТСБУРГ, єпархія - 184, 575,
 964
 ПІГАС М., патр. - 335
 ПІДГАЙЦІ, Підгаєччина - 413
 ПІДГІРЦІ, мон. - 42
 ПІДЛЯШШЯ - 158, 322, 346, 465,
 472, 477, 846, 1017
 ПІЙ ІХ, папа - 156, 161
 ПІЙ Х, папа - 46, 93
 ПІЙ ХІ, папа - 676
 ПІЙ ХІІ, папа - 64, 185, 596
 ПІТРА, кард. - 151
 ПОВХ М., о. - 715
 ПОДІЛЛЯ - 102, 129, 343, 416, 462,
 693, 828
 ПОЛЕМІКА, література - 145,
 629, 641
 ПОЛІССЯ - 288, 322
 ПОЛОЦЬК, мон. - 786
 ПОЛЯНСЬКИЙ Т., єп. - 182
 ПОЛЬЩА - 71, 74, 96, 115, 125,
 162, 168, 192, 257, 265, 301, 326,
 350, 379, 533, 558, 572, 578, 581,
 590, 592, 660, 981, 987, 999, 1011;
 М. Провінція ЧСВВ - 721
 ПОССЕВІН А., 291, 296, 330
 ПОТІЙ І., митр. - 335, 766
 ПОЧАЇВ, мон. друк. - 48, 155, 169,
 311, 620, 686, 728, 745, 780, 794
 ПРАВОБЕРЕЖЖЯ - 343
 ПРАВОСЛАВНА УКР. Церква -
 298, 333, 351-379, 511, 517, 567,
 991; МОНАСТИРІ - 777
 ПРІОРСЬКО, село - 611
 ПРОКОПОВИЧ Т., аєп. - 375, 927
 ПРОТЕСТАНТИ - 298, 370, 500
 ПРОТОАРХИМАНДРИТИ, про-
 тоігумени, прокуратори ЧСВВ -
 168
 ПРУДЕНТОПЛЬ, семінарія - 827
 ПРЯШІВ - 8, 41, 43, 70, 102, 171,
 195, 432-460, 564
 РАДЕХІВ, Радехівщина - 411
 РАДЯНСЬКИЙ СОЮЗ - 137, 182,
 201, 362, 559-89, 591-7
 РЕДЕМПТОРИСТИ - 769
 РЕГЕНСБУРГ - 487
 РИЧМОНД - 531
 РІМІНІ - 489
 РОМАНЮК В., свящ. - 182, 583
 РОМЖА Т., єп. - 441, 583, 893
 РОСІЯ - 5, 115, 125, 156-8;
 ЄРАРХІЯ - 1, 144; ЦЕРКВА - 11,
 374, 990-998
 РОСТОЦЬКИЙ Т., митр. - 175
 РУ Ф., о. - 974
 РУКОПИСИ слов. руські - 101,
 126, 535
 РУМУНІЯ, Вас. Пров. - 535
 РУСЬКА ПРАВДА - 163
 РУСЬКА ТРІЙЦЯ - 422
 РУТСЬКИЙ Й., митр. 328, 766,
 777, 894, 905
 РЮРИК, кн. - 163
 САБУРЕН Й., о. - 188
 САЙ Є., бр. - 715
 САМБІР - 2, 311, 384, 387
 САНГУШКО А., кн. - 649
 САНДОМИР - 661, 675

- САСКАТУН, єпархія - 110, 485, 508, 514
 СВЯТІ - Андрей - 229, 233, 245; Борис і Гліб - 3, 24, 98, 131, 240, 272; Василій В. - 742; Йосиф - 303; Кирило Турівський - 639; Микола - 664, 680; Ольга - 35, 74, 227; Теодосій й Антоній - 15, 24, 89, 166
 СЕМБРАТОВИЧ Й., митр. - 151
 СЕМІНАРІЇ - 114, 221, 557, 791, 798, 800-1, 803, 808-9, 811-3, 817, 824, 827-8, 830-2, 835-6
 СЕМКІВ В., свящ. - 70
 СЕРАФИМ, єп. - 501
 СЕРБІЯ - 814
 СЕНИШИН А., митр. - 929
 СЕРЕДИНСЬКИЙ І. - 168
 СЕДЛЬЦЕ - 121, 472
 СЕМАШКО Й., митр. - 149, 343
 СИКСТ IV, папа - 299
 СИЛЬВЕСТРІВСЬКИЙ Сборник - 97
 СИМОН Суздальський - 140
 СИНАЙ - 33
 СИНОДАЛЬНІСТЬ - 630
 СИНТАГМА - 283
 СИРМІЯ - 456
 СКАРГА П. - 330, 335, 967
 СКРУТЕНЬ Й., о. - 796
 СЛАВОНІЯ - 435, 456
 СЛІПИЙ Й., кард. - 6, 64, 66, 79, 80, 203, 402, 414, 583, 809, 819, 874, 925-6, 938
 СЛОВАЧЧИНА - 171, 446-7, 592, 617
 СЛОВІТА, мон. - 61, 435, 456
 СЛУЖЕБНИКИ, євангелії - 606-7, 611
 СЛУЖЕБНИЦІ - 11, 554, 555, 589, 699
 СЛУЦЬКІ, кн. - 296
 СМОЛЕНСЬК - 205, 329
 СМОТРИЦЬКИЙ М., аєп. - 13, 854, 899, 906-7, 931, 940, 955
 СНЯТИН - 380
 СОБЄСКІ Я., кор. - 173
 СОБОР, Синод - 62, 80, 91, 97, 100, 119, 133, 143, 146, 148, 202-3, 287, 296, 336, 337, 374, 402, 443, 562, 619, 630, 650, 651
 СОКАЛЬШИНА - 411
 СОЛТАН Йосиф II, митр. - 849
 СОЛТАНИ, родина - 168
 СОФІЯ Київська - 276, 624
 СОФОНОВИЧ Ф., - 35
 СОФРОНІЯ ЧСВВ, Ерделі - 937
 СПЕЛМАН, кард. - 185
 СРЕМ - 435, 439
 СРОЧИНСЬКИЙ К., о. - 768, 853, 882
 СТАНИСЛАВІВ, єпархія - 97, 116, 195, 411; Монастирі - 711
 СТАРИНА Слов. - 200
 СТАРОДРУКИ - 19, 20, 28, 99, 104-5, 134, 139, 169, 789
 СТЕРНЮК, єп. - 66
 СТЕФАНОВИЧ А., свящ. - 92
 СТЕХ В., о. - 715
 СТОЛЯР Т., свящ. - 411
 СТРЛЕЦЬКИЙ Є., о. - 918
 СТУДИТИ - 685, 751, 753
 СУДОВА ВИШНЯ - 52
 СУПРАСЛЬ, архимандрія - 17-8, 780
 СУША Я., єп. - 128, 174
 СЯНІК - 2
 ТАКАЧ Б., єп. - 557, 964
 ТАЛЕРГОФ - 386
 ТАРАСЕВИЧ Л. - 640
 ТАТАРНЮК М. - 522
 ТЕАТИНИ - 830
 ТЕОДОРОВИЧ І, митр. - 191
 ТЕРЕБОВЛЯ - 414, 693
 ТЕРЕЛЯ Й. - 182
 ТЕРЛЕЦЬКИЙ Б. - 161, 956
 ТЕРЛЕЦЬКИЙ М., єп. - 467
 ТИМОЧКО Й., о. - 692
 ТИМОЧКО І., о. - 692, 715

- ТИСОВСЬКИЙ І., о. - 715
 ТІССЕРАН, кард. - 185, 402
 ТКАЧУК Д., о. - 715
 ТОКАЖЕВСЬКИЙ І., кн. - 988
 ТОРОНТО - 87, 508, 519, 520, 529
 ТРИГОРИ, мон. - 51
 ТРОЇЦЬКИЙ, свящ. - 103
 ТУПАЛЬСЬКИЙ, І.А. - 915
 ТУПТАЛО Д., єп. - 35
 ТУРІВ - 50
 ТУЧЧІ, преф. Сх. Конгр. - 16
 ТЪМУТОРОКАНЬ - 223

 УГОРНИКИ - 42
 УГОРЩИНА - 102, 143, 155, 385, 443-4, 458; *Васил. монастирі* - 770
 УЖГОРОД - 77; *Семінарія* - 433
 УАПЦ - *укр. Автокефальна Прав. Церва* - 78, 191, 216, 220, 352, 354, 357, 574, 577, 989
 УКЦ - *Укр. Католицька Церква* - 79, 80, 103, 111, 118, 127, 135, 141, 205-221, 989, 993, 1000; *Поза Україною* - 341-2, 344, 347, 349, 485, 557, 560-6, 569, 572, 576, 578, 580-1, 583-4, 588-9, 590-1, 596-7, 786, 1013; *ПЕРЕСЛІДУВАННЯ* - 417, 438, 441, 460, 475-9, 482, 484
 УНІВ - 104, 169, 383, 691, 760, 780, 818
 УНІЯ - 178, 319, 320, 323, 332, 333, 339, 340; *ун. змагання* - 637, 649; *Повернення до Унії* - 346
 УСТАВИ - 58-9, 108, 133, 262
 УСТРИЦЬКИЙ Й., єп. - 176

 ФЕДОРІВ І., друкар - 13, 88
 ФЕОДОСІЙ, єп. - 67, 182
 ФЕЩАК Я., о. - 408, 884
 ФИЛАЛЕТ - 967
 ФИЛИПІВ А., о. - 692, 715, 813
 ФЙОДОРОВ Л., о. - 582

 ФІЛАДЕЛЬФІЯ - 180, 509, 510
 ФІЛЯС П., о. - 692, 715, 813
 ФІОЛА, друкар - 837, 839
 ФЛОРЕНЦІЯ, Собор, Унія - 140, 284-5, 287, 297, 304, 313, 332
 ФОТІЙ, патр. 36-7, 226
 ФРАНЦІСКАНИ - 1020
 ФРАНЦІЯ - 488
 ФУРОВ В., 201

 ХОЛМ, єпархія - 63, 115, 121, 146, 181, 186, 344, 378, 411, 461, 465-9, 471-484, 505, 915, 981, 1017; *Монастирі* - 687, 764
 ХОМИШИН Г., єп. - 116, 561, 876

 ЦАМВЛАК Григорій, митр. - 286, 300, 309
 ЦАМВЛАК К. митр. - 300, 305, 307, 309
 ЦЕЛІБАТ - 393, 409, 618, 659
 ЦЕРКОВНА юрисдикція, право - 619, 654, 682
 ЦІРПАНЛІС З.Н. - 124

 ЧАРНЕЦЬКИЙ М., єп. - 908
 ЧЕНСТОХОВА, Ікона - 752
 ЧЕРНІГІВ - 13, 104, 169
 ЧЕХОСЛОВАЧЧИНА - 451, 578, 581
 ЧІКАГО - 509, 526, 693
 ЧОРНОГОРА - 456
 ЧОРТКІВЩИНА - 415
 ЧУБАТИЙ М. - 223

 ШЕПТИЦЬКИЙ Андрій, митр. - 14, 22, 32, 57, 62, 189, 402, 582, 651, 715, 799, 819, 844, 866, 864-5, 867, 9, 879-881, 885, 895, 902, 910, 912-4, 922, 924, 933-4, 936, 941-3, 949, 954, 963, 973
 ШЕПТИЦЬКИЙ Атанасій, митр. - 61, 176
 ШЕПТИЦЬКИЙ В., єп. - 174, 176

- ШЕПТИЦЬКИЙ К., архим. - 57
ШЕПТИЦЬКИЙ Л., митр. - 10, 142
ШИД - 439
ШИМАНСЬКИЙ З., лат. єп. - 472
ШКІРПАН М., о. - 715
ШКОЛИ - 788, 790-3, 833, 841; *Василіянські* - 194, 408, 464, 773, 748
ШЛЕМКЕВИЧ І., свящ. - 408
ШУМБОРСЬКИЙ Ф., єп. - 65
ШУМЛЯНСЬКИЙ Й., єп. - 29, 173-4
ЩЕПКОВСКИ Г., о. - 774
ЮГОСЛАВІЯ - 70-1, 435, 454-7, 491, 496, 555
ЯВОРІВ - 2, 411
ЯВОРСЬКИЙ С., митр. - 375, 959
ЯГАЙЛО, кор. - 310, 312, 661, 675
ЯКТОРІВ - 383
ЯРОПОЛК, кн. - 245, 247
ЯРОСЛАВ, місто - 311, 411
ЯРОСЛАВ Мудрий, кн. - 58-9, 231, 262, 274
ЯХИМОВИЧ Г., митр. - 383, 418, 483, 870
ЯЧЕВСКИ Ф., лат. єп. - 479

ЗМІСТ

<i>Вступ</i>	V
<i>Скорочення</i>	VII
Джерела Укр. Церкви	1
Бібліографія Укр. Церкви	71
1. - Загальні церковно-історичні праці	71
2. - Церква до кінця XII ст.	76
3. - Церква в XIII-XVI ст.	93
4. - Берестейська Унія і її доба	101
5. - УКЦ, після Берестейської Унії	107
6. - УПЦ від ХУП ст.	110
7. - Галицька Митрополія	119
8. - Закарпатські Єпархії	133
9. - Частини Київської Митрополії	141
10. - Укр. Церква на еміграції	148
11. - Укр. Церква в соціалістичних країнах	166
12. - Устрій - Собори - Життя	177
13. - Чини і монастирі	202
14. - Братства і школи	231
15. - Життєписи церк. постатей	246
16. - Значення і впливи Церкви	279
17. - Рим - Візантія - Москва - Варшава	280
18. - Латинська і Вірменська Церкви	291
19. - Євангелики в Україні	292

<i>Спис авторів</i>	296
А. - Автори кириличної азбуки	296
Б. - Автори латинської азбуки	302
<i>Спис Заголовків без авторів</i>	307
А. - Заголовки кириличної азбуки	307
Б. - Заголовки латинської азбуки	315
<i>Показачик імен і речей</i>	319
<i>Зміст</i>	329

Sectio tertia « DOCUMENTA ...ex ARCHIVIS ROMANIS »

Monumenta Bio-Hagiographica

S. Josaphat - Hieromartyr. Documenta Romana Beatificationis et Canonizationis:

vol. I: 1623-1628; *vol. II:* 1628-1637; *vol. III:* 1637-1867; Romae 1952-1967.

Documenta Unionis Berestensis eiusque auctorum (1590-1600), Romae 1970.

Documenta Pontificum Romanorum

Documenta Pontificum Romanorum historiam Ucrainae illustrantia:

vol. I: 1075-1700, Romae 1953; *vol. II:* 1700-1953, Romae 1954;

Audientiae SS.mi de rebus Ucrainae:

vol. I: 1658-1779, Romae 1963; *vol. II:* 1780-1862, Romae 1965;

Acta S. Congregationum

Acta S.C. de Prop. Fide Ecclesiam Catholicam Ucrainae et Bielarusjæ spectantia:

vol. I: 1622-1667; *vol. II:* 1667-1710; *vol. III:* 1710-1740;

vol. IV: 1740-1760; *vol. V:* 1769-1862: Romae 1953-1955.

Litterae S.C. de Prop. Fide Eccl. Cath. Ucrainae et Bielarusjæ spectantes:

vol. I: 1622-1670; *vol. II:* 1670-1710; *vol. III:* 1710-1730; *vol. IV:* 1730-1758;

vol. V: 1758-1777; *vol. VI:* 1777-1790; *vol. VII:* 1790-1862: Romae 1954-1957.

Congregationes Particulares Eccl. Cath. Ucrainae et Bielarusjæ spectantes:

vol. I: 1622-1728, Romae 1956; *vol. II:* 1729-1862, Romae 1957;

Litterae Nuntiorum Apostolicorum

Litterae Nuntiorum Apostolicorum historiam Ucrainae illustrantes (1550-1850):

vol. I: 1550-1593; *vol. II:* 1594-1608; *vol. III:* 1608-1620; *vol. IV:* 1621-1628;

vol. V: 1629-1638; *vol. VI:* 1639-1648; *vol. VII:* 1649-1651;

vol. VIII: 1652-1656; *vol. IX:* 1657-1659; *vol. X:* 1659-1663;

vol. XI: 1664-1669; *vol. XII:* 1670-1674; *vol. XIII:* 1675-1683; *vol. XIV:* 1684-1693;

Romae 1959-1969.

Supplicationes Ecclesiae Unitae Ucrainae et Bielarusjæ:

vol. I: 1600-1699; *vol. II:* 1700-1740; *vol. III:* 1741-1769: Romae 1960-1965.

Epistolae Metropolitanorum

Epistolae Metropolitanorum Kioviensium Catholicorum:

vol. I. *Josephi Velamin Rutskyj* (1613-1637), Romae 1956.

vol. II. *R. Korsak, A. Sielava, G. Kolenda* (1637-1674), Romae 1956.

vol. III. *C. Zochovskyj, L. Zalenskyj, G. Vynnyckyj* (1674-1713), Romae 1958.

vol. IV. *L. Kiszka, A. Szeptyckyj, F. Hrebnyckyj* (1714-1762), Romae 1959.

vol. V-VI. *F. Wolodkovycz*, pars I (1762-1773), pars II (1773-1778), R. 1967-69.

vol. VII. *L. Szeptyckyj* (1778-1779), Romae 1970.

vol. VIII. *J. Smogorzewskyj* (1780-1788), Romae 1965.

vol. IX. *Th. Rostockyj, H. Lisovskýj, G. Kochanovyč, J. Bulhak* (par.)

Litterae Episcoporum historiam Ucrainae illustrantes:

vol. I: Ann. 1600-1640, Romae 1972.

vol. II: Ann. 1641-1665, Romae 1973.

vol. III: Ann. 1665-1690, Romae 1974.

vol. IV: Ann. 1691-1705, Romae 1975 (paratur)

Litterae Basilianorum

vol. I (1601-1730), R. 1979, X + 368

vol. II (1731-1760), Rome 1979, X + 374

Diplomata Principum

Litterae Imperatorum, Regum, Principum, Magistratuum ann. 1600-1650 (parantur) etc.

Acta Basilianorum

Capitula Basilianorum Generalia saec. XVII-XVIII (parantur)

Litterae Basilianorum... (parantur)

Miscellanea - Anonyma etc. (parantur)